

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

VSTOP TURČIJE V EVROPSKO UNIJO IN
MOBILNOST DELOVNE SILE

LJUBLJANA, MAJ 2009

DAMJAN SINIGOJ

IZJAVA

Študent Damjan Sinigoj izjavljam, da sem avtor tega magistrskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. dr. Janeza Malačiča, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 15.05.2009

Podpis: _____

UVOD	1
HIPOTEZE MAGISTRSKEGA DELA	2
CILJI MAGISTRSKEGA DELA	3
METODE PREUČEVANJA IN ZASNOVA DELA	3
STRUKTURA POGLAVIJ	3
<u>1 SPLOŠNE OPREDELITVE IN TEORIJE MIGRACIJ</u>	<u>5</u>
1.1 TRG DELA	5
1.2 DEFINICIJE IN DELITVE MIGRACIJ	5
1.3 PRIDOBIVANJE PODATKOV O MIGRACIJAH	7
1.4 TEORIJE MIGRACIJ	9
1.4.1 RAZVOJ PREUČEVANJA MIGRACIJ TER HIPOTEZA POTISKA IN POTEGA	9
1.4.2 MAKROEKONOMSKI PRISTOP	10
1.4.3 MIKROEKONOMSKI PRISTOP	11
1.4.4 TEORIJA ČLOVEŠKEGA KAPITALA	12
1.4.5 NOVA EKONOMIJA MIGRACIJ	13
1.4.6 TEORIJA DVOJNEGA TRGA DELA	16
1.4.7 TEORIJA SVETOVNEGA SISTEMA	17
1.4.8 TEORIJA MIGRACIJSKIH MREŽ ALI DINAMIČNA TEORIJA MIGRACIJ	18
1.4.9 INSTITUCIONALNA TEORIJA	19
1.4.10 TEORIJA KUMULATIVNE VZROČNOSTI IN MIGRACIJSKEGA SISTEMA	19
1.4.11 VPLIV DRŽAVNIH POLITIK NA MIGRACIJSKE TOKOVE	20
1.4.12 TEORIJA ILEGALNIH MIGRACIJ	21
1.4.13 NOTRANJE MIGRACIJE	22
1.5 DRUŽBENO-GOSPODARSKI RAZVOJ IN TRANZICIJSKA TEORIJA	23
1.6 POVEZAVA MED MEDNARODNO MENJAVO, GOSPODARSKO INTEGRACIJO IN MIGRACIJAMI	25
<u>2 VALOVI, VZROKI IN VRSTE MIGRACIJ TURKOV SKOZI ZGODOVINO</u>	<u>27</u>
2.1 DEMOGRAFSKI RAZVOJ TURČIJE IN TRG DELA	27
2.2 MIGRACIJSKI TOKOVI V OBDOBJU OSMANSKEGA CESARSTVA IN USTANAVLJANJA REPUBLIKE	29
2.3 NOTRANJI MIGRACIJSKI TOKOVI V TURČIJI IN URBANIZACIJA	30

2.4 MESTO TURŠKIH MIGRACIJ V POVOJNI EVROPI	32
2.5 MIGRACIJSKI TOKOVI MED TURČIJO IN EU	34
2.5.1 MIGRACIJSKI TOKOVI V OBDOBJU 1961-1973	34
2.5.2 MIGRACIJSKI TOKOVI V OBDOBJU 1974 DO DANES	38
2.5.3 TURČIJA KOT IMIGRACIJSKA IN TRANZITNA IMIGRACIJSKA DRŽAVA TER PROBLEM AZILA IN ILEGALNIH MIGRACIJSKIH TOKOV MED TURČIJO IN EU	40
<u>3 PROJEKCIJE MIGRACIJSKIH TOKOV PO VSTOPU TURČIJE V EU</u>	43
3.1 SPLOŠEN MODEL MIGRACIJ	43
3.1.1 SPLOŠNO O RAZLIČNIH MODELIH MIGRACIJ	43
3.1.2 IZBOR DEJAVNIKOV SPLOŠNEGA REGRESIJSKEGA MODELA NA PODLAGI RAZLIČNIH TEORIJ MIGRACIJ	43
3.1.2.1 Dejavniki neoklasičnih teorij migracij	44
3.1.2.2 Dejavniki sodobnejših teorij migracij	46
3.1.2.3 Regionalna integracija kot samostojni dejavnik	48
3.1.2.4 Migracija kot endogen dejavnik	48
3.1.2.5 Splošen model migracij za primer Turčija-EU in statistično ovrednotenje	50
3.2 PROJEKCIJE ŠTEVILA TURŠKIH MIGRANTOV PO VSTOPU TURČIJE V EU	54
3.2.1 EKONOMETRIČNI PRISTOP	54
3.2.1.1 Raziskava Lejour in de Mooij	54
3.2.1.2 Raziskava Erzan, Kuzubaş in Yıldız	55
3.2.1.3 Raziskava Togan	58
3.2.1.4 Raziskava Straubhaar	59
3.2.2 ANKETNI PRISTOP	60
<u>4 VSTOP TURČIJE V EU IN MOBILNOST DELOVNE SILE</u>	64
4.1 TURČIJA NA POTI V EU	64
4.2 NOTRANJI TRG EU IN PROST PRETOK DELOVNE SILE	65
4.3 EKONOMSKE POSLEDICE PRITOKA TURŠKE DELOVNE SILE V STARE DRŽAVE ČLANICE	66
4.3.1 POSLEDICE NA TRGU DELA	66
4.3.2 POSLEDICE NA PODROČJU JAVNIH FINANC	69
4.3.3 EKSTERNALIJE OZIROMA ZUNANJE KORISTI IN STROŠKI	70
4.3.4 SKUPNI UČINKI MIGRACIJ NA BLAGINJO V IMIGRACIJSKIH DRŽAVAH IN TURČIJI KOT EMIGRACIJSKI DRŽAVI	71
4.4 STARANJE EVROPSKEGA PREBIVALSTVA IN PRITOK TURŠKE DELOVNE SILE	73

4.5 KULTURNI VIDIK IN PROBLEM INTEGRACIJE TURŠKIH IMIGRANTOV	76
4.5.1 VLOGA KULTURE V MIGRACIJSKIH PROCESIH	76
4.5.2 POMEN IN NAČINI INTEGRACIJE IMIGRANTOV V VEČINSKO DRUŽBO	77
4.5.3 EVROPSKA INTEGRACIJSKA POLITIKA	79
4.5.4 INTEGRACIJA TURŠKIH IMIGRANTOV	80
4.6 POLITIKA EU NA PODROČJU MOBILNOSTI TURŠKE DELOVNE SILE	82
4.6.1 OMEJEVANJE PROSTEGA PRETOKA DELOVNE SILE IZ NOVIH DRŽAV ČLANIC	82
4.6.2 IZKUŠNJE JUŽNIH ŠIRITEV 1981 IN 1986	84
4.6.3 IZKUŠNJE ŠIRITVE 2004 IN 2007	85
4.6.4 KAKO URAVNAVATI PROST PRETOK DELOVNE SILE IZ TURČIJE?	87
SKLEP	90
LITERATURA	93
PRILOGE	99

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Statistična značilnost neodvisnih dejavnikov migracij na primeru Italije, Španije, Grčije, Portugalske in Turčije v obdobju 1962-1983</i>	45
<i>Tabela 2: Pričakovane destinacije turških migrantov – seštevek 2015-2030 (v '000)</i>	54
<i>Tabela 3: Rezultati multiregresije – vzorec celotne Evrope, 1967-2001</i>	55
<i>Tabela 4: Scenarij visoke rasti Turčije, 2005-2030 (letne vrednosti)</i>	56
<i>Tabela 5: Povzetek različnih napovedi imigracij iz Turčije v EU-15</i>	58
<i>Tabela 6: Migracijski potencial (v %) iz novih držav članic</i>	62
<i>Tabela 7: Ekonomski učinki v letu 2025 zaradi migracij iz Turčije (scenarij enake izobrazbene strukture kot v EU-15)</i>	72
<i>Tabela 8: Ekonomski učinki v letu 2025 zaradi migracij iz Turčije (vsi migranti neizobraženi)</i>	73

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Ponudba in povpraševanje po imigrantskem delu</i>	21
<i>Slika 2: Projekcija števila turških imigrantov v Nemčiji po treh scenarijih rasti Turčije</i>	59
<i>Slika 3: Prebivalstvo v starosti 20-24 v izbranih evropskih državah v obdobju 2000-2050 (2000=100)</i>	75

UVOD

Nagnjenje k migracijam je osnovna človekova značilnost. Strokovnjaki so si večinoma enotni, da se je naša vrsta prvič pojavila na afriškem kontinentu in se od tam širila po celem planetu, kar je potrdila tudi nedavna raziskava na osnovi analize DNK. Trenutna razporeditev ljudi po svetu je rezultat veliko majhnih in velikih migracijskih tokov: vpadov, vdorov, osvajanj, trgovanja s sužnji in kolonizacije, kot tudi romanja in naseljevanja preko meja.

Tudi današnji globaliziran svet je preplavljen z migracijskimi tokovi, ki potekajo od manj razvitih k bolj razvitim družbam, od družb, kjer so politične in osebne svoboščine omejene, k družbam, ki zagotavljajo več političnih in osebnih svoboščin; od družb, kjer divjajo vojne, do družb, ki živijo v miru. Število mednarodnih migrantov v novem tisočletju presega 175 milijonov (3% svetovne populacije) in naj bi glede na projekcije Združenih narodov (v nadaljevanju ZN) do leta 2050 doseglo 230 milijonov. Evropa je največja gostiteljica mednarodnih migrantov s 56 milijoni v letu 2000 (Kubursi & Mokbel, 2005, str. 156-157). Mednarodne migracije zato predstavljajo pomemben del mednarodnega gospodarstva, vendar pa kljub temu migracije tako po obsegu raziskovanja kakor po vsebinski in teoretični opredeljenosti spadajo med najmanj razvita področja demografije. Vendarle dandanes postaja ta tema čedalje bolj zanimiva, verjetno tudi zaradi socialnih in političnih problemov sodobnega sveta. Mednarodne migracije bodo zato po mnenju mnogih avtorjev v prvi polovici 21. stoletja eden izmed pomembnih dejavnikov, ki bo določal mednarodne odnose kot tudi domačo politiko.

Evropska unija (v nadaljevanju EU) je v šestdesetih letih prejšnjega stoletja zaradi primanjkljaja delovne sile na stežaj odprla vrata za gostujočo delovno silo iz tretjih držav. Toda že v sedemdesetih je naftna kriza Evropo pahnila v recesijo z manjšo zaposlenostjo in zato so se vrata za delovno silo iz tretjih držav hitro zaprla. Toda v vseh državah, ki so sprejemale migrante, je število tujcev naraščalo na račun združevanja družin ter večjega števila ilegalnih migrantov in iskalcev azila.

Vzporedno s problemom obravnave tujih delavcev se je v EU rojevala ideja o kreaciji notranjega trga, kjer naj se zagotovi povsem prost pretok proizvodov, storitev, kapitala in delovne sile. Svobodno gibanje delovne sile med posameznimi državami članicami pomeni pravico delavca, državljana države članice, da svobodno išče delo in se zaposli v drugi državi članici pod enakimi pogoji, kot veljajo za domače delavce. Gledano širše pa se na to pravico, ki omogoča dostop na trg dela, veže tudi pravica do vstopa in bivanja v državi članici ter vse socialne in ekonomske pravice, do katerih so upravičeni domači delavci. Do danes se je mobilnost kapitala in proizvodov že zelo okrepila, hkrati pa je EU sprejela vrsto ukrepov za povečanje do sedaj manj mobilnih storitev. Na drugi strani je mobilnost delovne sile kljub vrsti programov za pospeševanje mobilnosti daleč pod možnim. Vzrok je iskati v tem, da mobilnost delovne sile znotraj EU omejuje vrsta dejavnikov, med katerimi prednjačijo zlasti osebni razlogi, ki izhajajo iz kulturne in jezikovne raznovrstnosti držav članic te integracije.

V kontekstu notranjega trga in s tem povezanega prostega pretoka delovne sile med državami članicami je tema priključevanja Turčije k EU že vrsto let vroča tema med evropskimi politikami in

širše javnosti. Splošno sem se s to temo ukvarjal v okviru diplomskega dela (Sinigoj, 2004), katerega cilj je bil ugotoviti kdaj, če sploh, naj bi Turčija vstopila v EU. V diplomskem delu sem izpostavil tudi bojazen, da bi sprejem Turčije in s tem odprtje mej za njeno delovno silo lahko povzročil val turške delovne sile, ki bi preplavila trg dela, zasedla delovna mesta ostalim državljanom EU in povzročala socialne probleme. Morda je problem migracij turške delovne sile in širše turškega prebivalstva v ostale države članice celo najbolj ključen del turškega približevanja EU, saj pri migraciji številne in selitvi naklonjene turške delovne sile ne gre zgolj za ekonomske posledice, temveč za širše posledice stika različnih kultur, ki bi v prihodnje lahko povsem spremenil sliko EU.

Osrednji predmet preučevanja v magistrskem delu je projekcija ponudbe dela turških delavcev na notranjem trgu EU po vstopu Turčije v to integracijo in potencialne posledice. Predmet preučevanja so najprej migracijski tokovi Turkov v preteklosti in danes, s poudarkom na migracijah v države članice EU. Pod predpostavko, da bo Turčija postala polnopravna članica te integracije, bodo slednje postale notranje migracije oziroma del notranjega trga EU. Čeprav se analiza osredotoča na problematiko ponudbe dela turških delavcev, pa je predmet preučevanja tudi problematika širše mobilnosti turškega prebivalstva, saj gresta ta dva procesa z roko v roki.

V okviru preučevanja mobilnosti delovne sile po vstopu Turčije v EU je poudarek zlasti na ekonomskih vprašanjih. Po eni strani bi lahko turška delovna sila pripomogla k večji dinamičnosti notranjega trga EU in lažjemu doseganju ciljev Lizbonske strategije. Na drugi strani naj bi imel neomejen tok turške delovne sile negativen vpliv zlasti na zaposlenost domačih delavcev in raven plač; širša mobilnost turškega prebivalstva pa naj bi imela negativen vpliv na javne finance in splošno socialno blaginjo. Ob ekonomskih vprašanjih pa se nisem mogel izogniti širšim družbenim vprašanjem. Mnogi prebivalci in politiki sedanjih držav članic EU se namreč bojijo drugačne turške kulture in menijo, da bi imela integracija različnih kultur lahko usodne posledice za nadaljnji razvoj evropske integracije.

HIPOTEZE MAGISTRSKEGA DELA

Osrednja hipoteza magistrskega dela pravi, da bo članstvo Turčije v EU z vidika mobilnosti delovne sile za integracijo kot celoto koristno, saj bo pomagalo pri reševanju problema starajočega se prebivalstva, hkrati pa bo prineslo večjo konkurenčnost na trgu dela, s tem pa tudi večjo dinamičnost notranjega trga EU. Ob tem bo neomejena ponudba dela turških delavcev imela določen negativen vpliv na konkurenčne domače delavce v ostalih državah članicah, obsežnejša širša mobilnost turškega prebivalstva pa negativen vpliv na javne finance in socialno blaginjo domačega prebivalstva.

Prva pomožna hipoteza se glasi, da bo ena izmed rešitev za starajoče evropske prebivalstvo dotok mlade delovne sile iz tretjih držav ali novih držav članic. V tem kontekstu je Turčija idealna država, saj ima v primerjavi s sedanjimi državami članicami bistveno mlajše prebivalstvo. *Druga pomožna hipoteza* pravi, da obstaja dokaj upravičena bojazen, da bodo migracijski tokovi iz Turčije kot nove države članice v prvih letih članstva preveliki. Na eni strani bo povečana ponudba dela iz Turčije povzročila padec cene dela konkurenčnega dela, na drugi strani bo večja mobilnost širšega turškega prebivalstva, ki bo sledila tej delovni sili, imela

negativen vpliv na javne finance in socialno blaginjo v ciljnih državah. *Tretja pomožna hipoteza* pravi, da bodo migracijski pritiski iz Turčije v primeru članstva manjši kot v primeru zavrnitve članstva. *Zadnja pomožna hipoteza* pa se nanaša na pričakovanje, da bodo dolgoročno migracijski tokovi znotraj EU prinesli rojstvo nove evropske večkulturne družbe, ki bo to integracijo še okrepila.

CILJI MAGISTRSKEGA DELA

V grobem je magistrsko delo sestavljeno iz treh glavnih delov, ki sledijo trem glavnim ciljem dela. *Prvi cilj* magistrskega dela je analiza različnih teorij migracij tako z vidika vzrokov kot različnih posledic migracijskih tokov; s pridobljenim znanjem pa tudi analiza gibanja migracijskih tokov turškega prebivalstva skozi zgodovino, s poudarkom na migracijah v države članice EU in umestitev teh v teorije migracij. *Drugi cilj* je izgradnja splošnega modela preko definiranja ključnih dejavnikov migracij in pregled projekcij ponudbe dela iz Turčije ob predpostavki, da Turčija postane članica ali pa ostane brez članstva. *Tretji cilj* je umestiti mobilnost turške delovne sile v notranji trg EU, ugotoviti njene posledice in potrebo po učinkoviti politiki uravnavanja mobilnosti delovne sile znotraj notranjega trga EU.

METODE PREUČEVANJA IN ZASNOVA DELA

Prvi cilj magistrskega dela je zajet v prvih dveh poglavjih. Pristop k prvemu poglavju temelji na preučitvi teoretičnih spoznanj iz strokovne literature in člankov s področja migracij. Pri analizi posameznih teorij so uporabljene metode analize in sinteze ter metode posplošitve. Pri kritični primerjavi med teorijami pa je uporabljena zlasti primerjalna metoda. Analiza gibanja migracijskih tokov turške delovne sile in širšega prebivalstva skozi zgodovino temelji na preučitvi zgodovine Turčije, njenega naroda in analizi statističnih podatkov na to temo. Uporabljena je torej metoda študije primerov. Drugi cilj je zajet v tretjem poglavju, kjer so uporabljeni elementi ekonometrije, torej metod statističnega dokazovanja in metode modeliranja. Tretji cilj je zajet v četrtem poglavju, kjer najprej s pomočjo analize in sinteze analiziram literaturo, ki obravnava področje notranjega trga in značilnost trga dela v EU. S pomočjo metode sinteze nato predlagam primerno ureditev mobilnosti delovne sile znotraj notranjega trga EU. Skozi celotno magistrsko delo so poleg spoznanj s področja ekonomije uporabljena tudi znanja iz kulturološkega, sociološkega, psihološkega, demografskega in politološkega področja.

STRUKTURA POGLAVIJ

Magistrsko delo je sestavljeno iz štirih poglavij, pri čemer je vsako naslednje poglavje nadgradnja prejšnjega. Skozi celotno delo se tako gradi sklep, predstavljen v sklepnem poglavju. V prvem poglavju so predstavljene različne teorije migracij. Pri njihovi analizi sem se osredotočil zlasti na razlago vzrokov migracij, ki so služile za razlago migracij turške delovne sile in prebivalstva skozi zgodovino. Dotaknil sem se tudi teorij s področja ilegalnih migracij in dela na črno, saj v države članice EU ilegalno prihaja veliko turških državljanov, zlasti Kurdov. Posebej pa sem obravnaval tudi odnos med mednarodno menjavo in gospodarsko integracijo na eni strani ter migracijami na drugi strani.

V drugem poglavju s pomočjo pridobljenega znanja značilnosti in teorij migracij analiziram gibanje migracij Turkov skozi zgodovino, s poudarkom na migracijah v zahodnoevropske države. Analiza vsakega obdobja obsega tako preučevanje migracij delovne sile kot tudi širšega prebivalstva. Predstavljen je tudi problem sodobne Turčije, kjer zaradi neenakomerne razvitosti med vzhodom države in gospodarskimi središči na zahodu države prihaja do notranjih migracij znotraj same države. Predstavljen je tudi problem Turčije kot tranzitne imigracijske države.

Ugotovitve iz analize migracijskih tokov so mi služile za tretje poglavje, kjer sem poskušal zgraditi splošen model, ki bi obsegal vse relevantne dejavnike migracij. Izbrane dejavnike sem tudi statistično preveril. Pregledal sem tudi ugotovitve različnih raziskav glede projekcij migracijskega potenciala iz Turčije ob dveh ključnih predpostavkah, in sicer da Turčija postane članica ali ostane brez članstva. Preveril sem zlasti tezo, ki se pojavlja med nekaterimi avtorji, da bo dolgoročno v primeru članstva interes za mobilnost turške delovne sile celo manjši kot v primeru nečlanstva.

Četrto poglavje je namenjeno prostemu pretoku delovne sile znotraj držav članic EU in posledicam vključitve Turčije v te proste tokove. Kratkemu pregledu zgodovine razvoja proste mobilnosti delovne sile v EU in značilnosti trenutne situacije sledi opredelitev prehodnega obdobja za nove države članice in urejanja prostega pretoka delovne sile iz Turčije ob njeni vključitvi v to integracijo. Osrednji del četrtega poglavja se ukvarja z vprašanjem, kakšne prednosti in kakšne slabosti ostalim državam članicam EU prinaša turška delovna sila. Pri tem so mi služile tudi izkušnje dosedanjih širitev na revnejše države leta 1981 (z Grčijo), 1986 (s Portugalsko in Španijo), 2004 (širitev z desetimi novimi državami članicami) in 2007 (z Bolgarijo in Romunijo). Posledice so razdeljene na tri dele, in sicer ekonomske, demografske in družbeno-politične. V okviru družbeno-političnih posledic je izpostavljen pomen uspešne kulturne integracije imigrantov v večinsko družbo.

Zaključek tega poglavja je namenjen mojemu prispevku k problematiki vprašanja, kako naj EU uravnava mobilnost delovne sile in širšega prebivalstva po potencialnem vstopu Turčije v to integracijo. Na podlagi analize iz prejšnjih poglavij podajam predloge, kako obravnavati Turčijo po njenem vstopu v EU, oziroma kako naj bo urejeno prehodno obdobje za prost pretok delovne sile iz Turčije.

1 SPLOŠNE OPREDELITVE IN TEORIJE MIGRACIJ

1.1 TRG DELA

Za razumevanje vzrokov in posledic migracij je potrebno najprej poznati osnovne značilnosti trga dela, kjer posamezniki ponujajo svoje delo, podjetja pa po njem povprašujejo. Obseg delovne sile vključuje zaposlene in nezaposlene prebivalce v delovni dobi, to je v starosti od 15 do 65 let. *Delovna sila* zajema vse, tako tiste, ki delajo, kot tiste, ki iščejo delo (Senjur, 2001, str. 143).

Ko govorimo o trgu dela, običajno ločimo popolnokonkurenčni in nepopolnokonkurenčni trg dela. Na popolnokonkurenčnem trgu dela se srečujeta krivulji ponudbe in povpraševanja po delu v odvisnosti od urne plače, in sicer v razmerah popolnega in neoviranega delovanja trga. Delovne storitve v gospodarstvu ponujajo posamezni delavci, ki poskušajo maksimizirati koristnost ali zadovoljstvo. Raven koristnosti je pozitivno odvisna od realnega dohodka, ki posamezniku omogoča pridobitev dobrin in storitev, in od prostega časa. Zato je krivulja ponudbe dela naraščajoča v odvisnosti od realne plače. Na povpraševalni strani trga dela so kupci delovnih storitev podjetja, ki proizvajajo blago. Krivulja povpraševanja po delu je za podjetje enaka krivulji mejnega proizvoda dela. V pogojih popolne konkurence se ravnotežna plača določi na presečišču obeh krivulj v točki polnozaposlitvene ravni zaposlenosti (vsak dela natančno toliko, kolikor hoče ob ravnotežni realni plači) (Senjur, 2001, str. 145-150).

Vendar pa v realnem svetu ne obstaja prostokonkurenčni trg dela, saj obstajajo motnje, zaradi katerih je prisoten trajni presežek ponudbe dela in realne plače niso postavljene na raven, ki je enaka mejnemu proizvodu dela. V realnosti nimamo veliko ponudnikov in povpraševalcev po delu, temveč močne sindikate in velika podjetja. Rezultat je, da imamo v ravnovesju ravnovesno stopnjo brezposelnosti. Nezaposlenost v ravnotežju je taka, da je realna plača, ki izhaja iz pogajalskega procesa določanja plač s strani sindikatov, enaka realni plači, ki izhaja iz cenovnega določanja plač s strani podjetij (Senjur, 2001, str. 153-162).

1.2 DEFINICIJE IN DELITVE MIGRACIJ

Migracijski tokovi so posebna vrsta selitvenih tokov, kjer gre za prostorske premike posameznih prebivalcev v drugo okolje: znotraj nacionalnih meja ali preko njih. Za statistično zajemanje selitev nas po navadi zanimajo selitve znotraj določenega *časovnega intervala*, ki je lahko mesec, leto, ali celo več desetletij in stoletij. Govorimo tudi o *bruto* in *neto* selitvenem toku, kjer neto selitveni tok predstavlja selitveni saldo (Malačič, 2006, str. 144-145).

Ločimo med *mednarodnimi* migracijami in *notranjimi* migracijami, in sicer glede na državne meje ali pa večnacionalno skupnost, kot je EU. Notranje migracije so lahko različnih oblik: znotrajruralne, znotrajurbane ter migracije med urbani in ruralnimi območji. V okviru slednjih uporabljamo poseben pojem *urbanizacija*, kjer gre za povečevanje deleža prebivalcev, ki prebiva na urbanih območjih, običajno zaradi priseljevanj iz ruralnih območij.

Pojem *krožni migracijski tok* pomeni, da migracijski tokovi potekajo po krožnih tokovih od emigracijskih držav k imigracijskim in od imigracijskih nazaj k izvornim emigracijskim državam (remigracije, vračanje). Migracijski tok vsebuje več faz: odhod iz emigracijske države (*emigracija*), prihod v imigracijsko državo (*imigracija*), odhod iz imigracijske države, vračanje v izvorno emigracijsko državo (*remigracija*) in ponovno vključevanje v družbeno okolje izvorne – emigracijske države (reintegracija) (Klinar, 1983, str. 3-4). Analogno ločimo pojme *migrant*, *emigrant*, *imigrant* in *remigrant*. Straubhaar (1988, str. 47) *mednarodne migracije delovne sile* definira kot prostovoljno, prostorsko in družbeno gibanje posameznikov iz ene države v drugo z namenom trajanja več kot 1 leto in motivirano z ekonomskimi interesi. Tapinos in Delaunay (2000, str. 36) *mednarodne migrante* definirata kot posameznike, ki prečkajo mejo, spremenijo kraj bivanja in imajo tuje državljanstvo v času vstopa v imigracijsko državo. Avtorja v istem viru v nadaljevanju ločita med pojmom *imigrant* in *tujec*. Imigrant je običajno tujec, ko prispe v državo gostiteljico, a so pogoste izjeme, na primer: repatriirani naseljenci iz Alžirije v Franciji, *Aussiedler* v Nemčiji in *Pontine* Grki v Grčiji, ki so imigranti, vendar niso tujci. Prav tako pa vsi tujci niso imigranti, na primer potomci imigrantov, ki so rojeni v imigracijski državi, a obdržijo svoje državljanstvo. Na drugi strani so imigranti, ki so sprejeli državljanstvo gostujoče države preko *naturalizacije* ali poroke.

Appleyard (1991, str. 22-23) razlikuje naslednje vrste imigrantov:

- **stalni naseljenci** (angl. *permanent settlers*): vključuje tudi posameznike, sprejete v okviru združevanja družin;
- **začasni pogodbeni delavci** (angl. *temporary contract workers*): običajno nekvalificirani ali srednjekvalificirani delavci, ki v državi ostanejo določen čas;
- **začasni strokovnjaki** (angl. *temporary professional transients*): strokovnjaki oziroma visokokvalificirani delavci, ki se preselijo v drugo državo skupaj s tujimi investicijami, na primer v obliki podjetij s skupnim vlaganjem;
- **skriti ali ilegalni delavci** (angl. *clandestine or illegal workers*): imigranti, ki so v imigracijsko državo prišli na ilegalni način ali se jim je status spremenil v ilegalnega;
- **iskalci azila** (angl. *asylum seekers*): posamezniki, ki zaprosijo za azil na podlagi politične diskriminacije;
- **begunci** (angl. *refugees*), ki jih definira Konvencija ZN o statusu beguncev iz leta 1951.

Pri preučevanju literature o migracijah je možno videti različne načine uporabe zgoraj naštetih pojmov. V nadaljevanju bom uporabljal termin migracija (angl. *migration*) ali migracijski tok (angl. *migration flow*) ter migrant (angl. *migrant*), ko bo govora splošno o migracijskem procesu. Ko bomo na migracije gledali z zornega kota odselitvene države, bom uporabljal pojma emigracija (angl. *emigration*) in emigrant ter analogno pojma imigracija (angl. *immigration*) in imigrant, ko bo govora o priselitvenih državah. V prilogi 2 predstavljam različne možne načine delitev migracij z realnimi primeri.

Med razlogi za migracije ločimo zlasti med *političnimi* in *ekonomskimi* razlogi. V določenih primerih je ločitev jasna, pri drugih pa zelo zamegljena. Prav tako povezava med političnimi in ekonomskimi migracijami ne sovпада vedno z delitvijo na *prostovoljne* in *neprostovoljne*

migracije (Tapinos & Delaunay, 2000, str. 37). Tudi na primeru Turčije bomo videli, da je včasih težko ločiti med »ekonomskimi« in »političnimi« migranti.

Nadalje migracije delimo na začasne (kratkoročne) in stalne (dolgoročne). Z vidika teorij migracij se pogosto govori tudi o razdalji. Pri tem razdaljo lahko razumemo v *geografskem* pomenu, lahko pa na razdaljo gledamo tudi s *kulturnega vidika*. Posamezniki se praviloma lažje odločijo za migracijo v geografsko bližnje države, ki so po možnosti kulturno sorodne. S selitvami so povezani tudi pojmi, kot so (*kulturno*) *prilagajanje* med priseljenci in domačo večinsko družbo, *integracija*, *asimilacija*, *naturalizacija* ipd. Te pojme razlagam v posebnem poglavju o kulturnih vidikih migracij, saj so ti vidiki na primeru Turčije zelo pomembni.

Ko govorimo o EU, se uporabljata termina *prosta mobilnost delovne sile* in *prost pretok dela*. Na splošno geografska ali prostorska mobilnost vključuje vse tipe gibanja v prostoru, vključno s selitvami ali migracijami. Slednje so le ena izmed oblik mobilnosti v času in prostoru in običajno pomenijo stalno ali dolgotrajnejšo spremembo bivališča posameznika ali skupin in s tem temeljito spremembo v življenjski situaciji. Po tem se migracije razlikujejo od širokega spektra drugih, kratkotrajnejših, ponavljajočih se ali cikličnih gibanj v prostoru, brez namena trajnejše spremembe bivališča. Geografska mobilnost lahko pomeni hkratno poklicno mobilnost, pod katero razumemo spremembo zaposlitve, pa tudi poklica preko pridobitve novih znanj (Medved, 2006, str. 11).

1.3 PRIDOBIVANJE PODATKOV O MIGRACIJAH

Na področju pridobivanja podatkov o migracijah je žal potrebno ugotoviti, da pomanjkanje podatkov otežuje oceno tako obsega kot sestave migracijskih tokov. Zgodovina uradnih statistik ne sega dlje kot v 19. stoletje. Tudi od tega stoletja dalje pa je uporabnost podatkov zelo vprašljiva, saj se je merjenje migracijskih tokov prilagajalo določenim (političnim) ciljem posameznih držav, države pa uporabljajo tudi različne metodologije. Zato se pogosto dogaja, da se primerjalni podatki med emigracijskimi in imigracijskimi državami ne ujemajo. So pa podatki imigracijskih držav praviloma popolnejši od emigracijskih, saj se mnogi emigranti ne odjavijo, hkrati pa ni prave možnosti kontrole emigracij. Problem so tudi spremembe v kategorijah migrantov: na primer posamezni migranti odidejo kot stalni delavci, pa se čez čas vrnejo, ali obratno (Tapinos & Delaunay, 2000, str. 37-39 in Straubhaar, 1988, str. 47-52).

Podatke o migracijah lahko dobimo na dva načina: *neposredni* in *posredni*. Neposredno ugotavljanje in ocenjevanje migracij uporablja praviloma register in popis prebivalstva, v nekaterih primerih pa tudi posebne globinske ankete o migracijah. Register omogoča zbiranje podatkov o *migracijah* zaradi obveznosti prebivalstva, da upravnim organom prijavijo vsako spremembo stalnega bivališča. Na drugi strani je popis prebivalstva v večini držav edini vir, da se neposredno ali posredno zberejo podatki o *migrantih*. Število migrantov je zaradi možnosti večkratnih migracij praviloma nižje od števila migracij. Čim daljše obdobje opazujemo, tem večja je razlika med številom migrantov in številom migracij ali med opisno statistiko ter statistiko migracij na osnovi registra prebivalstva. Posredni način pridobivanja podatkov o migracijah uporabljamo, kadar v določeni državi ne obstaja niti register niti popis prebivalstva (Malačič, 2006, str. 146-147).

Merjenje ilegalnih migracij je še težje in ga je možno opravljati le na posredni način. Ob tem se je potrebno vprašati, kaj želimo meriti: so to *tokovi* ilegalnih migracij (število ilegalnih vstopov v državo) ali *število* ilegalnih imigrantov v državi. Število ilegalnih imigrantov je sestavljeno tako iz neto kumulativnih tokov ilegalnih migracij kot tistih, ki so v državo vstopili legalno, pa se je njihov status spremenil v ilegalnega (na primer iztek veljavnosti vize) (Tapinos, 1999, str. 231). Za EU velja ocena, da število ilegalnih imigrantov znaša okrog 10 odstotkov legalnih imigrantov (Tapinos & Delaunay, 2000, str. 39).

Merjenje imigracijskih in emigracijskih tokov v EU se razlikuje od države do države. Te razlike so odraz razlik v definicijah migranta in različnih virov podatkov. Statistični urad EU – Eurostat - priznava, da za 7 od 27 držav članic EU ne poznamo števila vstopov (imigracij) ali odhodov (emigracij) iz teh držav. V primeru obstoja podatkov, pa ti niso vedno zanesljivi in primerljivi med državami. V EU obstajajo tri različna orodja za opazovanje migracij: registri prebivalstva, podatki o izdanih dovoljenjih za bivanje in statistične ocene. Redkeje se uporabljajo tudi podatki na podlagi popisov prebivalstva. 20 od 27 držav članic ima registre prebivalstva (registrov nimajo na Cipru, v Franciji, Grčiji, na Irskem, Malti, Portugalskem in v Veliki Britaniji). Registri prebivalstva so občinska poročila o rojstvih, smrti in spremembah prebivališča, ki se redno obnavljajo. Zato bi morali biti dober vir podatkov o migracijah, toda niso popolni, saj vsi imigranti ne prijavijo novega bivališča, še manj zanesljivi pa so za beleženje emigracij. Kot drugo je problem v različnih definicijah migranta med državami, kot tudi različnih definicijah imigracijskih in emigracijskih tokov. Razlike med državami članicami se pojavljajo v obdobju bivanja, po katerem se morajo imigranti prijaviti, in sicer od prvega dneva (Nemčija in Španija) pa vse do enega leta (Švedska in Velika Britanija). Pojavljajo pa se še nekatere druge razlike med državami članicami, ki otežujejo primerjavo (Thierry, 2008, str. 1-4). Organizaciji OECD in ZN si že dolgo prizadevata za harmonizacijo statističnih merjenj migracijskih tokov. Vendar pa je zaradi počasnosti napredka teh dveh organizacij EU leta 2007 sama izdala uredbo, ki uvaja skupna pravila za zbiranje in urejanje statistik EU (Uredba (ES) št. 862/2007 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. julija 2007 o statistikah Skupnosti o selitvah in mednarodni zaščiti ter o razveljavitvi Uredbe Sveta (EGS) št. 311/76 o zbiranju statističnih podatkov o tujih delavcih, Uradni list L199, str. 23). Uredba je v celoti zavezujoča in se neposredno uporablja v vseh državah članicah. Uredba v 2. členu opredeljuje pojme, s čimer zagotavlja njihovo poenoteno tolmačenje. Med opredeljenimi pojmi je tudi poenotena časovna določitev v višini 12 mesecev. V 3. členu Uredba določa, da morajo statistike zajemati vse migracijske tokove, torej tako prihode kot odhode državljanov tretjih držav in držav članic, kot tudi vse vrste migracij (združevanje družin, delo, študij, azil ipd.). V 9. členu Uredba določa tudi vire podatkov in standarde kakovosti. Z letom 2009 tudi Statistični urad Republike Slovenije (SURS) prehaja na novo definiranje prebivalstva in s tem migracij.

V nadaljevanju dela uporabljam predvsem podatke na osnovi letnih poročil o migracijskih tokovih organizacije OECD (angl. *Continuous Reporting System on Migration*; franc. *Système d'Observation Permanente des Migrations Internationales - SOPEMI*), ki zbira podatke o štirinajstih državah, ter podatke Eurostata. Za Turčijo uporabljam tudi podatke Državnega statističnega urada Turčije (tur. *Devlet İstatistik Enstitüsü – DİE*) in nemškega statističnega urada

(nem. *Statistisches Bundesamt Deutschland*). Prav tako se poslužujem že zbranih podatkov pri drugih avtorjih.

1.4 TEORIJE MIGRACIJ

1.4.1 RAZVOJ PREUČEVANJA MIGRACIJ TER HIPOTEZA POTISKA IN POTEGA

Splošen model migracij bi moral odgovoriti na naslednjih pet vprašanj: kakšni so strukturni dejavniki v državah v razvoju in tranziciji, ki ustvarjajo emigrante; kakšni so strukturni dejavniki v razvitih državah, ki ustvarjajo povpraševanje po njihovih storitvah; kakšne so motivacije ljudi, ki se odzivajo na te makrostrukture s selitvijo; kakšne družbene in gospodarske strukture se pojavijo v procesu migracij in globalizacije, da ohranjajo migracijske tokove; kako naj se države odzivajo na te tokove in kako učinkovite bodo njihove politike za uravnavanje migracijskih tokov (Massey, 2002, str. 143).

Demografija in druge družbene znanosti, ki se ukvarjajo z analizo migracij, so razvile veliko različnih pristopov, s katerimi poskušajo pojasniti determinante migracij oziroma dejavnike, ki povzročajo migracije. Določeni dejavniki se pojavljajo pri večini avtorjev, ostali le pri nekaterih. Avtorji so se večinoma ukvarjali z ekonomskimi migracijami in v skladu s tem definirali vrsto ekonomskih dejavnikov migracij. Seveda obstajajo tudi neekonomske migracije, zato so migracije več kot le ekonomski pojav in imajo tudi politične, geografske, družbene, psihološke, kulturne in druge dimenzije. Ekonomska razlaga migracij je za mnoge druge discipline preozka, zato sociologija, geografija, psihologija in druge družbene znanosti razvijajo lastne pristope k raziskovanju migracij. Posamezne izmed teh disciplin so razvile posebne koncepte za raziskovanje migracij, kot na primer koncept migracijskih mrež (Malačič, 2006, str. 159). Tema tega magistrskega dela so predvsem delovno motivirane migracije, zato me zanimajo predvsem ekonomski vidik migracij in ekonomsko aktivni migranti. Seveda pa ni možno zanemariti drugih skupin migrantov.

Eno izmed prvih resnejših analiz migracij je podal E. O. Ravenstein v osemdesetih letih 19. stoletja, ko je na osnovi empiričnih podatkov preučeval zakonitosti migracij v Veliki Britaniji. Ugotovil je naslednje zakonitosti migracij: migracije se odvijajo na kratkih razdaljah in so usmerjene v večja mesta; vsak migracijski tok ima svoj protitok; ženske so bolj usmerjene k migracijam na kratke razdalje; migracije potekajo po stopnjah; vaško prebivalstvo je bolj mobilno od mestnega; tehnološki razvoj pospešuje migracije; najpomembnejši dejavniki migracij so ekonomski (Malačič, 2006, str. 159-160).

Kasnejše empirične raziskave so omajale ugotovitve Ravensteinovih zakonitosti, poleg tega pa Ravensteina niso zanimali vzroki migracij. Usmerjenost na raziskovanje vzrokov migracij je privedla do hipoteze dejavnikov potiska in potega (angl. *push-pull*) migracij. Ta hipoteza poskuša razložiti migracije z vplivom dejavnikov odselitvenega in priselitvenega območja. Na odselitvenem območju delujejo predvsem dejavniki potiska, ki potiskajo posameznika iz tega območja (izguba zaposlitve, izčrpanje naravnih bogastev, upadanje ali prenehanje določene ekonomske dejavnosti, različne vrste diskriminacije, naravne in druge nesreče, odtujitev od skupnosti ipd.). Na priselitvenem območju delujejo dejavniki potega, ki privlačijo migrante v to

območje (ugodne možnosti za zaposlitev, napredovanje v službi, podjetniške in investicijske dejavnosti, boljše redno in dodatno plačilo, boljše klimatske in stanovanjske razmere, lažje ali cenejše šolanje otrok ipd.) (Malačič, 2006, str. 160). Na dejavnike potiska in potega pomembno vplivajo osebne karakteristike migrantov, kot na primer starost, izobrazba in oddaljenost (Ehrenberg & Smith, 2000, str. 344).

Medtem ko dejavniki migracij vsaj delno razlagajo, zakaj do migracij prihaja, ne odgovarjajo na vprašanje, zakaj določeni posamezniki migrirajo iz ene države v drugo in zakaj drugi ne. Za odgovor na to vprašanje je bilo razvitih več teorij, vendar do danes noben avtor ni uspel razviti splošne teorije, ki bi obsegala vse relevantne vidike migracij. V nadaljevanju predstavljam ključne teorije na področju migracij. Z ugotovitvami obravnavanih teorij poskušam odgovoriti, zakaj je prišlo do tako velikih migracijskih tokov turške delavne sile in širšega prebivalstva, kakšne so projekcije teh trendov v luči integracije Turčije v EU in kakšne posledice prinašajo tako za Turčijo kot emigracijsko državo, kot za države gostiteljice turških migrantov, torej za imigracijske države.

Teorije migracij se običajno delijo na dva dela:

- *Neoklasične teorije migracij*, kamor spadajo mikroekonomska in makroekonomska teorija, hipoteza dejavnikov potiska in potega ter teorija človeškega kapitala.
- *Sodobnejše teorije migracij*, ki pogosto zaidejo tudi izven strogih ekonomskih okvirjev (na primer teorija migracijskih mrež).

Skupna lastnost *neoklasičnih teorij* je, da se osredotočajo na razlike v plačah in zaposlitvenih možnostih med državami ter na stroške migracij. Avtorji teh teorij migracije razumejo kot individualno odločitev s ciljem maksimizacije dohodka. Leta 1932 je Sir John Hicks postavil trditev, da so razlike v neto ekonomskih priložnostih, predvsem razlike v plačah, glavni vzrok migracij (Kubursi & Mokbel, 2005, str. 158). *Sodobnejše teorije* na drugi strani upoštevajo pogoje na različnih trgih, ne samo na trgu dela. Prve na migracijo gledajo kot na odločitev skupine (družine, gospodinjstva), ki želi minimizirati tveganje skupnega dohodka. Druge zavračajo takšne odločitve na mikro nivoju in se raje osredotočajo na agregatne vplive (Massey et al., 1993, str. 432).

1.4.2 MAKROEKONOMSKI PRISTOP

Makroekonomski pristop poskuša razložiti povezave med migracijami na eni in agregatno zaposlenostjo, nezaposlenostjo, dohodkom, potrošnjo, investicijami, uvozom, izvozom in drugimi agregatnimi kategorijami na drugi strani (Malačič, 2006, str. 162). V skladu z makroekonomsko teorijo in njenimi nadgradnjami je trg dela ključen za obstoj in značilnost migracijskih tokov. Vzrok in hkrati pogoj obstoja migracijskih tokov (tako notranjih kot mednarodnih) so geografske razlike v povpraševanju in ponudbi dela. Država z relativno obilnostjo dela glede na kapital imajo nizko ravnotežno plačo, medtem ko imajo države z relativno redkostjo dela visoko ravnotežno plačo. Razlike v ravnotežnih plačah povzročijo migracije delovne sile iz držav z nižjo v države z višjo ravnotežno plačo. V drugi državi se ponudba dela poveča in posledično ravnotežna plača zmanjša, v prvi državi pa je proces ravno

obraten. V dolgoročnem ravnotežju je razlika med ravnotežnimi plačami le v višini stroškov migracij (denarnih in nedenarnih), zato se migracijski tokovi ustavijo. Slika je obrnjena v primeru tokov kapitala: relativna redkost kapitala v revnejših državah nudi višji donos na kapital, kar privablja tuje investicije. Tokovi kapitala vključujejo tudi človeški kapital s selitvijo visokokvalificirane delovne sile v kapitalsko revne države, kjer so višji donosi na izobraženo delo. To pomeni, da moramo tokove dela ločiti od tokov človeškega kapitala (Massey et al., 1993, str. 433-434).

1.4.3 MIKROEKONOMSKI PRISTOP

Klasični mikroekonomski pristop predpostavlja popolno konkurenčno gospodarstvo, kjer so delavci popolnoma obveščeni o vseh pomembnih postavkah lastnega odločanja (višina plač, zaposlitvene možnosti ipd.), kjer je delo homogeni proizvodni dejavnik, kjer se okusi med delavci ne razlikujejo in kjer ni nikakršnih ovir mobilnosti. Migracije izvirajo iz relativnih sprememb zaposlitvenih možnosti med panogami in poklici ter iz geografskih razlik in sprememb relativnih priložnosti med regijami. Delavec s specifičnim znanjem je optimalno lociran takrat, ko maksimizira vrednost mejnega proizvoda lastnega dela. Ravnovesje je doseženo takrat, ko je vrednost mejnega proizvoda vseh proizvodnih dejavnikov v vseh regijah enaka in je dosežena polna zaposlenost. Takrat je dosežena tudi maksimalna koristnost.

Mikroekonomski pristop na migracije gleda kot na individualne odločitve. Posamezniki delujejo racionalno in se odločajo na podlagi maksimizacije koristi. V skladu s tradicionalnim neoklasičnim pogledom se ljudje selijo v drugo državo, da bi pridobili višji dohodek. Dohodek je zagotovo pomemben dejavnik, toda očitno je potrebno upoštevati tudi druge dejavnike, ki bi odgovorili na vprašanje, zakaj ni več mednarodnih migracij delovne sile glede na občutne razlike v dohodkih med državami (Straubhaar, 1988, str. 68-70):

- *Stroški migracije:* čeprav ima potencialni migrant željo po selitvi v državo z višjim dohodkom, mu selitev lahko preprečijo visoki stroški selitve; možno je tudi to, da so stroški migracije višji kot je pričakovana razlika v zasluženem dohodku.
- *Osebnostni dejavniki:* čeprav bi posameznik v tujini lahko zaslužil višji dohodek, je trenutno lahko tako zadovoljen s svojim poklicem, ki ga opravlja v domači državi, da subjektivno preferira trenutni poklic kot višji dohodek.
- *Pričakovani dohodek v prihodnosti:* posameznik se sprašuje, ali bo na tujem lahko obdržal službo oziroma ali lahko doma pričakuje napredovanje in s tem višji zaslužek.
- *Pomanjkanje informacij o pogojih v imigracijski državi:* čeprav sedanja vrednost pričakovanih koristi migracije presega njene stroške, posameznik zaradi nenaklonjenosti tveganju ne bo migriral.
- *Pomanjkanje informacij:* čeprav obstajajo razlike v dohodkih med državami, ni nujno, da posamezniki te razlike poznajo.

Mednarodne razlike v dohodkih so torej nujni, vendar ne tudi zadostni pogoj za migracije delovne sile. Meja, pri katerem te razlike postanejo zadostne, je odvisna od posameznikove osebnosti. Ob tem je potrebno upoštevati sociološke in psihološke dejavnike, ki omejujejo migracije. Težave klasične mikroekonomske teorije pri pojasnjevanju migracij so enake kot

njene težave v ekonomiji nasploh: v stvarnosti cela vrsta njenih predpostavk ni izpolnjena, zato ne preseneča, da se je znotraj ekonomske znanosti razvilo več drugih pristopov k analizi migracij (Malačič, 2006, str. 161).

1.4.4 TEORIJA ČLOVEŠKEGA KAPITALA

Teorija človeškega kapitala na migracije gleda kot na investicijo, v kateri so potrebni določeni stroški na začetku, da bi dobili določene koristi skozi daljše obdobje v prihodnosti. Posameznik pričakuje od migracije donos, ki mora biti zadosten, da pokrije stroške migracije. Stroški migracije so povezani s stroški preselitve, izgubljenimi zaslužki v času iskanja nove zaposlitve ali dodatnega izobraževanja, pa tudi z osebnostnimi stroški (domotožje, izguba prijateljev ipd.). Donos od migracij je na drugi strani določen predvsem z boljšim zaslužkom v priselitvenem kraju. Če sedanja vrednost vseh koristi povezanih z mobilnostjo presega stroške (tako denarne kot osebnostne), potem bo posameznik zamenjal službo, se preselil ali oboje. Pri tem je migracija z vidika posameznika lahko ugodna, z vidika družbe pa neugodna (na primer pogosto problem urbanizacije) (Malačič, 2006, str. 161-162).

Formalno lahko model zapišemo kot:

$$PV = \sum_{t=1}^T \frac{B_{jt} - B_{ot}}{(1+r)^t} - C \quad (1)$$

B_{jt} = koristi, ki izhajajo iz nove službe (j) v obdobju t ,

B_{ot} = koristi, ki izhajajo iz stare službe (o) v obdobju t ,

T = čas (v letih), v katerem posameznik računa, da bo delal v službi j ,

r = diskontna stopnja (posameznikova preferenca časa),

C = strošek mobilnosti (neposredni in osebnostni).

Razširjen pristop človeškega kapitala na primeru mednarodnih migracij je uporabil Todaro (1980, str. 369-373) v svojem modelu. V procesu odločanja posameznik tehta različne možne trge dela za zaposlitev in izbere tistega, ki maksimizira sedanjo vrednost diskontiranih pričakovanih koristi svojega dela. V nasprotju z neoklasičnim pristopom Todaro upošteva možnost brezposelnosti. Formalno njegov model lahko zapišemo kot:

$$V(0) = \int_{t=0}^{\infty} [p(t)y_t^a - y_t] e^{-rt} dt - C(0) \quad (2)$$

$V(0)$ = diskontirana sedanja vrednost neto koristi migracije,

$p(t)$ = verjetnost zaposlitve na tujem v obdobju t ,

y_t = povprečni realni dohodek na osebo v domači državi,

y_t^a = povprečni realni dohodek na osebo v imigracijski državi,

r = migrantova preferenca časa oziroma diskontna stopnja,

$C(0)$ = enkratni strošek migracije.

Ko je $V(0)$ pozitivna, sedanja vrednost pričakovanih zaslužkov (izračunanih z ustreznimi stopnjami verjetnosti) presega pričakovan seštevek dohodkov doma za več kot znašajo stroški migracije. Kljub temu da so drugi avtorji Todarov model dopolnjevali in modificirali, njegov model ni bil vključen v veliko empiričnih raziskav migracij. Sicer je teorija človeškega kapitala povečala empirično raziskovanje migracij, vendar pa je s poudarjanjem razlik v realnih dohodkih med različnimi regijami ostala relativno omejena in ni uspela v celoti pojasniti migracij.

Mikroekonomske pristope lahko strnemo z naslednjimi trditvami (Massey et al., 1993, str. 435):

- (Mednarodne) migracije izvirajo iz (mednarodnih) razlik v plačah kot tudi v stopnjah zaposlenosti; njuna kombinacija določa pričakovane dohodke.
- Večji človeški kapital posameznika (izobrazba, izkušnje, znanje tujih jezikov ipd.) pomeni večji pričakovani dohodek in večjo verjetnost zaposlitve v imigracijski državi in s tem ob nespremenjenih ostalih dejavnikih poveča verjetnost migracije takšnega posameznika.
- Posameznikove značilnosti, družbeni pogoji in tehnologija lahko zmanjšajo stroške migracije, kar poveča pričakovane neto koristi in verjetnost migracije posameznika.
- Agregatni migracijski tokovi med državami so preprosti seštevek migracij posameznikov na osnovi posameznikovih analiz stroškov in koristi.
- Migracijski tokovi med državama obstajajo, dokler se pričakovani dohodki med državama ne izenačijo oziroma so razlike manjše, kot znašajo stroški migracije.
- Tudi pri mikroekonomskem pristopu so migracije odvisne od stanja na trgu dela – drugi trgi neposredno ne vplivajo na odločitve za migracije.

1.4.5 NOVA EKONOMIJA MIGRACIJ

Teorija nove ekonomije migracij, ki sta jo vpeljala avtorja Stark in Bloom, poskuša premakniti smer preučevanja migracij preko nekaterih predpostavk in omejitev neoklasičnih teorij. Ključna točka te teorije je, da v ospredje namesto posameznika postavlja določeno skupino (običajno družino ali gospodinjstvo). Za razliko od posameznika ima družina namreč možnost, da preko razpršitve svojega dela zmanjša tveganje izpada dohodka. Družina se lahko odloči, da bo nekatere njene člane zaposlila v domačem okolju, medtem ko druge člane pošlje na delo zunaj svojega okolja (na primer v mesto ali v tujino), kjer so zaslužki in zaposlitvene možnosti neodvisne ali celo negativno korelirane s pogoji, ki obstajajo v domačem okolju. V primeru, da se pogoji v domačem okolju močno poslabšajo, takšna družina lahko računa na prilive dohodka iz tujine (angl. *remittances*). Posledica je, da razlike v dohodkih niso nujni pogoj za obstoj migracij.

Pogosto se družina o migraciji odloča kot celota, pri čemer se individualni potencialni migrant in njegova družina lahko razlikujeta glede njunih ocen neto diskontiranih prihodkov migracije. Recimo, da družino sestavljajo žena (Ž), mož (M) in otrok (O). V skladu s teorijo človeškega kapitala bi vsak od imenovanih subjektov migriral, če velja $\Delta PV_Z > 0$, $\Delta PV_M > 0$ ali $\Delta PV_O > 0$. Ker pa sprejemajo skupne odločitve, mora veljati $(\Delta PV_Z + \Delta PV_M + \Delta PV_O) > 0$. To pomeni, četudi bi imela žena priložnost izboljšati svoj dohodek v drugi državi oziroma regiji, je izguba

dohodka moža lahko tako velika, da je skupna sprememba negativna: če bi bila žena sama, bi se preselila, če pa je del družine, pa ne (Kubursi & Mokbel, 2005, str. 160).

Pripadniki nove ekonomije migracij dela dodatno menijo, da odločitev družine za migracijo njenih članov temelji ne samo na absolutnem, temveč tudi na relativnem dohodku. V tem kontekstu je odločitev o migraciji učinkovita strategija za izboljšanje družinskega dohodkovnega položaja glede na ostale referenčne skupine. Še več, če ostale družine iz referenčne skupine pošljejo svoje člane v tujino in s tem izboljšajo svoje dohodke, potem se relativni položaj družine, ki ne pošlje svojih članov v tujino, poslabša. Posledično se poveča verjetnost, da bo tudi ta družina poslala svoje člane v tujino. Zato izboljšanje agregatnega dohodka posamezne države ne bo nujno zmanjšalo nagnjenja k migracijam; še več, če se večji dohodek ne bo enakomerno porazdelil med družine, se bo relativna revščina določenih družin povečala, s tem pa tudi nagnjenost k migracijam njenih članov (Massey et al., 1993, str. 436-440 in Straubhaar, 1988, str. 79-83). S tem nova ekonomija migracij dela pridobi tudi določeno stopnjo dinamičnosti, saj razlaga ne le vzrok nastanka, temveč tudi ohranjanja migracijskih tokov.

Stark (1991, str. 123-134) je na primeru mehiških migrantov empirično podkrepil teorijo, da relativna revščina igra pomembno vlogo pri odločitvah za migracijo. Migracija v Združene države Amerike (v nadaljevanju ZDA) je za mehiške družine učinkovit mehanizem za doseganje dohodkovnih koristi in verjetnost družine, da pošlje svojega člana v ZDA, je odvisna od *relativne* revščine. Pokazal je tudi, da družine v ZDA pošljejo tiste svoje člane, za katere verjamejo, da ji bodo priskrbeli dohodkovne koristi. Nadalje je Stark (1991, str. 149-160) prav tako na primeru Mehike dokazal, da imajo družine z relativno nizkim dohodkom glede na referenčno skupino večjo nagnjenost k migracijam kot družine višje na dohodkovni lestvici znotraj referenčne skupine.

Pripadniki nove ekonomije migracij v nadaljevanju menijo, da so migracije tudi posledica nedelovanja določenih trgov zunaj trga dela v državah v razvoju. Tako so mnoge države v razvoju še vedno odvisne od kmetijstva. Kmetijstvo je na drugi strani močno podvrženo negativnim učinkom okolja in hitrim spremembam cen. Medtem ko so v razvitih državah razvita zavarovanja za primer izgube pridelka in terminski trgi za zavarovanje pred spremembami cen, tega v mnogih državah v razvoju še ni in v tem primeru se mora družina znajti drugače, na primer z razpršitvijo virov dohodka preko migracij posameznih članov kmetijske družine.

Naslednji primer je tveganje izgube zaposlitve. V manj razvitih državah, za razliko od razvitih držav, državni programi ali zavarovanja za primer izgube zaposlitve še niso razviti. Podobno niso razviti sistemi bolniškega nadomestila zaradi bolezni ali poškodb pri delu.

Nadalje v razvitih državah obstaja razvit bančni sistem, kjer družina lahko pride do potrebnega kapitala, v manj razvitih državah pa bančni sistem ne deluje oziroma so posojila izjemno draga. Če družina potrebuje vire za izboljšanje produktivnosti družine (na primer nakup traktorja kmetijske družine), za izobraževanje njenih članov ali za ustanovitev samostojnega podjetja, je ob nedostopnosti kreditov migracija njenih članov možnost, da pride do potrebnega kapitala (Massey et al., 1993, str. 436-438).

Pomembna razlika med novo ekonomijo migracij in neoklasičnimi teorijami je v tem, da neoklasična teorija s pomočjo trenutnih razlik na trgih dela razlaga *stalne migracije*, medtem ko v okviru nove ekonomije migracij racionalni posameznik emigrira *začasno*, zato da reši problem nerazvitosti različnih trgov v domači državi (Massey, 2002, str. 146).

1.4.6 TEORIJA DVOJNEGA TRGA DELA

Osrednji del teorije dvojnega trga dela predstavlja stališče, da migracije izvirajo iz *povpraševanja po imigrantskem delu* na strani delodajalcev v razvitih državah. Piore, kot najbolj vidni pripadnik te teorije, je mnenja, da je to povpraševanje posledica gospodarske strukture razvitih držav, kjer obstajata dve vrsti trga dela: primarni trg dela generira visoko plačana in zanesljiva delovna mesta in deluje poleg sekundarnega trga dela, ki praviloma generira nestalna in slabo plačana delovna mesta pogosto v nevarnih in neprijetnih delovnih pogojih. Imigranti so potrebni za zapolnitev delovnih mest na sekundarnem trgu dela, ki se ga domači delavci izogibajo. Pri tem je teorija dvojnega trga dela komplementarna neoklasični teoriji in novi ekonomiji migracij (Kubursi & Mokbel, 2005, str. 160). Vgrajeno povpraševanje po imigrantskem delu izhaja iz štirih gospodarskih značilnosti razvitih držav.

- 1. Strukturna inflacija:** plače niso le odraz ponudbe in povpraševanja, temveč predstavljajo tudi določen status, ki je povezan z določenim delovnim mestom. Neformalna pričakovanja in formalni mehanizmi (na primer sindikalne pogodbe) zagotavljajo, da so plače v skladu s hierarhijo statusa, ki ga ljudje pričakujejo. Če delodajalci povprašujejo po delu nekvalificiranih delavcev na dnu hierarhične lestvice, ne morejo preprosto dvigniti plač, da bi jih pritegnili. Takšen dvig bi namreč porušil plačna ravnovesja, zato bi prišlo do zahtev po dvigu plač v višjih plačnih in statusnih razredih. Posledica bi bila strukturna inflacija. Zato je za delodajalca lažje, da sprejme imigrante, ki so pripravljeni delati za nižjo plačo.
- 2. Motivacijski problemi:** Ljudje ne delajo samo za dohodek, temveč tudi za dvig ali ohranjanje družbenega statusa. Akutni problemi motivacije se nahajajo na dnu zaposlitvene hierarhije, kjer je malo možnosti za dvig na družbeni lestvici. Delodajalci zato potrebujejo delavce, ki na zaposlitve na dnu hierarhične lestvice gledajo le kot na (začasen) vir dohodka in ne kot na določen status. Imigranti vsaj ob prihodu v imigracijsko državo predstavljajo takšno skupino, saj večina imigrantov išče zaslužek za izboljšanje njihovega statusa ali blaginje doma (nakup zemljišča, gradnja hiše, plačilo izobraževanja, nakup trajnih potrošnih dobrin ipd.). Razlike v življenjskih standardih med razvitimi in državami v razvoju povzročijo, da delo v tujini in nakazila v trdni valuti pomenijo način za doseg dohodkovnih ciljev in dvig statusa v manj razviti državi.
- 3. Dvojnost trga dela:** Kapital je fiksni proizvodni dejavnik, ki ga je v času zmanjšane povpraševanja težko odpustiti. Nasprotno je delo variabilni proizvodni dejavnik, ki ga je lažje odpustiti. Kapitalskointenzivne metode se zato uporabljajo za pokrivanje osnovnega povpraševanja in delovnointenzivne za pokrivanje sezonskega, variabilnega povpraševanja, kar vodi v dvojnost trga dela. Delavci v kapitalskointenzivnem sektorju imajo stalne zaposlitve; delodajalci vlagajo v njihovo izobraževanje, s čimer se akumulira tudi človeški kapital. Ti delavci torej postanejo del kapitala podjetja. Drugače pa je v delovnointenzivnem sektorju, kjer so zaposleni nekvalificirani delavci, ki jih je lažje in ceneje odpustiti. Zaradi nizkih plač, nestabilnosti zaposlitve in nemožnosti napredovanja je za ta sektor težko pridobiti domače delavce, zato se delodajalci zatekajo k najemanju imigrantov.

4. Demografija ponudbe dela: Problemi povezani z motivacijo in strukturno inflacijo skupaj z dvojnostjo trga dela ustvarjajo trajno povpraševanje po delavcih, ki so pripravljeni delati v slabih pogojih in za nizko plačilo. Zgodovinsko sta to povpraševanje pokrivali dve skupini zaposlenih: ženske in mladostniki. Prve so bile zgodovinsko predvsem matere in njihov morebitni zaslužek je predstavljal le dodaten dohodek družine, pa tudi njihov socialni status je ustrežal nizkemu delu. Zaradi vse večje udeležnosti žensk na trgu dela in tudi njihove profesionalizacije ter zaradi zmanjšane rodnosti je tovrstna ponudba skozi zgodovino upadla, zato so jo začeli pokrivati imigranti.

Teorija dvojnega trga dela torej ne zavrača ideje, da akterji delajo racionalne odločitve, kot to predvideva mikroekonomska teorija. Se pa osredotoča na to, da razvite države zaradi opisanih dejavnikov povprašujejo po imigrantskem delu. Razlike v zaslužkih med državami niso niti potrebni niti zadostni pogoj za obstoj migracijskih tokov (Massey et al., 1993, str. 440-444).

1.4.7 TEORIJA SVETOVNEGA SISTEMA

Teorija svetovnega sistema je v precejšnji meri komplementarna teoriji dvojnega trga dela, saj razlaga obstoj *ponudbe imigrantskega dela*. V iskanju višjega zaslužka lastniki kapitala vstopajo v države v razvoju, kjer iščejo zemljo, surovine in nove trge za svoje proizvode. V preteklosti je bil ta proces povezan s kolonizacijo, dandanes pa z delovanjem multinacionalnih podjetij. Migracije so nato naravna posledica razdorov in motenj, ki jih povzroči prodiranje kapitalističnih gospodarstev v države v razvoju.

Podjetja, ki se iz razvitih držav širijo v države v razvoju, želijo izkoristiti ceneno lokalno delovno silo. Velik del povpraševanja po delu odpade na ženske, kar omejuje možnosti moške delovne sile. Ker pa je delo v takšnih tovarnah zahtevno in slabo plačano, ženske delajo samo nekaj let, nakar odidejo in iščejo nove priložnosti. Posledično se kreira populacija, ki je nagnjena k migracijam. Kapitalistični kmetje v perifernih območjih v želji po čim večjem zaslužku začnejo uporabljati mehanizacijo, gnojila in visokodonosne pridelke. Predvsem zaradi mehanizacije se zmanjša povpraševanje po delu v kmetijskem sektorju, hkrati pa mnogi majhni kmetje, ki si modernizacije ne morejo privoščiti, propadejo. Tako se generira mobilna delovna sila z večjo nagnjenostjo k migracijam bodisi v urbana središča ali v tujino.

Isti kapitalistični razvoj, ki ustvarja k migracijam nagnjene posameznike v državah v razvoju, hkrati te privablja v razvite države. Zaradi širitve v države v razvoju, kamor izvažajo dobrine in od koder uvažajo surovine, morajo kapitalisti med državama razviti tudi transportne in komunikacijske poti. Te vezi ne le omogočajo mobilnost proizvodov, informacij in kapitala, temveč omogočajo tudi lažjo mobilnost ljudi. To pojasnjuje obstoj močnih migracijskih tokov med nekdanjimi kolonialnimi velesilami in njihovimi kolonijami, in sicer zaradi kulturnih, jezikovnih, upravnih, investicijskih, transportnih in komunikacijskih vezi, ki so bile oblikovane v kolonialnem obdobju in so se ohranile do danes (na primer Skupnost držav, magrebske države ipd.). Tudi na primer televizijski kanali iz razvitih držav, ki jih moderna tehnologija prenaša v države v razvoju, prenašajo informacije o načinu življenja in življenjskemu standardu v razvitih državah, kar povečuje nagnjenost posameznikov v državah v razvoju k migracijam v razvite države. Politične in vojaške intervencije razvitih držav za varovanje investicij v tujini in za

podporo tujim vladam, ki podpirajo širitev globalnih trgov, lahko poleg migracij delovne sile povzročijo tudi tokove beguncev kot posebno obliko mednarodnih migrantov (Massey et al., 1993, str. 444-448).

1.4.8 TEORIJA MIGRACIJSKIH MREŽ ALI DINAMIČNA TEORIJA MIGRACIJ

Teorije, ki smo jih obravnavali do sedaj, razlagajo različne vzroke za nastanek (mednarodnih) migracijskih tokov. Če ti vzroki prenehajo, bi se morali ustaviti tudi migracijski tokovi, vendar tekom samega migracijskega procesa lahko nastanejo novi dejavniki, ki migracijske tokove ohranjajo kljub ukinitvi izvornih vzrokov. Te dejavnike razlagajo dinamične teorije migracij, med katerimi je najbolj znana teorija migracijskih mrež. Teorija migracijskih mrež govori o *verižni migraciji*, ki je oznaka za proces, ki poganja sam sebe in v katerem prijatelji in sorodniki, ki živijo na tujem, spodbudijo potencialnega migranta k migraciji.

Prvi migrant iz določenega okolja nima nobenih družbenih vezi, na katere bi se lahko obrnil, zato je zanj migracija draga, še posebno, če gre za ilegalno migracijo. Vsak nadaljnji migrant širi migracijsko mrežo oziroma socialni kapital v priselivitvenem okolju, ki novemu migrantu pomaga pri iskanju prebivališča, zaposlitve ipd. S pomočjo informacij, ki jih nudijo migracijske mreže, se zmanjšajo stroški in tveganje migracij, s tem pa poveča pričakovana sedanja vrednost migracije. Velikost migracijskega toka med državama tako ni močno pogojena z razlikami v plačah ali stopnji zaposlenosti, saj te dejavnike v času zasenči delovanje migracijskih mrež (Massey et al., 1993, str. 448-450 in Straubhaar, 1988, str. 124-126).

Migracijske mreže v imigracijski državi se v času širijo in končno dosežejo točko zasičenosti mreže, kjer imajo praktično vse družine močne povezave z nekom z migracijskimi izkušnjami. Ko migracije dosežejo ta prag, stroški migracije prenehajo padati in proces migracij izgubi svojo dinamiko. Istočasno stopnja emigracij v domači državi doseže takšen nivo, da pride do pomanjkanja delovne sile in lokalni zaslužki porastejo. To zmanjša željo po nadaljnjih migracijah in poveča željo emigrantov po vrnitvi v domovino (Massey, 2007, str. 134). Posledica migracijskih mrež je nedvomno tudi geografska koncentracija, kar je značilno tudi za turške migrante. Danes tri četrtine turških imigrantov v Evropi prebiva v Nemčiji, visoka pa je tudi koncentracija v posameznih regijah znotraj Nemčije.

Ko govorimo o dinamičnosti migracij, se pojavi vprašanje, kako na ohranjanje migracijskih tokov vplivajo nakazila migrantov svojcem v domačo državo. S tem vprašanjem se je ukvarjal Hendrik P. van Dalen s sodelavci na primeru Egipta, Maroka in Turčije (van Dalen, Groenewold & Fokkema, 2005, str. 377-391). Glede na to, da so nakazila emigrantov v te države zelo visoka, je avtorje zanimalo ali obstaja povezava med nakazili in nadaljnjimi migracijami. Po eni strani bi morala nakazila zmanjšati nadaljnje migracije, saj zadostijo družinske potrebe po dohodku in zmanjšanju tveganja dohodka. Vendar pa po drugi strani nakazila lahko povečajo nagnjenost k nadaljnjim migracijam, saj vsebujejo informacijo o priložnostih v drugi državi. S pomočjo empirične raziskave so avtorji prišli do sklepa, da so v obravnavanem obdobju nakazila spodbudila ostale, da tudi sami migrirajo, kar še posebej velja za Maroko in Turčijo. Za Turčijo so ugotovili, da je 36% nemigrantov v družinah, ki so prejemale nakazila, nameravalo tudi samo migrirati, medtem ko je bil ustrezen delež v družinah, ki niso prejemale nakazil 24%. S to

raziskavo so avtorji posredno zavrnili tezo nove ekonomije migracij, ki poudarja pomen relativne revščine. V skladu s teorijo bi namreč moral biti odstotek tistih, ki nameravajo migrirati iz nemigrantskih družin večji od tistega v emigrantskih družinah.

1.4.9 INSTITUCIONALNA TEORIJA

Poleg neformalnih migracijskih mrež se v procesu migracij pojavljajo tudi določene *institucionalizirane mreže*. Te se pojavijo predvsem takrat, ko prihaja do neravnotežij med velikim številom posameznikov, ki želijo imigrirati v določeno državo in omejenim številom imigrantskih viz, ki jih ta država običajno nudi. Posamezniki ali organizacije za ustrezno plačilo potencialnim migrantom nudijo določene storitve: tihotapljenje preko meja in transport do zelenega cilja, pomoč pri ilegalnem zaposlovanju v imigracijski državi, urejanje porok med migranti in legalnimi prebivalci imigracijske države, nastanitev, krediti ipd. Torej veliki legalni migracijski tokovi med državama lahko zaradi institucionalnih omejitev povzročijo tudi razvoj ilegalnih migracij. Ker pri slednjih prihaja do kršenja človekovih pravic, se pogosto vmešajo dobrodelne organizacije, ki migrantom nudijo svetovanje, socialne storitve, zatočišče, pravno pomoč za legalizacijo njihovega statusa ipd. Te institucije na potencialne migrante delujejo podobno kot migracijske mreže, saj ustvarjajo socialni kapital, ki jim lajša migracijo in s tem tudi poveča njihovo nagnjenost k migracijam. Torej tudi po tej teoriji migracije neodvisno od izvernih vzrokov začenjajo poganjati same sebe (Massey et al., 1993, str. 450-451).

Mednarodne migracije tako na nek način postanejo posebne vrste globalni posel. Tekom razvoja migracijskih tokov se razvije veliko število institucij, ki učinkovito vplivajo na tokove dela, dobrin, kapitala in storitev – tako na nacionalnih kot na mednarodnih ravneh. Danes lahko na mednarodne migracije gledamo kot na mnogovrsten mednarodni posel z ogromnim proračunom, ki zagotavlja na tisoče delovnih mest po svetu in ga upravljajo posamezniki, agencije in institucije – vsak s svojimi cilji (Siddique, 2001, str. 88-90). V prilogi 2 predstavljam globalni migracijski posel v sliki.

1.4.10 TEORIJA KUMULATIVNE VZROČNOSTI IN MIGRACIJSKEGA SISTEMA

Teorija kumulativne vzročnosti pravi, da vsako dejanje migracije spreminja družbene okoliščine, v okviru katerih se sprejemajo odločitve o nadaljnjih migracijah, in sicer običajno na takšen način, da so nadaljnje migracije verjetnejše. Do sedaj so avtorji te teorije določili šest takšnih socialno-ekonomskih dejavnikov: razdelitev dohodka, razdelitev zemlje, organizacija kmetijstva, kultura, regionalna razdelitev človeškega kapitala in družbeni pomen dela.

Podobno kot avtorji nove ekonomije migracij tudi avtorji te teorije trdijo, da je pri odločitvi o migraciji zelo pomemben relativni dohodek posameznika ali družine glede na referenčno skupino. V določeni državi v razvoju so razlike v dohodku znotraj referenčne skupine (na primer vasi) zelo majhne. Ko ena družina svojega člana ali več njih pošlje v tujino in ta začne nakazovati svoj dohodek, se materialni položaj te družine glede na druge izboljša, kar tudi druge družine spodbudi k migraciji. Čim več družin se odloči za migracijo, tem slabši je relativni položaj nemigrantov, kar spodbuja nadaljnje migracije. V novem teoretičnem ravnotežju bi vsi člani takšne referenčne skupine sodelovali v migracijskem procesu.

Emigranti iz ruralnih območij svoj zaslužek v tujini pogosto vlagajo v nakup zemljišča, ki pa ga ne obdelujejo, saj delo v tujini obeta boljši zaslužek. Ker vse več emigrantov kupuje zemljišča, ki se nato ne obdelujejo, se zmanjša povpraševanje po delu v kmetijstvu, kar spodbuja presežno kmetijsko delovno silo k migracijam. Podoben učinek ima tudi mehanizacija kmetovanja.

Emigranti se v tujini navadijo nove kulture, prevzamejo drugačen način življenja, okuse in motivacijo. Zato se remigranti po povratku v domovino, ki takšnih vrednost ne nudi, težko ponovno integrirajo v izvorno družbo in zato pogosto odločajo za nadaljnje migracije. Te na novo pridobljene vrednote pa širijo tudi drugim v lokalni skupnosti in s tem tudi druge motivirajo k migracijam. Zlasti za mlajše moške migracija postane neke vrste obred in družba tiste, ki ne poskusijo izboljšati svojega statusa v tujini, obravnava kot lene, nepodjetne in nezaželene.

Vsaj na začetku se za migracijo odločijo bolj izobraženi, bolj produktivni in visoko motivirani posamezniki, ki zaradi svojega znanja povečajo človeški kapital v imigracijski državi. Povečan človeški kapital in izboljšana produktivnost na račun imigrantov povzroči hitrejšo rast imigracijskih držav, medtem ko izguba izobraženih delavcev v emigracijski državi povzroči še večje relativno zaostajanje v razvitosti, kar zopet poveča migracije.

Dela, ki jih imigranti opravljajo v imigracijski državi, pogosto dobijo naziv »imigrantska dela«, ki jih zato domači delavci nočejo zasedati. Ta stigma prihaja iz obstoja imigrantov in ne iz narave dela. Zaradi premajhne ponudbe domačega dela se strukturno poveča povpraševanje po imigrantskem delu (Massey et al., 1993, str. 451-454).

Trditve teorij svetovnega sistema, migracijskih mrež, institucionalnih migracij in kumulativne vzročnosti kažejo na to, da migracijski tokovi skozi prostor in čas dosežejo neko stabilno strukturo. Ta omogoča identifikacijo mednarodnega migracijskega sistema, ki ga označujejo relativno intenzivni tokovi proizvodov, kapitala in delovne sile med posameznimi državami ter majhno menjavo zunaj tega sistema. Mednarodni migracijski sistem sestavljajo osrednja imigracijska država ali več njih ter ena ali več emigracijskih držav, ki jih povezujejo močni migracijski tokovi. Te države si niso nujno geografsko blizu, saj so tokovi rezultat političnih in gospodarskih odnosov. Ob političnih in gospodarskih spremembah se spreminjajo tudi sestave migracijskih sistemov (Massey et al., 1993, str. 454).

1.4.11 VPLIV DRŽAVNIH POLITIK NA MIGRACIJSKE TOKOVE

V vseh dosedanjih teorijah smo predpostavljali, da migracijske tokove in njihovo strukturo določajo struktura gospodarstev emigracijskih in imigracijskih držav, racionalno obnašanje posameznikov in pojav raznih institucij. Vendar tudi države preko emigracijskih in imigracijskih politik vplivajo na migracijske tokove. Pri tem so imigracijske politike praviloma uspešnejše od emigracijskih. Politike držav določajo, kako razni makro in mikro dejavniki delujejo v praksi in so rezultat političnih procesov, kjer tekmujejo različno interesi, ki delujejo znotraj birokratskega, zakonodajnega, sodnega in javnega področja.

Makroekonomsko stanje države igra ključno vlogo pri oblikovanju imigracijske politike: obdobja gospodarskih kriz sovpadajo z omejevanjem, obdobja gospodarskega vzpona pa z

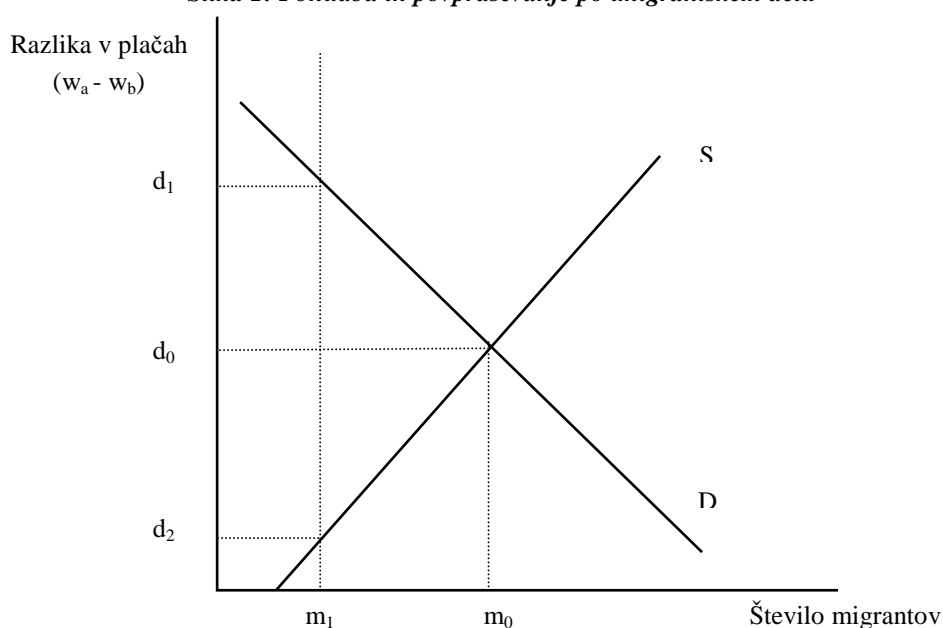
liberalnejšo imigracijsko politiko. Kot drugo je imigracijska politika odvisna od obsega migracijskih tokov, kjer veliki tokovi vodijo v restriktivnejšo politiko. Nadalje je imigracijska politika odvisna od širših ideoloških tokov v družbi, ki se lahko v času spreminjajo; enkrat so imigrantom naklonjeni, drugič pa ne (Massey, 2007, str. 134-136).

1.4.12 TEORIJA ILEGALNIH MIGRACIJ

Ilegalne migracije so tiste selitve, kjer se migranti ob prihodu v imigracijsko državo, v času bivanja v tej državi ali pri zaposlitvi znajdejo v položaju, ki je v nasprotju z zakoni ali mednarodnimi sporazumi. Že sama definicija pove, da lahko ilegalne migracije obstajajo le v svetu, kjer obstajajo določene omejitve migracijskih tokov. Ilegalnost lahko pomeni le trenutno stopnjo v procesu migracije ali pa trajno stanje ilegalnosti (Tapinos, 1999, str. 229-230). Ilegalne migracije lahko razdelimo na dve približno enako veliki skupini: prvič, imigranti, ki v imigracijsko državo vstopijo legalno, toda presežejo dovoljen čas bivanja; drugič, imigranti, ki v državo že na začetku vstopijo nezakonito (Ehrenberg & Smith, 2000, str. 354).

Siddique (2001, str. 75-76) pojav ilegalnih migracijskih tokov razlaga s pomočjo klasične teorije migracij, kjer uvedemo omejitve v teh tokovih. Če imamo dve državi z različno ravnotežno realno plačo, bi v svetu brez zakonskih ovir migracijski tokovi trajali tako dolgo, dokler razlika v ravnotežnih plačah ne bi bila manjša od posameznikovih stroškov migracije. Na sliki 1 je to stopnja migracij m_0 in razlika v plačah v višini d_0 . Če imigracijska država imigracije v državo omeji v višini m_1 , potem obstajajo večje razlike v ravnotežnih plačah v višini d_1 . Na dolgi rok mobilnost drugih produkcijskih faktorjev in prosta medsebojna menjava lahko privede do izenačitve faktorskih cen v skladu s HOS teoremom, v vmesnem obdobju pa se ohranjajo velike ekonomske koristi migracij v višini d_1-d_2 . V takšnem primeru je ilegalne migracijske tokove možno zmanjšati z dvigom stroškov ilegalnih migracij, to je z višjimi kaznimi in učinkovitim nadzorom na mejah, v notranjosti države in pri delodajalcih.

Slika 1: Ponudba in povpraševanje po imigrantskem delu

Vir: M.A. B. Siddique, *International Migration into the 21st Century: Essays in Honour of Reginald Appleyard*, 2001, str. 76.

Ilegalne migracije posredno razlagata tudi teoriji migracijskih institucij in dvojnega trga dela. Slednja pravi, da imigranti opravljajo dela, ki jih domači delavci nočejo. Ker imajo ilegalni imigranti še dosti manjše izbiro od legalnih, so še toliko bolj pripravljeni opravljati takšna dela. V okviru migracijskih institucij pa je poleg samega ilegalnega migranta potrebno v teorijo vključiti vse posameznike in organizacije, ki sestavljajo celotno verigo ilegalnih migracij (posrednike, organizacije, ki organizirajo ilegalne prehode mej, in podjetja, ki so pripravljena zaposliti ilegalnega migranta). Vsi ti člani v verigi omogočajo in spodbujajo ilegalne migracije.

Nizka kvalificiranost ilegalnih migrantov ima posledice na trgu dela (pri tem so ilegalni migranti lahko celo visokokvalificirani delavci, vendar so zaradi ilegalnega statusa prisiljeni sprejeti nizkokvalificirano delo). Nizkokvalificirani ilegalni migranti tekmujejo z nizkokvalificiranimi domačimi delavci (ali legalnimi migranti) za nizkokvalificirana delovna mesta. Na drugi strani večja ponudba nizkokvalificiranih delavcev zaradi komplementarnosti povečuje relativne zaslužke visokokvalificiranih delavcev in donos na kapital (Siddique, 2001, str. 79-80).

Ne glede na elastičnost krivulj povpraševanja in ponudb dela so prednosti zaposlovanja ilegalnih migrantov na strani delodajalca. Koristi so enake kot veljajo za zaposlovanje na črno na sploh, pri čemer zanemarimo nevarnost kazni: ilegalni imigrant je pripravljen delati za plačo, ki je nižja od zakonsko določene minimalne plače; prav tako delodajalcu za takšnega zaposlenega ni potrebno plačevati raznih prispevkov in davkov; delavec na črno je tudi bistveno fleksibilnejša delovna sila, saj ga delodajalec lahko odpusti brez stroškov odpravnin in brez odpovednega roka (zato je zaposlovanje na črno najbolj pogosto v zaposlitvah, ki imajo sezonski značaj, na primer v kmetijstvu in gradbeništvu); manjše je tveganje stavke; ilegalni imigrant tudi nima interesa, da bi svojo ilegalno zaposlenost prijavil inšpekciji za delo, saj ne tvega le izgube tako pridobljenega dela, temveč tudi deportacije ipd. (Tapinos, 1999, str. 236).

Iz strogega ekonomskega pogleda obstajajo trije argumenti koristnosti ilegalnih imigracij za državo. Prvič: ilegalni imigranti s svojim delom prispevajo k večji proizvodnji dobrin in storitev, hkrati pa tudi predstavljajo dodatno potrošniško povpraševanje. Drugič: kljub temu da so revni, niso soudeleženi v socialnih ugodnostih, ki jih uživajo domači revnejši sloji prebivalstva. Tretjič: kljub temu da se »skrivajo« pred državnimi organi in ne plačujejo davka na delo, plačujejo posredne davke (na primer davek na dodano vrednost) in s tem polnijo državni proračun (Ehrenberg & Smith, 2000, str. 363). Na drugi strani ilegalni imigranti prinašajo stroške nadzora in vrsto drugih problemov, ki so družbene narave, na primer pojav rasizma, nepokorščine državljanov na nižji hierarhični lestvici, ki zaradi ilegalnih zaposlitev izgubijo delo, kriminal ilegalnih imigrantov zaradi nizkega dohodka in neurejenega statusa ipd. In ravno ti problemi so tako nevarni, da je skupni učinek na državo prej negativen kot pozitiven.

1.4.13 NOTRANJE MIGRACIJE

Večino teoretičnih spoznanj s področja mednarodnih migracij lahko uporabimo tudi za proučevanje notranjih migracij, to je migracij, kjer prihaja do spremembe kraja bivanja znotraj nacionalnih meja ali večnacionalnih integracij. Notranje migracije lahko potekajo znotraj ruralnih ali znotraj urbanih območij ali med urbani in ruralnimi območji. Najpogostejša oblika v državah v razvoju je v smeri iz ruralnih v urbana območja. Posledično v državah v razvoju

prihaja do urbanizacije oziroma procesa rasti deleža urbanega prebivalstva v celotnem prebivalstvu (Tanfer, 1983, str. 76).

Teoretiki so notranje migracije na začetku razlagali s pomočjo ekonomskih razlag na podlagi pričakovanih razlik med geografskimi regijami ali gospodarskimi sektorji. Kasneje so avtorji v skladu s splošnim razvojem teorij migracij začeli govoriti tudi o pomenu zmanjševanja tveganja dohodka, kar je v skladu z novo ekonomijo migracij. Stark (1991, str. 39-43) pomen tveganja razlaga na primeru družine z majhno kmetijo, ki želi zmanjšati tveganje izpada družinskega dohodka preko razpršitve različnih virov dohodka v družini. To razpršitev lahko družina izvede na takšen način, da izbranega člana pošlje iskat delo v mesto oziroma v sektor, ki ni odvisen od kmetijske proizvodnje. Posledica so selitve iz ruralnega v urbano okolje, kjer obstajajo proizvodnje ločene od kmetijstva. Poleg razpršitve virov dohodka in s tem zmanjšanja tveganja lahko družina na takšen način pride tudi do agregatno višjega dohodka, ki ga potrebuje za modernizacijo svoje kmetijske dejavnosti. Torej urbanizacija poteka v pogojih razlike v pričakovanih ruralnih in urbanih dohodkih, vendar pa motiv ni nujno razlika v dohodkih kot taka, temveč težnja po zmanjšanju tveganja dohodka. Stark je celo dokazal, da je urbanizacija lahko racionalna odločitev, četudi je pričakovan dohodek v mestu nižji od ruralnega dohodka.

Drugi razlog za ruralno-urbane migracije, ki je tudi v skladu z novo ekonomijo migracij, je, da se posamezne družine odločajo na podlagi primerjave svoje relativne revščine glede na referenčno skupino (na primer domača vas) in ne samo glede na absolutno revščino. Selitev v urbana središča je eden izmed načinov, da se na tej referenčni lestvici dvigne. Posledica je, da stopnje notranje migracije niso največje iz najrevnejših vasi, temveč iz vasi z neenakomernjšo distribucijo dohodka. V takšnih vaseh imajo večjo nagnjenost k migracijam tisti z najnižjimi relativnimi dohodki (Stark, 1991, str. 87).

Tukaj je potrebno opozoriti na pomembno povezavo med notranjimi migracijami in mednarodnimi migracijami. Pogosto notranji migranti v mestih ne najdejo zaposlitve, predvsem v času hitre urbanizacije, ki ji ne more ustrezno hitro slediti ustvarjanje novih delovnih mest. Brezposelnost v mestih se zato povečuje, novi prišleki pa se začnejo ozirati po možnostih za emigracijo iz države. To težnjo še podkrepijo informacije o priložnostih v drugih državah, ki jih pred tem v ruralnem okolju niso imeli.

1.5 DRUŽBENO-GOSPODARSKI RAZVOJ IN TRANZICIJSKA TEORIJA

V nasprotju s splošnim prepričanjem migracijski tokovi niso rezultat pomanjkanja gospodarskega razvoja, temveč rezultat razvoja samega. Statistični podatki kažejo, da v sodobnih migracijskih tokovih najrevnejše in najmanj razvite države nimajo največjih emigracijskih stopenj; enako velja tudi za najrevnejše regije znotraj posameznih emigracijskih držav. Tudi na primeru Turčije bomo videli, da so prvi migranti prihajali iz urbanih in razvitejših regij Turčije. Prehod planskih ali povsem osnovnih gospodarstev v tržni sistem povzroči temeljito prestrukturiranje družbenih institucij in kulturnih navad: razvije se pravni sistem z lastninskimi pravicami in sodišči; družbena, kulturna in gospodarska infrastruktura, ki omogoča tržne transakcije; transportna in komunikacijska infrastruktura, ki omogoča mobilnost dela, kapitala in dobrin ter storitev ipd. V procesu teh sprememb so ljudje množično odpuščeni iz tradicionalnih

preživljanj v eksistencialnem kmetijstvu in tako odpuščeni posamezniki so vir mednarodnih migracij (Massey, 2007, str. 130-131).

Nadalje je migracija naravna posledica širših procesov družbene, politične in gospodarske integracije preko nacionalnih meja. Migranti se ne usmerjajo v najbližjo bogato državo, temveč v kraje, ki so sicer povezani gospodarsko, družbeno in politično. Pogosto so migracije odgovor na povpraševanje po delu imigrantskih delavcev, ki jih delodajalci v razvitih gospodarstvih običajno pridobijo preko direktnega rekrutiranja (Massey, 2002, str. 150-151).

Obstaja pomembno vprašanje povezanosti med družbeno-gospodarskim razvojem in migracijskimi tokovi, še posebno z vidika vprašanja, pri kako velikem razvoju se pojavijo emigracije iz države. Emigracije lahko pričakujemo, ko se revščina zmanjša, ko pismenost, osnovna izobrazba in izkušnje dosežejo določen prag in ko mladi moški in ženske začnejo razmišljati dolgoročno, oziroma, ko je dosežen določen prag socialno-gospodarskega razvoja. Druga dimenzija je obstoj povpraševanja po imigrantskem delu v razvitih državah (İçduygu, 2001, str. 40-43).

İçduygu je na primeru Turčije želel pokazati veljavnost trditve, da je stopnja emigracij iz določene regije odvisna od družbeno-gospodarskega razvoja v tej regiji. Preveril je družbeno-gospodarski razvoj in stopnje emigracij v 858 provincah Turčije in ugotovil, da niti najbogatejše regije niti najbolj revne regije nimajo najvišjih stopenj emigracije (İçduygu, 2001, str. 46-50).

Kljub dejavnikom, ki sami poganjajo migracije, migracijski tokovi ne trajajo večno – imajo naravni cikel, ki je lahko daljši ali krajši. Zato govorimo o *migracijski tranziciji*. V začetnih stopnjah emigracij iz določene države, migracijske tokove najbolj razlagajo učinki tržne širitve, nedelovanje določenih trgov, migracijske mreže in kumulativna vzročnost. Ko emigracije dosežejo visoke stopnje in se stroški in tveganja migracij znižajo, so nadaljnje emigracije najbolj odvisne od povprečnih plač (neoklasične teorije) in povpraševanja po delu (teorija dvojnega trga dela in svetovnega sistema). Ko se v neto emigracijskih državah gospodarska rast poveča in se razlike v povprečnih plačah zmanjšajo, in ko se razvijejo trgi kapitala, kreditov, zavarovanj in terminski trgi, se nagnjenost k emigracijam ustrezno zmanjša. Če se ti trendi nadaljujejo, se država integrira v mednarodno gospodarstvo kot razvita država, nakar doživi migracijsko tranzicijo: država postane neto imigracijska država. Ta migracijska tranzicija sledi posebni poti iz majhnih stopenj emigracij do visokih stopenj emigracij in spet nizkih stopenj emigracij, s čimer oblikuje obrnjeno U-krivuljo, ki jo imenujemo migracijska grba. Evropska migracijska tranzicija je trajala okrog osem do devet desetletij v 19. in na začetku 20. stoletja, toda nedavni primeri iz Azije kažejo, da se je ta čas zmanjšal na tri do štiri desetletja. Ekonomista Hatton in Williamson sta za 15 evropskih držav v obdobju 1850 do 1914 izračunala tranzicijsko krivuljo oblike $ER = -0,35 + 2,66t - 0,27t^2$, ki je prikazana v prilogi 2 in kjer ER označuje letno stopnjo emigracije in t število desetletij pred začetkom emigracij. Na sliki je evropska tranzicijska krivulja primerjana s korejsko, ki je doživela bistveno krajšo migracijsko tranzicijo. Koreja je še leta 1965 spadala med najrevnejše države, vendar je v tridesetih letih postala moderna industrijska država in je za migracijsko tranzicijo potrebovala samo tri do štiri desetletja. Njena krivulja ima zato obliko $ER = 0,75 + 9,00t - 2,4t^2$ (Massey, 2002, str. 147-

149). Sledi, da ustrezna gospodarska politika, ki hitro zmanjša razvojni zaostanek določene države, lahko močno skrajša migracijsko tranzicijo.

1.6 POVEZAVA MED MEDNARODNO MENJAVO, GOSPODARSKO INTEGRACIJO IN MIGRACIJAMI

Zadnji del predstavitve teorij migracij je namenjam povezavi med migracijami ter mednarodno menjavo in gospodarsko integracijo. Turčija bo z vstopom v EU vstopila tudi v notranji trg te integracije, kjer med državami članicami obstaja povsem prosta menjava proizvodov in storitev ter prosta mobilnost kapitala in dela. Zato nas zanima, kakšna je povezava med mednarodno menjavo in migracijami delovne sile, oziroma, kakšen vpliv bo imel vstop Turčije v EU na migracije turške delovne sile v smeri drugih držav članic.

Osnova klasične teorije mednarodne menjave je, da države proizvajajo relativno več tiste dobrine, ki relativno intenzivneje uporablja relativno obilnejši proizvodni dejavnik. Tako ima država relativno obilna z delom (posledično je delo relativno cenejše) na voljo, da izvažata delovnointenzivne proizvode ali delo samo. Heckscher-Ohlin-Samuelson (HOS) teorem izenačitve faktorskih cen pravi, da odprtje držav mednarodni menjavi zmanjša razlike v faktorskih cenah in posledično mobilnost proizvodnih dejavnikov, torej tudi migracije delovne sile. Če torej med dvema državama (ali regijama) obstajajo močni migracijski tokovi in če ti dve državi povežemo v regionalno integracijo s vsaj prosto mednarodno menjavo blaga in storitev, potem bi se migracijski tokovi med tema državama morali zmanjšati. Posledično sta v okviru te teorije mednarodna menjava in mobilnost dela *nadomestljiva*. Kasnejše študije so prišle do različnih zaključkov glede nadomestljivosti oziroma komplementarnosti (Damijan Pavlič, 2006, str. 2 in Assous, 2000, str. 59).

Najprej so tu avtorji, ki s svojimi raziskavami dokazujejo, da prosta mednarodna menjava lahko vodi k *zmanjšanju* migracijskih tokov, vendar večina teh študij ugotavlja, da se zmanjšanje migracijskih tokov verjetno ne bo zgodilo na kratki, temveč na dolgi rok. Drugi pomemben dejavnik je podobnost držav: medtem ko naj bi teorem veljal za podobne države, kot na primer za EU-15, je za razmerje med razvitimi državami in državami v razvoju precej vprašljiv. Cogneau in drugi (1998) so dokazali, da je učinek prve stopnje regionalne integracije (le liberalizacija mednarodne menjave) na migracijske tokove zanemarljiv. Institucionalno globlja integracija z obsežnimi finančnimi nakazili v razvoj manj razvitih regij integracije lahko občutno zmanjša emigracije iz teh regij. Podobno je tudi Mouhoud (1998) dokazoval, da je zelo pomemben dejavnik »globina« integracije. Regionalna integracija sama po sebi ne zmanjša razvojnih razlik znotraj nje in zato ne zmanjša migracijskih tokov. Višja kot je stopnja integracije, večja je nagnjenost k investicijam podjetij iz razvitih članic v manj razvite (nove) članice. S temi investicijami prihaja tudi do pozitivnih eksternalij v obliki znanja in zaposlitvenih možnosti, kar posledično zmanjša emigracije iz teh regij (Assous, 2000, str. 59-61).

Na drugi strani je skupina avtorjev, ki so s svojimi raziskavami dokazovali *komplementarnost* med mednarodno menjavo in migracijami. Markusen (1983) je komplementarnost dokazal s pomočjo naraščajočih stopenj donosa, nepopolne konkurence, davkov in razlik v tehnologiji

proizvodnje (Straubhaar, 1988, str. 20-23). Podobno je Martin (1994) dokazal, da regionalna integracija vsaj kratkoročno ali srednjeročno pospešuje migracijske tokove, še posebno v obliki urbanizacije. Pomemben dejavnik v tem procesu je tudi vrsta dela, po katerem povprašujejo razvitejše države članice integracije: če je ta vrsta dela prisotna v novi državi članici, se bodo migracijski tokovi ustrezno povečali (Assous, 2000, str. 61).

V nadaljevanju povzemam raziskavo Cogneau in Mouhoud (2000, str. 15-34) o potencialnem vplivu regionalne integracije na migracijske tokove. Avtorja sta se spraševala, kako liberalizacija mednarodne menjave in/ali regionalna integracija med razvitimi državami in državami v razvoju vpliva na nagnjenost k emigracijam v državah v razvoju. Regionalno integracijo in migracijske tokove sta povezala preko dveh kategorij: rasti in tujih investicij, pri čemer rast izhaja iz povečanih tujih investicij, ki jih omogoča integracija. Raziskavo sta razdelila na tri dele:

- a) Ovrednotenje glavnih dejavnikov migracij, ki jih predstavlja mikroekonomska teorija in vpliv regionalne integracije na te dejavnike, torej: plače, nezaposlenost in razvojne razlike. Zaključek tega dela pravi, da regionalna integracija lahko pomeni resno alternativo migracijam le, če izrazito spremeni blaginjo in pričakovanja v manj razviti državi, in to v relativno kratkem času.
- b) Drugi del se osredotoča na posledice proste mednarodne menjave na dolgoročno rast manj razvitih držav. Zaključek tega dela pravi, da pozitivni učinki integracije na dolgoročno rast prihajajo preko prenosa tehnologije in tujih investicij.
- c) Tretji del je posvečen učinkom regionalne integracije na tuje investicije. V skladu z neoklasično teorijo in drugimi začetki teorij mednarodne menjave sta mednarodna menjava in mobilnost proizvodnih dejavnikov nadomestljiva in po njej regionalna integracija zmanjšuje tuje investicije med državami članicami. Na drugi strani novejši modeli prihajajo do nasprotujočih si ugotovitev glede nadomestljivosti ali komplementarnosti, empirične raziskave pa kažejo predvsem na komplementarnost. Vpeljava notranjega trga v EU ima pozitivne učinke na tuje investicije, kar pa po mnenju avtorjev še ni zagotovilo, da bo tudi vstop novih držav članic povečal tokove tujih investicij.

Na podlagi raziskave in empiričnih preverb sta avtorja zaključila, da ne obstaja enoznačnih - ne teoretičnih ne empiričnih - dokazov, da ima odprtje gospodarstva v vsakem primeru pozitivne učinke na rast in negativne učinke na migracije. Z vidika naše raziskave pa je pomembno dejstvo, da so empirične raziskave na primeru EU pokazale pozitiven učinek notranjega trga na tuje investicije, torej komplementarnost med liberalizacijo mednarodne menjave in tujimi investicijami. Prav tako podatki kažejo, da se je razvojni zaostanek Irske, Grčije, Portugalske in Španije po vstopu v EU zmanjšal, kar kaže na pozitiven učinek regionalne integracije na razvoj; toda ob tem ne smemo pozabiti na dejstvo, da so te države dobile ogromna sredstva v okviru kohezijske politike EU. Posledično so se migracije iz teh držav zmanjšale; še več, povečale so se povratne migracije. Regionalna integracija torej sama po sebi ne zmanjša migracijskih tokov, saj je potrebno upoštevati vrsto dodatnih dejstev, med njimi zlasti pomen pomoči manj razvitim državam članicam te integracije k zmanjševanju razvojnih razlik. Pravzaprav ob tem pogoju članstvo v integraciji niti ni pogoj, saj pomoč manj razvitim državam lahko poteka tudi zunaj formalnih integracij, kar izvaja tudi EU. Pri tem pa je potrebno še opozoriti, da ima regionalna

integracija lahko negativne učinke na posamezne sektorje nacionalnih gospodarstev: zmanjšanje oziroma ukinitve uvoznih dajatev izpostavi kmetijski in industrijski sektor širši konkurenci, kar lahko vodi v zmanjšanje zaposlenosti in dohodkov v teh sektorjih. Posledica propada kmetijske dejavnosti je najprej urbanizacija, ob njej pa se lahko poveča tudi nagnjenost k emigracijam iz države (Assous, 2000, str. 61-62).

Če povzamemo skupne značilnosti teh raziskav, z nekaj posplošitvami zaključimo, da kratkoročno integracija zaradi neenakomernih učinkov na različne sektorje lahko poveča migracijske tokove (zmanjšanje stroškov migracij glede na ilegalne migracije, več informacij), ti pa se na daljši rok zaradi zmanjševanja razvojnih razlik začenejo zmanjševati.

Dejstvo pa ostaja, da imajo migracije delovne sile vrsto specifičnih lastnosti, ki jih je potrebno upoštevati: delo izhaja neposredno iz človeka, ki ima osebne preference ter psihološke, kulturološke, socialne in druge karakteristike. Napovedovanje migracijskih tokov strogo s teorijami mednarodne menjave je tako zelo težko, zaradi česar so se tudi razvile raznovrstne teorije migracij.

2 VALOVI, VZROKI IN VRSTE MIGRACIJ TURKOV SKOZI ZGODOVINO

2.1 DEMOGRAFSKI RAZVOJ TURČIJE IN TRG DELA

V 17. in 18. stoletju je razvoj novih tehnologij, kmetijstva, proizvodnje ter transporta in komunikacij v Osmanskem cesarstvu povzročil hitro zmanjševanje smrtnosti in posledično hitro rast prebivalstva. Medtem ko so v 19. stoletju zahodne države doživljale hitro rast prebivalstva, tega za Osmansko cesarstvo ni več moč trditi. Vendar je ob tem potrebno poudariti, da so za to območje statistični podatki močno pomanjkljivi in v precejšnji meri neprimerljivi z zahodnimi. V času Osmanskega cesarstva so bili sicer izvedeni določeni popisi prebivalstva, vendar pa je bil prvi pravi znanstveni popis izveden šele leta 1927, temu je sledil popis leta 1935, nakar so bili popisi izvedeni vsakih 5 oziroma 10 let.

Ob popisu leta 1927 je v Turčiji prebivalo dobrih 13,6 milijona prebivalcev. V obdobju 1927-1935 se je prebivalstvo povečalo na 16,2 milijona. K temu povečanju so precej prispevale imigracije (okrog 200.000) iz ozemelj, ki jih je Turčija izgubila med vojno. V obdobju 1935-1940 je bila Turčiji pripojena provinca Hatay s 208.000 prebivalci, prav tako pa se je v Turčijo vrnilo dodatnih 120.000 migrantov. V obdobju druge svetovne vojne (1940-1945) se je rast prebivalstva močno zmanjšala. Glavni vzroki so bili ustavitev imigracij v državo, vojaški vpoklic moške populacije, slabši ekonomski pogoji in zmanjšanje deleža prebivalstva v starosti 20-35 let zaradi posledic izgub v prvi svetovni vojni, kot tudi večja umrljivost. Po drugi svetovni vojni se je število prebivalcev znova močno povečalo, predvsem zaradi demobilizacije moških, povečanja rodnosti in boljše zdravstvene oskrbe. V obdobju 1950-1955 je v državo imigriralo 125.000 oseb, skupno prebivalstvo pa se je povečalo iz 18,8 milijona na 24,1 milijona prebivalcev. Rekordno obdobje rasti prebivalstva Turčije je bilo obdobje 1955-1960, ko se je število prebivalcev v povprečju povečalo za 2,8% na leto do 27,8 milijona prebivalcev v letu

1960. V 1960-ih se je slika močno spremenila. Število prebivalcev se je sicer še vedno hitro povečevalo, toda Turčija je postala neto emigracijska država. Ker so emigrirali predvsem prebivalci v reproduktivni dobi, se je ustrezno zmanjšala tudi rodnost in rast prebivalstva (Karadayı et al., 1974, str. 11-15). Od 1960-ih do danes se je v povprečju prebivalstvo Turčije vsako leto povečalo za približno milijon prebivalcev. Ob zadnjem popisu leta 2000 je v Turčiji živelo 67,8 milijona prebivalcev, povprečna letna rast v obdobju 1990-2000 pa je znašala 1,8%, kar je bistveno manj kot v rekordnih 1950-ih, ko je povprečna letna rast znašala 2,8%. Ob koncu leta 2008 je po podatkih registra prebivalcev v Turčiji živelo 71,5 milijona prebivalcev, ocenjena letna rast prebivalstva pa je znašala 1,31% (podrobnosti v prilogi 3).

Rodnost se je v Turčiji v obdobju 1923-1950 povečala iz 5,5 na 7,0 otrok na žensko. V 1950-ih se je rodnost začela zmanjševati in se zmanjšuje še danes. Najbolj se je rodnost zmanjšala v obdobju 1970-1990, in sicer iz 5,6 na 2,65 oziroma za 53%. Po popisu leta 2000 je bila stopnja celotne rodnosti 2,53 otroka, po zadnjih podatkih Dunajskega zavoda za demografijo (Vienna Institute of Demography) pa je stopnja celotne rodnosti v letu 2006 znašala 2,18 otroka na žensko.

Smrtnost novorojenčkov se v Turčiji z izjemo obdobja druge svetovne vojne vztrajno zmanjšuje. V 1950-ih je bila smrtnost novorojenčkov okrog 250 umrlih na 1.000 živorojenih, leta 2000 je bilo umrlih 43, leta 2004 pa 24,6 na 1.000 živorojenih. Pričakovana življenjska doba ob rojstvu je leta 2006 za moške znašala 69,1, za ženske pa 74,0 let (Recent Demographic Developments in Europe, 2005 in European Demographic Datasheet, 2008).

Kljub temu da Turčija velja za državo z mladim prebivalstvom, je tudi pri njej opaziti padanje rodnosti in posledično dvig povprečne starosti. Padanje rodnosti v državi se je odvijalo v okviru ruralno-urbanih migracij, pa tudi zaradi izboljšav v izobraževanju in položaju žensk v družbi. V ruralnih okoljih so bile namreč značilne velike družine zaradi potrebe po številni delovni sili v kmetijstvu in zaradi relativno večje smrtnosti novorojenčkov. Družine, ki so se preseljevale v mesta, so odnos do števila otrok močno spremenile in v povprečju imele manj otrok (Akgündüz, 1993, str. 169). Danes so družine v turških mestih po številu otrok zelo podobne tistim v razvitejših državah, pa tudi na podeželju je povprečna velikost družine močno padla in pogosto ne presega tri otroke na žensko. Medtem ko je leta 1970 povprečna starost turškega prebivalstva znašala komaj 19 let, se je ta do leta 2000 povzpela na 24,8 in do leta 2008 na 28,5 let. Temu trendu ustreza tudi starostna struktura: delež prebivalcev v starostni strukturi 0-14 let se je v zadnjih tridesetih letih zmanjšal iz 39% na 26%, delež starejših od 65 let pa povečal iz 4,4% na 6,8% (demografska piramida Turčije je predstavljena v prilogi 3).

Stopnja celotne rodnosti se bo po projekciji Sveta Evrope zmanjšala iz 2,18 v letu 2006 na 1,79 v letu 2050 in nato ostala na tej stopnji. Tudi stopnja smrtnosti se bo zmanjšala, tako da bo leta 2050 pričakovana življenjska doba za moške 74,3 in za ženske 80,4 let. Neto migracije naj bi bile v obdobju 2000-2050 enake 0. V okviru teh predpostavk se bo prebivalstvo Turčije do leta 2050 povečalo na 97 milijonov. Povečal se bo tudi delež starejših, in sicer bo delež starejših od 65 let do leta 2050 zrasel na 17,6%; delež otrok pod 15 let starosti pa padel na 17,7%, medtem ko se bo delež aktivnega prebivalstva le rahlo zmanjšal, in sicer iz 65,4% na 64,7% (Recent

Demographic Developments in Europe, 2005). Glede na projekcije prebivalstva, se bo rast prebivalstva Turčije tudi v prihodnje počasi zmanjševala. Kljub temu je ta rast še vedno večja, kot jo beleži večina sedanjih držav članic EU. Po napovedih ZN bo Turčija nekje med letoma 2015 in 2020 po številu prebivalstva prehitela Nemčijo, kar pomeni, da bi postala največja članica EU tudi po kriteriju števila prebivalstva.

Po zadnjih podatkih Državnega statističnega urada Turčije danes v Turčiji živi skoraj 48 milijonov ljudi v delovni dobi (15-64). Od tega jih je slaba polovica ali 21,2 milijonov zaposlenih v formalnih zaposlitvah, od tega 15,7 v nekmetijskih in 5,5 milijona (26%) v kmetijski dejavnosti. Stopnja brezposelnosti je decembra 2008 znašala 13,6%, v starostni skupini 15-24 pa 27,8%. Stopnja podzaposlenosti je znašala 3,5%.

2.2 MIGRACIJSKI TOKOVI V OBDOBJU OSMANSKEGA CESARSTVA IN USTANAVLJANJA REPUBLIKE

Kljub temu da so osrednja tema tega magistrskega dela sodobni migracijski tokovi med Turčijo in EU, ne moremo mimo zgodovinskih migracijskih tokov Turkov v času pred nastankom Osmanskega cesarstva, v času njegove širitve in propada. Za prvi in tudi največji migracijski tok današnjih prebivalcev Turčije lahko štejemo sam prihod turškega naroda na območje današnje Turčije oziroma na področje Anatolije. Današnji prebivalci, Turki, prihajajo iz stepske osrednje Azije, od koder so v 10. stoletju začeli migracijsko pot proti zahodu. Vzrokov za omenjeno migracijsko pot je bilo nedvomno več; eden izmed njih je bil pritisk mongolskih plemen z vzhoda. Leta 1299 so turški narodi v okolici Burse ustanovili novo turško cesarstvo, imenovano po njegovem prvem vladarju Osman Gaziju (tur. *Osmanlı İmparatorluğu*). Osmanovi nasledniki so cesarstvo razširili na območje Balkana, Kavkaza, Bližnjega vzhoda ter Libije, Alžirije in Tunizije (Gruden, 1992, str. 322-327).

Migracijski tokovi v obdobju Osmanskega cesarstva so povezani z njegovo širitvijo, kateri so sledile tudi selitve Turkov iz Anatolije na novoosvojena območja, zlasti na Balkan in Kavkaz. Ena takšnih držav, ki jo je močno zaznamovalo Osmansko cesarstvo, je bila Bosna. Ko je konec 17. stoletja Osmansko cesarstvo na Hrvaškem in Madžarskem začelo izgubljati vojne in ozemlja, se je pričel masovni eksodus muslimanov v Bosno, iz Bosne pa eksodus nemuslimanov in zato je Bosna postala večinsko muslimanska država (Pavičić, 2000, str. 333). Počasno propadanje in razpadanje Osmanskega cesarstva je trajalo od konca 18. stoletja do konca prve svetovne vojne. Krčenje ozemlja Cesarstva so spremljali tudi migracijski tokovi Turkov in Muslimanov iz izgubljenih ozemelj v preostala osmanska območja. Medtem ko so migracije v Osmanskem času temeljile na kriteriju »Musliman« (soverniki, tur. *dindaşlar*), so v obdobju Republike temeljile na kriteriju »imeti turške korenine« ali »pripadati turški kulturi« (tur. *soydaş*). Migracije iz teh področij so potekale v valovih, od prvega v letih 1785-1800 do zadnjega leta 1989 iz Bolgarije. Osmanska družba in kasneje turška republika je te migrante sprejemala odprtih rok in jim pomagala pri prilagajanju na novo življenje (Akyüz, 2008, str. 55 in Çavuşoğlu, 2007, str. 123-124 in 153). Migracijski tokovi so bili najmočnejši v zadnjih petdesetih letih Cesarstva, ko so nastajale nacionalne države. Vzrok migracijskih tokov v tem obdobju so bile predvsem vojne, začeni z rusko-turško vojno leta 1877, nato balkanskimi vojnami v obdobju 1912-1913, prvo

svetovno vojno in vojno za neodvisnost Turčije (1919-1923). V petdesetletnem obdobju 1875-1924 je bilo na območju Bolgarije, Makedonije in Trakije (današnja Makedonija, Grčija in evropski del današnje Turčije) preseljenih več milijonov ljudi. Podobno je do masovnih selitev prihajalo tudi v obdobju ustanavljanja turške republike (1912-1924). Leto 1924 označuje konec masovnih selitev, toda selitve Turkov iz območja Balkana so se z manjšim tempom nadaljevale tudi po tem letu. Največji tokovi so prihajali iz Bolgarije, kjer je bila največja etnična skupina Turkov. V odboju 1934-1939 je zaradi administrativnih pritiskov Bolgarijo zapustilo 100.000 Turkov, v obdobju 1950-1951 nadaljnjih 155.000 in nazadnje leta 1989 še 370.000, ko so zaradi prisilne asimilacije v obdobju 1984-1985 bolgarski Turki bežali v Turčijo (Brubaker, 1995, str. 192-195).

V času, ko sta severna in južna Amerika v 18. in 19. stoletju privabljali številne evropske migrante, so tudi iz takratnega Osmanskega cesarstva obstajale masovne ekonomske migracije v novi svet. Toda znotraj teh tokov je bilo zelo malo Turkov, čeprav so predstavljali največjo skupino znotraj osmanskega prebivalstva. Razlog za to je iskati v tem, da je bilo Osmansko cesarstvo vsaj od 19. stoletja dalje močno vključeno v evropsko gospodarstvo. Pravzaprav je v teh gibanjih že najti zametke močnih migracijskih tokov po letu 1960 (Akgündüz, 1998, str. 97). Poleg politično in versko pogojenih migracijskih tokov so v obdobju Osmanskega cesarstva značilne tudi ekonomsko motivirane migracije delovne sile, ki jih opisujem v naslednji točki.

2.3 NOTRANJI MIGRACIJSKI TOKOVI V TURČIJI IN URBANIZACIJA

Notranji migracijski tokovi v Turčiji so močno povezani z zunanjimi migracijami. Notranje migracijske tokove v Turčiji, ki so večinoma ruralno-urbane narave, lahko razlagamo s standardnimi dejavniki potiska in potega ter tudi drugimi teorijami predstavljenimi v prvem poglavju. Najpomembnejši dejavniki *potiska* so: visok delež populacije, ki je živela v vaseh, relativna omejenost obdelovalne zemlje, majhna produktivnost kmetijstva in slaba kvaliteta življenja. Najpomembnejši dejavniki *potega* so: visoko povpraševanje po delu zaradi procesa industrializacije v urbanih območjih, še posebno v Istanbulu in Izmirju, višje plače v industriji kot v kmetijstvu, verjetnost neprekinjenega dohodka in socialne varnosti, boljša kvaliteta življenja v urbanih območjih, večja dostopnost do subvencioniranih javnih storitev (izobraževanje, zdravstvo) ipd. (de Santis, 2003, str. 350). Tako so se mnogi kmetje iz nerodovitnih predelov države selili v rodovitnejše predele ali v urbana središča – zlasti v najbolj razvita mesta (Istanbul, Bursa, Edirne, Kayseri, Ankara, Konya, Amid (Diyarbakır), Tokat, Ruha itd.). Za razliko od sodobnih migracijskih tokov, ki jih zaznamujejo migracije v ista središča, so bile migracije v osmanskem času bistveno bolj razpršene in tudi migranti so bili bolj zaželeni, saj so prinašali davčne razbremenitve domačinov (Gümüüşçü, 2004, str. 231-244).

Notranje migracije so dodaten zagon dobile v 19. stoletju, ko se je Cesarstvo začelo gospodarsko reformirati. Čedalje večje sodelovanje v svetovnem kapitalističnem gospodarstvu od sredine 19. stoletja dalje in čedalje močnejša centralizacija Cesarstva sta koristila le zahodnemu delu Anatolije, medtem ko sta ostalim delom Cesarstva škodovala. Najbolj je prosperiralo glavno mesto Cesarstva, Istanbul, ki je doživljal pravi gospodarski preporod zaradi centralizacije, čedalje večjih davčnih prilivov iz drugih provinc, prilivov na podlagi zadolževanja v tujini in

razvoja bank, ki so bile v velikem številu postavljene ob pomoči zahodnih investorjev. Na drugi strani območje ob Črnem morju ni proizvajalo veliko tistega, kar bi se dalo izvažati, osrednja in vzhodna Anatolija pa zaradi slabih cestnih in železniških povezav nista mogli sodelovati v mednarodni menjavi. Posledično so se razlike v razvitosti med regijami povečevale, kar je skupaj z izboljšanjem transportne infrastrukture okrepilo migracijske tokove iz vzhodne Anatolije v smeri urbanih središč in zahodne Anatolije (Clay, 1998, str. 1-11).

Kljub rasti notranjih migracij v 19. stoletju so prostovoljne notranje migracije v Turčiji na pomenu pridobile šele od sredine 20. stoletja dalje, ko se je pokazala tudi močna povezanost med notranjimi migracijami in urbanizacijo. Razlago za pospešene notranje migracije in urbanizacijo po letu 1950 v Turčiji najdemo v razvoju sodobnega gospodarstva Turčije (Tunali, 1996, str. 32). Motor gospodarstva zgodnje republike je bilo brez dvoma kmetijstvo. Eden sloganov Atatürkove avtoritativne dobe je bil »*kmet je gospodar dežele*« (Schick, 1987, str. 39). Gospodarska politika v korist kmetijstva in slabe prometne in druge povezave med ruralnimi in urbaniimi področji so do sredine 20. stoletja omejevali ruralno-urbane migracije. Vse večje regionalne razlike v razvoju, počasnejša rast kmetijske proizvodnje in padanje cen kmetijskih proizvodov, pomanjkanje novih zemljišč za kmetijstvo, razvoj industrije v urbanih središčih ter gradnja cestnih povezav med mesti in njihovimi ruralnimi zaledji so bili glavni dejavniki, ki so od leta 1950 dalje bistveno pospešili notranje migracije in urbanizacijo (Tanfer, 1983, str. 78-79). V obdobju tridesetih let, od 1950 do 1980, se je delež urbane populacije povečal iz 25% na 44%.

Reforme po letu 1980 v smeri večje liberalizacije gospodarstva so državi omogočile še hitrejši razvoj, ki mu je sledila tudi urbanizacija. V letu 1980 je skoraj 60% prebivalcev živelo v ruralnih območjih; ta številka se je do leta 1995 zmanjšala na dobrih 40%, do leta 2008 pa na 25%. Turčija se je tako v osemdesetih letih od rojstva Republike spremenila iz pretežno ruralne v pretežno urbano državo. Najmočnejši dejavnik selitve iz ruralnih v urbana območja oziroma za razvoj urbanizacije so bili predvsem: pospešeno uvajanje kmetijske mehanizacije od leta 1980 dalje in s tem manjše povpraševanje po delu v kmetijstvu, hitra rast industrije in storitvenega sektorja v urbanih središčih ter razvoj transportne in komunikacijske infrastrukture. Ravno slednja je omogočila notranje migracije na daljše razdalje, tako da so se v mesta na zahodu države selili posamezniki iz čedalje bolj oddaljenih krajev osrednje in vzhodne Anatolije (Keyder, 2005, str. 125).

Migracije delovne sile v smeri urbanih središč so bile z vidika hitre rasti industrijske proizvodnje v mestih dobrodošle, saj so mesta potrebovala dodatno delovno silo. Toda istočasno industrijska rast ni ustvarjala toliko novih delovnih mest, da bi v mestih zaposlitev lahko našli vsi podeželski migranti. Pa tudi razvoj mestne infrastrukture ni uspel dohajati tako hitrih rasti urbanega prebivalstva. Del podeželskih migrantov je zato svojo migracijsko pot iz mest nadaljeval na tujem, in sicer do sredine 1970-ih v zahodni Evropi, kasneje pa na Bližnjem vzhodu ter v novoosamosvojenih državah nekdanje Sovjetske zveze (İçduygu, 1996, str. 6). Notranje migracije Turčije so tako močno povezane z zunanjimi, ki jih opisujem v nadaljevanju.

Ko govorimo o notranjih migracijah v Turčiji, ne moremo mimo politično motiviranih notranjih migracij v okviru kurdskega vprašanja. Politično motivirane notranje migracije (z drugimi

besedami prisilne ali neprostovoljne migracije) so predstavljale ključni del gradnje moderne turške nacionalne identitete kot dominantne oblike politične identitete in hkrati zatiranja alternativnih identitet (Yuksel, 2005, str. 1). V ozadju razseljevanj Kurdiv v postosmanskem obdobju stojita dve zgodovinski okoliščini, in sicer pojav nacionalnih držav in razvoj narodne zavesti. Čeprav je Osmansko cesarstvo prednost dajalo Muslimanom, še posebno muslimanskim Turkom, je hkrati toleriralo široko pestrost etničnih in verskih identitet in nikoli ni zahtevalo, da se vsi posamezniki podredijo enotnemu kulturnemu modelu. Za Cesarstvo je bilo dovolj, da so njegovi prebivalci izkazovali zvestobo Cesarstvu, sicer pa so se lahko prosto deklarirali za Arabce, Kurde, Armence ali Grke. Obdobje propada Cesarstva je prineslo oblikovanje večetničnih in večverskih nacionalnih držav, v katerih so manjšine pomenile problem nacionalni koheziji in teritorialni integriteti. Podobno kot ostale razvijajoče države na Balkanu in Bližnjem vzhodu se je tudi Turčija od ustanovitve Republike soočala z dediščino heterogene populacije. Tudi Turčija se je zato nagibala k ukrepom za večjo etnično in versko homogenost za doseganje družbene harmonije, nacionalne varnosti in kulturne integritete (Yuksel, 2005, str. 7-9). Ocena pravi, da je bilo v jugovzhodni in vzhodni Turčiji, na območju s pretežno kurdskim prebivalstvom, v zadnjih dvajsetih letih prisilno razseljenih 1-3 milijone Kurdiv. Pri tem so bile te selitve skoraj izključno usmerjene v mesta po celotni Turčiji in tako dodatno pripomogle k hitri urbanizaciji (Yükseker, 2004, str. 1-5).

2.4 MESTO TURŠKIH MIGRACIJ V POVOJNI EVROPI

Drugi svetovni vojni je sledilo obdobje gospodarskega preporoda in konca kolonializma. To sta bila dejavnika, ki sta do leta 1973 močno zaznamovala migracijske tokove v Evropi. Za to obdobje so bili značilni relativno prosti migracijski tokovi, ki so bili rezultat visokega povpraševanja po delu v industrializiranih zahodnoevropskih državah, kar je pogosto rezultiralo v direktnem rekrutiranju tujih delavcev. Obdobje prvih desetih let po vojni so zaznamovala vračanja prisilno razseljenih ljudi v času druge svetovne vojne, predvsem iz srednje in vzhodne Evrope. Konec 1940-ih in v začetku 1950-ih pa so se začeli tudi močni migracijski tokovi iz južne Evrope, predvsem Italije, v smeri industrializiranega severozahoda. Na začetku sta bili glavni imigracijski državi Švica in Švedska, sledila sta Francija in Velika Britanija. Ob koncu 1940-ih je Francija že začela rekrutirati delavce v Turčiji, medtem ko je bila Zahodna Nemčija zaposlena z integracijo več milijonov Nemcev iz vzhoda (Rystad, 1992, str. 1171-1177).

V drugi vrsti je povojno obdobje zaznamovalo osamosvajanje nekdanjih kolonij, od koder so se zlasti v 1950-ih in 1960-ih letih v Evropo vračali naseljenci in kolonialni vojaki. V Veliki Britaniji, Franciji, Belgiji in na Nizozemskem so jim sledili imigrantski delavci iz nekdanjih kolonij. Te migrante so države sprejemale z odprtimi rokami in jim omogočale bodisi pridobitev državljanstva bodisi poseben pravni status privilegirane skupine tujcev (Fassman & Münz, 1994, str. 4 in Strabhaar, 1988, str. 53-54).

Od leta 1955 do začetka 1960-ih so Evropo zaznamovale migracije delovne sile v pravem pomenu besede, saj so zahodnoevropske države zaradi presežnega povpraševanja po delu v hitrorastoči industriji to iskale zunaj svojih držav. Do konca 1950-ih je del tega primanjkljaja pokrivala delovna sila iz južnoevropskih držav, zlasti iz Grčije, Italije, Portugalske in Španije.

Italija je tako predstavljala kar polovico ponudbe dela imigrantskih delavcev. Ob tem so se odvijale migracije delovne sile tudi znotraj takratne EGS, na primer med Belgijo, Francijo, Nemčijo in Nizozemsko. Podobni tokovi so potekali tudi znotraj trga dela nordijskih držav, na primer med Finsko in Švedsko (Straubhaar, 1988, str. 53).

V 1960-ih so tudi južnoevropske države začele svoj razvoj, zato so migracijski tokovi iz južne Evrope usahnili. Poleg tega je berlinski zid, postavljen leta 1961, prekinil dotok delovne sile iz Vzhodne Nemčije. Zato je v 1960-ih Evropa tujo delovno silo začela iskati tudi južneje v sredozemskih državah in v severni Afriki. Obdobje od leta 1950 do naftne krize leta 1973 je bilo zlato obdobje evropskega gospodarskega razvoja, ki je ustvarjalo povpraševanje po delu imigrantskih delavcev, saj domačih ni bilo dovolj. Posledično so bile migracije delovne sile v Evropi najmočnejše ravno v obdobju med letoma 1960 in 1973, z rahlo upočasnitvijo v kriznem letu 1967-68. V tem obdobju so bili imigranti v Evropi predvsem mladi moški, ki so v zahodnoevropske države prihajali na začasno delo in s svojim zaslužkom oskrbovali svoje družine v domovini (Straubhaar, 1988, str. 53).

Tabela 14 v prilogi 5 prikazuje število imigrantskih delavcev v Evropi v prelomnem letu 1974. V tem letu je bilo v Evropi skupaj 7,5 milijona imigrantskih delavcev. Največji imigracijski državi sta bili Nemčija z 2,4 in Francija z 1,9 milijona imigrantskih delavcev, oziroma 8-9% njihove celotne delovne sile. Tabela kaže tudi na geografsko koncentracijo imigrantov posameznih emigracijskih držav, kar potrjuje pomen teorije migracijskih mrež. Tako so se turški imigranti koncentrirali v Nemčiji, kjer jih je bilo tega leta okrog 600.000 oziroma več kot 80% vseh turških imigrantov v Evropi. Druga značilnost je, da so leta 1974 Grčija, Italija, Portugalska in Španija prispevale kar tretjino imigrantske delovne sile.

Energetska kriza leta 1973 je upočasnila hitro evropsko rast, kar je posledično tudi zmanjšalo povpraševanje po delu imigrantskih delavcev. Zahodnoevropske države so začele omejevati migracije: za tuje delavce so svoje meje zaprle s sistemom viz in nekatere (zlasti Francija in Nemčija) sprejele ukrepe za hitrejše vračanje začasnih tujih delavcev. Istočasno so te države zaradi moralnih in humanitarnih razlogov in tudi zaradi demografskih potreb sprejele ukrepe za združevanje družin imigrantov. Ker so se imigranti zaradi imigracijskih omejitev bali vrniti v domovino in ker so jim omogočili združitev z družino v imigracijski državi, se je velik delež začasnih delavskih imigracij spremenil v stalne, kjer so nekdanji imigranti postali del družbe in prispevali drugo in tudi že tretjo generacijo imigrantov. Za razliko od Turčije je v 1970-ih letih prišlo do pomembnih mejnikov v nekaterih drugih emigracijskih sredozemskih državah, in sicer demokratizacija in hitra gospodarska rast v Španiji, na Portugalskem ter v Grčiji in južni Italiji. Omenjene države so začele hiter gospodarski razvoj, ki je zahteval vračilo njihovih delavcev v tujini. Ker pa je v teh državah primanjkovalo tudi neizobražene delovne sile, so začele uvažati ceneno delovno silo iz severne in podsaharske Afrike, pa tudi iz Azije in Latinske Amerike (Rystad, 1992, str. 1178-1179). Tabela 16 v prilogi 5 prikazuje število imigrantskih delavcev v Evropi v letu 1985. Zaradi omenjenih omejitev se je število imigrantskih delavcev v zahodnoevropskih državah zmanjšalo na 5 milijonov, v Nemčiji in Franciji pa tudi delež imigrantskih delavcev v celotni delovni sili, in sicer na 6,5 oziroma 6,9%. Prav tako se je zmanjšal delež imigrantskih delavcev iz Portugalske, Španije, Italije in Grčije.

Obdobje po letu 1985 označujemo kot obdobje sodobnih migracijskih tokov, ki so postali del procesa globalizacije: razvoj moderne komunikacije je prebivalcem v državah v razvoju omogočil boljšo informiranost o načinu življenja in priložnostih v razvitih državah; moderni način potovanja pa jim je omogočil lažje migracije (Appleyard, 1991, str. 2). Spremenile so se kategorije priseljencev, prav tako pa tudi države, od koder so prihajali. Povečalo se je število iskalcev azila in ilegalnih migrantov. Še do 1960-ih in 1970-ih emigracijske države južne Evrope so zdaj postale same cilj številnih migrantov iz magrebskih držav in preostale Afrike. Izrazito se je povečal migracijski tok iz srednje in vzhodne Azije. Tako so s temi geografskimi premiki in svojim obsegom mednarodne migracije že v začetku devetdesetih let postale resnično množične in globalne. Stalnica je ostala le splošna smer migracijskih tokov, ki poteka od nerazvitih držav v razvitejše države sveta (Verlič Christensen, 2002, str. 20).

Sistemu regulacij imigracij v EU v devetdesetih letih ni uspelo uravnovežiti imigracijskih tokov v skladu s potrebami trga dela. Zmanjšuje se število migrantov, ki že pred prihodom v drugo državo najdejo zaposlitev v novem okolju. Migracije se hitreje povečujejo na račun pravic družinskega združevanja, političnih prosilcev za azil, beguncev in nedokumentiranih priseljencev. Ker migracije niso več usklajene s politiko zaposlovanja, ima to vrsto neugodnih gospodarskih in socialnih posledic, kot je visoka stopnja brezposelnosti imigrantov in visoki socialni stroški za državo ter širši družbeni problemi (Verlič Christensen, 2002, str. 54-55).

Obenem pa se povečuje tudi etnična raznolikost, starost in izobrazba imigrantov v državah EU. V vseh državah EU daleč najvišji delež med vsemi imigranti zasedajo imigranti, ki prihajajo izven Evrope (Somalci, Tajci, Filipinci, Kitajci, Iranci in Pakistanci). Številčno gledano pa v celotni skupini imigrantov iz tretjih držav v EU prevladuje etnična skupina iz Turčije (z močno kurdsko podskupino). Sledijo prebivalci iz nekdanjih jugoslovanskih republik (zlasti Srbi in Hrvati), Maročani, Alžirci, Poljaki, Američani in Tunizijci (Verlič Christensen, 2002, str. 24-25).

Podatki v tabeli 17 v prilogi 5 kažejo, da se tako število kot tudi delež imigrantskih delavcev v delovni sili večine evropskih držav v zadnjem desetletju ohranja na približno enaki ravni. Največje število imigrantskih delavcev je v Nemčiji, kjer se je v zadnjem desetletju njihovo število gibalo okrog 3,5 milijona oziroma 9% celotne delovne sile. Luksemburg in Švica imata že tradicionalno najvišji delež imigrantov v delovni sili, čeprav velik delež teh imigrantov prihaja iz same Evrope. Na drugi strani se tako število kot delež imigrantskih delavcev povečuje v Španiji, Italiji, Grčiji in na Portugalskem, kar potrjuje povečan pritisk migrantov na južnoevropske države. Podatki za leto 2006 kažejo, da je turška etnična skupnost še vedno daleč največja tuja etnična skupnost v Nemčiji. Tega leta je bilo v Nemčiji zaposlenih 842.000 turških državljanov, kar predstavlja 24% imigrantske delovne sile oziroma 2% celotne delovne sile. Skupno pa je v Nemčiji v tem letu živelo 1,7 milijona Turkov oziroma skoraj 26% vseh tujcev.

2.5 MIGRACIJSKI TOKOVI MED TURČIJO IN EU

2.5.1 MIGRACIJSKI TOKOVI V OBDOBJU 1961-1973

Turčija se je od ustanovitve republike v skladu z Atatürkovno doktrino želela čim bolj približati Evropi, kljub temu pa se je v povojne migracije v Evropi vključila pozno. Prvi zametki

migracijskih tokov iz Turčije v Nemčijo so se sicer začeli na začetku 20. stoletja, ko so gospodarske, politične in kulturne vezi med Osmanskim cesarstvom in Nemčijo spodbudile migracije študentov, poslovnežev in delavcev. Leta 1912 je v Berlinu živelo približno 1.350 Turkov (Worbs, 2003, str. 1012). Sicer pa so bili migracijski tokovi med Turčijo in evropskimi državami pred letom 1960 predvsem politično in le v manjši meri ekonomsko motivirani, predvsem pa so bili zelo majhni, pri čemer je Turčija do 1960-ih veljala za neto imigracijsko državo (Akgündüz, 1993, str. 153). Neto migracijski položaj Turčije in migracijski tokovi med Turčijo in zahodnoevropskimi državami so predstavljeni v prilogi 6.

Aprila 1957 je Ministrstvo za delo zahodnonemške province Schleswig-Holstein v Nemčijo povabilo majhno skupino diplomantov turške tehnične šole, da bi se dodatno izobrazili s ciljem, da se jih pošlje nazaj v domovino kot poslovodje v nemških tovarnah v Turčiji. Vendar pa je bil projekt neuspešen, saj se po končanem izobraževanju ti diplomanti niso vrnili v Turčijo, temveč so našli zaposlitve v Nemčiji, predvsem v ladjedelnicah v Hamburgu. Prvi skupini so nato sledile druge, ki so jih v Nemčijo povabili preko nevladnih kanalov. Julija 1960 so predstavniki nemških delodajalcev v Istanbulu ustanovili urad za rekrutiranje turških delavcev (nem. *Deutsche Verbindungsstelle*). Oktobra 1961 sta vladi obeh držav podpisali sporazum, ki je to organizacijo priznal kot uradno pisarno za rekrutiranje in ustvaril splošni okvir za migracije delavcev, za njihovo zaposlovanje in urejal področje plačil (Akgündüz, 1993, str. 154-155).

Ko so delavci iz sredozemskih držav postali relativno redki in dragi, so podobne bilateralne sporazume s Turčijo podpisale tudi druge zahodnoevropske države: Avstrija, Nizozemska in Belgija (1964), Francija (1965) in Švedska (1967). Manj podrobni sporazumi so bili podpisani tudi z Veliko Britanijo (1961), Švico (1971), Dansko (1973) in Norveško (1981). Ti sporazumi so imeli pomembno vlogo v začetnih stopnjah migracijskih tokov, niso pa imeli posebne vloge pri kasnejših valovih migracij. Leta 1967 je bil podpisan tudi sporazum z Avstralijo. Migracije v Avstralijo so imele trajnejši značaj in so bile tudi po obsegu bistveno manjše. Sestavljali so jih izobraženi delavci in njihove družine, ki jih je bilo v obdobju 1968-1973 skupaj 13.000 (İçduygu, 1996, str. 3-4).

Sporazumi z Nemčijo in drugimi državami članicami takratne EGS so potekali v luči turške prošnje za članstvo v tej integraciji, ki jo je Turčija naslovila že leta 1959. Po podpisu *Pridružitvenega sporazuma* (angl. *Ankara Agreement*) s šestimi članicami ustanoviteljicami leta 1963 (v veljavi od 1. decembra 1964) je Turčija dobila status pridružene članice EGS. Dva izmed navedenih ciljev, določenih v Pridružitvenem sporazumu, sta bila tudi ustanovitev carinske unije ter prosto gibanje delovne sile, vendar pa zaradi socialno-ekonomskih razlogov ta cilj do danes še ni bil dosežen (Turkey and the EU, 2001, str. 18 in Brown, 1988, str. 72).

Turške migracije v Nemčijo in druge zahodnoevropske države med leti 1961-1973 lahko razdelimo v **dve obdobji** (Cagiano de Azevedo, 1994, str. 33-34):

- **Obdobje 1961-1967:** preko pisarn v Ankari, Istanbulu in Izmirju je Nemčija med interesenti izbirala najbolj zdrave in izobražene turške delavce za obdobje 2-3 let.
- **Obdobje 1968-1973:** po koncu kratke recesije v letih 1967-68 se je gospodarska rast zahodnoevropskih držav podvojila, kar je zahtevalo nove tuje delavce. Rotacijski sistem

je bil zamenjan z dolgoročnim rekrutiranjem. Izbira migrantov je postala manj selektivna in posledično so v Nemčijo odhajali manj izobraženi delavci, ki so sedaj pogosteje prihajali iz ruralnih območij. Še vedno pa je delež migrantov iz razvitejših regij močno presegal delež tistih, ki so prihajali iz manj razvitih regij.

Statistični podatki o migracijah turških delavcev so nepopolni in se razlikujejo glede na vir teh podatkov. Tuji statistični podatki (npr. nemški) poročajo o višjih številkah zaradi upoštevanja neuradnih poti in neformalnih migracij ter tudi nadaljnjih migracij turških delavcev med zahodnoevropskimi državami (Karadayı, 1974, str. 47). V prvem obdobju (1964-1967) je v zahodnoevropske države migriralo v povprečju 55.000 turških delavcev na leto. Zaradi gospodarske recesije leta 1967 se je to število tega leta spustilo na manj kot 15.000, leta 1968 se je število znova povečalo na 60.000, od tega leta dalje (1969-1973) pa so migracijski tokovi poskočili na okrog 115.000 na leto. Razlog za ta poskok je, da so bili drugi viri tujih delavcev izčrpani. Ob koncu obdobja relativno prostih migracij (julij 1974) je bilo v zahodnoevropskih državah zaposlenih okrog 700.000 turških delavcev. Število turških delavcev v Nemčiji se je od leta 1960 do julija 1974 povečalo iz 2.495 na 617.531 (85% vseh turških imigrantov v Evropi), na Nizozemskem je bilo tega leta zaposlenih okrog 30.000 (5%), v Franciji 20.000 (3%) in v Belgiji 15.000 (2%) turških delavcev (Straubhaar, 1988, str. 101-102 in Worbs, 2003, str. 1012-1013). Skupaj je ocenjeno, da je med leti 1961-1973 na delo v tujino odšlo 1,5-2 milijona turških delavcev, kar je enako 10-12% turške delovne sile v letu 1970 in 40% turških moških v starosti 20-39 let v turški delovni sili v letu 1970 (Martin, Midgley & Teitelbaum, 2001, str. 600).

Imigrantske delavce, vključno s Turki, se običajno opisuje kot nepismene, neizobražene, nekvalificirane, presežne ruralne delavce, ki prihajajo iz najnižjih družbenih skupin (Akgündüz, 1993, str. 171). Vsaj za primer Turčije to ne drži, saj je bilo za migracijske tokove iz Turčije značilno naslednje (Straubhaar, 1988, str. 101-102 in Akgündüz, 1993, str. 174-181):

- **Bogate regije izvora:** Bogatejše in bolj zahodnjaške regije Trakije in Marmare so bile največji izvor turških migrantov, tako absolutno kot relativno glede na celotno prebivalstvo teh regij. Skozi čas je relativni pomen teh regij upadal, čeprav je njihov delež še vedno ostal daleč največji glede na delež v celotnem prebivalstvu. Leta 1974 je prvih sedem provinc (Istanbul, Ankara, Izmir, Adana, Bursa, Zonguldak in Samsun), ki so bile hkrati najbogatejše province, prispevalo 42,5% vseh migrantov. Samo Istanbul je imel delež v višini 20,7%. Na drugi strani so najmanj razvite province (Hakkari, Siirt, Bitlis in Van) prispevale zgolj 0,16% vseh migrantov. V primerjavi z drugimi emigracijskimi državami je bil delež migrantov iz razvitejših regij s 68% v Turčiji daleč največji (Jugoslavija 34%, Španija 24%, Grčija 8%).
- **Urban izvor:** Večina turških migrantov je imela urbane korenine.
- **Prevlada moških migrantov:** 85-95% turških migrantov je bilo moškega spola.
- **Mladost:** Turški migranti so bili večinoma stari od 20 do 45 let (85%); delež migrantov v mlajših generacijah je bil precej večji od starejših generacij.
- **Poročenost:** 82% Turkov v Nemčiji je bilo poročenih, toda manj kot polovica jih je s seboj vzela družino.

- **Izobraženi in kvalificirani:** stopnja izobraženosti turških migrantov je bila večja od nemigrantov: več kot tretjina turških migrantov je bila izobraženih, toda mnogi so svojo izobraženost pred odhodom skrivali, da bi jim država dovolila odhod, prav tako pa so se kljub svoji izobraženosti pogosto morali zadovoljiti z nižje pozicioniranim delom – tako je bilo 28% turških migrantov pred migracijo zaposlenih kot poslovodje, v tujini pa jih je bilo le 16%.
- **Zaposleni:** Leta 1963 je bilo le 4% vseh migrantov prej nezaposlenih.
- **Ciljni sektorji:** Večina turških imigrantskih delavcev je dobila zaposlitev v industrijskem sektorju.

V prejšnji točki smo videli, da so bile migracije turških delavcev v zahodnoevropske države del širšega konteksta povpraševanja teh držav po tujem delu za uspešno gospodarsko okrevanje povojne Evrope. Turški migranti so bili zadnji člen povojnih gibanj prebivalcev v zahodni Evropi in so dobili na pomenu, ko južnoevropske države niso več mogle pokrivati tega povpraševanja v zahodnoevropskih državah. Torej so v zahodnoevropskih državah delovali močni dejavniki potega v obliki povpraševanja po delu imigrantskih delavcev, kar je v skladu s teorijo dvojnega trga dela, ki pravi, da v razvitih državah obstaja kronično povpraševanje po delu imigrantskih delavcev zaradi strukture njihovega trga dela in gospodarstva nasploh.

Na drugi strani migracije turških delavcev v Nemčijo in druge zahodnoevropske države niso bile zgolj v interesu teh držav, temveč tudi močno v interesu Turčije, ki so jo pestile številne gospodarske težave, povezane z napačno gospodarsko politiko. Po sprejetju nove ustave leta 1961 je Turčija sprejela prvi Petletni razvojni načrt (1962-1967), v katerem je bil med razvojnimi načrti tudi načrt o »izvozu presežne delovne sile«, ki naj bi zmanjšal nezaposlenost in hkrati priskrbel priliv trdnih valut preko nakazil emigrantov (İçduygu, 2001, str. 44). V Turčiji so torej istočasno delovali močni dejavniki potiska in dejavniki v skladu z drugimi teorijami, na primer teorijo človeškega kapitala in nove ekonomije migracij, pa tudi teorijo svetovnega sistema. Industrijski razvoj je porušil tradicionalni sistem proizvodnje in hkrati povečal rast prebivalstva zaradi nižanja stopnje smrtnosti. Rezultat je bila neskladnost med demografsko in gospodarsko rastjo in s tem presežek ljudi, ki niso mogli najti zaposlitve in so bili prisiljeni v odločitev, ali revščina doma ali migracija v zahodnoevropske države, ki so potrebovale tuje delavce (Akgündüz, 1993, str. 164). To je sicer v skladu s teorijo svetovnega sistema, toda na primeru Turčije ta teza ne drži, saj je država beležila visoke rasti gospodarstva (okrog 7%, industrije celo 10%), tako skupaj kot na prebivalca in tudi realni zaslužki kmetov so se redno povečevali. Dodatno je na primeru Turčije potrebno poudariti, da so bili prvi migranti visokoizobraženi delavci iz razvitejših zahodnih regij Turčije in ne brezposelni iz ruralnega okolja. Stopnja brezposelnosti v tem obdobju v Turčiji ni bila večja od tiste v razvitih gospodarstvih. Uradna brezposelnost leta 1962 je bila 3,7%, leta 1967 je znašala 4,5% in leta 1972 je znašala 7,3%, skupaj s prikrito brezposelnostjo v kmetijstvu pa je bila ocenjena na 10% (Akgündüz, 1993, str. 165-168).

Za razlago dejavnikov potiska v Turčiji je potrebno upoštevati vpliv razvoja kapitalizma na kmetijski sektor, kar tudi pokriva teorija svetovnega sistema. Od 1950-ih let dalje se je kapitalistični razvoj pospešil zaradi akumuliranega kapitala v kmetijstvu in zaradi vse večjega

sodelovanja z razvitimi kapitalističnimi državami. Kapitalistični način proizvodnje se je preselil tudi v kmetijstvo, kjer je zaradi vse večje mehanizacije, uporabe umetnih gnojil in namakanja, povpraševanje po kmetijskih delavcih močno upadlo, poleg tega pa so majhni kmetje na račun veleposestnikov začeli propadati (Akgündüz, 1993, str. 170). Kot smo videli v točki o notranjih migracijah v Turčiji, so presežni delavci sprožili masovne notranje migracije v smeri urbanih središč. Ker vsi ti delavci v mestih niso dobili zaposlitve, je del svojo migracijsko pot nadaljeval v zahodnoevropske države.

Istočasno teorija svetovnega sistema ob pomoči dinamičnih teorij odgovarja tudi na vprašanje, zakaj je prišlo do tako močne koncentracije turških delavcev v Nemčiji. Že na začetku sem omenil, da Turčija sicer nikoli ni bila kolonija, toda od 19. stoletja dalje je imela vse močnejše vezi z evropskimi kapitalističnimi državami, zlasti z Nemčijo. V 20. stoletju so se ti odnosi samo še krepili. Kljub relativni zaprtosti turškega gospodarstva do leta 1980 se je nemški finančni kapital v Turčiji krepil in postal eden največjih med zahodnimi velesilami. Posledični migracijski tokovi med Turčijo in Nemčijo so torej sledili teoriji svetovnega sistema, ki pravi, da so migracijski tokovi naravna posledica razdorov in motenj, ki jih povzročata prodiranje kapitalističnih gospodarstev v države v razvoju. Drugi razlog za koncentracijo turških delavcev v Nemčiji je bil, da so nemška podjetja bolj cenila turške delavce kot na primer italijanske (Akgündüz, 1993, str. 162-163). Nenazadnje pa morda še najbolje koncentracijo turških imigrantov v Nemčiji razlaga teorija migracijskih mrež. Raziskave so pokazale, da je v okviru motivacije za migracije približno dve tretjini vzorca imelo bodisi sorodnike bodisi prijatelje v Nemčiji, kar je enako deležu tistih, ki so kot vzrok za migracijo navajali nezadosten dohodek (Akgündüz, 1993, str. 180).

2.5.2 MIGRACIJSKI TOKOVI V OBDOBJU 1974 DO DANES

Energetska kriza leta 1973 je ustavila hitro evropsko gospodarsko rast, povečala inflacijo in zmanjšala povpraševanje po delu imigrantskih delavcev. Poleg krize so zahodnoevropske države začele spoznavati, da so se imigracije delovne sile iz začasnih spreminjale v stalne. Zaradi tega so imigrantski delavci čez noč postali odvečni. Nove imigracije so bile močno omejene in sprejeti so bili ukrepi za intenzivno repatriacijo tujih delavcev. Samo v letu 1975 se je na podlagi tega programa iz Nemčije v domovino vrnilo 140.000 turških emigrantov (Cagiano de Azevedo, 1994, str. 34). Z ustavitvijo rekrutiranja v letu 1973 so se migracije delovne sile ustavile, toda število turških državljanov v Evropi je še vedno naraščalo. Migracijski tokovi se torej niso prekinili, le poti in načini migracij so se spremenili. Tako se je začelo drugo obdobje migracijskih tokov iz Turčije v zahodnoevropske države. To obdobje so zaznamovale tri značilne poti migracij:

1. združevanje družin, ki je temeljilo zlasti na porokah,
2. politično motivirane migracije: prvič zaradi vojaškega udara septembra 1980 in kasneje v okviru kurdskega vprašanja,
3. nedokumentirane migracije skupaj z ilegalnimi migracijami.

Z vidika teorij migracij to obdobje najbolje opisuje teorija migracijskih mrež v sklopu dinamičnih teorij, saj je migracijska mreža delovala predvsem preko socialnih vezi med

migranti, ki so že prebivali v Evropi, in njihovimi sorodniki in prijatelji v Turčiji. Po poročanju Eurostata je kar 85% turških migrantov pred odhodom v tujino v Evropi imelo določene vrste družbenih vezi (Koç & Onan, 2004, str. 87).

Po letu 1980 je Turčija pod predsednikom Turgut Özalom začela izvajati obsežne gospodarske in politične reforme, ki so omogočile izjemno hiter gospodarski, socialni, politični in demografski razvoj države. Vendar pa Turčiji tem reformam navkljub ni uspelo preseči nekaterih kroničnih gospodarskih problemov: zunanjetrgovinskega deficita, visoke inflacije, devalvacije turške lire, visoke stopnje brezposelnosti ipd. Skupno število brezposelnih je v tem obdobju znašalo okrog 2 milijona, z upoštevanjem podzaposlenosti pa kar 3,5 milijona. Migracija je tako predstavljala eno izmed možnosti za reševanje problema brezposelnosti. Gospodarske spremembe po letu 1980 so zmanjševale kmetijsko dejavnost. V tej dejavnosti je bilo manj zaposlitev tudi zaradi pospešene uporabe kmetijske mehanizacije. Večji del presežnih delavcev je svojo zaposlitev našel v urbanih središčih, vendar pa sicer hitro rastoča industrija in storitveni sektor nista uspela ustvarjati dovolj novih delovnih mest za vse te migrante, zato je manjši del podeželskih migrantov svojo migracijsko pot nadaljeval v tujini (İçduygu, 1996, str. 6).

V obdobju 1980-1995 je v zahodnoevropske države skupaj imigriralo 1,7 milijona Turkov, s čimer se je turško prebivalstvo v teh državah od leta 1980 skoraj podvojilo na preko 3 milijona. Velik del teh je prišel preko združevanja družin (predvsem poroke), skoraj 400.000 pa jih je prišlo preko iskanja azila. Ob tem je potrebno poudariti, da je veliko turških migrantov možnost političnega zatočišča izrabljalo namesto delovnih migracij, ki so bile omejene. Velik del iskalcev političnega zatočišča pa je izhajal iz resničnih političnih problemov, zlasti nerešenega kurdskega vprašanja. Tretja oblika migracij v tem obdobju so bile nedokumentirane migracije v naslednjih različicah: migranti niso bili dokumentirani, ker niso imeli veljavnih potnih listov, migranti, ki so migrirali na ilegalni način, in migranti, ki so vstopili legalno s pomočjo turistične vize, vendar so ostali preko izteka veljavnosti vize. 95% turških migrantov zahodnoevropske države je imigriralo v deset zahodnoevropskih držav: Avstrijo, Belgijo, Dansko, Francijo, Nemčijo, Nizozemsko, Norveško, Švedsko, Švico in Veliko Britanijo (İçduygu, 1996, str. 7).

V Nemčiji je bilo leta 1971 registriranih 652.812 turških državljanov, leta 1975 že več kot milijon, leta 1995 več kot 2 milijona, nakar je število turških državljanov v Nemčiji začelo rahlo padati, in je leta 2008 znašalo slabih 1,7 milijona oziroma slabih 26% vseh tujcev (6,7 milijona). Število turških delavcev se je v zadnjih 30 letih gibalo med 400.000 in 600.000. Poleg tega je bilo do konca leta 2005 naturaliziranih skoraj 700.000 turških državljanov, kar pomeni, da danes v Nemčiji živi okrog 2,5 milijona prebivalcev turškega izvora. Izmed teh jih je okrog dve tretjini mlajših od 35 let. Podobno kot drugi imigranti so se tudi Turki v Nemčiji naselili predvsem v industrializiranih in velikih mestih, kot so Berlin, Frankfurt, Hamburg in München. Med turškimi državljanji jih je približno 70% Turkov, 20% Kurdov, medtem ko je 10% ostalih skupin državljanov (Worbs, 2003, str. 1013). Druga največja prejemnica turških migrantov je Nizozemska z 250.000 imigranti in njihovimi potomci iz Turčije (Togan, 2005, str. 1032). Skupaj danes v zahodnoevropskih državah prebiva blizu 3,5 milijona prebivalcev turških korenin. Podrobnosti so predstavljene v prilogi 6.

Vzporedno tem procesom se je po letu 1974 smer turških migracij usmerila v države izvoznice nafte na Bližnjem vzhodu (zlasti Savdska Arabija in Irak) in v severni Afriki (zlasti Libija), ki so po tem letu doživljale hitri gospodarski razvoj, zaradi česar so potrebovale dodatno delovno silo. Turški migranti so delo v teh državah večinoma pridobili v gradbenem sektorju. Do sredine 1990-ih je delno zaradi dokončanja velikih infrastrukturnih projektov in delno zaradi zalivske krize število turških delavcev v arabskih državah začelo padati, in sicer iz 250.000 v konec 1980-ih na 140.000 v začetku 1990-ih in 120.000 konec 1990-ih (İçduygu, 2001, str. 44-45 in Koç & Onan, 2004, str. 87).

Zadnja stopnja turških delovnih migracij se je začela z zelo majhnimi tokovi turških delavcev v države nekdanje Sovjetske zveze. Te migracije so bile povezane s sodelovanjem turških podjetij v programih restrukturiranja novoosamosvojenih držav in zato vezane na projekte in specifična dela. Migracije delovne sile iz Turčije v te države so se povečale iz 8.000 leta 1992 na preko 20.000 leta 1993 in preko 40.000 leta 1994 (İçduygu, 2001, str. 45). Turčija pa je poslovne vezi tkala tudi z bolj oddaljenimi državami kot sta Tajvan in Pakistan.

V začetku 21. stoletja je v Evropi prebivalo blizu 3 milijona turških državljanov, 100.000 jih je prebivalo v arabskih državah in 40.000 v državah nekdanje Skupnosti neodvisnih držav. Dodatno je 400.000 turških državljanov živelo v drugih državah, od tega tri četrtine v tradicionalnih imigracijskih državah, kot so Avstralija, Kanada in ZDA. Skupno število turških državljanov, ki živijo v tujini, tako znaša okrog 3,5 milijone, kar pomeni, da 5% turškega prebivalstva živi v tujini (İçduygu, 2004, str. 89). Številke so ustrezno večje, če upoštevamo tudi število naturaliziranih turških državljanov v imigracijskih državah ter njihovih potomcev.

2.5.3 TURČIJA KOT IMIGRACIJSKA IN TRANZITNA IMIGRACIJSKA DRŽAVA TER PROBLEM AZILA IN ILEGALNIH MIGRACIJSKIH TOKOV MED TURČIJO IN EU

V točki 2.2 smo videli, da je bila današnja Turčija ob koncu Osmanskega cesarstva in na začetku formiranja republike neto imigracijska država. Tudi v prvi polovici 20. stoletja je bila Turčija neto imigracijska država, pri čemer so migranti v Turčijo prihajali iz političnih in kulturnih razlogov. Tako je Turčija v 1930-ih sprejela okrog 100.000 Židov, ki so bežali pred nacističnim režimom, med drugo svetovno vojno pa je v Turčiji zatočišče poiskalo približno 67.000 beguncev iz področja Balkana (Kirişçi, 2003, str. 82). Po letu 1960 je Turčija postala neto emigracijska država, po letu 1980 pa znova neto imigracijska država, kar kaže tabela 21 v prilogi 6. Za Turčijo kot imigracijsko državo so značilne štiri vrste migracijskih tokov: tranzitni migracijski tokovi, ilegalne migracije, iskalci azila in begunci ter delovne migracije (İçduygu, 2004, str. 89). Del migracijskih tokov torej vključuje tranzitne migrante, ki preko Turčije nadaljujejo pot v Evropo, medtem ko drugi del obsega migrante, ki jim Turčija predstavlja destinacijsko državo. V prilogi 7 so prikazani podatki o Turčiji kot imigracijski državi.

İçduygu (2004, str. 89-90) navaja štiri razloge, zakaj je Turčija v 1980-ih postala neto imigracijska država:

1. politične napetosti in spopadi v sosednjih regijah, ki njihove prebivalce silijo v migracije v mirnejša območja,
2. geografski položaj Turčije, ki jo postavlja v tranzitni migracijski položaj,
3. stroge imigracijske politike evropskih držav, ki povečujejo imigracijske pritiske na periferne evropske države,
4. gospodarski razvoj Turčije po letu 1980, ki privablja delovne migrante.

Glavna država izvora imigrantov v Turčiji je Bolgarija, ki je bila že omenjena v zgodovinskem pregledu. Značilnost migracij iz Bolgarije je, da imigrante predstavljajo zlasti Bolgari turške narodnosti in da te migracije v preteklosti večinoma niso bile ekonomske temveč politično in kulturno pogojene. Skozi zgodovino se je zvrstilo šest veliki migracijskih tokov iz Bolgarije v Turčijo. Prva tokova sta bila v obdobju osmansko-turške vojne (1877-1878) ter v obdobju balkanske vojne (1912-1913), ko so se Muslimani umikali iz izgubljenih ozemelj Osmanskega cesarstva. Po nastanku Republike so se zvrstili štirje obsežni tokovi, in sicer leta 1925 po sporazumu med Bolgarijo in Turčijo, ki je omogočil prostovoljna preseljevanja na etnični osnovi; drugi leta 1950-1951 po nastopu komunizma in kolektivizacije zemlje v Bolgariji in tretji leta 1968 po sporazumu o združevanju družin. Zadnji in hkrati največji val migracij Bolgarov turške narodnosti je bil leta 1989 kot posledica prisilne asimilacije v državi (prisilno spreminjanje turških imen v bolgarska, prepovedano javno izražanje v turškem jeziku in zanikanje obstoja turške manjšine v državi). Zato je Turčija leta 1989 pod vodstvom predsednika Özala na stežaj odprla vrata za bolgarske Turke in jim omogočila avtomatično pridobitev državljanstva. Tega leta je v Turčijo prišlo kar 300.000 bolgarskih Turkov. Migracije iz Bolgarije so se nadaljevale tudi v 1990-ih, ko so migracije iz Bolgarije postale ekonomsko motivirane (Parla, 2007, str. 158-161).

Z vidika Turčije in posledic na EU so problematične zlasti tranzitne migracije iskalcev azila in ilegalne tranzitne migracije preko turškega ozemlja. V obdobju 1979-1987 so bile imigracije v Turčijo predvsem rezultat prihoda Irancev, ki so bežali zaradi spremembe režima v letu 1979. V obdobju 1980-1991 naj bi Turčijo prečkalo kar 1,5 milijona Irancev. Večina njih je v Turčiji ostala le začasno in se nato odpravila v Evropo in severno Ameriko. Obdobje 1988-1993 sta zaznamovala dva različna migracijska tokova, in sicer številčni prihodi iskalcev azila iz Bolgarije in Iraka ter kot drugo ekonomsko motivirani migranti iz republik nekdanje Sovjetske zveze (İçduygu, 2004, str. 90-91). Od leta 1980 do leta 2006 je bilo v Turčiji registriranih več kot 100.000 iskalcev azila (Kirişçi, 2003, str. 82).

Od razpada Sovjetske zveze je Turčija postala tarča številnih ilegalnih migrantov iz balkanskih držav in držav nekdanje Sovjetske zveze, kot tudi Irana, severnega Iraka in Afrike. Večina teh ilegalnih migrantov Turčijo vidi zgolj kot tranzicijsko državo na poti v EU, kar dokazujejo številni zaseženi čolni v Grčiji, Italiji in Franciji, ki prihajajo ravno iz Turčije. Od leta 1995 dalje se je število prijatih ilegalnih migrantov v Turčiji povečevalo in vrh doseglo leta 2000, ko so turški organi prestregli 94.514 ilegalnih migrantov. Tudi Turčija sama je bila vir ilegalnih migracijskih tokov v Evropi, in sicer so ta vir zaradi (domnevnega) političnega preganjanja v domovini zastopali predvsem Kurdi (Kirişçi, 2003, str. 82 in 92-94).

Problem ilegalnih migracij in ilegalnega zaposlovanja takšnih imigrantov je v EU čedalje večji problem. Obstajajo ocene, da letno v države članice EU ilegalno vstopi okrog 500.000 posameznikov. Ocene števila ilegalnih imigrantov v posameznih državah znašajo 500.000 v Nemčiji, 300.000 v Franciji, 200.000 v Veliki Britaniji in kar 800.000 v Italiji. Večina teh je v države EU sicer vstopila na legalen način, vendar so ostali preko veljavnosti njihovih viz. Kar 70% teh ilegalnih imigrantov naj bi bilo tudi ilegalno zaposlenih (Boswell & Straubhaar, 2004, str. 4). Temu ustrezno je ena najpomembnejših tem na dnevnem redu EU problem azila in ilegalnih migracij. V zadnjih nekaj letih se je med državami članicami povečala ksenofobija, kar se najbolje odraža na volilnih rezultatih posameznih držav, kjer čedalje bolj v ospredje prihajajo skrajno desničarske stranke, ki imajo v programu močno protiimigracijsko sporočilo. Takšen razvoj dogodkov Turčijo postavlja v center pozornosti, in sicer iz več razlogov. Prvič je bila Turčija dolga desetletja največja emigracijska država, tako da danes v EU živi blizu 3 milijone turških državljanov, drugič je v 1990-ih veliko število Turkov – zlasti Kurdov – v državah članicah iskalo azil. Čeprav se število takšnih prosilcev zmanjšuje, je Turčija še vedno med državami z največ iskalci azila v EU. Prav tako je Turčija postala tranzitna država za iskalce azila in ilegalne migrante (Kirişçi, 2003, str. 79-81). Položaj Turčije je še pomembnejši od leta 1999, ko je postala država kandidatka, in od leta 2005, ko so se začela predpristopna pogajanja.

V okviru približevanja EU je Turčija okrepila napore za harmonizacijo svoje zakonodaje v okviru evropske zakonodaje (franc. *Acquis communautaire*). Harmonizacija se nanaša tako na področje migracij na splošno, kot konkretno na ilegalne migracije in azilno politiko. Tako je Turčija leta 2000 podpisala Konvencijo ZN proti mednarodnem organiziranemu kriminalu in dva dodatna protokola k tej Konvenciji. Leta 2002 je sprejela dodatne člene v Kazenskem zakoniku in dopolnila Zakon o borbi proti kriminalnim organizacijam, ki v turški pravni sistem uvaja definicijo trgovanja z ljudmi in tihotapljenja. Leta 2003 je Turčija sprejela zakon o delovnih dovoljenjih za tujce. Turčija prav tako podpira mednarodne napore v boju proti trgovanju s človeškim blagom in aktivno sodeluje pri dejavnosti Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), v Svetu Evrope in v zvezi NATO. Na tem področju Turčija sodeluje tudi z Mednarodnim uradom za migracije (IOM), Mednarodnim centrom za razvoj migracijske politike (ICMPD), in EUROPOL-om. Turčija tudi sofinancira nevladne organizacije in mednarodne organizacije za boj proti trgovanju s človeškim blagom. Prav tako ima Turčija sklenjene bilateralne sporazume z državami, katerih državljani migrirajo v Turčijo, na primer z Azerbajdžanom in Ukrajino. Sprejela je tudi sporazume o vračanju ilegalnih migrantov s sosednjimi državami (İçduygu, 2004, str. 93-95).

Vloga Turčije kot tranzitne migracijske države za EU pomeni velik izziv, saj bo Turčija, ko bo postala del te integracije, postala tudi del notranjega trga s prostim pretokom oseb. Takrat bo za (ilegalne) migrante iz sosednjih regij Turčija še toliko bolj privlačna, s tem pa se bodo pritiski avtomatično povečali tudi na ostale države članice. Negativne posledice so tako neposredne z vidika problemov, ki jih prinašajo, kot posredne preko naraščajoče ksenofobije evropskih prebivalcev do tujcev. Tu Turčijo čakajo pravni in drugi izzivi. Turčija ima namreč kar 7.000 kilometrov morske obale in 2.800 kilometrov gorske meje z Irakom, Iranom in nekdanjimi sovjetskimi republikami, ki jo je izjemno težko nadzorovati. Na drugi strani lahko Turčija kot polnopravna članica EU zaradi svojih kulturnih, političnih in gospodarskih vezi odigra

pomembno vlogo pri politični in gospodarski stabilizaciji širše regije, kar bi ustrezno zmanjšalo migracijske pritiske na zunanje meje EU.

3 PROJEKCIJE MIGRACIJSKIH TOKOV PO VSTOPU TURČIJE V EU

3.1 SPLOŠEN MODEL MIGRACIJ

3.1.1 SPLOŠNO O RAZLIČNIH MODELIH MIGRACIJ

Na podlagi predstavitve različnih teorij in njihove povezave z migracijskimi tokovi med Turčijo in zahodnoevropskimi državami se postavlja vprašanje, katera teorija oziroma kateri dejavniki najboljše opisujejo te tokove in bi jih torej lahko uporabili za projekcije prihodnjih migracijskih tokov. Splošen model, ki bi nam takšne projekcije omogočal, je še vedno v začetnih stopnjah razvoja, saj je naše znanje o vzrokih in posledicah migracij še vedno precej omejeno. Raziskovalci imajo težave tudi s pomanjkljivi statističnimi podatki, projekcije pa dodatno otežujejo tudi različne migracijske politike držav v različnih stopnjah razvoja. Tako je praktično nemogoče izdelati znanstveno dokazljive napovedi za več kot nekaj let vnaprej, kljub temu pa je možno določiti okvirne trende.

Med prvimi so se v literaturi pojavili relativno enostavni *gravitacijski modeli*. Ti modeli v matematični obliki izražajo zamisel, da so migracije sorazmerne zmnožku prebivalstev odselitvenega in priselitvenega kraja ter obratno sorazmerne razdalji med njima. Drugo skupino modelov predstavljajo *modeli optimalne lokacije*, ki izhajajo iz predpostavke, da migranti zapuščajo manj ugodne in iščejo bolj ugodne kraje ali regije prebivanja. Med modele optimalne lokacije uvrščamo tudi Todarov model ruralno-urbanih migracij v manj razvitih državah, kjer so pričakovane koristi migracije opredeljene z razliko med ruralnim in urbanim realnim dohodkom ter z verjetnostjo pridobitve zaposlitve v urbanem okolju. Tretja skupina modelov migracij so *regresijski modeli*. V regresijskih modelih je lahko neodvisna spremenljivka (migracije) na linearen ali nelinearen način povezana z eno ali več neodvisnih spremenljivk (razdalja, stopnja nezaposlenosti, plače, naravni prirastek delovne sile ipd.). Četrta skupina modelov migracij so *matrični modeli*, kjer imamo matriko prebivalstva, ki je razdeljeno na regije, in matriko migracijskih stopenj med posameznimi regijami. Z množenjem teh dveh matrik dobimo matriko migrantov po regijah. Obstaja pa tudi vrsta ostalih modelov, ki temeljijo na uporabi raznih drugih matematičnih in statističnih metod v analizi migracij (Malačič, 2006, str. 162-166). V nadaljevanju bom poskusil zgraditi splošen regresijski model, ki bi lahko služil za projekcije migracij v odvisnosti od različnih dejavnikov migriranja, ki izhajajo iz različnih teorij migracij.

3.1.2 IZBOR DEJAVNIKOV SPLOŠNEGA REGRESIJSKEGA MODELA NA PODLAGI RAZLIČNIH TEORIJ MIGRACIJ

Za pravilno napovedovanje prihodnjih migracijskih tokov med Turčijo in ostalimi državami članicami EU bi morali zgraditi splošen regresijski model, ki bi povezoval vse relevantne dejavnike, ki vplivajo na velikost in strukturo migracijskih tokov, torej $M = M(X_1, X_2, \dots, X_n)$ oziroma zapisano v obliki multiregresijske enačbe: $M = \hat{\alpha} + \hat{\beta}_1 X_1 + \hat{\beta}_2 X_2 + \dots + \hat{\beta}_n X_n$. Gradnja

takšnega modela je velik izziv, ki ga ni uspelo premagati še nobenemu avtorju. Osnova splošnega modela je splošna teorija migracij, ki razen določenih poskusov (na primer Massey, 2007) še ni bila narejena. Opis zelo raznovrstnih teorij migracij v prvem poglavju nakazuje na to, da je naloga zgraditi splošen model za napovedovanje migracij zelo zahtevna. Problem ni samo v tem, da so avtorji razlagali veliko zelo različnih dejavnikov, od katerih ni noben povsem irelevanten, temveč v tem, da so mnogi dejavniki takšne narave, da jih je zelo težko matematično ovrednotiti. Dejavnike pa moramo matematično ovrednotiti, če hočemo zgraditi regresijski model. Četudi bi znali ovrednotiti vse dejavnike, bi imeli težavo pri pridobivanju ustreznih podatkov. S trenutnim znanjem je težko ovrednotiti pretekle trende, kaj šele napovedovati prihodnost. Posledično so se napovedi o migracijskih tokovih v preteklosti velikokrat izkazale za zelo napačne.

3.1.2.1 Dejavniki neoklasičnih teorij migracij

Model na osnovi neoklasičnih teorij migracij (*makroekonomske, mikroekonomske in teorije človeškega kapitala*) daje nedvoumno ekonometrično napoved, da so migracijski tokovi neposredno in močno odvisni od razlike v dohodkih, tako med državami kot tudi v času. Glede na to, da bruto domači proizvod na osebo po pariteti kupne moči (v nadaljevanju BDP p.c. PKM) Turčije dosega le tretjino povprečja sedanje EU, čemur ustrezajo tudi razlike v realnih osebnih dohodkih, je ta dejavnik na primeru Turčije zagotovo zelo pomemben. Regresijska analiza bi zato morala vsebovati *razlike v realnih dohodkih* med Turčijo in ostalimi članicami EU.

Dopolnitve neoklasične teorije v obliki teorije človeškega kapitala so uvedle tudi pričakovanja. Torej migracije niso odvisne od trenutnih razlik v realnih dohodkih, temveč razlik v pričakovanih dohodkih, ki so odvisni od verjetnosti pridobitve zaposlitve. Približek te verjetnosti je kar *stopnja zaposlenosti* oziroma ena minus stopnja brezposelnosti v državi, čeprav bi bilo pravilneje vzeti vrednosti podzaposlenosti v državi. Slednja namreč upošteva tudi sporadične, zaposlitve za nepolni delovni čas v nizkokvalificiranih zaposlitvah.

Harris in Todaro (1970, v Cogneau & Mouhoud, 2000, str. 76) sta razvila preprost statični model, po katerem potencialni migrant primerja dejansko plačo doma in potencialno plačo v imigracijski državi ob upoštevanju verjetnosti, da bo v imigracijski državi dobil zaposlitev. Za migracijo se bo odločil, če je potencialna plača v imigracijski državi višja.

$$w_2^e > w_1; \text{ pri čemer } w_2^e = (1 - u_2)w_2, \quad (3)$$

kjer w_1 označuje plačo v domači državi, w_2^e pričakovano plačo v imigracijski državi in u_2 stopnjo brezposelnosti v imigracijski državi.

V osnovnem modelu Harris in Todaro manjka zelo pomemben učinek stroška migracije, saj višji stroški migracije (zlasti ilegalne) ustrezno zmanjšujejo nagnjenost k migraciji. Posameznik bo imel težnjo k migraciji, če velja

$$w_2^e - w_1 > c, \quad (4)$$

kjer c označuje strošek migracije.

Model lahko razširimo še na pričakovane koristi, ki jih sestavljajo pričakovane plače (w) in pričakovane druge koristi (x) (npr. socialne ugodnosti, psihološko ugodje ipd.):

$$U^e(w_2, x_2) - U^e(w_1, x_1) > c \quad (5)$$

Ker so ravni cen med razvitimi državami in državami v razvoju običajno občutno različne, je v model potrebno dodati še vpliv teh. Ker migranti pogosto del svojega zaslužka v imigracijski državi nakazujejo sorodnikom v domovino, pa je potrebno upoštevati še menjalni tečaj:

$$U^e \left[\frac{(1-s)w_2}{p_2} + \frac{s \cdot \varepsilon_{1,2} w_2}{p_1}, x_2 \right] - U^e \left(\frac{w_1}{p_1}, x_1 \right) > c, \quad (6)$$

kjer s označuje delež dohodka, ki ga emigrant odvaža za porabo v domači državi, kar pomeni, da večji kot je s , večji vpliv ima menjalni tečaj ($\varepsilon_{1,2}$) na nagnjenost k migraciji (Cogneau & Mouhoud, 2000, str. 78-79).

Straubhaar (1986, str. 839-843) je pojasnjevalno moč neoklasičnega modela preveril na primeru dejavnikov migracij delovne sile iz Grčije, Italije, Portugalske, Španije in Turčije v države članice EU v obdobju 1960-1983. Neto migracijske tokove iz teh držav je regresiral z neodvisnimi dejavniki, ki jih opisuje neoklasična teorija, in preveril tako predznak kot statistično značilnost koeficientov. Pričakujemo, da je neto migracija pozitivno povezana z razliko v brezposelnosti in negativno povezana z razliko v realnem dohodku na osebo. Razlika v dohodku (y_t^d) v treh od petih primerov kaže napačen znak pri 2,5% statistični značilnosti. Dejavnik razlike v brezposelnosti kaže pričakovan znak v treh od petih primerov pri 5% statistični značilnosti. Le na primeru Grčije obstaja empirični dokaz uporabnosti neoklasičnega pristopa za razlago mednarodnih migracij delovne sile. Za še najboljši posamezni dejavniki se izkaže stopnja brezposelnosti v imigracijski državi. Preostali posamezni dejavniki kažejo bodisi napačen predznak ali pravilni predznak pri statistični neznačilnosti. Ti rezultati kažejo na to, da migracijski modeli na osnovi neoklasične teorije nimajo dobre pojasnjevalne moči mednarodnih migracij. Rezultati so predstavljeni v spodnji tabeli.

Tabela 1: Statistična značilnost neodvisnih dejavnikov migracij na primeru Italije, Španije, Grčije, Portugalske in Turčije v obdobju 1962-1983

Država	u_t^d	y_t^d	u_t^h	y_t^h	u_t^d	y_t^d	TOD_t
Pričakovan znak	-	+	+	-	+	-	+
Italija	-1,76*	-0,33	0,39	0,06	1,92*	2,6	0,82
Španija	-1,97*	-0,99	1,50	0,83	1,05	3,7	3,05***
Grčija	-2,65***	1,53	2,41**	-1,00	3,55***	-1,44	2,61***
Portugalska	-0,45	2,09**	-2,91	-1,77*	-0,95	2,10	1,75*
Turčija	-0,45	1,31	-0,21	-1,23	1,90*	-0,33	2,96***

Legenda: *Statistično značilno pri 5%; ** Statistično značilno pri 2,5%; *** Statistično značilno pri 1%

$u_t^d = u_t^h - u_t^f$ (razlika v brezposelnosti doma in v tujini v letu t);

$y_t^d = y_t^h - y_t^f$ (razlika v realnem dohodku na osebo doma in v tujini v letu t)

$TOD_t = (1 - u_t^d) * \frac{y_t^d}{y_t^h}$ (Todarov model)

Vir: T. Straubhaar, *The Causes of International Labor Migrations – A Demand-Determined Approach*, 1986, str. 842.

Pomanjkljivost modela je pričakovana, saj z uporabo neoklasičnega modela notranjih migracij, kjer obstaja prosta mobilnost delovne sile, ne moremo razlagati mednarodnih migracij, kjer obstajajo omejitve migracijskih tokov. V pogojih omejitev migracijskih tokov ključno vlogo odigra povpraševanje po delu imigrantskih delavcev. V tem primeru obstoj delavcev, ki so pripravljeni migrirati, postane nujni pogoj za obstoj migracijskih tokov, ni pa to zadosten pogoj. Zadosten pogoj je, da, prvič, v imigracijski državi obstaja povpraševanje po delu imigrantskih delavcev, in drugič, da ne obstajajo imigracijske omejitve, ki bi preprečevale imigracijo tuje delovne sile (Straubhaar, 1986, str. 843-844). To tezo potrjuje tudi najboljša pojasnjevalna moč dejavnika stopnje brezposelnosti v imigracijski državi, kot je predstavljeno zgoraj.

Ta zadosten pogoj v svoj model človeškega kapitala vključuje Todaro. Model človeškega kapitala pravi, da so (mednarodne) migracije delovne sile rezultat (mednarodnih) razlik v sedanji vrednosti vseh prihodnjih neto koristi migracije glede na opcijo nemigracije. Pri uporabi tega pristopa se pojavi vprašanje, katere dejavnike vključiti in kako. Najprej - enako kot v neoklasičnem modelu – posameznik upošteva razliko v realnem dohodku; novo je to, da upošteva *pričakovan* dohodek, ki je odvisen tudi od verjetnosti, da bo v imigracijski državi dobil zaposlitev. To verjetnost se v model vključi s pomočjo stopnje zaposlenosti v imigracijski državi. Pri tem je moč imigracijskih omejitev negativno kolerirana s presežkom domače ponudbe dela, kar pomeni, da je koeficient $(1 - u_t^d)$ dober približek za jakost imigracijskih omejitev: večja kot je bila stopnja brezposelnosti v državah EU, močnejša je bila imigracijska kontrola, manj imigrantov je bilo sprejetih in več imigrantskih delavcev je bilo poslanih nazaj v svojo domovino. Rezultati preverbe Todarovega modela so predstavljeni v zgornji tabeli 1 v zadnjem stolpcu. Pričakovan znak je pozitiven, saj večji *pričakovani* dohodek v imigracijski državi poveča imigracije v to državo. Preverba, ki jo je opravil Straubhaar, kaže, da je znak koeficienta pravilen v vseh državah in je le v Italiji statistično neznačilen. Vendar pa je statistična neznačilnost na primeru Italije prej prednost kot slabost modela, saj je bila Italija v obravnavanem obdobju članica takratne Evropske skupnosti, ostale države pa ne. Članstvo Italije je namreč varovalo italijanske migrante pred imigracijskimi omejitvami ostalih držav članic, ki so veljale za migrante iz tretjih držav. To pomeni, da je pojasnjevalna moč Todarovega modela boljša od neoklasičnega (Straubhaar, 1986, str. 844-846).

3.1.2.2 Dejavniki sodobnejših teorij migracij

V nasprotju z neoklasično teorijo se *nova ekonomija migracij* osredotoča na gospodinjstva in družine kot točko odločitve, in ne na posameznika. V skladu s to teorijo so migracijski tokovi posledica tveganja dohodka in *nerazvitosti različnih trgov* v državah v razvoju (trg dela ter zavarovalni, kreditni, terminski in drugi trgi). Najbolj neposredni test te teorije bi bila primerjava prisotnosti takšnih tržnih nepopolnosti z nagnjenostjo družin k sodelovanju v migracijskih

tokovih. Če sodobnejše teorije veljajo, bi morale družine, ki živijo v pogojih največjih tržnih nepravilnosti, imeti največje emigracijske stopnje, ob nespremenjenih ostalih predpostavkah. Toda običajno obstaja visoka povezanost med tržnimi nepravilnostmi in drugimi dejavniki (nizke plače in dohodki), ki so vključeni že v neoklasični teoriji. Za potrebe naše analize je dovolj vedeti to dejstvo, tako da lahko tržne nepravilnosti »zanemarimo«, saj jih dovolj dobro vključijo neoklasični dejavniki. V Turčiji je zaradi vstopa v EU pričakovati izboljšanje delovanja bančnega, zavarovalniškega in drugih trgov, kar bi lahko zmanjšalo migracije glede na simulacijo z zavrnitvijo članstva. Že sedaj so sicer v Turčiji ti trgi relativno dobro razviti.

Pripadniki nove ekonomije migracij dodatno menijo, da odločitev za migracijo temelji na *relativnem dohodku posameznika* ali družine glede na referenčno skupino. Povečevanje neenakomernosti porazdelitve dohodka v emigracijski državi povečuje nagnjenost k emigriranju deprivilegiranih skupin in zmanjšuje nagnjenost k emigriranju privilegiranih skupin. Dodaten dejavnik je torej tudi razporeditev dohodka v državi, ki ga lahko merimo z *Ginijevim koeficientom*. Bolj ko se vrednost tega koeficienta približuje vrednosti 1, večja je neenakost dohodka, večje bi po teoriji morale biti migracije.

Za primer Turčije so zanimive tudi teorije, ki poudarjajo pomen povpraševanja po imigrantskem delu, torej *teorija dvojnega trga dela*. Razvoj migracijskih tokov po letu 1963, ko je bil med Turčijo in določenimi zahodnoevropskimi državami podpisan sporazum, dokazuje veljavnost te teorije. V času veljavnosti teh sporazumov je v zahodnoevropskih državah obstajalo veliko povpraševanje po turškem delu in temu ustrezno so bili veliki tudi migracijski tokovi. Ko se je v kriznem letu 1967-1968 in še posebno po letu 1973 povpraševanje zmanjšalo, so se ustrezno zmanjšali tudi ti tokovi. Tudi iz te teorije lahko torej izluščimo dejavnik *stopnje zaposlenosti v imigracijski državi*. Stopnja zaposlenosti, ki je matematično enaka ena minus stopnja brezposelnosti ali še bolje podzaposlenosti, dokaj dobro odraža povpraševanje po tujem delu. Ko se stopnja zaposlenosti približuje polni zaposlenosti, se povpraševanje po tujem delu povečuje. Tem dejavnikom je potrebno dodati še dejstvo, da etnične skupnosti same generirajo svoje lastno povpraševanje po imigrantih in lahko v ustreznih okoliščinah postanejo integrirane v sistem dolgoročnega povpraševanja po imigrantskem delu (Massey, 2007, str. 131-132).

Teorija svetovnega sistema med drugim pravi, da mednarodni migracijski tokovi sledijo tokovom kapitala, in sicer v obratni smeri. Potemtakem bi morale večje tuje investicije zahodnoevropskih držav v Turčiji povečati migracije delovne sile iz Turčije v druge države članice EU. V primeru turškega polnopravnega članstva v EU je pričakovati povečane tokove investicij podjetij iz ostalih članic v Turčiji, kar bi po tej teoriji moralo povečati nasprotno tokove delovne sile. Sicer pa teorija svetovnega sistema govori tudi o zgodovinskem kolonialnem razmerju, obstoju skupnega jezika, intenzivnosti medsebojne menjave ter transportnih in komunikacijskih povezavah med državami. Turčija sicer nikoli ni bila kolonija, je pa od druge polovice 19. stoletja gospodarsko in politično čedalje bolj povezana z zahodnoevropskimi državami, zlasti Nemčijo. Temu so sledili tudi migracijski tokovi in zaradi vstopa Turčije v EU se bodo gospodarski odnosi skupaj z mednarodno menjavo še okrepili, kar bi po tej teoriji moralo okrepiti tudi migracijske tokove. Zaradi kohezijskega sklada se bodo v Turčiji izboljšale transportne in komunikacijske vezi, kar tudi pozitivno vpliva na splošno

mobilitnost prebivalstva. Torej, iz teorije svetovnega sistema sledita dva dejavnika s pozitivnim vplivom na migracijske tokove: *tuje investicije* in *regionalna povezava*.

V primeru Turčije so zelo pomembne tudi *dinamične teorije migracij*, na primer teorija migracijskih mrež, ki pravi, da prijatelji in sorodniki, ki živijo na tujem, spodbujajo potencialnega migranta k migraciji. Dinamične učinke v model najlaže vključimo preko *migracijskih odlogov*, vendar pa se tu postavlja vprašanje, kakšne odloge uporabiti, eno leto ali več. V vsakem primeru pa je učinek odlogov na nadaljnje migracije pozitiven. Nedavne empirične študije so dokazale močno povezavo med migracijskimi mrežami in verjetnostjo mednarodnih migracij. V primeru, da ima posameznik brez predhodnih migracijskih izkušenj določene družbene vezi z nekom, ki ima tekoče ali pretekle tovrstne izkušnje, potem je verjetnost njegove migracije bistveno višja v primerjavi s tistimi, ki teh vezi nimajo. Empirični podatki dokazujejo močan vpliv preteklih migracijskih obnašanj ljudi v določeni družbeni mreži na nemigrante, ki so tudi člani te skupnosti, kar povzroča t.i. kumulativno vzročnost. Več kot je danes imigrantov iz določene države (regije) v posamezni državi, več jih lahko pričakujemo tudi v prihodnosti (Massey, 2007, str. 134 in 141).

3.1.2.3 Regionalna integracija kot samostojni dejavnik

V primeru Turčije moramo v model migracij vključiti še en dejavnik, in sicer *gospodarsko integracijo*. Zanimajo nas namreč migracijski tokovi po vstopu Turčije v EU v primerjavi s primerom zavrnitve turškega članstva. V prvem poglavju smo videli, da je povezava med migracijo in regionalno integracijo zelo kompleksna. Z nekaj posplošitvami sem zaključil, da kratkoročno integracija zaradi neenakomernih učinkov na različne sektorje, zaradi zmanjšanja stroškov migracij in boljših informacij lahko poveča migracijske tokove, ti pa se na daljši rok zaradi zmanjševanja razvojnih razlik začenjajo zmanjševati. V tem kontekstu kohezijska politika EU deluje v smeri zmanjšanja regionalnih razlik, kar pomeni, četudi bi se kratkoročno tokovi turške delovne sile povečali, bi se dolgoročno zmanjšali zaradi manjših razvojnih razlik. Tako kratkoročno kot dolgoročno pa bi migracijske tokove dodatno lahko omejevale pomembne kulturne ovire, ki obstajajo med Turčijo in sedanjimi državami članicami EU. Uspešna integracija Turčije v EU bi lahko imela še eno posredno posledico: stabilna politična situacija in učinkovito gospodarsko vodenje v Turčiji bi med njenimi prebivalci lahko ustvarilo zaupanje v skorajšnje izboljšanje blaginje in s tem zmanjšalo nagnjenost k migracijam.

Sklenemo lahko, da regionalne integracije zaradi različnih učinkov glede na ročnost neposredno ne moremo vključiti v model migracij. Lahko pa jo vključimo na posredni način preko dveh dejavnikov. Prvič, popravimo pričakovane prihodnje ravni dohodka zaradi pričakovanih pozitivnih učinkov regionalne integracije na rast in dohodek (v primeru Turčije še toliko bolj zaradi dodatnega pozitivnega učinka kohezijske politike EU). Kot drugo regionalno integracijo lahko vključimo preko neprave spremenljivke (angl. *dummy variable*) *FREE*, ki označuje odpravo ovir v migracijskih tokovih in ima zato pozitiven učinek na migracije.

3.1.2.4 Migracija kot endogen dejavnik

Migracije sem preko odlogov že vključil v model. Takrat me je zanimalo, ali migracije v preteklem obdobju spodbujajo migracije v naslednjih obdobjih preko delovanja migracijskih

mrež. Vendar pa imajo migracije tudi neposredni učinek na blaginjo emigracijske države. Ključno vprašanje je, ali je ta učinek pozitiven ali negativen.

Nakazila

Vpliv nakazil na državo je odvisen od načina njihove uporabe. Nedvomno imajo nakazila zdomcev pozitiven učinek na dohodek, potrošnjo in agregatno domače povpraševanje in bi potemtakem morala zmanjšati težnjo po nadaljnjih migracijah. Toda tu se pojavita dva problema. Prvič, kot poudarja nova teorija migracij, nakazila določenim družinam lahko povečajo neenakomernost razporeditve dohodka in s tem pospešujejo migracije družin, ki nakazil ne prejemajo. Drugič, vprašanje je, ali se nakazila res uporabljajo tako koristno, da se v emigracijski državi izboljšata zaposlenost in dohodki. V času največjega obsega nakazil se je Turčija zavedala, da je koristnost nakazil odvisna od njihove uporabe, zato je uvedla različne programe za njihovo čim bolj produktivno uporabo. Toda ti programi večinoma niso bili uspešni (Koç & Onan, 2004, str. 104). To je migrante, ki so se vračali s prihranki, raje kot v investicije usmerjalo k nakupu zemlje in živali ali h gradnji hiš in nakupu trajnih potrošnih dobrin (Martin, Midgley & Teitelbaum, 2001, str. 604).

Učinek nakazil na blaginjo je torej vprašljiv in ga ni mogoče vnaprej ovrednotiti. Nakazila imajo lahko celo negativen učinek na gospodarsko rast, kadar vplivajo na obnašanje tistih, ki prejemajo nakazila tako, da ti delajo manj ali ne iščejo dela tako intenzivno, da manj varčujejo ipd. Na ravni države obsežna nakazila lahko negativno vplivajo na sprejetje potrebnih ukrepov za prestrukturiranje gospodarstva (van Dalen, Groenewold & Fokkema, 2005, str. 375). Obseg nakazil turških emigrantov je prikazan v tabeli 23 v prilogi 6.

Brezposelnost

Zmanjšanje brezposelnosti oziroma podzaposlenosti zaradi izvoza presežne delovne sile bi po teoriji moralo zmanjšati nadaljnje migracije. Koç in Onan (2004, str. 83) sta mnenja, da bi bila v Turčiji stopnja brezposelnosti brez emigracij bistveno večja. Na drugi strani je Straubhaar (1988, str. 134-136) ugotovil, da migracije niso učinkovit način zmanjševanja brezposelnosti.

Učinek človeškega kapitala

Migranti v tujini praviloma pridobijo znanje in izkušnje in ob vrnitvi v domovino to znanje lahko uporabijo v korist domače države, vendar so empirične raziskave pokazale relativno majhen učinek človeškega kapitala na domačo državo iz več razlogov: večina emigrantov je v tujini opravljala nekvalificirano delo; emigranti, ki so pridobili veliko znanja, so svojo začasno migracijo spremenili v trajno in se niso vrnili v domovino ali pa pridobljena znanja v tujini niso mogli uporabiti v domači državi (Straubhaar, 1988, str. 136-137).

Istočasno emigracijska država tudi izgublja investicije v človeški kapital. Posebej problematične za državo so emigracije visokoizobražene in mlade delovne sile, ki povzročajo t.i. beg možganov in beg mladine (angl. *brain and youth drain*). Dolgoročno gledano, prinaša beg možganov emigracijskim državam veliko škodo, saj lahko povzroči izgubo konkurenčnosti države in s tem otežuje nadaljnji razvoj države (Krieger & Maitre, 2006, str. 46 in Klinar, 1976, str. 48-49). Pogost argument v literaturi je bil, da negativne posledice bega možganov na blaginjo emigracijske države lahko ublažijo večja nakazila izobraženih emigrantov, ki v tujini zaslužijo

več kot neizobraženi emigranti. Faini (2007, str. 189) je v svoji raziskavi pokazal, da temu ni tako, in sicer iz dveh razlogov. Kot prvo bolj izobraženi emigranti praviloma prihajajo iz premožnejših družin, ki takšnih nakazil ne potrebujejo. Kot drugo je pri izobraženih emigrantih večja verjetnost, da v tujini ostanejo trajno in k sebi povabijo svojo družino, kar še dodatno zmanjša nagnjenost k nakazilom.

Na podlagi pregleda parcialnih učinkov migracij na emigracijsko državo lahko zaključimo, da je neto učinek nemogoče vnaprej napovedati. Lahko je pozitiven ali negativen. Zato je vpeljava migracij kot endogene spremenljivke v model zelo vprašljiva in jo je bolje vključiti na posredni način preko drugih dejavnikov, ki sem jih določili zgoraj.

3.1.2.5 Splošen model migracij za primer Turčija-EU in statistično ovrednotenje

Na podlagi predstavljenih dejavnikov lahko napišemo naslednji splošen model za pojasnjevanje in napovedovanje turških migracij v države članice EU:

$$M_t = M(y_t^{TR}(-), y_t^{EU}(+), u_t^{TR}(+), u_t^{EU}(-), G_t^{TR}(+), NTI_t^{TR}(+), M_{t-n}^{TR-EU}(+), IM_t^{EU}(-), FREE_t(+)), \quad (7)$$

y_t^{TR}, y_t^{EU} = dohodek v Turčiji oziroma v ostalih državah članicah EU v obliki BDP p.c. PKM, ki nadomešča dejavnik povprečne plače: višji dohodek v Turčiji ima negativen učinek na migracije, višji dohodek v ostalih državah članicah pa pozitiven učinek na migracije.

u_t^{TR}, u_t^{EU} = stopnja brezposelnosti v Turčiji in ostalih državah članicah EU: višja stopnja brezposelnosti v Turčiji deluje kot dejavnik potiska in povečuje migracije, medtem ko višja stopnja brezposelnosti v ostalih državah članicah zmanjšuje pričakovan dohodek in s tem zmanjšuje migracije; stopnja brezposelnosti v ostalih državah članicah prav tako označuje dejavnik povpraševanja po delu tujih delavcev; v prihodnje stopnje brezposelnosti v Turčiji bi morali vgraditi tudi pričakovane učinke vpeljave skupne kmetijske politike EU, ki bi lahko imela negativne učinke na zaposlenost v sicer močnem kmetijskem sektorju v Turčiji.

G_t^{TR} = Ginijev koeficient v Turčiji, ki označuje neenakomernost razporeditve dohodka: višja vrednost koeficienta označuje večjo neenakomernost razporeditve dohodka in ima v okviru nove ekonomije migracij pozitiven učinek na migracije.

NTI_t^{TR} = tuje investicije v Turčiji: večje investicije iz drugih držav članic pozitivno vplivajo na migracijske tokove med državo izvora investicij in državo prejemnico investicij.

M_{t-n}^{TR-EU} = migracije v preteklih obdobjih iz Turčije v ostale države članice: večje migracije v preteklih obdobjih povečujejo socialni kapital v obliki migracijske mreže, ki spodbuja nadaljnje migracije.

IM_t^{EU} = obseg imigracij v ostalih članicah: številčnejše imigracije iz Turčije in ostalih držav članic ali tretjih držav spodbujajo ustvarjanje imigracijskih ovir in s tem večajo verjetnost, da bodo sedanje države članice uvedle omejitve v mobilnosti turške delovne sile.

$FREE_t$ = notranji trg EU: odprava omejitev v mobilnosti delovne sile spodbuja mobilnost.

Sedaj poznamo ključne dejavnike migracij turške delovne sile. Te dejavnike bi morali sedaj tudi statistično ovrednotiti, da bi dobili njihovo pravo veljavo. V okviru dostopnosti podatkov sem se odločil, da statistično preverim dejavnike dohodka in brezposelnosti za obdobje 1991-2007 na primeru migracij Turčija-Nemčija. Za Nemčijo sem se odločil zaradi dejstva, da kar tri četrtine turških imigrantov v EU prebiva v Nemčiji. V tabeli 35 v prilogi 8 so prikazani vhodni podatki, ki sem jih uporabil za empirično preverbo. Število imigracij turških državljanov v obdobju 1991-2007 kaže izrazito negativen trend: v letu 1991 je v Nemčijo imigriralo 82.536 turških državljanov, v letu 2007 pa samo še 27.599. Dohodek merjen z BDP p.c. PKM v ameriških dolarjih (USD) ima v obravnavanem obdobju tako v Nemčiji kot v Turčiji pozitiven trend. Razlike v dohodku merjene z razliko v BDP p.c. PKM med Nemčijo in Turčijo so se v obravnavanem obdobju kljub relativno hitrejši rasti Turčije povečevale. Razlogov za ta presenetljiv podatek je več. Najpomembnejši je zlasti ta, da je Turčija poleg visoke rasti realnega BDP beležila tudi relativno visoko rast prebivalstva, kar je zmanjševalo rast dohodka na osebo. Poleg tega je imela Turčija v tem obdobju precenjeno valuto, turško liro, katere vrednost ni sledila sicer trdovratno visoki inflaciji in tako negativno vplivala na kazalnik PKM. Stopnja brezposelnosti se je v obravnavanem obdobju v Nemčiji povečevala, v Turčiji pa zmanjševala.

V prvem koraku me je zanimala enostavna linearna regresija med imigracijami turških državljanov v Nemčijo in višino dohodka na osebo v Turčiji. Kot dejavnik dohodka sem vzel BDP p.c. PKM merjen v USD, saj ta dejavnik relativno dobro predstavlja povprečni realni dohodek v Turčiji. Razsevni diagram v prilogi 10 kaže negativno korelacijo med imigracijami turških državljanov v Nemčijo in višino BDP p.c. PKM v Turčiji. To je v skladu s teoretičnimi predpostavkami, ki pravijo, da višji dohodek doma zmanjšuje težnje po emigracijah. V nadaljevanju sem preveril tudi statistično značilnost omenjenega dejavnika in izračunal regresijsko enačbo naslednje oblike:

$$IM_{nem} = 121.690 - 7,8BDP_{tr}. \quad (8)$$

Na podlagi vzorčnega obdobja 1991-2007 ocenjujem, če se v Turčiji BDP p.c. PKM poveča za 1 USD, se število turških imigrantov v Nemčiji zmanjša za 7,8 migranta. Na podlagi vrednosti koeficientov determinacije in korelacije ugotavljam, da je odvisnost proučevanega dejavnika zelo močna, linearna in negativna. Z variiranjem višine BDP p.c. PKM je pojasnjenih 86% variabilnosti imigracij turških državljanov v Nemčijo. Pri tem je model statistično značilen, saj je koeficient BDP p.c. PKM na podlagi *t*-statistike različen od nič pri zanemarljivi stopnji značilnosti (*t*=-9,5 in *P*=0,000).

Model torej potrjuje pomen višine domačega dohodka na osebo za migracije. Podatki kažejo še eno zelo pomembno značilnost. V letih 1999 in 2001 je Turčija beležila dve gospodarski krizi, ki sta povzročili negativne rasti BDP v višini 3,4 in 5,7%. Posledično se je BDP p.c. PKM v teh letih zmanjšal, povečali sta se stopnji brezposelnosti in podzaposlenosti, istočasno pa so se z enoletnim zamikom povečale imigracije turških državljanov v Nemčijo, tako v letu 2000 kot v letu 2002. Ko se je gospodarstvo znova umirilo, so se imigracije v Nemčijo znova začele zmanjševati. To pomeni, da je gospodarska situacija v Turčiji pomemben dejavnik migracij. Z

vstopom v EU in prevzemom skupne valute je pričakovati še večjo stabilnost in še hitrejšo rast turškega gospodarstva, s tem pa tudi manjše težnje po emigracijah turške delovne sile.

V naslednjem koraku sem želel preveriti vpliv dejavnika stopnje brezposelnosti v Turčiji. Da bi imeli realnejšo sliko stanja brezposelnosti, sem stopnji brezposelnosti prištel stopnjo podzaposlenosti, saj je ta v Turčiji relativno visoka in je zato podatek o stopnji brezposelnosti podcenjen. V tem primeru model ni bil statistično značilen, kar pomeni, da ne moremo trditi, da stopnja brezposelnosti in podzaposlenosti v Turčiji vpliva na migracije. Podrobnosti izračuna so predstavljene v prilogi 10, kjer se že v razsevnom diagramu vidi neustreznost tega dejavnika za pojasnjevanje migracij.

Na drugi strani se je dejavnik stopnje brezposelnosti v Nemčiji izkazal za statistično značilnega. Na primeru tega dejavnika sem izračunal naslednjo regresijsko enačbo:

$$IM_{nem} = 121.342 - 7.884U_{nem}. \quad (9)$$

Na podlagi vzorčnega obdobja 1991-2007 ocenjujem, če se v Nemčiji stopnja brezposelnosti poveča za 1 odstotno točko, se število turških imigrantov v Nemčiji zmanjša za 7.884 oseb. Na podlagi vrednosti koeficientov determinacije in korelacije ugotavljam, da je odvisnost proučevanega dejavnika šibka, linearna in negativna. Z variiranjem višine stopnje brezposelnosti v Nemčiji je pojasnjenih samo 49% variabilnosti imigracij turških državljanov v Nemčijo. Pri tem je model statistično značilen, saj je koeficient stopnje brezposelnosti v Nemčiji na podlagi *t*-statistike različen od nič pri majhni stopnji značilnosti (*t*=-3,8 in *P*=0,001).

V skladu z neoklasično teorijo razlike v dohodkih igrajo ključno vlogo pri migracijah, zato sem želel preveriti tudi ta dejavnik. Posebna izračuna regresijske enačbe odvisnosti imigracij turških državljanov v Nemčijo od razlike v dohodku med državama nisem delal, saj že razsevni diagram kaže povezavo, ki je v nasprotju s teoretičnimi predpostavkami. Razsevni diagram namreč kaže, da se z večjimi razlikami v dohodku v korist Nemčije imigracije manjšajo, morale pa bi se večati. Je pa odstopanja modela od teoretičnih predpostavk možno razložiti z migracijskimi tokovi predstavljenimi v drugem poglavju. Tam smo namreč videli, da so se po letu 1974 turški migranti usmerili v nove regije, in sicer na Bližnji vzhod in v novo-osamosvojene države nekdanje Sovjetske zveze na Kavkazu in v osrednji Aziji. Zato je velik del upada imigracij v Nemčijo možno pojasniti z večjimi imigracijami v druge države. Kot drugo je potrebno ugotoviti, da na področju mednarodnih migracij delujejo drugačni zakoni kot na primeru notranjih migracij, kot smo videli že pri testiranjih dejavnikov, ki jih je napravil Straubhaar. V proučevanem obdobju med Nemčijo in Turčijo ni bilo prostega pretoka delovne sile, temveč so bile imigracije v Nemčijo omejene z določenim številom delovnih dovoljenj. Ko bo Turčija postala del notranjega trga EU s prosto mobilnostjo delovne sile, bodo torej delovali drugačni pogoji, kot so v proučevanem obdobju 1991-2007.

Na koncu sem želel preveriti še skupni učinek dohodka in brezposelnosti v Nemčiji in Turčiji na migracije med državama. Zato sem uporabil kar Todarov indeks zapisan v naslednji obliki:

$$TOD_t = (1 - U_t^{nem}) * \frac{BDP_{p.c.}_t^{nem}}{BDP_{p.c.}_t^{tr}} \quad (10)$$

Todarov indeks torej izraža razmerje v dohodku na osebo med državama, popravljenim za stopnjo zaposlenosti v imigracijski državi. Večja stopnja zaposlenosti po eni strani določa višji pričakovan dohodek, po drugi strani pa tudi manjše imigracijske omejitve. S pomočjo programa SPSS sem izračunal naslednjo regresijsko enačbo:

$$IM_{nem} = -84.834 + 49.375TOD. \quad (11)$$

Na podlagi podatkov vzorčnega obdobja 1991-2007 ima koeficient Todarovega indeksa pravi predznak, saj je višji pričakovani dohodek v Nemčiji povezan z višjimi imigracijami turških državljanov. Na podlagi vrednosti koeficientov determinacije in korelacije ugotavljam, da je odvisnost proučevanega dejavnika srednje močna, linearna in pozitivna. Z variiranjem višine Todarovega indeksa je pojasnjenih 54% variabilnosti imigracij turških državljanov v Nemčijo. Pri tem je model statistično značilen, saj je koeficient Todarovega indeksa na podlagi t -statistike različen od nič pri majhni stopnji značilnosti ($t=4,2$ in $P=0,001$).

Razlike v dohodku in stopnjah brezposelnosti torej omogočajo izdelavo določenih projekcij prihodnjih migracijskih tokov. Vendar pa nizke vrednosti koeficientov determinacije dokazujejo, da so migracije izjemno kompleksen pojav, na katerega vpliva vrsta zelo različnih, tudi neekonomskih dejavnikov, ki jih je potrebno upoštevati pri modeliranju in izdelavi projekcij. Vzorčno obdobje 1991-2007 dokazuje, da se turški migranti hitro prilagodijo razmeram, še zlasti povpraševanju po njihovem delu. Na podlagi zgodovinskega pregleda v drugem poglavju in testiranja dejavnikov v tem poglavju se zdi, da je ključen dejavnik migracij povpraševanje po delu imigrantov v imigracijski državi. To povpraševanje dokaj dobro zastopa podatek o stopnji zaposlenosti v imigracijski državi. V obdobju do leta 1973 je bilo povpraševanje po delu imigrantov v zahodnoevropskih državah zelo veliko. Temu povpraševanju so zelo dobro sledili tudi migracijski tokovi iz Turčije v zahodnoevropske države. V kriznih letih 1967-68 in še zlasti po letu 1973, ko se je to povpraševanje močno zmanjšalo, so se zmanjšali tudi migracijski tokovi delovne sile iz Turčije v zahodnoevropske države. V pogojih močno zmanjšanega povpraševanja so turški delavci svojo priložnost našli na hitrorastočem trgu Bližnjega vzhoda. Podobno so se turški migranti v proučevanem obdobju 1991-2007 prilagodili zmanjšani stopnji zaposlenosti v Nemčiji in s tem zmanjšanemu povpraševanju po delu imigrantov v Nemčiji, saj so se usmerili v novo-osamosvojene države Kavkaza in osrednje Azije, ki so nudile številne zaposlitvene priložnosti zaradi turških investicij v regiji.

Na podlagi zgodovinskega pregleda turških migracij, opisanega v drugem poglavju, in na podlagi ocenjenih dejavnikov v tem poglavju lahko naredimo tudi določene opisne projekcije migracij turške delovne sile in širšega prebivalstva v pogojih odprave migracijskih ovir po vstopu Turčije v EU. Ti tokovi bodo namreč najbolj odvisni od povpraševanju po delu turških delavcev v drugih državah članicah. Ob visokem povpraševanju bodo migracijski tokovi večji, ob majhnem povpraševanju pa manjši. To magistrsko delo nastaja v času velike gospodarske krize, s katero se spopada tudi EU. Gospodarska kriza svetovnih razsežnosti je v imigracijskih državah in regijah močno zmanjšala povpraševanje po delu imigrantov. Iz kitajskih mest se je na podeželje vrnilo 20 milijonov notranjih migrantov; migranti se vračajo iz Japonske v Brazilijo, iz Dubaja v Indijo in Pakistan; imigranti zapuščajo tudi številne zahodnoevropske države. Izkušnja

trenutne gospodarske krize še dodatno potrjuje dejstvo, da so migranti izjemno prilagodljivi, in se prilagajajo zlasti povpraševanju po njihovem delu. V tem trenutku je napovedovanje projekcij turških migracij po sprejetju v EU izjemno nevhvaležno, saj se okoliščine na trgih vsakodnevno spreminjajo. Zato je danes konkretne številke težko napovedati. Napovemo pa lahko, da bodo migracije najbolj odvisne od povpraševanja po delu turških delavcev. To pomeni, da se bodo migracije turških delavcev gibale v skladu s potrebami gospodarstva EU.

V nadaljevanju tega poglavja predstavljam nekaj raziskav projekcij migracij Turkov po vstopu Turčije v EU. Obravnavane raziskave pri svojih projekcijah upoštevajo številne in različne dejavnike kot tudi različne predpostavke, zato so odstopanja med njimi precejšnja. Seveda pa so vse raziskave narejene pred trenutno gospodarsko krizo, zato so njihove ugotovitve v tem trenutku precej vprašljive.

3.2 PROJEKCIJE ŠTEVILA TURŠKIH MIGRANTOV PO VSTOPU TURČIJE V EU

3.2.1 EKONOMETRIČNI PRISTOP

3.2.1.1 Raziskava Lejour in de Mooij

Avtorja Lejour in de Mooij (2005, str. 103-104) sta na podlagi primerjave dvanajstih različnih raziskav prišla do ocene 2,9 milijona migrantov na dolgi rok (definiran kot 15 let po sprejemu v integracijo) iz držav srednje in vzhodne Evrope. Na podoben način sta avtorja ocenila tudi migracijski potencial iz Turčije. Turški dohodek na osebo znaša le tretjino povprečja EU, medtem ko se bo število prebivalstva do leta 2025 povečalo na 86 milijonov. Z upoštevanjem teh podatkov sta avtorja prišla do ocene 2,7 milijona migrantov iz Turčije v obdobju 15 let od sprejema v EU (2015-2030). To je enakovredno 4% trenutnega števila prebivalcev Turčije oziroma dodatnih 0,7% trenutnega števila prebivalcev EU-15. Glede na to, da so turške migracije močno odvisne od migracijskih mrež, bodo tudi ti bodoči imigranti v 76% odšli v Nemčijo, ki bo prejela preko 2 milijona novih turških imigrantov. Francija bo prejela 8% ali 213.000 turških imigrantov, Nizozemska pa 4% ali 107.000.

Tabela 2: Pričakovane destinacije turških migrantov – seštevek 2015-2030 (v '000)

Država	Število v '000	Delež v %
Nemčija	2.025	76
Francija	213	8
Nizozemska	107	4
Velika Britanija	53	2
Italija	27	1
Ostala Evropa	240	9
Skupaj	2.665	100

Vir: A. M. Lejour & R. A. de Mooij, Turkish Delight: Does Turkey's Accession to the EU Bring Economic Benefits?, 2005, str. 105.

3.2.1.2 Raziskava Erzan, Kuzubaş in Yıldız

Avtorji Erzan, Kuzubaş in Yıldız (2006) so v svoji raziskavi postavili hipotezo, da bo uspešna integracije Turčije v EU povzročila višjo rast in posledično zmanjšala migracije iz Turčije v smeri ostalih držav članic. Nasprotno bi prekinitev procesa turške integracije v EU povzročila nižjo rast in višjo brezposelnost, kar bi povzročilo večje migracijske tokove kot v primeru polnopravnega članstva. Pri tem so avtorji izhajali iz raziskave Evropske komisije iz leta 2004, ki do leta 2030 napoveduje, da bo v države članice EU-15 skupaj imigriralo od 0,5 do 4,4 milijona turških državljanov, pod predpostavko proste mobilnosti delovne sile od leta 2016 dalje (Erzan, Kuzubaş & Yıldız, 2006, str. 33).

Avtorji so pri svoji raziskavi izhajali iz izkušenj držav, ki so se pridružile EU, še posebno Grčije, Portugalske in Španije kot tudi iz zgodovinskih podatkov turških migracij. Pri projekciji so avtorji uporabili različne metode in scenarije za obdobje 2004-2030.

a) Referenčna skupina imigracija iz »celotne Evrope«, 1967-2001

Z uporabo ekonometričnega modela raziskava ocenjuje število imigrantov v Nemčiji iz 19 držav (Avstrija, Belgija, Danska, Finska, Francija, Grčija, Nizozemska, Islandija, Irska, Italija, Luksemburg, Norveška, Portugalska, Švedska, Švica, Španija, Turčija, Velika Britanija in nekdanja Jugoslavija). Nemčija je bila izbrana zaradi velikega števila imigrantov in dostopnih podatkov. Uporabljen je bil naslednji model:

$$m_{fht} = \alpha_h + \beta_1 m_{fht-1} + \beta_2 m_{fht-2} + \beta_3 \ln\left(\frac{w_{ft}}{w_{ht}}\right) + \beta_4 \ln(w_{ht}) + \beta_5 \ln(e_{ft}) + \beta_6 \ln(e_{ht}) + u_{fht} \quad (12)$$

m_{fht} : delež migrantov iz države h , ki prebivajo v državi f (Nemčija) v domačem prebivalstvu,

w : plača (dohodek, ki ga zastopa BDP p.c. PKM),

e : stopnja zaposlenosti (1-stopnja brezposelnosti),

h, f, t : domača, tuja država in leto.

Nivo dohodka v izvorni državi (w_{ht}) označuje stroške migracije, stopnje zaposlenosti (e_{ft} in e_{ht}) označujejo verjetnost pridobitve zaposlitve ter razlike v dohodku izvorne in gostujoče države ($\frac{w_{ft}}{w_{ht}}$) donos migracije. Dodani so še odlogi števila migrantov (m_{fht-1} in m_{fht-2}) za merjenje učinka migracijskih mrež. Pogoje proste mobilnosti delovne sile med državami članicami EU upošteva nepravna spremenljivka *FREE*, medtem ko nepravna spremenljivka *GUEST* označuje obdobje 1967-1973, ko so bili v veljavi sporazumi o gostujočih delavcih. Za popravek skokov v številu imigrantov beguncev in iskalcev azila so bile uporabljene še naslednje spremenljivke: *WAR* (v nekdanji Jugoslaviji), *INTERVENTION* (vojaški udar leta 1980 v Turčiji) in *INSURGENCY* (nasilje 1990-1994 v Turčiji).

Tabela 3: Rezultati multiregresije – vzorec celotne Evrope, 1967-2001

Neodvisne spremenljivke	Koeficienti	SE	P-vrednost
M(-1)	1,23	0,019	0,000

M(-2)	-0,37	0,018	0,000
Ln(W _f /W _h)	0,05	0,006	0,000
Ln(W _h)	0,07	0,006	0,000
Ln(e _f)	0,34	0,033	0,000
Ln(e _h)	-0,10	0,008	0,000
FREE	0,01	0,001	0,000
GUEST	0,11	0,003	0,000
INTERVENTION	0,15	0,033	0,000
INSURGENCY	0,10	0,019	0,000
Popravljen R ² = 0,99			

Vir: R. Erzan, U. Kuzubaş & N. Yıldız, *Immigration Scenarios: Turkey-EU, 2006*, str. 35.

Tabela 3 kaže koeficiente za uporabljene dejavnike in statistično značilnost koeficientov za obdobje 1967-2001. Vsi opazovani koeficienti so statistično značilni in celotna razlagovalna moč modela je zelo visoka, saj je kar 99% variiranja migracij moč pojasniti z obravnavanimi dejavniki. Na drugi strani majhne vrednosti koeficientov kažejo, da dohodek in stopnja zaposlenosti nista imela močnega učinka na znotrajevropske migracije v obravnavanem obdobju (Erzan, Kuzubaş & Yıldız, 2006, str. 34-35).

Koeficienti pridobljeni iz ocen imigracij v Nemčijo iz vzorca celotne Evrope (19 držav skupaj s Turčijo) v obdobju 1967-2001 so bili uporabljeni za projekcije migracijskih tokov iz Turčije v Nemčijo, ki predstavlja 76% vseh turških imigrantov v EU. Z uporabo tega deleža so bile izdelane tudi projekcije za migracijske tokove v celotno EU-15. Predpostavke so bile naslednje: nemški BDP p.c. bo rasel po 2% letno in stopnja zaposlenosti bo ostala na ravni povprečja 1991-2001. Projekcije dohodka in zaposlenosti v Turčiji izhajajo iz različnih scenarijev rasti v Turčiji glede na demografski razvoj, urbano in ruralno rast, produktivnost, notranje migracije (urbanizacijo) in brezposelnost. Glavni scenarij, uporabljen v projekciji, predvideva uspešno integracijo Turčije v EU in posledično ohranjeno visoko rast in postopno zmanjševanje brezposelnosti. V projekciji so za prebivalstvo uporabljene napovedi ZN.

Tabela 4: Scenarij visoke rasti Turčije, 2005-2030 (letne vrednosti)

Urbana rast BDP	0,065
Urbana rast produktivnosti	0,03
Ruralna rast BDP	0,02
Brezposelnost - 2015	Urbana: 0,13
Brezposelnost - 2030	Urbana: 0,05

Vir: R. Erzan, U. Kuzubaş & N. Yıldız, *Immigration Scenarios: Turkey-EU, 2006*, str. 36.

Avtorji so izvedli dva scenarija, ki oba predpostavljata, da bodo do leta 2015 omejitve za prosto mobilnost delovne sile iz Turčije odpravljene. Prvi scenarij predpostavlja dejansko prosto mobilnost preko neprave spremenljivke *FREE*. Drugi scenarij predpostavlja oziroma ponavlja okoliščine ob podpisu sporazumov do leta 1973, kar ponazarja neprava spremenljivka *GUEST*.

Scenarij povsem proste mobilnosti delovne sile kaže relativno gladko krivuljo; majhen vrhunec v letu 2015 se spremeni v padajoč tok. Do leta 2030 skupne imigracije v EU-15 dosežejo *1,1 milijona* oseb. Scenarij pogojev gostujočih delavcev z letom 2015 in naprej kaže skok v imigracijah letu 2015 in nato postopno zmanjšanje stopenj od leta 2020 dalje. V tem scenariju skupne imigracije v EU-15 do leta 2030 znašajo *okrog 1,8 milijona* oseb. Ta scenarij je slabši, ker upodablja nepopolno integracijo (privilegiran status), ki ima za posledico odsotnost strukturnih prilagoditev v Turčiji (Erzan, Kuzubaş & Yıldız, 2006, str. 35-38).

b) Referenčna skupina »Španija, Portugalska, Grčija in Turčija«, 1967-2001

V drugem koraku so avtorji izključili bogate evropske države in se omejile na Turčiji podobne južnoevropske države. V obdobju sporazumov o gostujočih delavcih, so iz teh držav prihajali veliki migracijski tokovi. Po uvedbi imigracijskih omejitev se je v Španiji nadaljeval negativni trend. V Grčiji in na Portugalskem se je trend nekaj časa še ohranil, v sedanjem času pa se deleži imigrantov v Nemčiji zmanjšujejo, kar kaže na negativno neto migracijo. Tudi na podlagi te referenčne skupine so avtorji izvedli dva scenarija (*FREE* in *GUEST*) ob istih predpostavkah kot pri referenčni skupini »celotna Evropa«. V primeru *FREE* scenarija skupne imigracije do leta 2030 *ne presežejo 1 milijona*, v primeru *GUEST* scenarija pa bi znašale *1,9 milijona* oseb.

c) Referenčna skupina »Turčija«, 1967-2001

Na koncu so avtorji kot referenčno skupino uporabili Turčijo samo, pri čemer so izpostavili posebnost te države (nomadsko tradicijo). Model je bil torej ocenjen na podlagi migracijskih tokov iz Turčije v Nemčijo v obdobju 1967-2001. Absolutne vrednosti parametrov dohodka in brezposelnosti so v tem primeru dosti večje kot na primeru »celotna Evropa« ali »južna Evropa«. To je pričakovano, saj Turčija še ni izvedla socialno-gospodarske tranzicije, kot so jo izvedle nove države članice.

V prvem scenariju so avtorji predpostavili visoko rast zaradi uspešne integracije v EU po letu 2015 in uvedbi proste mobilnosti delovne sile. Rezultat projekcije je pokazal velik skok v migracijah v letu 2015 in nato umirjanje migracij do leta 2030. Skupaj bi v tem obdobju v države članice EU-15 migriralo *2,1 milijona* Turkov.

Drugi scenarij predvideva neuspešno integracijo v EU, manjšo rast in neobstoj proste mobilnosti delovne sile. Rast BDP bi se zmanjšala na 4%, rast produktivnosti bi se zmanjšala na 1,5% in rast ruralnega BDP bi stagnerala, medtem ko bi stopnja brezposelnosti zrasla na 20%. V tem scenariju bi EU za turške državljanke ohranila sistem viz. To bi preprečilo začetni skok v migracijah. Toda slabši pogoji v Turčiji bi postopoma povečevali migracijske pritiske in čedalje več potencialnih migrantov bi prodiralo v države članice EU. Projekcija za celotno neto migracijo do leta 2030 v tem scenariju *presega 2,7 milijona* oseb.

Rezultati te raziskave torej dokazujejo upravičenost teze, da bi v primeru zavrnitve turškega članstva EU lahko imela celo več turških imigrantov, in to kljub strogim omejitvam v mobilnosti delovne sile. Ta paradoksalen scenarij je realističen iz treh razlogov: Prvič, gibanje rasti turškega gospodarstva jasno kaže, da Turčija zelo visoke rasti lahko doseže le ob pogoju politične stabilnosti in pritočku tujih investicij. Drugič, brez članstva bi se v Turčiji nagnjenost k

emigracijam povečala ne le zaradi manjše rasti in povečane brezposelnosti, temveč tudi zaradi večjih razlik v dohodku. Tretjič, obstoječ restriktivni sistem viz v EU ne more ustaviti imigracij. EU je v času raziskave letno prejela 70.000 bruto migrantov iz Turčije. Zaradi vračanj so neto migracije znašale približno polovico te vrednosti. Pri tem večina migrantov izhaja iz združevanja družin. Relativno poslabšanje v Turčiji bi povečalo imigracije in zmanjšalo remigracije. Na koncu je potrebno poudariti, da nobena projekcija ne upošteva politične nestabilnosti v Turčiji, ki bi lahko povzročila dodatne valove političnih migrantov. Politična nestabilnost v Turčiji pa je v primeru zavrnitve članstva zelo verjetna in bi lahko imela negativne posledice za širšo regijo.

Na koncu so avtorji opozorili še na proces staranja prebivalstva Turčije. Glede na to, da se bo do leta 2030 delež prebivalcev starih 65 let in več podvojil in da imajo starejši prebivalci manjše nagnjenje k migracijam, so avtorji napoved prihodnjih imigracij turških državljanov v države članice EU-15 zmanjšali za 300.000.

Tabela 5: Povzetek različnih napovedi imigracij iz Turčije v EU-15

Referenčna skupina »Cela Evropa«	2004-2015	2015-2030	Skupaj
Visoka rast-članstvo-prosta mobilnost delovne sile			
Scenarij FREE	460.000	613.000	1.073.000
Scenarij GUEST	564.000	1.274.000	1.838.000
Referenčna skupina »Grčija, Portugalska, Španija in Turčija«	2004-2015	2015-2030	Skupaj
Visoka rast-članstvo-prosta mobilnost delovne sile			
Scenarij FREE	320.000	640.000	960.000
Scenarij GUEST	440.000	1.480.000	1.920.000
Referenčna skupina »Turčija«	2004-2015	2015-2030	Skupaj
Visoka rast-članstvo-prosta mobilnost delovne sile	246.000	1.888.000	2.134.000
Manjša rast-brez članstva-brez proste mobilnosti delovne sile	760.000	1.974.000	2.734.000

Vir: R. Erzan, U. Kuzubaş & N. Yildiz, Immigration Scenarios: Turkey-EU, 2006, str. 42.

3.2.1.3 Raziskava Togan

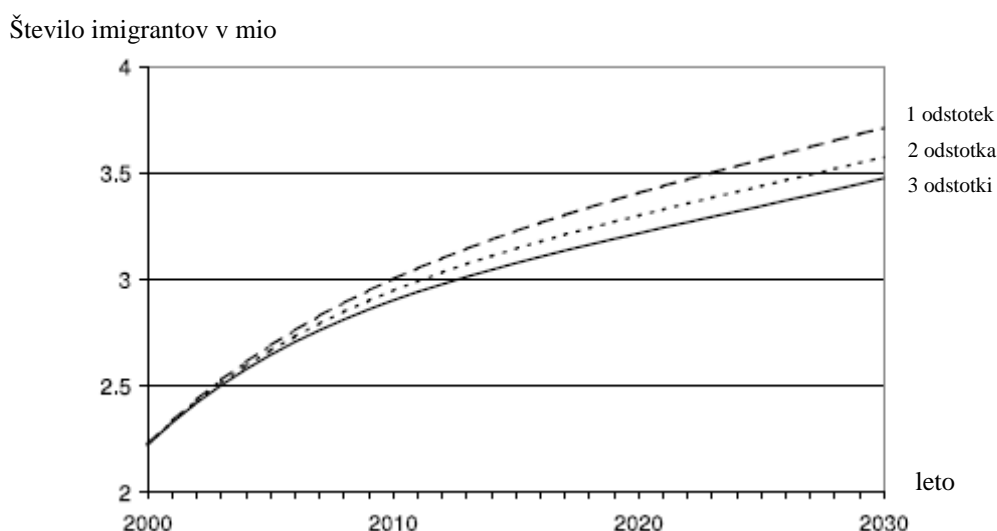
Togan (2005, str. 1034-1037) je ocenil projekcijo migracijskih tokov iz Turčije v Nemčijo pod predpostavko odsotnosti ovir v teh tokovih. Njegova projekcija temelji na metodi raziskave avtorjev Boeri in Brücker iz leta 2000, ki sta ocenila model migracij v Nemčijo iz EU-15, Norveške, Turčije, ZDA in nekdanje Jugoslavije. Za Nemčijo se je odločil zaradi velikega deleža turških migrantov, ki jih privablja Nemčija in zaradi obstoja ustreznih podatkov.

Boeri in Brücker sta ocenila, kako so migracijski tokovi odvisni od razlik v plačah in stopnjah zaposlenosti doma in v tuji državi, števila migrantov iz domače države, omejitev migracijskih tokov, ter razlik med državami (jezik, razdalja in institucije). Odločitev o migraciji temelji na

pričakovanih prihodnjih razlikah v plačah, na zahtevnosti prilagoditve, ki jo označuje velikost preteklih migracij, na razliki v razvoju med domačo in tujo državo, na jezikovnih razlikah in na sporazumih, ki urejajo migracije (na primer sporazum o gostujočih delavcih).

Na osnovi ocenjenih koeficientov modela Boeri in Brücker je Togan naredil projekcijo migracij iz Turčije v Nemčijo v obdobju 2000-2030 ob pogoju odsotnosti omejitev. Za takšno projekcijo je potreboval predpostavke o gibanju prebivalstva, rasti BDP in stopnjah zaposlenosti v tem obdobju. Za rast BDP v Nemčiji je vzel kar povprečno letno rast v obdobju 1990-2000, ki znaša 1,7%. Za Turčijo je predvidel tri scenarije, in sicer zmanjšanje razlik v dohodku na osebo za 1, 2 in 3% točke na leto. To pomeni, da BDP po treh scenarijih raste po 9, 12, 15% na začetku obdobja in po približno 3% na koncu obdobja. Povprečna rast je torej 5,5% na leto po srednjem scenariju. Na podlagi teh predpostavk je dobil naslednjo projekcijo ob pogoju prostih migracij: turška imigracijska populacija se prične pri približno 2,2 milijona v letu 2000 in do leta 2030 doseže približno 3,5 milijona po scenariju najhitreje rasti. Glede na to, da je v Nemčiji 76% turških imigrantov, bi v celotni EU v letu 2030 po teh projekcijah živel *4,6 milijona turških imigrantov*.

Slika 2: Projekcija števila turških imigrantov v Nemčiji po treh scenarijih rasti Turčije

Vir: S. Togan, *Turkey: Toward EU Accession*, 2005, str. 1037.

3.2.1.4 Raziskava Straubhaar

Straubhaar (2001) je pripravil raziskavo v luči pristopa vzhodnoevropskih držav k EU. Njegova razmišljanja lahko uporabimo tudi za primer Turčije. Po pregledu številnih raziskav projekcij prihodnjih migracij iz vzhodnoevropskih držav je ugotovil, da so si rezultati ne glede na zelo različne metodologije precej podobni. Projekcije kažejo, da naj bi migracije iz vzhodnoevropskih novih članic v obdobju enega ali dveh desetletij po popolnem odprtju evropskega trga dela za te države znašale 3-4% prebivalstva novih članic. Z upoštevanjem povratnih migracij so neto migracije za približno polovico manjše, torej bi znašale 1-2% prebivalstva novih držav članic. Za primer teh držav bi to nominalno pomenilo od 3,2-4,2 milijona bruto migracij in 1,6-2,1 milijona neto migracij v obdobju dveh desetletij, kar predstavlja približno 0,8% celotnega prebivalstva

EU (bruto) in 0,4% neto. Potemtakem so bojazni o masovnih migracijah precej pretirane. Če te odstotke prenesemo na trenutno velikost prebivalstva Turčije (70 milijonov) dobimo številko 2,1-2,8 milijona bruto in 0,7-1,4 milijona neto. Število prebivalcev turške narodnosti v EU bi se tako povečalo iz 3 na največ 4,5 milijona.

Seveda se postavlja vprašanje ali so te ocene pravilne. Raziskave so namreč temeljile na izkušnjah s širitvami na južnoevropske države (Grčija, Portugalska in Španija), ki so imele bistveno manjši razvojni zaostanek kot države iz širitve v letu 2004 in 2007 ter Turčija. Večje razlike v dohodku so pomembne, ker individualne odločitve o migraciji ne sledijo linearni funkciji, temveč eksponentni. To pomeni, da je elastičnost individualne migracije močnejša v primeru večjih razlik v dohodku. Zato se pojavlja vprašanje, ali bi bile migracije manjše, če bi sedanje članice zaprle meje. Izkušnje iz EU so pokazale, če imamo pogoje proste mobilnosti delovne sile, to povzroči večjo mobilnost ljudi (še posebno v obmejnih območjih), toda samo po sebi ne povzroči masovnih migracij iz ene države v drugo. Razlog temu je, da so posameznikove družbene in kulturne vezi do lokalnega okolja pomembna ovira migracijam. Zato je delovna sila na notranjem trgu EU bistveno manj mobilna kot v ZDA. Pravica do prostega pretoka oseb je najmanj uporabljena pravica v notranjem trgu EU. Manj kot 2% državljanov EU trenutno živi v drugi državi članici, kar je tudi blizu oceni projekcij iz novih držav članic. Velika večina ljudi želi živeti, delati in ostati tam, kjer imajo svoje korenine. Preprosta odprava zakonskih omejitev mobilnosti ne more odpraviti teh osebnih ovir. Evropski delavci bi celo preferirali ostati brezposelni na določeni lokaciji, saj jih ščitijo socialni programi. Obstoj močnih socialnih programov v državah EU je celo eden najmočnejših dejavnikov razlage nemobilnosti.

Na makroekonomski ravni se je pokazalo, da mednarodne migracije določa zlasti povpraševanje po delu tujih delavcev. V EU je trgovina bistveno hitreje in bolj elastično reagirala na ekonomsko integracijo kot delovna sila. Ustanovitev notranjega trga je močno povečala trgovinske tokove med članicami. Do pomembne mere je tako trgovina nadomestila mobilnost delovne sile oziroma z drugimi besedami: širitev notranjega trga s prosto mobilnostjo delovne sile se je izkazala za najbolj učinkovito antiimigracijsko politiko (Straubhaar, 2001, str. 167-170). V naslednjem poglavju bomo videli, da so vsaj do trenutka pisanja tega magistrskega dela migracijski tokovi iz vzhodnoevropskih novih držav članic bistveno manjši, kot so mnogi pričakovali.

3.2.2 ANKETNI PRISTOP

Krieger in Maitre sta s pomočjo anketnega pristopa želela ugotoviti odgovor na dve vprašanji glede migracijskega potenciala Turkov po vključitvi v EU (Krieger & Maitre, 2006, str. 47-48):

- Kakšen je pričakovan priliv turških migrantov v stare države članice?
- Kakšna je struktura potencialnih migrantov?

Njuna raziskava temelji na podatkih Eurobarometra, zbranih za Evropsko komisijo spomladi leta 2002. V raziskavo so bile vključene države iz širitve leta 2004 in 2007 ter Turčije. Prvo vprašanje se je glasilo: »Ali se v naslednjih petih letih nameravate preseliti?« Če je bil odgovor pozitiven, se je naslednje vprašanje glasilo: »Ali se v naslednjih petih letih nameravate seliti

znotraj domače regije, v drugo regijo domače države ali v drugo državo v Evropi ali zunaj Evrope?« Z odgovori na ta vprašanje sta avtorja določila *nagnjenost* k migracijam. Naslednji sklop vprašanj se je nanašal na *dejansko namero* migracij, in sicer: »Kako močno ste pripravljeni živeti v drugi državi članici, kjer govorijo drug jezik?« Možni odgovori na to vprašanje so bili: »zelo močno«, »do neke mere«, »ne zelo« in »nikakor ne«. Rezultate lahko povzamemo v spodnji tabeli.

Tabela 6: Migracijski potencial (v %) iz novih držav članic

Država	Splošen namen	Trden namen
Poljska	3,7	1,0
Turčija	6,2	0,3
Bolgarija/Romunija	5,0	2,0
Skupaj države širitve 2004	3,1	0,8
Skupaj vse kandidatke	4,6	0,9

Vir: H. Krieger in M. Maitre, *Migration Trends in an Enlarging European Union*, 2006, str. 49.

Drugi stolpec v zgornji tabeli kaže, da je manj kot 5% državljanov v vseh trinajstih državah imelo splošen namen selitve v naslednjih petih letih. Vendar pa se ta odstotek na primeru trdne namere selitve v eno izmed držav EU-15 zmanjša na manj kot 1%. To pomeni, da le 20% oseb s splošnim namenom migracije predstavlja vrednost tistih, za katere velja visoka verjetnost dejanske migracije. Turčija ima med vsemi državami najvišji splošni namen (6,2%), vendar pa je trden namen v Turčiji le 0,3%, kar je ena najmanjših vrednosti med vsemi obravnavanimi državami. Ob upoštevanju števila prebivalcev Turčije v letu 2003, ko je bilo v Turčiji 48,9 milijona prebivalcev starih 15 let in več, ta odstotek predstavlja 3,03 milijona potencialnih in samo 0,15 milijona gotovih migrantov. Neodvisna raziskava Evropske komisije pod vodstvom Marttija Ahtisaarija je prišla do podobnih rezultatov glede zgornje meje števila turških imigrantov v ostalih državah članicah, in sicer so to mejo ocenili v višini 2,7 milijona imigrantov (Krieger & Maitre, 2006, str. 48-49).

Rezultati te anketne raziskave torej dokazujejo, da je strah pred masovnimi migracijskimi valovi iz Turčije in ostalih novih držav članic v članice EU-15 neosnovan. Krieger in Maitre (2006, str. 53) navajata štiri razloge, zakaj je temu tako:

- Velik del potencialnih migrantov iz teh držav je že migriral v države članice EU.
- Demografska slika v teh državah je precej podobna tisti v državah članicah EU-15. Tu je Turčija izjema, toda v demografskem pregledu smo videli, da se tudi v Turčiji trendi obračajo v smeri staranja prebivalstva.
- Povečane investicije zaradi sprejetja v EU bodo pospešile gospodarski razvoj novih držav članic, kar bo zmanjšalo razvojne razlike in s tem nagnjenost k migracijam v teh državah.
- Že Straubhaar je pokazal, da je prosta medsebojna menjava v EU v veliki meri zamenjala gospodarsko povpraševanje po delu imigrantov.

V prilogi 8 so predstavljene strukture potencialnih migrantov, in sicer glede na starost, spol, izobrazbo, brezposelnost in lokacijo.

Starostna struktura potencialnih migrantov: Obstajata dva razloga, zakaj so mladi bolj mobilni kot starejši. Kot prvo imajo mlajši boljše možnosti za pridobitev zaposlitve v novi državi. Drugi razlog najdemo znotraj teorije človeškega kapitala, saj imajo mlajši daljšo dobo, v kateri se lahko povrnejo originalni stroški migracije in s tem večjo verjetnost, da bo sedanja

vrednost migracije pozitivna. Temu ustrezno je v vseh obravnavanih državah nevarnost »bega mladih« zelo velika, saj je delež potencialnih migrantov v starostni skupini 15-24 let večji kot v starostni skupini 25-39 let. Za Turčijo ta odstotek znaša 8% proti 7%.

Spolna struktura: Največje razlike potencialnih migrantov glede na spol so pričakovano v Turčiji. Potencialni delež moških je 9%, medtem ko je potencialni delež žensk le 4%. To pomeni, da so v Turčiji moški še vedno bolj nagnjeni k migracijam.

Izobrazbena struktura: Več kot 15% Turkov z univerzitetno izobrazbo si želi migrirati, medtem ko je delež pri študentih 12%. To pomeni, da je nevarnost »bega možganov« v Turčiji zelo velika.

Brezposelnost: V Turčiji ima 12% brezposelnih željo po migriranju. Ta visok delež je v skladu s teorijo človeškega kapitala, saj imajo brezposelni nižje oportunitetne stroške migracije. Del razlage za tako visok odstotek je zagotovo tudi v obstoju močnih migracijskih mrež zlasti v Nemčiji in delno na Nizozemskem, zato imajo brezposelni Turki možnost, da jim sorodniki in prijatelji v evropskih državah pomagajo pri iskanju dela oziroma jih zaposlijo sami, na primer v turških restavracijah.

Lokacija: V drugem poglavju smo videli, da so turški imigranti v Zahodni Evropi prihajali pretežno iz urbanih območij. Rezultati na podlagi ankete kažejo, da se je ta trend obrnil, saj je delež potencialnih migrantov iz ruralnih območij 7%, iz urbanih pa 5%.

Če povzamem obravnavane značilnosti turških potencialnih migrantov, lahko zaključim naslednje. Na eni strani imajo potencialni turški migranti močnejše ruralno ozadje, so bolj pogosto v najnižjem dohodkovnem razredu in imajo relativno visoko stopnjo mobilnosti znotraj brezposelnih. Na drugi strani je višji delež potencialnih migrantov z univerzitetno izobrazbo za ostale države članice prednost, a nevarnost za Turčijo, da izgubi pomemben delež visokoizobražene delovne sile (Krieger & Maitre, 2006, str. 53-59).

4 VSTOP TURČIJE V EU IN MOBILNOST DELOVNE SILE

4.1 TURČIJA NA POTI V EU

Turčija je za pridruženo članstvo v EU (takrat Evropski skupnosti) zaprosila že leta 1959. Leta 1963 je v skladu s Pridružitvenim sporazumom (angl. *Ankara Agreement*) Turčija dobila status pridružene članice. V tem sporazumu je bilo določeno 8-letno pripravljalo in kasneje prehodno obdobje, po katerem naj bi bila Turčija pripravljena za vstop v Skupnost. Kmalu se je ta načrt izkazal za nerealnega, zato je bil leta 1970 dodan protokol, ki je začel veljati z letom 1973. Ta je predvideval 22-letno prehodno obdobje, v katerem naj bi Turčija in EU najkasneje do leta 1995 postopno ustanovili carinsko unijo.

Po vojaškem državnem udaru leta 1980 je bila turška pot v EU za nekaj let ustavljena. Leta 1987 je Turčija uradno zaprosila za polnopravno članstvo, vendar je leto kasneje Evropska komisija predložila negativno mnenje o turški prošnji z argumentom, da Turčija ne izpolnjuje v zadostni meri kriterijev za članstvo. Je pa EU želela nadaljevati s procesom krepitev gospodarskega sodelovanja z možnim polnopravnim članstvom v nedoločeni prihodnosti. Status kandidatke za vstop v EU je Turčija formalno dobila leta 1999. Evropski svet je decembra leta 2004 na podlagi predlogov Komisije v 22. točki sklepa ugotovil, da Turčija v zadostni meri izpolnjuje kopenhagenska politična merila za začetek pristopnih pogajanj. Pogajanja so se tako v letu 2005 dejansko začela in bodo ob trenutni hitrosti zagotovo trajala vsaj do leta 2015. To je tudi leto vstopa Turčije v EU po najbolj optimističnem scenariju (Togan, 2005, str. 1013 in Turkey and the EU, str. 18-23).

Del približevanja Turčije EU je tudi proces odpravljanja ovir v mobilnosti delovne sile med Turčijo in državami članicami EU. Že v okviru Pridružitvenega sporazuma iz leta 1963 (v nadaljevanju Sporazum) je bilo predvideno postopno odpravljanje carin in ovir v mobilnosti delovne sile s končnim ciljem, da bi turška delovna sila do decembra 1986 imela prost dostop do evropskega trga dela (Martin, Midgley & Teitelbaum, 2001, str. 600). V okviru 12. člena Sporazuma sta se pogodbeni strani strinjali, da bosta za namen postopnega uvajanja prostega pretoka delovne sile med Skupnostjo in Turčijo sledili 48., 49., in 50. členu Rimskega sporazuma (angl. *EC Treaty*). Leta 1970 je bil podpisan dodatni protokol, ki se je skliceval na omenjeni 12. člen in je določal časovni načrt za postopno uvedbo prostega pretoka turške delovne sile in za ukinitvev carinskih omejitev od leta 1973 dalje. Časovni načrt uvedbe prostega pretoka delovne sile naj bi potekal v fazah od leta 1976 do leta 1986, ko naj bi polno zaživel. Vendar pa je bil ta načrt preveč ambiciozen, saj so v tem času države članice takratne Skupnosti že začele uvajati omejitve v nadaljnjih rekrutiranjih tuje delovne sile kot odziv na nevarnost naraščajoče brezposelnosti zaradi energetske krize. Rezultat je bil tako le določeno izboljšanje pravic obstoječih turških imigrantov v državah članicah Skupnosti. Na drugi strani pa je bil tudi pogoj Turčije, da se prost pretok turške delovne sile odvija kot del polnopravnega članstva v integraciji, zato tudi ni pritiskala na dosledno izvajanje 12. člena Sporazuma. Tako tudi sporazum o ustanovitvi carinske unije decembra 1995 ni vključeval prostega pretoka turške

delovne sile (Çiçekli, 1999, str. 309-311). V tem procesu je tako postalo jasno, da bo pogoj za vzpostavitev prostega pretoka delovne sile šele polnopravno članstvo Turčije v EU z veliko verjetnostjo uvedbe prehodnega obdobja tudi po morebitnem sprejetju v članstvo.

4.2 NOTRANJI TRG EU IN PROST PRETOK DELOVNE SILE

Več kot 18 milijonov ljudi, ki živi v EU, se je preselilo iz domače države. Približno tretjina teh migrantov prihaja iz drugih držav članic, medtem ko ostali dve tretjini prihajata iz tretjih držav. Večino tuje delovne sile so rekrutirala evropska podjetja v »zlatih« 1950-ih in 1960-ih letih, ko je v hitrorastoči zahodni Evropi primanjkovalo delovne sile (Barnard, 2000, str. 111). V obdobju od leta 1980 do sredine 1995 je obseg notranjih migracij stagniral in se šele od konca 1990-ih rahlo povečuje, kot se povečuje tudi obseg zunanjih migracij. Notranje migracije se povečujejo zaradi izmenjav strokovnjakov in študentov in povečanja števila podjetij, ki ustanavljajo svoje sedeže v več državah članicah EU. Kljub temu so notranje migracije v EU v primerjavi z zunanjimi manjše in v obdobju zadnjih dvajsetih let relativno stagnirajo v višini 3-4% prebivalstva (Verlič Christensen, 2002, str. 24-25).

Že Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti je v členu 3c postavila cilj ukinitve ovir v prostem pretoku ljudi med državami članicami, in sicer posameznikov, ki imajo državljanstvo države članice, in so vključeni v gospodarsko dejavnost kot delavci, samozaposleni ali kot ponudniki storitev. Rimski sporazum je torej predvideval prost pretok oseb zlasti preko gospodarskih pogojev in se nanašal na pravico do vstopa in prebivanja ekonomsko aktivnih državljanov držav članic. Pravica do mobilnosti je bila torej vezana na poklicno dejavnost. Vendar pa se ti delavci niso želeli seliti brez svojih družin. Zato so bili konec 1960-ih in na začetku 1970-ih dodani protokoli, ki so omogočali prosto mobilnost delavcev in njihovih družin; to pravico so potrdile tudi pomembne sodbe Sodišča evropskih skupnosti. Zakonodaja je bila kasneje dopolnjena še z dvema konvencijama: Schengensko konvencijo in Dublinsko konvencijo; obe sta imeli namen ustanoviti območje brez notranjih meja. Schengenski sporazum iz let 1985 in 1990, ki so ga najprej podpisale države Beneluxa, Francija in Nemčija, je določil ukinitve mejnega nadzora na skupnih mejah, uskladitev viznih formalnosti in medsebojno sodelovanje policijskih organov. Posledično je na pomenu pridobila zunanja oziroma schengenska meja EU, kjer se je nadzor okrepil. Prosto gibanje med državami članicami je na pomenu dodatno pridobilo s Skupnim evropskim aktom iz leta 1986, ki je predvidel uvedbo notranjega trga do konca leta 1992. Notranji trg je bil definiran kot območje brez notranjih meja in s prosto mobilnostjo proizvodov, ljudi (predvsem v smislu delovne sile), storitev in kapitala. Maastrichtski sporazum o EU iz leta 1992 je uvedel tudi državljanstvo EU, preko katerega se bi okrepila tudi socialna integracija skupnosti. Pomemben dejavnik tega je pravica do volitev svojih predstavnikov v evropski parlament, s čimer se je narava EU spremenila od notranjega trga k politični uniji (Barnard, 2000, str. 111-115).

V osrčju prostega pretoka ljudi leži načelo nediskriminacije na osnovi nacionalnosti glede zaposlovanja, plačila in drugih pogojev dela in zaposlitve. Maastrichtska pogodba, dopolnjena pozneje z Amsterdamsko (1999), navaja vrsto socialnih pravic (volilna pravica, zdravstvo, pravica do izobraževanja, do zaposlovanja itd.) in pravic iz dela (delovna doba, pokojnine,

obdavčenje dohodkov), ki naj jih države članice spoštujejo za vse priseljene iz drugih držav članic in jim tako omogočijo enakopravnost z državljani in socialno integracijo. Še vedno pa morajo pri realizaciji selitev iz ene države v drugo tudi državljani EU izpolnjevati vrsto pogojev: to so dokazila o sredstvih za preživljanje iz lastnih dohodkov, imeti zaposlitev, pokrito socialno in zdravstveno zavarovanje ter zagotovljeno bivališče (Verlič Christensen, 2002, str. 33). Te pravice ne veljajo za zaposlovanje v javnem sektorju in so predmet omejitev, ki se jih opravičuje na osnovi javne varnosti ali javnega zdravja (Barnard, 2000, str. 133).

Evropski model mobilnosti z močnim poudarkom na pravicah posameznika je eden najuspešnejših primerov upravljanja meddržavnih migracij. S ciljem evropske ekonomske integracije je prost pretok oseb tudi sredstvo za ustvarjanje bolj fleksibilnega in učinkovitega evropskega trga dela v korist treh glavnih akterjev: delavcev, delodajalcev in držav članic. Prvim dovoljuje izboljšati njihove profesionalne perspektive in poklicni ter osebni razvoj, drugim zaposlovanje tistih delavcev, ki jih potrebujejo, državam članicam pa učinkovit trg dela z visoko stopnjo zaposlenosti (Medved, 2006, str. 11-12).

4.3 EKONOMSKE POSLEDICE PRITOKA TURŠKE DELOVNE SILE V STARE DRŽAVE ČLANICE

4.3.1 POSLEDICE NA TRGU DELA

Raziskave migracij so v osrčju ekonomij dela, saj je analiza tokov delovne sile – tako znotraj kot med državami – osrednji del ravnotežja na trgu dela. Delavci na regionalne razlike v ekonomskih priložnostih odgovarjajo z glasovanjem s svojimi nogami (angl. *voting with their feet*). Ti tokovi delovne sile naj bi izboljšali učinkovitost trga dela: ko se posamezni delavci selijo v regijo z boljšimi priložnostmi, zmanjšujejo regionalne razlike v plačah in svoje delo nudijo tam, kjer je njihov prispevek največji. V ravnotežju je mejna produktivnost dela enaka na vseh trgih dela. Takšno ravnotežje je Pareto učinkovito, saj maksimizira dohodek v vseh državah (Kubursi & Mokbel, 2005, str. 157).

V procesu vključevanja Turčije v EU se zdi največji problem grozeča »poplava« turške delovne sile, ki bi poplavela trge dela starih držav članic in prinašala mnoge negativne posledice. Poleg velikosti prebivalstva Turčije je drugi vzrok temu mišljenju velika razlika v gospodarski razvitosti med EU in Turčijo, saj slednja dosega komaj dobro tretjino BDP p.c. PKM glede na povprečje EU-27. Z izjemo širitve leta 2007 in delno 2004 bo to prva širitev na tako manj razvito državo. Negativni učinki masovnega pritoka turške delovne sile naj bi se pokazali v povečani brezposelnosti v starih državah članicah, predvsem preko izrinjanja nekvalificiranih delavcev z bolj kvalificiranimi, a hkrati cenejšimi turškimi delavci. Drugi negativen učinek naj bi se pokazal v pritiskih na zniževanje plač preko »socialnega dumpinga« turških delavcev. Naslednji negativen učinek se nanaša na izrinjanje revnejših domačinov pri socialnih pomočeh in večja konkurenca za poceni stanovanja v urbanih središčih. Nazadnje je tu še bojazen glede pričakovanega kriminala in negativen učinek na socialno kohezijo čedalje bolj heterogenih družb. V večini držav članic je zato verjetnost povečanih migracijskih tokov iz Turčije pomembna notranjepolitična tema (Krieger & Maitre, 2006, str. 46).

Če bi gledali samo zakone povpraševanja in ponudbe po delu, potem ima pritok tuje delovne sile nedvoumne kratkoročne posledice: povečana ponudba dela zmanjša realne plače konkurenčnih domačih delavcev in če je krivulja ponudbe dela naraščajoča, se zmanjša tudi število zaposlenih domačih delavcev (Borjas, 2003, str. 1337). Vendar pa je, kot poudarja Simon (1991, str. 223), učinek odvisen od lastnosti krivulj povpraševanja in ponudbe dela. Prva skrajnost je fiksno povpraševanje po delu: če je število delovnih mest fiksirano in imigrantski delavci zasedajo določen delež teh služb, potem jih je manj dostopnih za domače delavce. Druga skrajnost je neskončno elastično povpraševanje po delu, ko se število razpoložljivih zaposlitev prilagodi povečani ponudbi dela. Ta pogled je tudi v skladu s teorijo dvojnega trga dela, ki pravi, da prihod imigrantskih delavcev ne vpliva veliko na raven plač domačih delavcev in njihovo zaposlenost, ker ti zapolnjujejo vrzeli na trgu dela. Realnost je nekje vmes in se skriva v elastičnosti krivulj povpraševanja in ponudbe po delu. Pri tem je potrebno opozoriti, da imamo znotraj trga dela več sektorskih trgov dela, kjer obstajajo različne elastičnosti krivulj in s tem tudi različne posledice prihoda imigrantskih delavcev.

Pojav obsežnih migracij v zadnjih desetletjih je povzročil vrsto raziskav s ciljem meriti učinke na trg dela. Ključno vprašanje teh raziskav je, ali imigrantski delavci slabšajo zaposlitvene priložnosti domačih delavcev. Rezultati se od raziskave do raziskave sicer razlikujejo, toda po pravilu se gibljejo blizu nič oziroma pravijo, da so posledice prihoda imigrantskih delavcev za domače delavce običajno negativne, toda zelo majhne (Borjas, 2003, str. 1335). Tudi Simon (1991, str. 251-252) je pri pregledu empiričnih raziskav na to temo ugotovil, da na splošno prihod imigrantskih delavcev povzroči majhno ali nikakršno povečanje brezposelnosti, celo v prvem letu ali dveh. Ti rezultati izvirajo iz raziskav, ki uporabljajo različne metode, preučujejo različna obdobja in različna geografska območja. Raziskave so tudi pokazale, da imigrantski delavci uravnavajo stopnjo brezposelnosti skozi različna obdobja gospodarskih ciklov. To še posebno velja za začasne imigrante (vključujoč ilegalne), ki se odzivajo trenutnemu povpraševanju po delu (zlasti sezonska dela, ki jih domači delavci nočejo opravljati). Velika gospodarska kriza, ki smo ji priča v času pisanja tega magistrskega dela, je dodatno pokazala, da v času gospodarske ekspanzije razvite države ali razvitejše regije znotraj držav potrebujejo dodatne tuje delavce, ki jih pridobijo preko sistema kvot. Ob nastopu upada gospodarske rasti in s tem povpraševanja po delu pa so imigrantski delavci prvi, ki izgubijo delo. Hkrati pa velja, da imigrantski delavci ne le jemljejo, temveč tudi ustvarjajo delo: odpirajo nova podjetja in zaposlujejo sebe, domačine in druge imigrantske delavce (na primer turške restavracije v Evropi). Pri tem vemo, da so majhna podjetja v razvitih državah glavni ustvarjalec novih delovnih mest.

Borjas (2003) je uporabil nov pristop pri svoji raziskavi. Ta temelji na predpostavki, da podobno izobraženi delavci, ki imajo drugačen nivo izkušenj, niso popolni substituti. Njegova raziskava temelji na primeru ZDA v obdobju 1980-2000. V nasprotju z obstoječo literaturo je v svoji raziskavi dokazal, da imigrantski delavci zmanjšajo plače in zaposlitev konkurenčnih domačih delavcev. V obravnavanem obdobju se je ponudba dela povečala za 11%, pritok imigrantskih delavcev pa je plačo povprečnega domačega delavca zmanjšal za 3,2%, čeprav se je vpliv na plače med izobrazbenimi skupinami močno razlikoval. Na podlagi teh ugotovitev je Borjas zaključil, da v povprečju 10% povečanje ponudbe dela zaradi pritoka imigrantskih delavcev

zmanjša plače za 3-4%. Sam Borjas pa je priznal, da je njegova raziskava parcialna, saj ne upošteva zlasti možnega pozitivnega vpliva visokoizobraženih imigrantov na endogene tehnološke spremembe (Borjas, 2003, str. 1369-1370).

V svoji drugi raziskavi je Borjas (2006) opazoval še en učinek migracij delovne sile, zopet na primeru ZDA, v obdobju 1960-2000. Motilo ga je namreč dejstvo, da so rezultati različnih raziskav na temo vpliva imigrantskih delavcev na trg dela zelo različni. Raziskave, ki so ugotovljale, kako migracije delovne sile spreminjajo ekonomske priložnosti na *lokalnih* trgih dela, so večinoma ugotovljale, da imajo migracije zanemarljiv učinek na plače konkurenčnih domačih delavcev. Na drugi strani raziskave, ki preučujejo vplive na nacionalnem nivoju, ugotavljajo velike učinke na plače. V raziskavi iz leta 2006 je Borjas pokazal, da je del vzroka za ta razhajanja moč najti v notranjih migracijah domačih delavcev. Podobno kot za Evropo je bilo tudi za ZDA v obdobju 1960-2000 značilno, da so se imigrantski delavci koncentrirali v majhnem številu geografskih območij (na primer v Kaliforniji in znotraj Kalifornije v Los Angelesu). Ta močna koncentracija bi v skladu z ekonomsko teorijo morala znižati plače domačih konkurenčnih delavcev in povečati plače komplementarnih delavcev. Vendar pa se to ni zgodilo, ker so se domači delavci na prilike imigrantskih delavcev odzvali z manjšimi imigracijami na ta območja in večjimi emigracijami iz teh območij: za vsakih 10 imigrantov, ki so vstopili v določeno državo, sta se 2 domačina manj odločila živeti v tej državi, in za vsakih 10 imigrantov v določeno urbano območje, se je 3-6 domačinov manj odločilo za prebivanje v teh območjih. Ta dejstva razlagajo 40% odstopanj na državnem nivoju in 60% na urbanem nivoju (Borjas, 2006, str. 254-255).

Bolj podrobno se je Borjas z posledicami mednarodnih migracij na notranje migracije ukvarjal že prej (Borjas, 2001). Predpostavka te raziskave je, da delavci na regionalne razlike v ekonomskih priložnostih odgovarjajo z notranjimi migracijami, ki hkrati izboljšajo učinkovitost trga dela. Ta raziskava je zato za EU zelo pomembna, saj odpira vprašanje, ali bi povečan pritok turške delovne sile lahko podmazal kolesa trga dela na notranjem trgu EU, ki je bistveno manj mobilna kot trg dela ZDA. Če bi se EU želela približati najbolj učinkoviti razporeditvi delovne sile, kjer je mejna produktivnost dela med regijami enaka, bi morala biti mobilnost delovne sile bistveno večja. Borjasov argument je, da migracije delovne sile podmažejo kolesa trga dela, s tem da na trg dela vrinejo skupino ljudi, ki so zelo odzivni na regionalne razlike v ekonomskih priložnostih. To svojo tezo je raziskal na primeru ZDA v obdobju 1950-1990. Ugotovil je, da se imigrantski delavci usmerjajo v tiste ameriške države, ki za njihovo specifično izobrazbo in izkušnje nudijo najvišje zasluzke. Prav tako so imigrantski delavci bistveno bolj mobilna skupina delavcev, ki so se pripravljene prilagoditi spremembam na trgu dela s ponovnimi migracijami, s tem pa se tudi pospeši konvergenca plač med regijami. Dejansko je njegova raziskava pokazala, da v visokih migracijskih obdobjih plače med regijami hitreje konvergirajo. Posledično migracije izboljšajo učinkovitost trga dela v vrednosti med 5 in 10 milijardami dolarjev ali 0,05-0,1% BDP (Borjas, 2001, str. 69-119).

Na podlagi te raziskave bi lahko pričakovali, da bi potencialni večji prilivi turških delavcev lahko izboljšal učinkovitost trga dela v EU preko večje mobilnosti delovne sile. Če bi se posamezni turški delavci lahko prosto usmerjali v regije, ki jim nudijo največje priložnosti za specifično znanje, ki ga imajo, potem migracijske koncentracije, kot je bila v preteklosti, niti ne

bi bilo več in bi se enakomerneje razporejali med regijami EU. Seveda pa je tu problem močne migracijske mreže, ki jo sestavlja turška etnična skupnost v Evropi (zlasti v Nemčiji), ki bi lahko delovala v nasprotni – torej koncentracijski – smeri. Ob tem je potrebno dodati, da bi v pogojih proste mobilnosti turške delovne sile izginil tudi problem ilegalnih turških migrantov in vseh negativnih posledic, ki jih ti lahko prinašajo.

V EU delujejo programi za izmenjavo študentov (Socrates/Erasmus in Leonardo da Vinci), ki zagotavljajo, da so najbolj mobilna populacija ravno študentje in izobraženi. Turčija že sedaj delno sodeluje pri teh izmenjavah, popolno pa bi sodelovala ob polnopravnem članstvu. Realno je pričakovati, da bo del tistih študentov, ki bodo del študija ali praktičnega usposabljanja opravljali v drugih državah članicah, tam tudi ostali kot delavci zaradi višjega pričakovanega dohodka, povpraševanja po njihovem znanju ipd. Zato se postavlja vprašanje, ali tuji študentje slabšajo ekonomske priložnosti domačih konkurenčnih delavcev. Tudi s tem vprašanjem se je ukvarjal Borjas (2005), in sicer na primeru ZDA, kjer kar 70,9% tujcev, ki v državi pridobi doktorski naziv, namerava ostati v ZDA in kjer se je delež tuje rojenih dobitnikov doktorata v obdobju 1968-2000 dvignil na 30%. Na podlagi raziskave je Borjas ugotovil, da ima večje število tujcev, ki so v ZDA pridobili doktorski naziv, negativen učinek na zaslužke konkurenčnih delavcev, ne glede na to, ali so konkurenčni delavci domačini ali tujci. Konkretno je izračunal, da imigracijskopovzročeno 10% povečanje ponudbe visokoizobraženih delavcev v določeni omejeni strokovni skupini zmanjša plače te skupine za 3%. To zmanjšanje velja tako za tujerojene kot domače visokoizobražene delavce v tej skupini, saj so to skoraj popolni substituti (Borjas, 2005, str. 56-59). Ta zaključek pravzaprav ni drugačen od drugih raziskav, ki pravijo, da imajo imigrantski delavci negativne učinke na konkurenčne domače delavce. Torej to velja tudi za visokoizobraženo skupino delavcev. Borjas pa se v tem članku ni dotaknil učinka prihoda visokoizobraženih imigrantov na skupno blaginjo države. Ta učinek je za imigracijsko državo nedvomno pozitiven, saj tuji strokovnjaki prinašajo nova znanja, inovativnost ipd. Zato ZDA spodbujajo prihod nadarjenih tujih študentov preko štipendijskih programov.

4.3.2 POSLEDICE NA PODROČJU JAVNIH FINANC

Pogosto slišimo argument proti imigrantom, češ da bremenijo državi proračun imigracijske države, s tem ko močno koristijo socialne ugodnosti, kot na primer zdravstveno oskrbo, nadomestilo za brezposelnost, programe za hrano, pomoč za vzdrževane člane, pokojnine in šolanje (Simon, 1991, str. 105). Vendar pa je večina raziskav pokazala, da so imigranti neto plačniki in ne neto koristniki javnih financ. Ob tem so raziskave pokazale, da je skupni neto učinek močno odvisen od stopnje izobrazbe imigranta. Bolj izobraženi imigranti imajo višje plače in zato plačujejo višje davke in tudi manj uporabljajo socialne ugodnosti (Pugel & Lindert, 2000, str. 589-593).

Že v poglavju o ilegalnih migracijah sem pokazal, da ilegalni imigranti gledano strogo z ekonomskega vidika celo koristijo javnim financam, saj ne koristijo socialnih ugodnosti, hkrati pa plačujejo posredne davke. Tukaj nas zato zanima, kako *legalni* imigranti vplivajo na javne finance. Prvi vidik je koriščenje socialnih pravic. Simon (1991, str. 107-114) je na primeru Velike Britanije, Kanade in ZDA dokazal, da imigranti koristijo manj socialnih pravic od

povprečja, in sicer predvsem zaradi ugodne starostne in spolne strukture imigrantskih skupin (t.j. predvsem delovna populacija, ki v državo imigrira v želji po delu).

Drugi vidik je plačevanje davkov imigrantov. Tudi v tem segmentu je Simon (1991, str. 114-117) na primeru Kanade, Velike Britanije in ZDA pokazal, da imigranti praviloma plačujejo več davkov kot znaša vrednost javnih storitev, ki jih koristijo. Skupni učinek je tako za imigracijsko državo pozitiven: imigranti prispevajo več v državni proračun, kot iz njega koristijo (Simon, 1991, str. 128).

Borjas (1999) je na primeru ZDA v obdobju 1980-1990 pokazal sicer šibko, a pozitivno povezavo med migracijami in socialnimi programi. Ugotovil je, da se posameznik, ki tehta med stroški in koristmi migracije v različne destinacije, raje odloči za tisto, ki ima večje socialne ugodnosti. Posameznik namreč ve, četudi v tej državi izgubi zaposlitev, bo prejemal socialno pomoč, ki je večja kot drugje, kar poveča sedanjo vrednost pričakovanih neto koristi migracije v to državo. To še posebno velja za manj izobražene migrante (Borjas, 2001, str. 635). V EU so razlike v socialnih politikah med državami članicami precej velike, kar bi po tej teoriji lahko povzročilo koncentriranje turške delovne sile v državah z močnimi socialnimi ugodnostmi, a je to na podlagi preteklih migracijskih trendov malo verjetno, saj so turški migranti v preteklosti migrirali predvsem z željo po delu in z željo po izkoriščanju višjih socialnih ugodnosti. Ob tem velja, da imigrantski delavci v imigracijski državi pomlajujejo strukturo prebivalstva, kar zvišuje produktivnost in proračunske prihodke.

4.3.3 EKSTERNALIJE OZIROMA ZUNANJE KORISTI IN STROŠKI

Emigranti računajo na možnost vrnitve v domovino, zato imajo težnjo po bolj intenzivnem delu v tujini, so bolj podjetni, motivirani, pripravljeni več tvegati ipd. Zato so koristni, saj prispevajo celo več k blaginji imigracijske države kot domači delavci (Stark, 1991, str. 392). Pomembne so tri vrste zunanjih učinkov (Pugel & Lindert, 2000, str. 593-594):

1. *Koristi zaradi znanja*: migrant lahko prenaša zunanje koristi znanja iz emigracijske v imigracijsko državo, saj ima vsak posameznik določena posebna znanja, četudi je neizobražen.
2. *Stroški prenatrpanosti*: imigracije v državo so vir rasti prebivalstva, s čimer prinašajo vse relevantne škode: dodaten hrup, konflikte, kriminal, vpliv na okolje; vendar je ta učinek ob zmernih stopnjah imigracije majhen.
3. *Družbene napetosti*: ksenofobija, rasne napetosti, etnični konflikti ipd.

Človeški kapital

Medtem ko je beg možganov velik problem emigracijskih držav v razvoju, je pritek izobražene delovne sile za imigracijske države dobrodošel. Imigracijska država pri tem prihrani visoke stroške izobraževanja, visoko izobraženi imigranti se praviloma hitreje vključijo na trg dela in gostujočo družbo, tako da odpadejo problemi brezposelnosti, koriščenja socialnih ugodnosti, imajo višje plače, zato plačujejo višje davke, več trošijo, s čimer povečajo agregatno povpraševanje in večji del dohodka ohranijo v imigracijski državi, saj običajno prihajajo iz premožnejših družin. S svojim znanjem pospešujejo gospodarski in tehnološki razvoj, svoje

znanje prenašajo na domače delavce in tako izboljšajo splošno produktivnost. Seveda pa na drugi strani obstaja tudi nevarnost, da imigracijska država na določenem področju postane povsem odvisna od tujih strokovnjakov, oziroma se zmanjša interes domačih prebivalcev za pridobivanje tega znanja (Mali, 1993, str. 658). Skozi zgodovino, vse od stare Grčije naprej, so imeli migranti pomembno vlogo pri prenašanju idej in znanj. V sodobnih časih so za takšen prenos znanja zaslužni zlasti mednarodni študentje, kar predvsem velja za ZDA, ki s svojimi štipendijskimi programi uspešno privabljajo nadarjene študente celega sveta.

Učinek na velikost trga

Imigranti predstavljajo dodatno maso potrošnikov, ki povečuje agregatno povpraševanje. V skladu s tezami Williama Petty-ja in Adama Smitha velikost trga vpliva na produktivnost. Ko se velikost trga poveča, pride do večje učinkovitosti zaradi delitve dela in ekonomij obsega. Večja velikost trga tudi povečuje vlaganje v razvoj in uporabo novih tehnologij. Imigranti tako pripomorejo k večji gospodarski rasti države (Simon, 1991, str. 167-168).

Vpliv na naravne vire in okolje

Obstaja mnenje, da imigranti domačinom zmanjšujejo dostop do naravnih virov. Podatki kažejo, da temu vsaj dolgoročno ni tako. Na kratek rok dodatni ljudje pritiskajo na dostopnost surovin, zato se cene surovin zvišajo in so domačinom relativno manj dostopne. Negativni so lahko tudi vplivi na okolje. Toda na dolgi rok se zaradi omejenosti virov odvije proces iskanja novih virov in boljšega načina za uporabo relativno redkih virov. Posledica je odkritje novih virov in racionalnejša raba obstoječih (Simon, 1991, str. 187-193).

Učinek na razporeditev dohodka

Teorija pravi, da dodatna ponudba dela poveča donos na kapital, torej dohodek kapitalistov, za katere se predpostavlja, da pripadajo zgornji dohodkovni skupini. Tako se razlike v dohodkih še povečajo. Več dejavnikov pa to tezo postavlja pod vprašaj. Četudi se kratkoročno neenakost poveča, dolgoročno ni takšnega učinka, še več, imigracije lahko celo zmanjšajo neenakosti. Poleg tega imigranti pogosto s seboj prinašajo tudi večje količine finančnega kapitala. Ni dvoma o tem, da delavci v določenih panogah trpijo takojšnjo škodo zaradi dodatnih delavcev v isti kategoriji. Toda povsem enako velja tudi, če se več dobrin, ki jih delajo, uvozi iz tujine. In uvoz tuje delovne sile je pogosto substitut za proizvodnjo v tujini (Simon, 1991, str. 264-265).

4.3.4 SKUPNI UČINKI MIGRACIJ NA BLAGINJO V IMIGRACIJSKIH DRŽAVAH IN TURČIJI KOT EMIGRACIJSKI DRŽAVI

Avtorji teorij mednarodne menjave so v večini ugotavljali, da odprtje avtarktičnega gospodarstva mednarodni menjavi dobrin *ali* mednarodni mobilnosti produkcijskih faktorjev omogoča večjo blaginjo za vse. Po tej teoriji mobilno delo, ki se seli iz manj produktivnih v bolj produktivne države, omogoča njegovo bolj učinkovito alokacijo, dokler se mejna produktivnost dela med državami ne izenači. Pojavlja pa se vprašanje, kakšni so učinki na emigracijsko in imigracijsko državo, ko imamo kombinacijo mednarodne menjave in mednarodne faktorske mobilnosti.

V tretjem poglavju smo videli, da bi po vključitvi Turčije v EU leta 2015 do leta 2030 v ostale države članice lahko imigriralo do 2,7 milijona turških delavcev. Lejour in de Mooij (2005, str.

114-116) sta izvedla dve simulaciji: prva predvideva, da bo sestava turških migrantov enaka izobrazbeni strukturi delavcev v ostalih državah članicah EU (analiza se nanaša le na EU-15). Druga simulacija predvideva, da so vsi turški migranti neizobraženi. Obe simulaciji ocenjujeta ekonomske posledice predvidene imigracije v višini 2,7 milijona turških migrantov.

Tabela 7 kaže scenarij enake izobrazbene strukture. V tem primeru bi se BDP v Turčiji zmanjšal za 2,2%. V Nemčiji bi nasprotno zrasel za 2,2% in na Nizozemskem za 0,6%. Ker je padec BDP manjši, kot je odliv ljudi, se BDP p.c. v Turčiji poveča. Posledično nižja ponudba dela poveča razmerje kapital/delo v Turčiji, kar poveča mejni produkt dela in plače. Zaradi istega razloga se BDP p.c. v Nemčiji in ostalih državah EU-15 zmanjša, čeprav minimalno. Ustrezno se zmanjša tudi razmerje kapital/delo, zato se produktivnost dela plače zmanjšajo. Vendar pa so vrednosti teh zmanjšanj minimalne zaradi le majhnega povečanja velikosti prebivalstva. V povprečju se BDP p.c. v EU-15 zmanjša tako malo, da na eno decimalno sploh ni vidno. Učinki na potrošnjo na osebo kažejo bolj ugodno sliko za Turčijo in manj ugodno za EU-15. Učinek na potrošnjo deluje na dva načina. Prvič, preko sprememb v pogojih menjave: manjše plače v EU-15 pritiskajo na znižanje cen dobrin. Nasprotno velja za Turčijo. To vpliva na pogoje menjave – pozitivno za Turčijo in negativno za EU-15. S skladu s tem se potrošnja v Turčiji poveča in v EU-15 zmanjša. Drugič, predvidevamo, da turški emigranti del svojega zaslužka nakazujejo svojim družinam v Turčiji, kar zopet pozitivno vpliva na potrošnjo v Turčiji, ne pa v EU-15, ker tega dela dohodka ne potrošijo v imigracijski državi.

Tabela 7: Ekonomski učinki v letu 2025 zaradi migracij iz Turčije (scenarij enake izobrazbene strukture kot v EU-15)

	Populacija (%)	Velikost BDP (%)	BDP p.c. (%)	Potrošnja p.c. (%)	Stog kapitala (%)	Razmerje plač neizobraženi/izobraženi
Turčija	-3,1	-2,2	0,9	2,5	-1,2	0,1
EU-15	0,7	0,7	-0,0	-0,2	0,4	0,0
Nemčija	2,4	2,2	-0,1	-0,8	1,2	0,0
Nizozemska	0,6	0,6	-0,0	-0,2	0,2	0,0

Vir: A. M. Lejour & A. de Mooij: Turkish Delight: Does Turkey's Accession to the EU Bring Economic Benefits?, 2005, str. 115.

Tabela 8 kaže scenarij, ko so vsi turški migranti neizobraženi. V tem primeru so učinki migracij drugačni. Migracije sedaj spremenijo izobrazbeno strukturo v Turčiji in v EU-15. Relativno večja ponudba izobražene delovne sile v Turčiji pritiska na zvišanje povprečnih plač in dohodka na osebo. Prav tako pomanjkanje neizobraženih delavcev poveča njihove plače, in sicer za 2,5% točke glede na izobražene delavce. Potrošnja in BDP p.c. se povečata za dodatnih 0,5% glede na prvi scenarij. V EU-15 se plače neizobraženih delavcev zaradi večje ponudbe glede na izobražene znižajo. V primeru Nemčije je znižanje za 3% točke, v primeru Nizozemske pa za 0,7% točke. BDP in potrošnja se glede na prvi scenarij še malce bolj zmanjša, vendar pa so makroekonomski učinki na ravni EU-15 relativno majhni.

Tabela 8: Ekonomski učinki v letu 2025 zaradi migracij iz Turčije (vsi migranti neizobraženi)

	Populacija (%)	Velikost BDP (%)	BDP p.c. (%)	Potrošnja p.c. (%)	Stog kapitala (%)	Razmerje plač neizobraženi /izobraženi
Turčija	-3,1	-1,8	1,4	3,0	-1,1	2,5
EU-15	0,7	0,5	-0,1	-0,3	0,5	-0,9
Nemčija	2,4	1,8	-0,6	-1,2	1,7	-3,0
Nizozemska	0,6	0,5	-0,1	-0,3	0,4	-0,7

Vir: A. M. Lejour & A. de Mooij: *Turkish Delight: Does Turkey's Accession to the EU Bring Economic Benefits?*, 2005, str. 116.

Avtorja sta torej ugotovila, da so učinki prihoda turške delovne sile v obsegu 2,7 milijona v državah članicah EU-15 zanemarljivi, medtem ko so za Turčijo pozitivni. Sodeč po njuni raziskavi je torej strah pred turško delovno silo neupravičen. Na koncu je potrebno opozoriti tudi, da so to le parcialni učinki zgolj zaradi proste mobilnosti delovne sile in posledičnih močnejših migracij iz Turčije. Tem učinkom je potrebno dodati še učinke vstopa Turčije v notranji trg EU, izboljšave institucij v Turčiji in učinke transferov evropskega proračuna. Šele seštevek vse teh učinkov da realno sliko vpliva vstopa Turčije v EU, ki je za Turčijo zelo pozitiven (zlasti zaradi izboljšanja institucij in s tem izboljšave delovanja javnega sektorja in transparentnosti za tuje investitorje), nima pa bistvenega vpliva na sedanje članice EU (Lejour & de Mooij, 2005, str. 116-117). Ker pa so tema tega magistrskega dela migracije, je prav, da se omejimo zgolj na parcialne učinke obsežnejših migracij turške delovne sile v ostale države članice EU.

4.4 STARANJE EVROPSKEGA PREBIVALSTVA IN PRITOK TURŠKE DELOVNE SILE

Mednarodne migracije so bile vedno močno povezane z demografskim razvojem na nacionalnem in regionalnem nivoju. So pomemben sestavni del enačbe rasti prebivalstva, ki pravi, da je rast (pozitivna ali negativna) prebivalstva odvisna od razlike med številom rojenih in umrlih ter razlike med številom imigracij in emigracij. Trenutno demografsko stanje razvitih evropskih držav je rezultat procesa demografske tranzicije, v katerem so te države prešle iz tradicionalnih demografskih stanj z visokimi stopnjami rodnosti in umrljivosti v stanje nizkih rodnosti in umrljivosti (Malačič, 2007, str. 101-102).

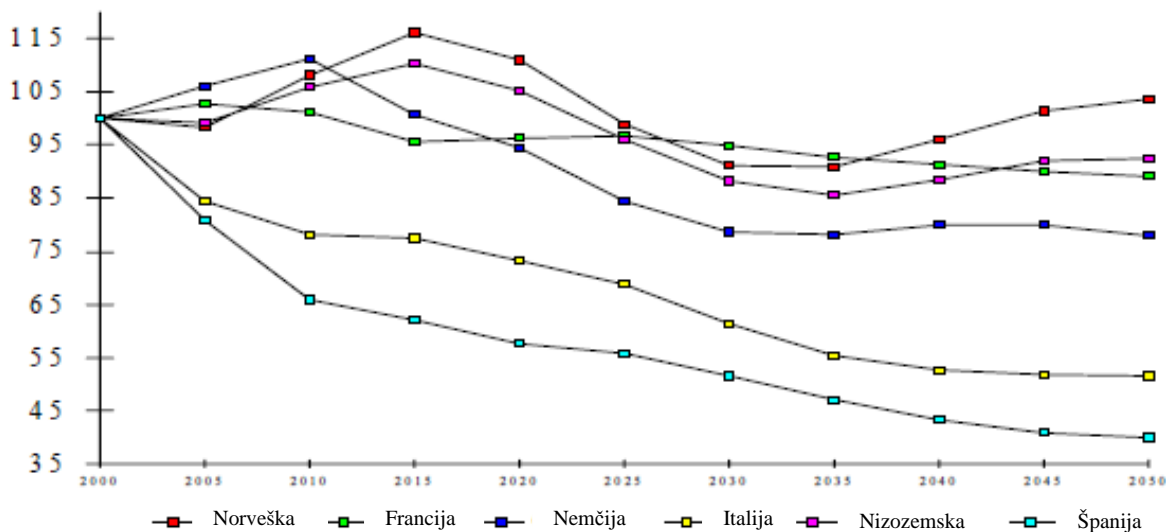
Mednarodne migracije bodo v prihodnjih desetletjih v razvitih državah s starajočim se prebivalstvom igrale pomembno vlogo pri odpravljanju motenj reprodukcijskega procesa. Medtem ko je v preteklosti na razvoj prebivalstva najbolj vplivala smrtnost, je za sodobna demografska gibanja odločujoča rodnost. Večina zahodnoevropskih držav se danes spopada s problemom premajhne rodnosti, ki ne zagotavlja ohranjanja demografske strukture oziroma ob podaljševanju življenjske dobe povzroča staranje prebivalstva. Poleg nekaterih nordijskih držav (Švedska) imajo najnižje stopnje naravnega prirastka sredozemske države (Italija, Španija) in nekatere vzhodnoevropske države (Madžarska, Češka, Slovenija). V starajočih se družbah se

zmanjšuje delež aktivnega in zaposljlivega prebivalstva, zato se nekatere države že soočajo s pomanjkanjem določenih vrst profesionalnih kadrov (Verlič Christensen, 2002, str. 19).

Projekcije prebivalstva evropskih držav v 21. stoletju niso najbolj bleščeče. V roku naslednjih 10-15 let bo evropsko prebivalstvo prvič po več stoletjih beležilo naravno zmanjšanje prebivalstva, saj bo število umrlih preseglo število rojenih. Negativna rast prebivalstva naj bi se pričela po letu 2020, število prebivalcev v aktivni dobi pa že do leta 2010 (Coleman, 2004, str. 19). Projekcije ZN o gibanju prebivalstva kažejo, da se bo prebivalstvo EU-25 (EU brez Bolgarije in Romunije) do leta 2050 zmanjšalo za okrog 20 milijonov, oziroma iz 450 na 431 milijonov. Pri tem so avtorji projekcij upoštevali predpostavko o zvišanju rodnosti in pričakovani daljši življenjski dobi kot tudi neto imigracijah iz tretjih držav v višini okrog 33 milijonov oseb. Prebivalstvo EU-25 bo v letu 2050 zelo staro, saj bo 30% prebivalstva starejših od 65 let in polovica starejših od 50 let. Zato se med demografskimi raziskovalci postavlja vprašanje, ali močnejše imigracije lahko ustavijo ali vsaj močno zmanjšajo staranje evropskega prebivalstva (Malačič, 2007, str. 110-111). Slika 9 v prilogi 3 kaže vpliv migracij na demografsko strukturo Nemčije, kjer se vidi pozitiven učinek preteklih imigracij na večji delež mlajšega prebivalstva.

Imigracije v EU so že sedaj zelo številčne, saj v EU letno imigrira preko 600.000 migrantov in 450.000 iskalcev azila. V številnih državah EU so neto imigracije pomemben ali edini dejavnik rasti prebivalstva. Ali bi zato morali imigracije v EU še pospešiti, da bi se rešil problem negativne rasti in staranja prebivalstva EU? (Coleman, 2004, str. 19). Možna alternativa je dvig rodnosti v državah EU. Toda tudi višja rodnost ne more rešiti problema staranja prebivalstva, lahko ga le omili. Države EU bi potrebovale nadomestljivo stopnja rodnosti v višini 2,08 in stopnjo celotne rodnosti v višini 3,5, da bi brez neto imigracij te države lahko imele razmerje oskrbovanega prebivalstva v razmerju 3:1 (število aktivnih prebivalcev v razmerju do števila upokojenih prebivalcev). To bi povzročilo nepredstavljivo rast prebivalstva v višini 1,8% na leto. Če bi to razmerje želeli obdržati s pomočjo imigrantov, bi to zahtevalo zelo visoke stopnje imigracij. Na drugi strani ohranjanje *števila* delovne sile preko imigracij zahteva manjše število imigrantov kot zahteva po ohranitvi potencialnega razmerja oskrbovanega prebivalstva. Vendar pa bi v nekaterih državah tudi to zahtevalo zelo velike pritoke tuje delovne sile, na primer v Nemčiji 300.000 letno oziroma 17 milijonov do leta 2050 (Coleman, 2004, str. 19-21). Tu so med državami članicami EU pomembne razlike. V mnogih državah članicah namreč število prebivalcev v aktivni dobi še vedno narašča (na primer v Veliki Britaniji, kjer se bo to število v obdobju od leta 2001 do leta 2026 povečalo iz 38,4 na 39,4 milijona in šele nato začelo padati do 38,3 milijona v letu 2051). Na drugi strani so južnoevropske države: Grčija, Italija in Španija, ki že dalj časa beležijo nizko rodnost in zato tudi padec števila prebivalcev v aktivni dobi (Coleman, 2004, str. 25).

Slika 3: Prebivalstvo v starosti 20-24 v izbranih evropskih državah v obdobju 2000-2050 (2000=100)

Vir: D. Coleman, *Europe at the Cross-Roads – Must Europe's Population and Workforce Depend on New Immigration?*, 2004, str. 25.

Države članice EU so pred dilemo. Ali naj problem starajoče se družbe rešijo s strukturnimi reformami (večinoma v obliki podaljšanja delovne dobe v kombinaciji z višjimi prispevnimi stopnjami za pokojninsko zavarovanje in dodatnim varčevanjem v aktivni dobi) ali naj sprejmejo imigrante z ustrežno izobrazbo, ki bi zapolnili »demografsko vrzel«. Slednje pomenilo, da bi države članice EU morale prilagoditi svojo strogo imigracijsko politiko. Vendar imigracije mladih aktivnih prebivalcev lahko le začasno rešijo problem staranja evropskega prebivalstva in zato to ne more biti ustrezna strategija oziroma je lahko le del strategije (Boswell, 2003, str. 34).

V primerjavi z vsemi sedanjimi državami članicami EU je turško prebivalstvo bistveno mlajše (tabela 7 in slika 6 v prilogi 3). Delež prebivalcev v starostni skupini 0-14 je kar 28,6%, kar je dvakrat več kot na primer v Sloveniji (14,4%). Na drugi strani je delež v starostni skupini 65 let in več zgolj 5,8%, kar je bistveno manj od tega deleža v sedanjih državah članicah. Zaradi takšne demografske slike Turčija lahko »pomaga« starim državam članicam s tem, da jim pošilja svojo mlado delovno silo. Z dodatno turško delovno silo bi si stare države članice lahko kupile čas za pripravo ustreznih reform, ki bi dolgoročno rešile problem starajočega se prebivalstva. Vendar je to lahko res le kratkoročna rešitev, saj Turčija ne more nuditi tolikšne delovne sile, kot jo te države potrebujejo, poleg tega pa se je tudi turško prebivalstvo že začelo starati.

Ob tem moramo ovreči še en mit o migracijah, ki pravi, da imajo imigranti večje število otrok kot domači prebivalci. Héran (2004, str. 2) je na primeru Francije pokazal, da je razlika med rodnostjo domačinov in imigrantov bistveno manjša, kot se meni. V obdobju 1991-1998 je povprečna rodnost urbane Francije znašala 1,72 za vse ženske in 1,65 za v Franciji rojene ženske. Povprečna rodnost imigrantk je tako ocenjena na 2,2 otroka, od katerega je 0,6 rojenih pred prihodom v Francijo in 1,6 v Franciji. Ta ugotovitev ni presenetljiva, saj je rodnost v južni Evropi in magrebskih državah ter tudi v Turčiji v zadnjih desetletjih močno padla. Kot drugi razlog pa je potrebno opaziti, da se imigranti hitro prilagodijo na novo okolje in navade nove

države. Enako velja tudi za Turčijo, kjer je rodnost v zadnjih desetletjih močno padla – ne samo v urbanih okoljih, temveč tudi v ruralnih. Zato ni moč pričakovati, da bi turški imigranti v ostalih državah članicah EU imeli bistveno več otrok od povprečja, zato tudi ni pričakovati, da bi lahko preko povečane rodnosti izboljšali demografsko sliko v teh državah. Kot drugo bi poleg delovnih imigrantov v ostale države članice EU imigrirali tudi njihovi vzdrževani člani, kar bi pomenilo, da se razmerje med aktivnimi in vzdrževanimi prebivalci ne bi močno izboljšalo. Dolgoročno mora tako EU ubrati drugačne ukrepe strukturne narave, in sicer povečanje deleža zaposlenih v aktivni dobi, skrajševanje časa študija, zvišanje upokojitvene starosti, višje prispevne stopnje za pokojnine ipd.

4.5 KULTURNI VIDIK IN PROBLEM INTEGRACIJE TURŠKIH IMIGRANTOV

4.5.1 VLOGA KULTURE V MIGRACIJSKIH PROCESIH

Kljub vsem negativnim ekonomskim posledicam, ki bi jih lahko povzročili obsežnejši tokovi turške delovne sile v smeri starih, zlasti zahodnoevropskih držav članic EU, se iz javne razprave zdi, da je glavni razlog nasprotovanja turškega članstva v EU domnevna kulturna neskladnost med večinsko krščansko evropsko družbo in večinsko muslimansko turško družbo. Obstoj kulturnih pomislekov delno pojasnjuje, zakaj je evropska družba dovolila sprejem podobno razvitih držav Bolgarije in Romunije, a hkrati močno nasprotuje turškemu članstvu.

Kultura je sistem pomenov, skupen vsem pripadnikom neke skupnosti oziroma družbe, ki določa, na kaj so pozorni, kako se vedejo in kaj cenijo. Je skupek leč za dojetje in razumevanje sveta. Po najširši opredelitvi je kultura *človeško ustvarjen del okolja*. Hofstede meni, da je kultura skupinsko mentalno programje, ki razlikuje pripadnike ene človeške skupine od drugih. Kulturo opredeljujemo kot sistem prepričanj, vrednot, norm, pričakovanj in vzorcev vedenja skupnih pripadnikov neke družbe. Kultura se kaže na več ravneh. Na najširši ravni govorimo o *transnacionalnih kulturah* (»zahodna kultura«, religije, najstniška kultura ipd). Na ravni posameznega naroda oziroma države govorimo o *nacionalnih kulturah*. Na ravni podjetja oziroma organizacije govorimo o *organizacijskih kulturah*. V vsaki kulturi pa se lahko pojavljajo določene *subkulture* (Zagoršek & Štemberger, 2005, str. 60).

Zavračanje imigrantskih skupin, zlasti kulturno različnih, s strani večinskega prebivalstva je možno razložiti z vedami evolucijske biologije, biosociologije in njihovega razumevanja odnosa večinskega prebivalstva do imigrantov. Po tej razlagi ljudje za svoj osebni razvoj potrebujemo dobro delujočo osnovno skupino (družina, vrstniki, prijatelji ipd.). Pomemben del posameznikove socializacije poteka v teh skupinah in v okviru teh skupin posameznik dosega svoje cilje: potrebo po identifikaciji, potrebo po pripadnosti in socialnemu kontaktu. Tukaj se izoblikuje posameznikova osebnost in tukaj posameznik najde vprašanja na eksistencialna vprašanja: »Kdo sem, kam spadam in kam grem?« Rezultat tega je razlikovanje med »mi« in »oni«, kjer so »oni« drugačni od nas in kot taki lahko predstavljajo nevarnost našim vrednotam, našemu načinu življenja in našim virom. Zato so ne le drugačni, temveč nam predstavljajo tudi potencialno ali dejansko grožnjo. Pripadnost skupini se je po mnenju evolucijske biologije

izoblikovala v milijonih let, ko so naši predniki živeli v skupnostih, velikih od 25-40 članov, ki so bile organizirane okrog sorodstvenih vezi: člani teh skupin so bili privilegirani, vsi zunaj teh skupin so bili tujci, celo sovražniki in so ogrožali skupino. Evolucijski biologi to tezo dokazujejo z dejstvom, da se ksenofobija pri otrocih razvije že v starosti sedmih mesecev in doseže vrh okoli enega leta starosti. To dokazuje, da so ljudje nenaklonjeni osebam, ki niso poleg njih od zgodnjih začetkov življenja. Čeprav se ta strah s starostjo zmanjša in je posameznik pripravljen sprejeti širšo skupnost, razlika med »mi« in »oni« ostane. V svojem evolucijskem razvoju si človek širi družbeno obzorje in postopoma v svoje okolje sprejema večje populacije, toda še vedno ta širitev obsega le posameznike, ki so nam blizu: sorodstveno ali kulturno.

S to teorijo si lahko razlagamo tudi krizo posameznikove identitete. O krizi identitete je bilo napisano vrsto člankov in osebnih pričevanj imigrantskih otrok, ki se nikakor niso mogli vklopiti v »tujo« družbo. Temu je potrebno dodati tudi problem nezaposlenosti imigrantov, slabšega dohodka in ilegalnih imigrantov brez socialnih pravic. Nizkokvalificirani delavci ne najdejo dela in so zato ujeti v krog revščine in oboje – revščina in njihova rasa – vodita v diskriminacijo proti njim. Njihovi potomci ne morejo pridobiti ustrezne izobrazbe in tako se revščina in diskriminacija prenašata na naslednje rodove. Tako nastajajo etnični otoki revnih imigrantov, ki jih večinska družba preganja in diskriminira, to pa vodi v kriminalizacijo takšnih skupin. Pri tem so potomci že na začetku svojega razvoja obsojeni na življenje na etničnem otoku in nimajo možnosti integracije v večinsko družbo (Rabušič & Burjanek, 2005, str. 161-164).

Zato ni presenetljivo, da je odnos do imigrantov po Evropi negativen. Kar je najbolj zaskrbljujoče, je dejstvo, da se ta negativni odnos stopnjuje, kar se kaže v čedalje večji uspešnosti skrajnih nacionalističnih strank na volitvah v mnogih evropskih državah. Zato je zelo pomembno, da večinske družbe v imigracijskih državah najdejo *pravi* način sprejemanja imigrantov v njihovo družbo (Carman, 1996, str. 46-57).

4.5.2 POMEN IN NAČINI INTEGRACIJE IMIGRANTOV V VEČINSKO DRUŽBO

Način za zmanjšanje konflikta med večinsko in imigrantsko družbo je učinkovita integracija imigrantov v državi sprejemnici. Pri tem moramo integracijo ločiti od asimilacije. **Asimilacija** po Slovarju slovenskega knjižnega jezika pomeni: » *vključevanje v določeno okolje s prevzemanjem njegovih značilnosti, lastnosti*«; v sklopu te besede se omenja tudi oznaka » *raznarodovanje*«. Na drugi strani isti vir **integracijo** označuje kot: » *povezovanje posameznih enot, delov v večjo celoto*«; integracijo priseljencev pa kot: » *vključevanje v družbeno življenje*«. Medtem ko si mnogi politiki in posamezniki prizadevajo za popolno asimilacijo imigrantov, si na drugi strani imigranti prizadevajo za integracijo, torej za to, da bi jih večinska družba sprejela medse in jim ob tem pustila ohranjati svojo kulturo.

Carmon (1996, str. 23-24) loči tri modele integracije: asimilacija, talilni lonec in kulturni pluralizem. *Asimilacija* je proces, v katerem imigranti kot pripadniki manjšinske skupine postopoma opustijo svojo izvorno kulturo, da se prilagodijo gostujoči družbi. Asimilacija torej vodi v izginotje imigrantov kot posebne kulturne skupine. Ta proces se pogosto opisuje s pojmom podrejenost in akulturizacija oziroma raznarodovanje. Malačič (2006, str. 145-146) asimilacijo razlaga s procesom, ki poteka v več fazah in skozi več generacij. Prva faza je začetna

prilagoditev ali *akomodacija*, ko se imigrant prilagodi bolj površinsko ali na zunaj. Sledi *kulturna prilagoditev*, ko imigrant prevzema vse večji del kulturnih značilnosti novega okolja. Zadnja faza pa je *popolna prilagoditev* ali *asimilacija*, ko se imigrant ali imigrantska skupnost popolnoma spoji z novim okoljem. Pri mednarodnih migracijah pride na neki stopnji običajno še do *naturalizacije* ali podelitve tujega državljanstva, kar pospeši celoten proces.

Naslednji model je *talilni lonec*, katerega najboljši primer so ZDA, kjer so različne kulture medsebojno vplivale ena na drugo in ustvarile družbo, ki je kulturno in etnično homogena, dopušča pa versko različnost. To pomeni, da v procesu talilnega lonca različne etnične skupine imigrantov niso pasivni temveč aktivni objekt, ki sodelujejo pri oblikovanju nove kulture. Vendar pa je v ZDA ta proces potekal le med različnimi evropskimi etničnimi skupinami, ki so se skozi leta tudi biološko mešale. Ni pa veljal za Afroameričane, ki še vedno trpijo za segregacijo, diskriminacijo in omejeno družbeno mobilnostjo. Morda bo zaprisega prvega temnopoltega predsednika to miselnost spremenila, tako da bodo tudi temnopolti, latinskoameriški in drugi prebivalci soudeleženi pri oblikovanju ameriške kulture.

Tretji model pa je model *kulturnega pluralizma*, ki se je začel promovirati sredi 1950-ih. Ta model dopušča heterogenost ne le kot začasno, temveč tudi kot trajno stanje, pri čemer kulturna različnost deluje v okviru družbene harmonije. Model predvideva, da različne družbene skupine recipročno vplivajo ena na drugo, da skupaj ustvarjajo narodno ozračje, v katerem so vsi udeleženci državljani z enakimi pravicami in s katerim se vsi poistovetijo.

Zdi se, da je prava pot za EU pot kulturnega pluralizma. Obstoj etnične pestrosti in kulturnega pluralizma pomeni bogatenje imigrantske družbe. Če EU želi manj konfliktno multikulturnost, kot jo kažejo izkušnje ZDA, potem morajo zagotoviti možnost sobivanja kulturnih razlik znotraj doslej homogenih družbenih okolij. Tak proces zahteva visoke stopnje tolerance: zahteva sprejemanje in vsesplošno integriranje kulturnih različnosti (Verlič Christensen, 2002, str. 138).

Vendar pa je proces družbene in kulturne integracije imigrantov tako kompleksen kot družbe, ki so udeležene v migracijskih tokovih (Stahl, 1988, str. 109). Vsekakor obstajata dva osnovna pogoja za uspešno integracijo in razvoj kulturnega pluralizma: sprejemanje imigrantov s strani večinske družbe in pripravljenost za integracijo s strani samih imigrantov. Za slednje velja, da potrebujejo za uspešnejšo integracijo oboje: možnost življenja in dela v svojem etnično organiziranem okolju, obenem pa predvsem tudi možnost, da iz tega okolja lahko odidejo, kadar želijo. Iz njega pa lahko odidejo, če je okolje razmeroma odprto in tolerantno do etnično raznolikih posameznikov. To pa pomeni, da so posamezniku na voljo možnosti za izobraževanje, delo in pridobitev stanovanja itd. Čim bolj se povečujejo segregacija na trgu delovne sile in drugi pritiski na etnične skupnosti, tem večja je verjetnost, da se bodo skupine strnile in se delovno in podjetniško organizirale neodvisno od večinskega okolja (Verlič Christensen, 2002, str. 89).

Dodatno na imigrantovo prilagajanje vplivajo predmigracijske okoliščine, značaj migrantov in pogoji v državi prejemnici, vključujoč državno politiko in gospodarske dejavnike. Druge pomembne okoliščine so: starost pri prihodu, izobrazba in kvalifikacije imigranta, dostopnost do javnih občil, vključujoč etnična glasila, radio in televizija, in vrste socialnih mrež, v katere vstopa v imigracijski državi. Med najpomembnejše predmigracijske dejavnike sodijo motivi in

namere migranta. Prvotni motivi vplivajo na odločitev migranta, ali se bo naučil jezika, na družbene mreže, ki jih bo sklepal, na vključevanje v formalne organizacije gostujoče države in pripadnost državi, vključujoč željo po državljanstvu in političnem angažiranju. V tem kontekstu je razlika, ali si migrant želi začasne ali stalne migracije. Podobno je glede motiva pomembna razlika med migranti, ki migrirajo iz želje po boljšem ekonomskem položaju, in tiste, ki migrirajo zaradi kršenja človekovih pravic oziroma so v migracijo prisiljeni (npr. begunci). Slednji, kljub temu da je verjetnost vrnitve majhna, ohranjajo močno navezanost na domačo državo, se ne prilagajajo kulturi nove države, temveč se gibljejo le v svojih etničnih krogih.

Starost ob prihodu v državo je zelo pomemben dejavnik v socialno-kulturnem prilagajanju. Otroci se hitro naučijo novega jezika in se tudi hitro prilagodijo na novo okolje, medtem ko je pri starejših ta prilagoditev zaradi obstoječih vezi težja. Imigracijske države bi morale zato pripravljati posebne jezikovne tečaje in prilagoditvene programe. Poleg formalnih izobraževalnih ustanov imajo velik vpliv tudi javna občila (časopisi, radio in televizija). Preko etničnih javnih občil imigranti ohranjajo stik z družbenim, političnim in gospodarskim napredkom v svojih državah (Stahl, 1988, str. 110-115). Turška nacionalna televizija (TRT) ima poseben mednarodni kanal (TRT INT), ki preko satelitov pokriva celotni svet. Tematike tega kanala so namenjene spoznavanju in širjenju izkušenj turških emigrantov v različnih državah kot tudi stiku z domačim jezikom, kulturo, zgodovino ipd. Posebej popularne so razne pogovorne oddaje, kjer sodelujejo turški emigranti iz celega sveta in pričajo o svojih izkušnjah in težavah. Istočasno lahko tudi gostujoča država sodeluje v teh programih s svojimi prispevki, namenjenimi spoznavanju večinske družbe. Mnoge države takšna občila zato tudi delno sofinancirajo.

Če je imigracijska politika države takšna, da imigrantske delavce usmerja v nezasedena dela v specifičnih sektorjih trga dela, potem je ekonomska integracija lahka in prvi, morda celo najpomembnejši korak proti družbeno-kulturnemu prilagajanju bo storjen. Če na drugi strani imigrantski delavci želijo vstopiti v gospodarstvo, ki stagnira in ima visoko stopnjo brezposelnosti, ker imigracijska politika ni usklajena s potrebami trga dela, ali imigracije ni možno kontrolirati, potem bo ekonomska integracija težka in bo vodila v vsaj določeno stopnjo sovražnosti domačih prebivalcev. S tem bo tudi družbeno-kulturno prilagajanje težko (Stahl, 1988, str. 107). Zato je prvi korak za uspešno integracijo turških imigrantov uspešna ekonomska integracija preko učinkovitega delovanja zaposlitvenega urada na ravni celotne EU.

4.5.3 EVROPSKA INTEGRACIJSKA POLITIKA

Ko v EU govorimo o integraciji imigrantov, mislimo zlasti na imigrante iz tretjih držav, toda dejstvo je, da tudi znotraj EU živi pisana družčina različnih kultur, ki se s širitvami samo še bogati. Vendar pa kulturne razlike lahko prinašajo določene probleme v procesih mobilnosti delovne sile. Zato je ustrezna integracija, tudi ko govorimo o notranjih (kratkoročnih) migracijah v okviru proste mobilnosti delovne sile, zelo pomembna. EU še nima skupne evropske integracijske politike. Obstajajo pa različni primeri dobrih praks pri izvajanju ukrepov integracije imigrantov. Od sprejetih ukrepov je treba omeniti Skupna načela za integracijsko politiko imigrantov v EU (2004) in Agendo za integracije (2005). Skupna načela za integracijsko politiko imigrantov v EU so:

- integracija je dinamičen in dvosmerni proces,
- pomen osnovnih vrednot EU,
- zaposlovanje imigrantov je najpomembnejši del integracije,
- pomen spoznavanja jezika, zgodovine, kulture in družbene ureditve,
- pomen izobraževanja ter uspešna in dejavna udeležba imigrantov v družbi,
- enakopraven in nediskriminacijski dostop imigrantov do institucij,
- interakcija med priseljenci in državljani EU za spodbujanje medkulturnega dialoga,
- pomen izražanja lastne kulture in vere imigrantov,
- dejavno vključevanje imigrantov pri integracijskih politikah in ukrepih na lokalni ravni,
- razvoj integracijskih politik in ukrepov na vseh ravneh.

Agenda za integracijo (2005) poudarja potrebo po okrepitevi imigracijskih politik v državah članicah in po določitvi skupnega evropskega okvira za integracijo državljanov tretjih držav na vseh področjih družbe (Zaletelj, 2006, str. 22-23).

EU si za razvoj imigracijske politike lahko vzame zgled demokratičnih integracij, ki so že dalj časa prisotne, na primer v Kanadi in v Avstraliji. Te družbe so namreč spoznale negativne posledice modela prisilnih asimilacij in ugotovile, da se imigranti lažje približajo večinski družbi, če jim je dopuščeno, da ohranijo svoje etnične značilnosti, kulturno dediščino in tradicije. Ohranjanje etničnih izvornih značilnosti ob hkratnem sprejemanju novih značilnosti načina življenja v večinski družbi omogoča prilagajanje imigrantov na novo družbo, njihovo vključevanje in prostovoljno integracijo vanjo. Proces integracije torej zahteva intenzivno komuniciranje z izvorno državo imigranta, na primer preko organiziranih kulturnih, društvenih in družabnih dejavnosti. Na drugi strani morajo večinske družbe olajšati prilagoditev imigrantov preko njihovega aktivnega sodelovanja v večinski družbi. Razmere socialne izolacije imigrantov so nevaren pojav, ki utegne povzročiti zaostrene družbene konflikte in pretrese. Do stvarne integracije, popolnejše adaptacije, ki pomeni priznavanje in spoštovanje kulturne različnosti imigrantov, pa je mogoče priti le z zagotavljanjem povsem enakih družbenih možnosti imigrantom, kakršne imajo domačini (Klinar, 1983, str. 11-12).

4.5.4 INTEGRACIJA TURŠKIH IMIGRANTOV

Ker kar tri četrtine turških imigrantov v EU prebiva in dela v Nemčiji, so bile narejene zlasti raziskave o integraciji turških imigrantov v tej državi. Na primeru Nemčije se različni raziskovalci strinjajo, da so imigranti turškega izvora manj integrirani v izobraževalni sistem in trg dela in doživljajo počasnejšo izboljšanje družbeno-ekonomskega položaja kot državljani drugih skupin imigrantov. Prav tako za turške imigrante velja, da so družbeno manj sprejemljivi, imajo manj stikov z Nemci in govorijo nemško slabše kot druge etnične skupine. Turški imigranti se močneje umikajo v svoje etnične skupine, okrepijo in ponovno aktivirajo svoja islamska prepričanja in celo obračajo k fundamentalističnim islamskim skupinam. Celotna tretja generacija turških imigrantov kaže določeno distanco do nemškega političnega sistema, kar vodi v t.i. paralelno družbo (Diehl & Schnell, 2006, str. 789-790).

V letu 2001 se je le 10% prve generacije in 33% druge generacije turških imigrantov smatralo za Nemce, medtem ko se je za Nemce smatralo 20% prve in 40% druge generacije imigrantov iz nekdanje Jugoslavije in drugih držav članic EU. Delež imigrantov, ki znajo zelo dobro nemško, je v primeru turških imigrantov prve generacije manj kot 10%, in v primeru druge generacije blizu 50%, kar je manj kot velja za imigrante iz drugih držav članic (65%) in nekdanje Jugoslavije (80%). Tudi delež imigrantov, ki imajo med tremi znanci vsaj enega Nemca, je v primeru turških imigrantov bistveno nižji kot v ostalih dveh skupinah. Podobne rezultate lahko ugotovimo tudi pri vprašanju o navadah turških imigrantov, ki v večjem deležu prebirajo le domače časopise, poslušajo le domačo glasbo in kuhajo le tradicionalno domačo hrano. Kljub tej slabši integraciji si kar 60% turških imigrantov prve generacije in 80% druge generacije v Nemčiji želi ostati za vedno, kar je več, kot velja za drugi dve skupini. Zanimiv pa je tudi delež turških imigrantov, ki se štejejo za pripadnike domače države in je v primeru prve generacije 20%, v primeru druge generacije pa 10% (Diehl & Schnell, 2006, str. 800-811). Če ta nizki delež povežemo z nizkim deležem tistih, ki se smatrajo za Nemce, lahko ugotovimo določeno raztrganost identitete turške imigrantske skupine v Nemčiji. Ta raztrganost lahko pripelje do krize identitete in z njo povezanimi problemi.

Krivda za slabšo integriranost turških imigrantov v Nemčiji je zagotovo dejstvo, da so bili turški imigranti v 1960-ih povabljeni kot začasni delavci za največ dve leti in se zato ni razmišljalo o njihovi integraciji. Nasprotno si danes Nemčija prizadeva za večkulturni model z učinkovito integracijo turških in drugih imigrantov, kjer imigranti dobijo polne pravice večinske družbe, toda ob tem obdržijo njihove specifične kulturne značilnosti, ki jih prenašajo na naslednje generacije.

Alejandro Portes (1995, v Rabušič & Burjanek, 2005 str. 164), vodilni analitik imigracij, govori o tem, da v vsaki družbi obstaja neka meja sprejemanja imigrantov oziroma prag tolerance, koliko imigrantov je družba pripravljena ali sposobna sprejeti. S tega vidika se poraja vprašanje, ali je EU in še posebno Nemčija že dosegla prag tolerance, ki je opisan v Portesovi teoriji. Ali je EU v tem trenutku sposobna sprejeti dodatne migrante iz Turčije ali pa je prag že dosežen in bi novi prišleki prinesli dodatne probleme ksenofobije. Vzpon skrajnih nacionalističnih strank v mnogih evropskih državah je morda dokaz, da je ta prag že dosežen. V tem primeru bo najprej potrebno poskrbeti za boljšo integriranost sedanjih turških imigrantov v EU, da nadaljnje imigracije turške delovne sile in ostalega prebivalstva ne bi prinašale dodatnih konfliktov.

Kaj pa kratkoročni migranti? Razumljivo je, da v kratkem času ne more priti do polne integracije imigrantov. Toda na drugi strani je tudi v primeru kratkoročnih migracij pomembna določena kulturna združljivost za sožitje v družbi. Ko govorimo o mobilnosti delovne sile v EU, je ta kulturna združljivost pomembna tudi za uspešno poslovanje podjetij, ki zaposlujejo imigrantske delavce. Posamezno podjetje deluje v kontekstu nacionalne kulture, v okviru katere si izoblikuje tudi podjetju lastno organizacijsko kulturo. Nacionalna kultura skupaj z organizacijsko kulturo določa temeljne vzorce vedenja, opredeljuje medsebojne odnose in pravila delovanja ljudi v nekem okolju (Zagoršek & Štemberger, 2005, str. 58). Toda istočasno mora obstajati tudi kulturna usklajenost med zaposlenimi, torej tudi med zaposlenimi, ki prihajajo iz drugih držav. Organizacijska kultura ima velik pomen na poslovanje in uspešnost podjetja. Če so v podjetju

zaposleni kulturno neuskklajeni posamezniki, bodo pri delovanju podjetja nenehno nastajala številna trenja, konflikti in nesporazumi – prišlo bo do »trka kultur«. Zato je z vidika učinkovitosti evropskega gospodarstva na notranjem trgu pomembno upoštevati tudi te značilnosti in doseči določeno kulturno združljivost delovne sile iz različnih držav članic.

V tem kontekstu je potrebno izpostaviti vpliv globalizacije, ki povzroča tudi delno zблиževanje kultur. Še pred nekaj desetletji v Turčiji modernih nakupovalnih središč praktično ni bilo, dandanes pa se v tej državi gradijo moderna nakupovalna središča, podobna tistim v ZDA in zahodnoevropskih državah. Tudi današnji povprečen mlad Turk ni več toliko različen od povprečnega mladega Nemca. Zato se bodo prihodnje generacije imigrantov iz Turčije laže prilagajale novim državam, pri čemer bo sodobna tehnologija (satelitska televizija, hitre internetne povezave, videoklici) omogočala tudi ohranjanje stika z domačim okoljem. Tako bo na eni strani sprejemanje večinskega prebivalstva zaradi manjših kulturnih razlik lažje, na drugi strani pa bodo tudi turški imigranti imeli boljše pogoje za ohranjanje svoje kulture. Tako bo laže prišlo do *prave* integracije, ki je bila opisana zgoraj.

Na koncu je potrebno še enkrat poudariti, da je prvi pogoj za uspešno integracijo turških imigrantov uspešna ekonomska integracija. Tu bo imel ključno vlogo učinkovit Evropski zavod za zaposlovanje, katerega danes predstavlja EURES preko evropskega zaposlitvenega portala (angl. *The European Job Mobility Portal*). Drugi pogoj pa je učinkovita kulturna integracija imigrantov v večinsko družbo. Tudi tukaj bo moral svojo vlogo odigrati EURES skupaj z drugimi programi. EU torej potrebuje učinkovito skupno zaposlitveno in integracijsko politiko, ki bo na eni strani skrbela za učinkovito delovanje skupnega trga dela in na drugi strani za učinkovito kulturno integracijo in sožitje v evropski družbi.

4.6 POLITIKA EU NA PODROČJU MOBILNOSTI TURŠKE DELOVNE SILE

4.6.1 OMEJEVANJE PROSTEGA PRETOKA DELOVNE SILE IZ NOVIH DRŽAV ČLANIC

Prost pretok oseb znotraj EU je ena izmed temeljnih svoboščin notranjega trga te povezave. Vsak državljan EU ima pravico, da se preseli, nastani in zaposli v drugi državi članici. Prepovedana je kakršnakoli diskriminacija delavcev iz drugih držav članic in njihovih družin, tako pri samem zaposlovanju kot pri koriščenju socialnih ugodnosti. Izjema v prostem pretoku oseb so širitve, ko si stare države članice lahko zagotovijo določeno prehodno obdobje za prost pretok oseb iz novih držav članic.

Ko so v EU vstopile Grčija, Portugalska in Španija, so tedanje države članice uvedle sedemletno prehodno obdobje na prost pretok delovne sile iz teh držav. Na drugi strani pri širitvi z Avstrijo, Finsko in Švedsko tega prehodnega obdobja ni bilo. Zaradi strahu pred navalom delovne sile iz novih držav članic so ob širitvi leta 2004 in 2007 stare države članice - razen Velike Britanije, Irske in Švedske - uvedle do največ sedemletno prehodno obdobje na prost pretok delovne sile iz novih članic, torej najdlje do 30. aprila 2011 (Togan, 2005, str. 1032).

Omejitve se lahko uporabljajo samo za delavce in za nobeno drugo kategorijo državljanov EU. Poleg tega se lahko omejitve uporabljajo samo za dostop do trga dela oziroma dostop do zaposlitve v posamezni državi članici. Od trenutka, ko delavec vstopi na trg dela posamezne države članice, se uporablja zakonodaja Skupnosti o enakem obravnavanju, po katerem ni dovoljena nikakršna diskriminacija na podlagi nacionalnosti med zakonito zaposlenimi delavci, ne glede na to, ali prihajajo iz držav članic EU-15 ali novih držav članic. Ta ureditev je primerljiva s tisto, ki je bila dogovorjena ob pristopu Grčije, Portugalske in Španije k EU. Prehodna ureditev je razdeljena v tri faze po formuli 2+3+2. Osnovna struktura prehodne ureditve je naslednja (Prehodna ureditev za prosti pretok delavcev iz novih držav članic po širitvi EU 1. maja 2004, str. 1-4):

- Stare države članice so lahko 2 leti po pristopu uporabljale še nacionalne ukrepe ali takoj sprostile dostop do svojega trga dela: pri tej odločitvi so bile stare države članice povsem svobodne.
- Pred iztekom 2-letnega obdobja po pristopu je Evropski svet, na podlagi poročila Komisije, opravil pregled delovanja prehodne ureditve: tedaj so morale stare države članice obvestiti Komisijo, ali bodo odpravile prehodno ureditev in uporabljale zakonodajo Skupnosti ali pa bodo uporabljale nacionalne ukrepe še nadaljnja 3 leta.
- Načelno naj bi v starih državah članicah 5 let po pristopu v celoti veljala zakonodaja Skupnosti (torej od 30. aprila 2009).
- V primeru resnih motenj na trgu dela ali v primeru obstoja nevarnosti teh bodo lahko stare države članice nacionalne ukrepe uporabljale še največ dve leti.
- Stare države članice, ki so odpravile prehodno ureditev, se lahko v primeru resnih motenj na trgu dela (ali v primeru obstoja nevarnosti teh), sklicujejo na varnostno klavzulo in s tem znova uvedejo omejitve; to možnost imajo stare članice do preteka 7 let.
- Nove države članice imajo pravico do recipročnih ukrepov s sklicevanjem na varnostno klavzulo.
- Prehodne omejitve za Ciper in Malto zaradi njune majhnosti in oddaljenosti ne veljajo.
- Stare države članice lahko v največ sedemletnem obdobju od dne pristopa za namene spremljanja statistike o številu delavcev iz novih držav članic izdajajo delovna dovoljenja. Vendar pa morajo biti ta delovna dovoljenja izdana avtomatično in ne kot predpogoj za dostop do trga dela. Ti statistični podatki so pomembni za morebitno sklicevanje na varnostno klavzulo.
- Glede pravic do prebivanja drugih skupin (turistov, študentov, upokojencev itd.) ni v veljavi nikakršna prehodna ureditev. Potemtakem imajo študentje iz novih držav članic pravico študirati v drugi državi članici pod enakimi pogoji kot njeni državljani. Države članice morajo zagotoviti tudi pravico do bivanja vsem študentom iz drugih držav članic v času študija; enako velja tudi za študentovega zakonca in otroke, ki jih preživljata.

Države članice EU-15, ki so uvedle prehodno obdobje za nove države članice, še vedno uporabljajo nacionalno zakonodajo, kar pomeni, da državljani novih držav članic za zaposlitev v teh državah potrebujejo delovno dovoljenje. Vendar pa imajo ti državljani prednost pri zaposlovanju pred državljani tretjih držav. V času pisanja tega magistrskega dela samo še štiri

države članice EU-15 uporabljajo prehodne omejitve, in sicer Avstrija, Belgija, Danska in Nemčija. V teh državah državljani novih držav članic (tako širitve 2004 kot 2007, z izjemo Cipra in Malte) še vedno potrebujejo delovno dovoljenje in dovoljenje za bivanje. V Belgiji in na Danskem so državljani novih držav članic EU pri izdaji delovnega dovoljenja deležni pospešenega postopka, če je zadevno delovno mesto med poklici, za katere je značilno pomanjkanje delavcev. Italija ne uporablja več omejitev za državljane držav članic iz širitve 2004, za državljane iz Bolgarije in Romunije pa je uvedla enoletno prehodno obdobje. Tudi Francija, Luksemburg in Nizozemska ne uporabljajo več omejitev za državljane novih držav članic iz širitve 2004, za državljane Bolgarije in Romunije pa se do aprila 2009 še zahteva delovno dovoljenje, čeprav omejitve ne veljajo v sektorjih, v katerih primanjkuje delavcev. Finska, Grčija, Portugalska in Španija ne uporabljajo več omejitev - niti za državljane Bolgarije in Romunije. Na koncu so tu še tri države, ki leta 2004 edine niso uvedle prehodnega obdobja: Irska, Švedska in Velika Britanija. Švedska tudi ni uvedla prehodnega obdobja za državljane iz Bolgarije in Romunije. Na drugi strani sta Irska in Velika Britanija za državljane iz teh dveh držav uvedli prehodne ureditve, dokler ne bo dosežen napredek na področju reform v zvezi s priseljevanjem in dokler ne bo doseženo ustrezno razumevanje širšega vpliva razširjene EU (Spletna stran EURES, 28. april 2009).

Nove članice so z vstopom v EU vstopile tudi v sistem EURES (angl. *European Employment Services*), ki je od leta 1993 enotni okvir za povpraševanje in ponudbo na trgu dela v EU. EURES povezuje zavode za zaposlovanje v državah članicah, Evropsko komisijo, lokalne in regionalne oblasti in druge organe, ki se ukvarjajo z zaposlovanjem (sindikati, zbornice delodajalcev ipd.). EURES igra pomembno vlogo pri ugotavljanju presežka in primanjkljaja dela v različnih gospodarskih panogah, prav tako pa tudi pomaga pri prilagajanju izobrazbe. EURES je zato pomemben člen oblikovanja skupnega evropskega trga dela. Ima tudi svojo spletno stran oziroma portal, kjer so objavljena prosta delovna mesta, za katere delodajalci iščejo kandidate iz drugih držav članic. Kot je predstavljeno na spletni strani EURES-a, je namen portala EURES zagotavljanje informacij, svetovanja in storitev iskanja kandidatov/zaposlitve (usklajevanja ponudbe del in povpraševanja po njih) delavcem in delodajalcem kakor tudi državljanom, ki želijo izkoristiti prednosti, ki jih ponuja načelo prostega pretoka oseb. V mreži EURES sodelujejo tudi Islandija, Lihtenštajn, Norveška in Švica kot del evropskega ekonomskega prostora.

4.6.2 IZKUŠNJE JUŽNIH ŠIRITEV 1981 IN 1986

Ob vstopu Grčije (1981) ter Portugalske in Španije (1986) v EU, so takratne države članice uvedle sedemletno prehodno obdobje na prost pretok delovne sile iz novih držav članic. Izkušnje širitve s takrat bistveno revnejšimi državami Grčije, Portugalske in Španije so pokazale, da kljub visokim razlikam v razvitosti in posledično dohodkih ni prišlo do masovnih migracijskih tokov. V primeru Portugalske in Španije se je zgodilo celo nasprotno: zaradi hitrega razvoja kot posledice vstopa v EU in koriščenja skladov kohezijske politike ter zaradi uspešnih gospodarskih in političnih reform po koncu diktatorskih režimov, so se emigranti v te države celo začeli vračati. Zato se je v primeru teh držav prehodno obdobje skrajšalo na 6 let. Na primeru držav južne širitve je potrebno omeniti še eno dejstvo: te države so sodelovale v rekrutiranju tujih

delavcev, ki je poleg združevanja družin povzročilo obsežne migracijske tokove iz teh držav že v desetletjih pred članstvom in prostim pretokom delovne sile. Posledica teh močnih migracijskih tokov je bilo pomanjkanje domače delovne sile, ki so jo države potrebovale po gospodarskem preporodu po koncu diktatorskih obdobj (Brücker et. al., str. 105-106).

Portugalska je zanimiv primer prehoda iz emigracijske v imigracijsko državo. Portugalska je leta 1986 v EU vstopila v zelo slabem gospodarskem stanju, s težkimi socialnimi bremenimi, slabo infrastrukturo, visoko nepismenostjo, velikim in neučinkovitim kmetijskim sektorjem, neučinkovitim javnim sektorjem, slabo tehnološko opremljenostjo, pomanjkanjem poslovnega znanja in posledično slabo produktivnostjo. Od leta 1986 je država beležila velik gospodarski napredek preko globalizacije gospodarstva, reforme javnega sektorja, izboljšanja socialne in gospodarske infrastrukture, ustvarjanja novih delovnih mest in strukturnih reform, ki so pospešile investicije in razvoj finančne mreže. V tem procesu gospodarskega preporoda so strukturna sredstva kohezijske politike EU igrala zelo pomembno vlogo. Zaradi hitrega gospodarskega razvoja je Portugalska potrebovala dodatno delovno silo in se tako spremenila iz emigracijske v imigracijsko državo (Pereira Ramos, 2000, str. 159).

Različne raziskave so poskušale ugotoviti, kako je prost pretok delovne sile iz južnih držav vplival na ekonomski položaj domačih delavcev v starih državah članicah. Raziskave so ocenile, da povečanje tuje delovne sile iz Irske, Italije, Portugalske, Španije in Turčije v Nemčiji za 10% v najslabšem primeru zniža vrednost domačih plač za 0,5%, v najboljšem primeru pa to vrednost zviša za 0,1%. To pomeni, da ni dokazov, da bi imigracije iz teh držav imele negativne učinke na domače delavce (Brücker et. al., str. 115). Čeprav tudi Turčija spada med »južne države« je njen primer drugačen. Kot prvo je v primerjavi z Grčijo, Portugalsko in Španijo ob njihovem vstopu še dosti manj razvita, saj njen BDP na osebo po pariteti kupne moči predstavlja zgolj tretjino povprečja EU-27, medtem ko so omenjene države ob vstopu beležile dve tretjini takratnega povprečja. Kot drugo so imenovane države pridobile ogromna sredstva iz naslova kohezijske politike, ki je bila uvedena ravno zaradi njihovega članstva. Ob članstvu Turčije v EU slednja ne bo mogla zagotavljati tako velikih sredstev, kot jih je v primeru širitve 1981 in 1986 zaradi »izčrpanosti« po širitvah 2004 in 2007 in političnih pritiskov starih držav članic.

4.6.3 IZKUŠNJE ŠIRITVE 2004 IN 2007

Ob največji širitvi EU leta 2004 ter kasnejši širitvi leta 2007 z Bolgarijo in Romunijo so stare države članice uvedle prehodno obdobje na prost pretok delovne sile iz novih držav članic po formuli 2+3+2. Po preteku prvih dveh let prehodnega obdobja je Komisija evropskih skupnosti na podlagi analize statističnih podatkov pripravila posebno poročilo (Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskem ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij. Poročilo o delovanju prehodnih ureditev, določenih v pristopni pogodbi iz leta 2003 (obdobje od 1. maja 2004 do 30. aprila 2006)). V nadaljevanju predstavljam ključne točke tega poročila, podatki pa so predstavljeni v prilogi 9:

- Mobilnost delovne sile med novimi in starimi državami članicami je zelo majhna oziroma bistveno premajhna, da bi lahko vplivala na trg dela EU.

- Delež državljanov novih držav članic v starih državah članicah se po širitvi ni bistveno spremenil, povečal se je le v Veliki Britaniji ter nekoliko bolj v Avstriji in na Irskem.
- Statistični podatki ne kažejo neposredne povezave med stopnjo mobilnosti delovne sile iz novih držav članic in obstoječimi prehodnimi ureditvami. To pomeni, da je mobilnost delovne sile odvisna od dejavnikov ponudbe in povpraševanja. Pritok v Veliko Britanijo in Švedsko, državi članici, ki nista uvedli prehodnega obdobja, je primerljiv, če ne celo nižji od tistega v države s prehodnimi ureditvami.
- Prav tako je pomembno poudariti, da je v starih državah članicah odstotni delež državljanov iz držav nečlanic EU bistveno večji od deleža državljanov novih držav članic. To pomeni, da je priseljevanje iz držav nečlanic EU precej močnejše, kot je mobilnost znotraj EU.
- Stopnja zaposlenosti državljanov novih držav članic v starih državah članicah je podobna stopnji zaposlenosti domačih državljanov in je na Irskem, v Španiji in v Veliki Britaniji celo višja. Iz tega je razvidno, da državljanji novih držav članic pozitivno prispevajo k učinkovitosti trga dela. Komisija celo meni, da bodo prehodne ureditve samo zavrle potrebne prilagoditve trga dela.
- Stopnja zaposlenosti se je po širitvi v številnih državah povečala. Širitev je pomagala formalno urediti sivo ekonomijo, kjer so delali prej neprijavljeni delavci iz novih držav članic, z znanimi pozitivnimi učinki, kot je večja usklajenost z zakonskimi delovnimi standardi, boljša socialna kohezija in večji prihodki države iz naslova davkov in prispevkov za socialno varnost. Prišlo je tudi do boljše vključenosti državljanov novih držav članic zaradi spremembe odnosa delodajalcev, boljših priložnosti za ustanovitev podjetij, boljše obveščenosti in pravne ureditve.
- Sektorska sestava delovne sile starih držav članic se od širitve ni veliko spremenila, kar kaže na to, da omejen pritok delovne sile iz novih držav članic ni izrinil domačih delavcev. Delavci iz novih držav članic so torej komplementarni delavci in ne substituti.
- Sestava po usposobljenosti delovne sile iz novih držav članic prav tako podpira tezo komplementarnosti. Ta se odraža v višjem odstotnem deležu srednje usposobljenih ljudi, kar je stopnja usposobljenosti, ki je navadno nezadostno zastopana v številnih starih državah članicah in povzroča ozka grla v številnih sektorjih gospodarstva.
- Socialni partnerji so mnenja, da bi omejitve lahko vplivale na odložitev nujno potrebnih reform tako na trgih dela starih kot novih držav članic. Prav tako so poudarili, da omejitve zakonitega dela dejansko povzročajo širjenje dela na črno, kar ima nezaželene socialne posledice.
- Od širitve je bil razvoj na trgu dela v novih državah članicah spodbuden, pri čemer se je stopnja brezposelnosti v skoraj vseh državah zmanjšala. To pomeni, da ne gre pričakovati povečanega pritiska za selitev iz novih držav članic tudi zato, ker obeti za gospodarsko rast ostajajo dobri in ker znatno povečani strukturni skladi in skladi za razvoj podeželja začenjajo prinašati dobre rezultate pri pospeševanju gospodarske rasti in ustvarjanju delovnih mest.

Maja letošnjega leta (2009) bo Komisija pripravila novo poročilo, ki bo še bolj zanimivo, saj bo od širitve minilo že 5 let in omejitve ohranjajo le še štiri države (Avstrija, Belgija, Danska in

Nemčija). Na voljo bo tudi prvo poročilo o Romuniji in Bolgariji, ki sta z vidika Turčije zelo zanimivi zaradi podobne razvitosti in gospodarske strukture. Ob širitvi s Turčijo bodo ti podatki še dosti bolj izkrastilizirani, tako da bo na podlagi teh izkušenj EU lažje izbrala ustrezno formulo za uravnavanje mobilnosti delovne sile iz Turčije. Bistven del obstoječega poročila pa je ta, ki pravi, da delavci iz novih držav članic večinoma ne predstavljajo konkurenčno temveč komplementarno delovno silo, predvsem v tistih sektorjih ali gospodarskih panogah, kjer je potrebna takojšnja dodatna delovna sila. Zato je večji delež imigrantov zaposlen v sezonskih ali kratkotrajnih zaposlitvah. Tokovi mobilnosti delavcev so torej bolj odvisni od povpraševanja po delu imigrantskih delavcev kot od obstoječih prehodnih ureditev (Medved, 2006, str. 12-13). To dejstvo je iztočnica o novem razmisleku o smiselnosti fleksibilnega prehodnega obdobja po formuli 2+3+2 in vprašanje, kakšen pristop naj bi države članice zavzele do mobilnosti delovne sile iz Turčije ob njenem vstopu v EU. Tabela 37 v prilogi 9 prikazuje število imigracij po letih v Švedsko in Veliko Britanijo pred in po širitvi z novimi državami članicami leta 2004 in 2007. Med državami so vrednosti različne, skupaj pa je v letu 2004 in 2005, zlasti na primeru Velike Britanije, videti povečano število imigracij iz novih držav članic. To povečanje pa ni dovolj veliko, da bi lahko govorili o masovnih imigracijah iz novih držav članic. Je pa to povečanje v skladu s teorijami povezave med gospodarsko integracijo in migracijami, ki pravijo, da je v začetnih obdobjih integracije možno pričakovati kratkoročno povečanje migracijskih tokov iz novih, revnejših, držav članic. Dolgoročno bi se te tokovi morali zmanjšati. Ali se bo to res zgodilo, bo ob potencialnem vstopu Turčije v EU leta 2015 že precej bolj jasno.

4.6.4 KAKO URAVNAVATI PROST PRETOK DELOVNE SILE IZ TURČIJE?

Izkušnje širitev iz let 1981, 1986 in za enkrat tudi 2004 kažejo, da državljani iz novih držav članic ob odprtju meja niso preplavili trgov dela starih držav članic. Ob tem je vendarle potrebno priznati, da meje za nove države članice še niso povsem odprte v vseh državah članicah, na primer med Nemčijo in Poljsko, zato je za dokončen sklep še preuranjeno. Ravno izkušnja odprtja meje med Nemčijo in Poljsko, predvidoma šele skrajnega leta 2011, bo najboljša izkušnja za obravnavo Turčije. Turčija ima namreč v Nemčiji močno migracijsko mrežo, ki odtehta večjo geografsko oddaljenost glede na Poljsko.

Ne glede na rezultate zadnjih širitev lahko zaradi političnih in družbenih pritiskov pričakujemo, da bodo stare države članice ob pristopu Turčije uvedle podobne prehodne določbe na področju prostega pretoka delovne sile, kot so jih v primeru širitev 1981, 1986, 2004 in 2007. Brez teh omejitev politiki določenih držav članic in državljani na verjetnih referendumih Turčiji preprosto ne bodo dali zelene luči za polnopravno članstvo. Bolj verjetno je, da bo v primeru Turčije prehodno obdobje celo daljše od sedmih let. Vendar pa se bodo tudi v primeru Turčije stare države članice verjetno različno odločale o časovnem poteku odpiranja svojih trgov dela za turško delovno silo.

Ob upoštevanju ugotovitev Komisije v svojem poročilu leta 2006 politika postopne integracije ne bo niti zmanjšala negotovosti niti lajšala negativnih učinkov na nacionalne trge dela, saj omejitve le odlašajo potrebne reforme na trgu dela - tako starih kot novih držav članic. Prav tako smo videli, da kakršnokoli omejevanje migracij povzroča širjenje ilegalnih migracij in dela na

črno. V primeru omejitve se bo zaradi počasne konvergence migracijski potencial iz Turčije do konca prehodnega obdobja le rahlo zmanjšal. Posledično bo EU po koncu prehodnega obdobja v podobni situaciji kot ob vključitvi Turčije v integracijo.

Tako se postavlja vprašanje, na kakšen način bi lahko EU prehodni sistem ob vstopu Turčije prilagodila, da bi ta prinašal koristi in da bi ga navsezadnje tudi Turčija lažje sprejela. Ena izmed možnosti je sektorska obravnava. Že pri zadnjih dveh širitvah so določene stare države članice svoj trg odprle le delno, torej v posameznih sektorjih, kjer jim primanjkuje delovne sile. Rešitev v okviru tega razmišljanja je že pred širitvijo 2004 predlagal Brücker s sodelavci (Brücker et al., 2001, str. 159-160), in sicer uvedbo sistema kvot in varnostnih klavzul. Slednje so bile uporabljene že pri zadnjih širitvah in pomenijo, da stara država članica lahko kadarkoli uvede omejitve pritoka delovne sile iz nove države članice, če ji povečan prtok delovne sile iz te države povzroča probleme na trgu dela. Sistem kvot ima naslednje prednosti: lahko zmanjša negotovost glede dejanskih velikosti migracij; koriščenje kvot sporoča dejansko nagnjenost k migracijam in če bi kvote ostale neizkoriščene, bi jih lahko odpravili; kvote je lahko nadzorovati preko delovnih dovoljenj; pravilno določene kvote lahko ugodno vplivajo na kvalifikacijsko strukturo migrantov in nazadnje kvote zmanjšajo migracijske pritiske po koncu prehodnega obdobja. Tako se v nasprotju s preprostim odlogom migracij v sistemu kvot migracijski potencial postopoma manjša, kar omogoča mehko prilagoditev.

Razvite članice EU so že globoko v stopnji postindustrijskega razvoja, presegle so celo obdobje storitvenega razvoja in prešle v dobo informacijske družbe, kjer svojo prevlado pridobivajo kvartarne dejavnosti. Zaradi tega so se tudi spremenile potrebe po vrstah delovne sile, ki jo potrebujejo za svoj razvoj. Robotizacija in avtomatizacija proizvodnih procesov potrebujejo kvalificirano delovno silo, na primer strokovnjake s področja računalništva, informatike ipd. Temu trendu sledi tudi domača delovna sila in precej držav EU se že sooča s primanjkljajem manj kvalificiranih delavcev na specifičnih področjih, kot je na primer kovinarstvo. Del tega primanjkljaj lahko pokrijejo s pomočjo mobilnosti delovne sile znotraj EU, torej tudi iz Turčije. Sistem kvot bi tako omogočal, da bi vsaka država članica iz Turčije privabljala takšno delovno silo, kakršno bi potrebovala. EU bi lahko ob tem v prehodnem obdobju določila tudi določen maksimalen odstotek delovne sile, ki lahko prihaja iz Turčije. Dodatno bi se stare države članice lahko zavarovale tudi z določenimi omejitvami v koriščenju socialnih ugodnosti v prehodnem obdobju, s čimer bi se preprečil prihod špekulantov, ki bi želeli izrabljati večje socialne ugodnosti v posameznih državah članicah.

Vendar se je ob tem potrebno zavedati, da ima prost pretok delovne sile lahko nasprotno učinke na izvorno državo oziroma regijo. Izguba visokokvalificirane delovne sile oziroma beg možganov iz Turčije bi lahko ogrozil zmanjšanje razvojnega zaostanka te države. Da bi se v primeru Turčije kompenziral potencialni beg možganov, mora EU imeti dovolj močne kompenzacijske ukrepe, na primer preko preusmeritve dela sredstev kohezijske politike v izobraževalni sektor. Druga naloga je preprečevanje prevelikega odtoka visokokvalificirane delovne sile iz Turčije in promocija pritoka visokokvalificirane delovne sile iz ostalih držav članic v Turčijo. Uravnavanje pretoka visokokvalificirane delovne sile se lahko izvede preko programov Socrates/Erasmus, kjer se z izenačevalnimi kvotami doseže, da bodo pretoki

študentov, ki predstavljajo prihodnjo visokokvalificirano delovno silo, med državami članicami čim bolj uravnoteženi. Kot drugo bo svojo nalogo moral opravljati EURES preko promocije zaposlovanja visokokvalificirane delovne sile iz ostalih držav članic v Turčiji. Delno bo to povečanje že avtomatsko zaradi večjih neposrednih tujih investicij podjetij iz teh držav v Turčiji. Te investicije namreč pogosto prinesejo tudi tuje vodje podjetij in druge strokovnjake, ki nato svoje znanje prenašajo na domače zaposlene. S tem tuji investitorji prinašajo tako finančni kot človeški kapital, ki bosta oba pozitivno vplivala na razvoj Turčije in zmanjševanje razvojnega zaostanka te države.

Kljub vsem naštetim in še dodatnim ekonomskim ukrepom se zaradi političnih in družbenih pritiskov ne bo možno odpovedati prehodnemu obdobju. Poleg tega smo v poglavju o povezavi med gospodarsko integracijo in migracijami videli, da je v začetnih obdobjih integracije možno pričakovati kratkoročno povečanje migracijskih tokov. Kratkoročno je ob ukinitvi vseh omejitev realno pričakovati poskok v turških migracijah delovne sile v ostale države članice tudi zato, ker bi delodajalci v teh državah povpraševali po cenejšem delu turških delavcev. Zato bo verjetno primerno uvesti dvo- ali triletno obdobje, v katerem bi se stare države članice same odločale o tretmaju delovne sile iz Turčije. V tem obdobju bi navdušenje ob članstvu usahnilo, pa tudi političnim in družbenim pritiskom bi bilo ugodeno in prehodno obdobje bi se lahko nadaljevalo z zgoraj omenjenim sistemom kvot in varnostnih klavzul, ki bi Turčijo na primeren način počasi vpeljale v skupni trg dela EU.

Na koncu je potrebno še enkrat poudariti, da na skupnem trgu dela EU potrebuje tudi močan skupni Zavod za zaposlovanje, ki bo več kot to. Ko na skupnem trgu odpravimo formalne ovire mobilnosti delovne sile, so migracije rezultat individualnih odločitev na mikroekonomskem nivoju. Toda tudi v pogojih prostega pretoka delovne sile, kvalifikacije in izobrazba migracije željnih delavcev ne sovpadajo nujno z zahtevami države, ki povprašuje po delu tujih delavcev. Prav tako skupni trg ne odpravi povsem nepopolnih informacij ter kulturnih, jezikovnih, družbenih in podobnih razlik. Zato ni dovolj samo, da se formalno odprejo meje, temveč mora skupni trg poskrbeti tudi zato, da se odpravijo tudi neformalne prepreke. Tu ključno vlogo odigrajo programi, kot so EURES, pobuda EQUAL, Leonardo da Vinci, Socrates/Erasmus in podobni.

Tako kot je praksa v primeru zadnjih dveh širitev EU, bo tudi na primeru Turčije potrebno ločiti vstop Turčije v sistem prostega pretoka delovne sile na eni strani in v schengenski sistem na drugi strani. Vstop Turčije v schengenski sistem bo tako za Turčijo kot za EU kot celoto velik izziv zaradi izjemno dolge zunanje meje Turčije, ki jo je težko nadzorovati. Ta problem bo potrebno reševati skupaj z gradnjo skupne imigracijske in azilne politike EU, ki bi učinkovito urejala problem imigracij iz tretjih držav, ki bodo po članstvu Turčije še bolj pritiskale na njene meje.

SKLEP

V magistrskem delu sem ugotovil, da so mednarodni migracijski tokovi rezultat številnih dejavnikov, ki delujejo na različne načine; pogosto zapleteno, na več nivojih in z dolgoročnimi učinki. Zato ne preseneča, da so bile napovedi, ki so temeljile na statičnih predpostavkah in fiksnih projekcijah, neuspešne pri napovedovanju prihodnjih migracijskih tokov. Za veliko teorij migracij se je izkazalo, da imajo nizko razlagovalno moč predvsem zaradi neupoštevanja dinamizma, ponotranjenega v sodobnih migracijskih tokovih. To je vodilo v več poskusov ponovnega ocenjevanja in prenove obstoječih teoretičnih modelov mednarodnih migracij. Massey-jev pregled teorij migracij tako poudarja pomen razlikovanja med teorijami, ki razlagajo začetek migracijskega toka, in teorijami, ki razlagajo razvoj in ohranjanje tega migracijskega toka, torej dinamičnimi teorijami migracij. Novejše teorije vključujejo tudi pomen spreminjajočih se ekonomskih, družbenih in drugih dejavnikov. Prav tako pa tudi upoštevajo odnos med mednarodno menjavo in gospodarsko integracijo na eni strani ter migracijskimi tokovi na drugi strani.

Migracije delovne sile iz Turčije so predstavljale nov vir, ki je zagotovil kontinuiteto pritoka delovne sile v hitrorastoče zahodnoevropske države, ko so viri delovne sile iz južnoevropskih držav presahnili. Bogatejše in bolj zahodno usmerjene turške regije so imele daleč najpomembnejšo vlogo v zunanjih migracijah. Večina turških migrantov je imela urbane korenine, nivo izobrazbe in izkušenj je bil v primerjavi s turškim povprečjem visok. Turški migranti so bili zato elitni del delovne sile v Turčiji, katerih velika večina je odšla v Zahodno Nemčijo. Danes v tujini prebiva okrog 3,5 milijona turških državljanov. V Evropi jih prebiva skoraj 3 milijone, od tega tri četrtine v Nemčiji. Migracije iz Turčije v zahodnoevropske države so se iz 200.000 na leto v prvi polovici 1970-ih do danes zmanjšale na 50.000 na leto. V luči turškega približevanja EU pomemben del evropskih voditeljev izraža bojazen, da bi se ti tokovi v pogojih proste mobilnosti delovne sile znova močno povečali. Ob tem izstopa dejstvo, če bo Turčija v obdobju 2015-2020 sprejeta v EU, bo takrat največja država ne le po geografskem merilu, temveč tudi po številu prebivalstva. Toda projekcije, ki sem jih obravnaval v tem magistrskem delu, so pokazale, da so te bojazni neupravičene. Rezultati raziskav glede neto migracij iz Turčije v EU-15 v obdobju 2004-2030 so med 1 in 2,1 milijona, pod predpostavko uspešne vključitve Turčije v EU leta 2015. Na drugi strani bi zavrnitev turškega članstva znižala gospodarsko rast v Turčiji, kar bi imelo za posledico migracijo v obsegu 2,7 milijona kljub strogim imigracijskim omejitvam. Tu niso upoštevane negativne posledice verjetne politične nestabilnosti širše regije, ki bi lahko sledila zavrnitvi turškega članstva. Projekcije torej potrjujejo hipotezo, da bodo migracijski pritiski iz Turčije v primeru nečlanstva celo večji kot v primeru članstva in prostega pretoka delovne sile. Zgodovinski pregled migracijskih tokov Turkov in statistično ovrednotenje dejavnikov migracij sta pokazala, da so turški migranti zelo prilagodljivi in upoštevajo predvsem dva kriterija: pričakovan dohodek in povpraševanje po njihovem delu. Zato so bili migracijski tokovi turške delovne sile v smeri zahodnoevropskih držav največji takrat, ko je obstajalo povpraševanje po njihovem delu. Ko se je to povpraševanje

ustavilo, so se zmanjšali tudi migracijski tokovi turške delovne sile. Tudi v prihodnje zato lahko pričakujemo, da se bodo turški migranti prilagajali zlasti povpraševanju po njihovem delu. Torej se bodo migracijski tokovi turške delovne sile v pogojih proste mobilnosti prilagajali gospodarski situaciji v EU in bodo za to za ostale države članice prejšje koristni kot škodljivi. Ob tem se bodo ustavili ilegalni migracijski tokovi iz Turčije, s tem pa tudi negativne posledice, ki jih prinašajo.

Članstvo v EU bi Turčiji omogočilo hitrejše zmanjševanje razvojnega zaostanka turškega gospodarstva. Vključitev v EU bi v Turčijo prinesla dodatne tuje investicije in finančna sredstva z naslova kohezijske politike, ki bi ustvarjale nova delovna mesta, dvignile plače in tako dolgoročno zmanjšale migracijske težnje. Teorija izenačevanja faktorskih cen naj bi s pomočjo regionalne integracije zmanjšala razlike znotraj integracije kot je EU, toda to je sorazmerno dolgoročen proces. Prebivalci manj razvitih držav načeloma ne gledajo tako dolgoročno in jih zanima kratkoročno izboljšanje njihove blaginje, zato se odločijo, da kljub konvergenci v iskanju višjega trenutnega dohodka migrirajo v države z višjimi dohodki. Zato bi takoj po sprejetju Turčije v sistem prostega pretoka delovne sile lahko prišlo do kratkoročnega poskoka v turških migracijah, dolgoročno pa bo zmanjševanje razlik v razvoju migracijske težnje zmanjšalo. Sledi, da bo v kratkoročnem obdobju potrebno imeti določene omejitve v prostem pretoku delovne sile iz Turčije.

Največja nevarnost v okviru same Turčije je velik delež zaposlenih v kmetijstvu, kjer obstaja tudi visoka skrita brezposelnost. Kmetijstvo trenutno ni del carinske unije in je v Turčiji zelo zaščiteno. Turško članstvo v EU bi lahko imelo negativne učinke na kmetijski sektor v obliki povečane brezposelnosti v tem sektorju. Brezposelni kmetje bi se selili v mesta, naraščala bi urbana brezposelnost in s tem pritiski na migracije. Druga največja nevarnost izhaja iz geografskega položaja Turčije: zaradi vstopa v EU bo Turčija postala še močnejša tarča migracijskih pritiskov iz sosednjih gospodarsko in/ali politično nemirnih regij. Posledično bo v Turčiji še več tranzitnih (ilegalnih) migrantov in morda je ravno to največja nevarnost za EU: torej ne turški migranti sami, temveč migranti iz sosednjih regij. Dokaz sta izkušnji Španije in Italije, ki sta po vključitvi v EU postali glavni tarči migrantov iz tretjih držav: najprej ker sta tuje delavce potrebovali za svoj razvoj, kasneje zaradi določenih migracijskih mrež in seveda zaradi geografske lege ob Sredozemskem morju. Turške 7.000 kilometrov morske obale in 2.800 kilometrov gorske meje z Irakom, Iranom in nekdanjimi sovjetskimi republikami na Kavkazu bo zelo težko nadzorovati. To pomeni, da bo v primeru članstva tudi sodelovanje Turčije v schengenskem prostoru zelo velik izziv. Vendar pa bo članstvo Turčije v EU prineslo pozitivne učinke na gospodarsko in politično stabilizacijo celotne regije, kar bo migracijske pritiske iz te regije ustrezno zmanjšalo. Na drugi strani bi zavrnitev turškega članstva v EU prinesla nestabilnost v Turčiji in celotni regiji, kar bi povečalo zlasti nezaželene, torej ilegalne in politične, migracijske tokove iz te regije.

EU si prizadeva za večjo mobilnost delovne sile znotraj notranjega trga. Do sedaj se je izkazalo, da prosta mednarodna menjava na notranjem trgu EU zavira mobilnost delovne sile. EU se zaveda, da tako kot prosta trgovina omogoča boljše specializacije, bi tudi mobilnost delovne sile morala biti čim večja in hkrati takšna, da bi se delo alociralo tam, kjer je najbolj učinkovito, torej

bi se določena vrsta znanja selila v regije in države, kjer tega znanja primanjkuje. V luči ambicioznega lizbonskega strateškega cilja EU kot konkurenčnega, dinamičnega, na znanju temelječega gospodarskega območja EU potrebuje učinkovito delovanje trga dela z večjo fleksibilnostjo, ki jo turška delovna sila lahko prinese.

Izkušnje kažejo, da so mlajši in visokokvalificirani posamezniki bolj pripravljeni prevzeti ceno migracije. Zaradi tega je pričakovati večjo mobilnost mladih in izobraženih posameznikov iz Turčije, že v okviru izmenjave študentov in opravljanja praks v drugih državah članicah, kar je za EU kot celoto koristno, za Turčijo pa le, če bo uspela privabiti znanje iz drugih držav članic. EU poleg mobilnosti delovne sile mora promovirati tudi mobilnost znanja. V Turčiji obstaja veliko znanja, saj veliko turških študentov študira na najboljših svetovnih univerzah. EU mora poskrbeti, da bo to znanje ostalo v EU in da se bo čim bolj širilo med državami članicami. Le tako bo EU lahko dosegla cilje lizbonske strategije. Ob tem so izobraženi posamezniki med različnimi kulturami relativno manj razlikujejo, kar bo omogočilo lažjo integracijo turških imigrantov.

Na koncu lahko vsaj delno potrdimo osrednjo hipotezo, ki pravi, da bo članstvo Turčije v EU z vidika mobilnosti delovne sile za integracijo kot celoto koristno, saj bo s svojo številno mlado delovno silo vsaj kratkoročno pomagalo pri reševanju problema starajočega se prebivalstva, hkrati pa bo prineslo večjo konkurenčnost trga dela, s tem pa tudi večjo dinamičnost notranjega trga EU in tudi večjo mobilnost znanja. Istočasno lahko zavrnamo hipotezo, da bi večji migracijski tokovi imeli negativen vpliv na javne finance in socialno blaginjo v ciljnih državah, saj tega učinka dosedanje raziskave niso potrdile.

Potrdimo lahko tudi hipotezo, ki pravi, da obstaja dokaj upravičena bojazen, da bi bili migracijski tokovi iz Turčije v prvih letih članstva preveliki in da bi ti povečani tokovi lahko prinašali določene negativne učinke za določene skupine evropskega prebivalstva. Dolgoročno pa se bodo zaradi pozitivnih učinkov integracije ti pritiski zmanjšali. Prehodno obdobje do uvedbe prostega pretoka delovne sile bi moralo obsegati kvote in varnostne klavzule, ki bi izničile morebitne kratkoročne šoke na evropskem trgu dela. Vzporedno s prehodnim obdobjem bo morala EU za Turčijo pripraviti resno razvojno politiko, ki bo ustvarjala veliko zaposlitvenih možnosti v Turčiji.

Hipotezo, ki govori o rojstvu nove evropske večkulturne družbe, v tem trenutku ne moremo niti potrditi niti ovreči. Dejstvo pa ostaja, da se kulturno EU ves čas spreminja in sprejem turške drugačne kulture bi lahko prinesel dodatno razsežnost teh procesov. Ob tem bo ključno vlogo igrala uspešna integracija, ki je pogoj za rojstvo večkulturne družbe. Ta integracija pa se ne nanaša le na Turčijo, temveč zlasti na imigrante iz tretjih držav, ki prihajajo iz kulturno raznovrstnih območij.

Vstop Turčije v EU z vidika mobilnosti delovne sile je zagotovo velik izziv, saj sprostitev trga dela za turško delovno silo prinaša vrsto posledic ekonomske, politične in širše družbene narave. Zato lahko pričakujemo, da bo ta tematika še naprej na dnevnem redu širitve EU s Turčijo.

LITERATURA

1. *Address Based Population Registration System Population Census 2008*. (2008). Ankara: State Institute of Statistics, Prime Ministry Republic of Turkey. Najdeno 1. marca 2009 na spletnem naslovu http://www.turkstat.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=1
2. Akgündüz, A. (1993). Labour Migration from Turkey to Western Europe (1960-1974). An Analytical Review. *Capital and Class*, 51, 153-194.
3. Akgündüz, A. (1998). Migration to and from Turkey, 1783-1960: Types, Numbers and Ethno-Religious Dimensions. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 24 (1), 97-120.
4. Akyüz, J. (2008). Göç Yollarında Kafkaslardan Anadolu'ya Göç Hareketleri [Migration Movements from Caucasia to Anatolia]. *Bilig - Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 46, 37-56.
5. Appleyard, T. R. (1991). *International Migration: Challenge for the Nineties*. Geneva: International Organization for Migration.
6. Assous, L. (2000). Regional Integration and Migration Flows: A Critical Review of Recent Literature. *The Conference on Globalisation, Migration and Development, Lisbon, 2-3 November 1998* (str. 59-72). Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
7. Barnard, C. (2000). *EC Employment Law*. (2nd ed.) Oxford: Oxford University Press.
8. Borjas, G. J. (2001). Does Immigration Grease the Wheels of the Labor Market? *Brookings Papers on Economic Activity*, Issue 1, 69-119.
9. Borjas, G. J. (2001). Immigration and Welfare Magnets. *Journal of Labor Economics*, 17 (4), 607-637.
10. Borjas, G. J. (2003). The Labor Demand Curve Is Downward Sloping: Reexamining the Impact of Immigration on the Labor Market. *Quarterly Journal of Economics*, 118 (4), 1335-1374.
11. Borjas, G. J. (2005). The Labor-Market Impact of High-Skill Immigration. *American Economic Review*, 95 (2), 56-60.
12. Borjas, G. J. (2006). Native Internal Migration and the Labor Market Impact of Immigration. *Journal of Human Resources*, 41 (2), 221-258.
13. Boswell, C. (2003). *European Migration Policies in Flux: Changing Patterns of Inclusion and Exclusion*. Oxford: Blackwell.
14. Boswell, C. & Straubhaar, T. (2004). The Illegal Employment of Foreigners in Europe. *Intereconomics*, 39 (1), 4-7.
15. Brown, J. (1988). The Political of Transition in Turkey. *Current History*, 87 (526), 69-74.
16. Brubaker, R. (1995). Aftermaths of Empire and the Unmixing of People: Historical and Comparative Perspectives. *Ethnic and Racial Studies*, 18 (2), 189-218.
17. Brücker, H. et al. (2001). Managing Migration in the European Welfare State. *Third European Conference of the Fondazione Rodolfo De Benedetti*. Najdeno 5. aprila 2009 na spletnem naslovu http://www.frdp.org/images/customer/paper1_23jun01.pdf

18. Cagiano de Azevedo, R. (1994). *Migration and Development Co-operation. Population Studies No. 28*. Strasbourg: Council of Europe Press.
19. Carmon, N. (1996). *Immigration and Integration in Post-Industrial Societies: Theoretical Analysis and Policy-Related Research*. Basingstoke, London: Macmillan.
20. *Census of Population 2000: Migration Statistics*. (2000). Ankara: State Institute of Statistics, Prime Ministry Republic of Turkey. Najdeno 1. marca 2009 na spletnem naslovu
http://www.turkstat.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=12
21. *Census of Population 2000: Social and Economic Characteristics of Population, Turkey*. (2000). Ankara: State Institute of Statistics, Prime Ministry Republic of Turkey. Najdeno 1. marca 2009 na spletnem naslovu
http://www.turkstat.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=13
22. Clay, C. (1998). Labour Migration and Economic Conditions in Nineteenth-Century Anatolia. *Middle Eastern Studies*, 34 (4), 1-32.
23. Cogneau, D. & Mouhoud, M. (2000). Regional Integration, Migration, Growth and Direct Investment: A Reading of the Economic Literature. *The Conference on Globalisation, Migration and Development, Lisbon, 2-3 November 1998* (str. 15-34). Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
24. Coleman, D. (2004). Europe at the Cross-roads: Must Europe's Population and Workforce Depend on New Immigration? *International Migration: Ten Years after Cairo. Scientific Series International Migration of Population: Russia and the Contemporary World* (str. 19-33). Moscow: Lomonosov Moscow State University, Faculty of Economics.
25. Çavuşoğlu, H. (2007). "Yugoslavya-Makedonya" Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri [Immigrations from Former "Yugoslavia-Macedonia" to Turkey and Causes]. *Bilig - Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 41, 123-154.
26. Çiçekli, B. (1999). The Rights of Turkish Migrants in Europe Under International Law and EU Law. *The International Migration Review*, 33 (2), 300-353.
27. Dalen, van H. P., Groenewold, G. & Fokkema, T. (2005). The Effect of Remittances on Emigration Intentions in Egypt, Morocco, and Turkey. *Population Studies*, 59 (3), 375-392.
28. Damijan Pavlič, J. (2006). *Ekonomika in politika mednarodne menjave Slovenije. Prosojnice predavanj*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
29. *Demography Report 2008: Meeting Social Needs in an Ageing Society*. (2008). Brussels: Commission of the European Communities.
30. Diehl, C. & Schnell, R. (2006). "Reactive Ethnicity" or "Assimilation"? Statements, Arguments, and First Empirical Evidence for Labor Migrants in Germany. *International Migration Review*, 40 (4), 786-816.
31. Ehrenberg, R. & Smith, R. S. (2000). *Modern Labor Economics. Theory and Public Policy*. (7th ed.) Reading, Massachusetts: Addison Wesley.
32. Erzan, R., Kuzubaş, U. & Yıldız, N. (2006). Immigration Scenarios: Turkey-EU. *Turkish Studies*, 7 (1), 33-44.
33. *Europe in Figures: Eurostat Yearbook 2008*. (2008). Luksemburg: Eurostat.

34. *European Convention on the Legal Status of Migrant Workers*. (1977). Strasbourg: Council of Europe.
35. *European Demographic Datasheet 2008*. (2008). Dunaj: Vienna Institute of Demography.
36. Faini, R. (2007). Remittances and the Brain Drain: Do More Skilled Migrants Remit More? *The World Bank Economic Review*, 21 (2), 177-191.
37. Fassmann, H. & Münz, R. (1994). *European Migration in the Late Twentieth Century: Historical Patterns, Actual Trends, and Social Implications*. Aldershot, Brookfield: Edward Elgar.
38. Gruden, J. (1992). *Zgodovina slovenskega naroda*. Celje: Mohorjeva družba.
39. Gümüüşçü, O. (2004). Internal Migrations in Sixteenth Century Anatolia. *Journal of Historical Geography*, 30 (2), 231-248.
40. Héran, F. (2004). Five Immigration Myths. *Population and Societies*, 397, str. 1-4.
41. İçduygu, A. (1996). Migration from Turkey to Western Europe: Recent Trends and Prospects. *Mediterranean Conference on Population, Migration and Development. Palma de Mallorca, 15-17 October 1996* (str. 1-14). Strasbourg: Council of Europe.
42. İçduygu, A. (2004). Demographic Mobility and Turkey: Migration Experiences and Government Responses. *Mediterranean Quarterly*, 15 (4), 88-99.
43. İçduygu, A., Sirkeci, I. & Muradoğlu, G. (2001). Socio-economic Development and International Migration: A Turkish Study. *International Migration*, 39 (4), 39-61.
44. Karadayı, F. et al. (1974). *The Population of Turkey*. Ankara: The Institute of Population Studies Hacettepe University.
45. Keyder, C. (2005). Globalization and Social Exclusion in Istanbul. *International Journal of Urban and Regional Research*, 29 (1), 124-134.
46. Kirişçi, K. (2003). The Question of Asylum and Illegal Migration in European Union-Turkish Relations. *Turkish Studies*, 4 (1), 79-106.
47. Klinar, P. (1976). *Mednarodne migracije. Sociološki vidiki mednarodnih migracij v luči odnosov med imigrantsko družbo in imigrantskimi skupnostmi*. Maribor: Založba obzorja.
48. Klinar, P. (1983). *Mednarodne migracije v sodobnih kriznih razmerah*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo, Raziskovalni inštitut.
49. Klinar, P. (1993). Sodobni trendi mednarodnih migracij. *Teorija in praksa*, 5-6, (401-405).
50. Koç, I & Onan, I. (2004). International Migrants' Remittances and Welfare Status of the Left-Behind Families in Turkey. *International Migration Review*, 38 (1), 78-112.
51. Krieger, H. & Maitre, B. (2006). Migration Trends in an Enlarging European Union. *Turkish Studies*, 7 (1), 45-66.
52. Kubursi, A. & Mokbel, M. (2005). The Economics of Migration under Globalization. *Selected Papers of the UNFPA Expert Group Meeting, Marrakech, Morocco 11-12 May 2005* (str. 155-168). New York: United Nations Population Fund.
53. Lejour, A. M. & de Mooij, R. A. (2005). Turkish Delight: Does Turkey's Accession to the EU Bring Economic Benefits? *Kyklos*, 58 (1), 87-120.
54. Malačič, J. (2006). *Demografija: teorija, analize, metode in modeli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
55. Malačič, J. (2007). The Role of Migration in Modern Demographic Regime. *Migration and development: collection of papers of session chairs and key speakers of the*

- International Conference "Migration and Development", Moscow, 13-15 September 2007* (str. 100-114). Moscow: Lomonosov Moscow State University, Faculty of Economics.
56. Mali, F. (1993). Reemigracije znanstvenikov. *Teorija in praksa*, 30 (7-8), 656-659.
57. Martin, P., Midgley, E. & Teitelbaum, M. (2001). Migration and Development: Focus on Turkey. *The International Migration Review*, 35 (2), 596-605.
58. Massey, S. D. (2002). A Synthetic Theory of International Migration. V *World in the Mirror of International Migration* (str. 143-153). Moscow State 'Lomonosov' University.
59. Massey, S. D. (2007). Toward a Comprehensive Model of International Migration. *Migration and development: collection of papers of session chairs and key speakers of the International Conference "Migration and Development", Moscow, 13-15 September 2007* (str. 126-148). Moscow: Lomonosov Moscow State University, Faculty of Economics.
60. Massey, S. D. et al. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19 (3), 431-466.
61. Medved, F. (2006). Mobilnost delavcev. V A. Klinar, *Mobilnost delavcev: izziv, priložnost, pravica* (str. 11-17). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
62. Parla, A. (2007). Irregular Workers or Ethnic Kin? Post-1990s Labour Migration from Bulgaria to Turkey. *International Migration*, 45 (3), 157-181.
63. Pavičić, S. (2000). Bosnia: Migrations. *Migracijske teme*, 16 (4), 333-357.
64. Pereira Ramos, M. (2000). Economic Integration of Portugal in the European Union: Effect on Direct Investment, Migration and Employment. *The Conference on Globalisation, Migration and Development, Lisbon, 2-3 November 1998* (str. 159-179). Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
65. *Podatki o prehodnih pravilih, ki urejajo prost pretok delavcev iz novih držav članic, v nove države članice in med njimi*. Najdeno 28. aprila 2009 na spletnem naslovu EURES <http://ec.europa.eu/eures/main.jsp?&countryId=&accessing=0&content=1&restrictions=0&step=0&acro=free&lang=sl>
66. *Prehodna ureditev za prosti pretok delavcev iz novih držav članic po širitvi Evropske unije 1. maja 2004*. (2004). Bruselj: Evropska komisija.
67. Pugel, T. A. & Lindert, P. H. (2000). *International Economics*. (11th ed.) Boston [etc.]: Irwin/McGraw-Hill.
68. Rabušič, L. & Burjanek, A. (2005). Active Czech Immigration Policy and Potential Public Resistance. *Contribution from PPAS at the European Population Conference, Warsaw, Poland, 26-30 August 2003*. (str. 147-168). Wiesbaden: Federal Institute for Population Research.
69. *Recent demographic developments in Europe, 2005*. (2006). Strasbourg: Council of Europe Publishing.
70. Rystad, G. (1992). Immigration History and the Future of International Migration. *International Migration Review*, 26 (4), 1168-1199.
71. Santis, de R. A. (2003). The Impact of a Customs Union with the European Union on Internal Migration in Turkey. *Journal of Regional Science*, 43 (2), 349-372.

72. Schick, I. C. (1987). *Turkey in Transition: New Perspectives*. Oxford: Oxford University Press.
73. Senjur, M. (2001). Makroekonomija majhnega odprtega gospodarstva. Maribor: Založba MER – MER Evrocenter.
74. Siddique, M. A. B. (2001). *International Migration into the 21st Century: Essays in Honour of Reginald Appleyard*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar.
75. Simon, J. L. (1991). *Economic Consequences of Immigration*. Oxford: Basil Blackwell.
76. Sinigoj, D. (2004). *Turčija na poti v Evropsko unijo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
77. Slovar slovenskega knjižnega jezika (DZS, elektronska izdaja 1.0).
78. *Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskem ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij. Poročilo o delovanju prehodnih ureditev, določenih v pristopni pogodbi iz leta 2003 (obdobje od 1. maja 2004 do 30. aprila 2006)*. (2006). Bruselj: Komisija evropskih skupnosti (KOM (2006) 48 končno).
79. Spletna stran EURES – Evropski portal za zaposlitveno mobilnost: <http://ec.europa.eu/eures/home.jsp?lang=sl>
80. Spletna stran programa Leonardo da Vinci: <http://www.cmepius.si/vzu/leonardo.aspx>
81. Stahl, C. (1988). *International Migration Today. Volume 2: Emerging Issues*. Paris: Unesco.
82. Stark, O. (1991). *The migration of Labor*. Oxford: Basil Blackwell.
83. *Statistisches Bundesamt Deutschland. Strukturdaten und Integrationsindikatoren über die ausländische Bevölkerung in Deutschland 2003*. (2005). Wiesbaden: Statistisches Bundesamt.
84. *Statistisches Bundesamt Deutschland Bevölkerung und Erwerbstätigkeit. Bevölkerung mit Migrationshintergrund: Ergebnisse des Mikrozensus 2007*. (2009). Wiesbaden: Statistisches Bundesamt.
85. *Statistisches Bundesamt Deutschland Bevölkerung und Erwerbstätigkeit. Ausländische Bevölkerung Ergebnisse des Ausländerzentralregisters 2008*. (2009). Wiesbaden: Statistisches Bundesamt.
86. Straubhaar, T. (1986). The Causes of International Labor Migrations – A Demand-Determined Approach. *International Migration Review*, 20 (4), 835-855.
87. Straubhaar, T. (1988). *On the Economics of International Labor Migration*. Bern, Stuttgart: Haupt.
88. Straubhaar, T. (2001). Migration Policies and EU Enlargement. *Intereconomics*, 36 (4), 167-170.
89. Straubhaar, T. (2006). Towards a European Migration Policy. *Intereconomics/Review of European Economic Policy*, 41 (6), 290-291.
90. Tanfer, K. (1983). Internal Migration in Turkey: Socioeconomic Characteristics by Destination and Type of Move, 1965-70. *Studies in Comparative International Development*, 18 (4), 76-111.
91. Tapinos, G. (1999). Clandestine Immigration: Economic and Political Issue. *Trends in International Migration: Continuous Reporting System on Migration (SOPEMI): Annual Report*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
92. Tapinos, G. & Delaunay, D. (2000). Can One Really Talk of the Globalisation of Migration Flows? *The Conference on Globalisation, Migration and Development*,

- Lisbon, 2-3 November 1998 (str. 35-58). Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
93. Thierry, X. (2008). Towards a Harmonization of European Statistics on International Migration. *Population and Societies*, 442, str. 1-4.
 94. Todaro, M. P. (1980). Internal Migration in Developing Countries: A Survey. V R. A. Easterlin (ur.), *Population and Economic Change in Developing Countries* (str. 361-402). Chicago: University of Chicago Press.
 95. Togan, S. (2005). Turkey: Toward EU Accession. *World Economy*, 27 (7), 1013-1045.
 96. *Trends in International Migration: Continuous Reporting System on Migration (SOPEMI): Annual Report, 1999 Edition*. (1999). Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
 97. *Trends in International Migration: Continuous Reporting System on Migration (SOPEMI): Annual Report, 2008 Edition*. (2008). Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
 98. Tunalı, I. (1996). Migration and Remigration of Male Household Heads in Turkey, 1963-1973. *Economic Development and Cultural Change*, 45 (1), 31-67.
 99. *Turkey and the European Union - An Overview*. (2001). Ankara: The Ministry of Foreign Affairs of The Republic of Turkey.
 100. Uredba (ES) št. 862/2007 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. julija 2007 o statistikah Skupnosti o selitvah in mednarodni zaščiti ter o razveljavitvi Uredbe Sveta (EGS) št. 311/76 o zbiranju statističnih podatkov o tujih delavcih. (2007). *Uradni list EU*. (Št. L 199/23, 31. julij 2007).
 101. Verlič Christensen, B. (2002). *Evropa v precepu med svobodo in omejitvami migracij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 102. Worbs, S. (2003). The Second Generation in Germany: Between School and Labor Market. *The International Migration Review*, 37 (4), 1011-1038.
 103. Zagoršek, H. & Štemberger, M. (2005). Kultura in njen vpliv na poslovanje podjetij. V J. Prašnikar (ur.), *Globalno gospodarstvo in kulturna različnost* (str. 57-84). Ljubljana: Časnik Finance.
 104. Zaletel, J. (2006). Integracija migrantov v Republiki Sloveniji. V A. Klinar, *Mobilnost delavcev: izziv, priložnost, pravica* (str. 20-27). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
 105. Yuksel, M. (2005). Taming the Nation: Forced Migration of Kurds and Politics of Internal Displacement in the Making of Modern Turkey, 1925-1947. *Conference Papers - American Sociological Association, 2005 Annual Meeting* (str. 1-19). Philadelphia: American Sociological Association.
 106. Yüксеker, D. (2004). The Consequences of the Forced Migration of Kurds in Turkey: Displacement and Citizenship. *Conference Papers - American Sociological Association, 2004 Annual Meeting* (str. 1-15). San Francisco: American Sociological Association.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

<u>PRILOGA 1: GOSPODARSKA IN POLITIČNA IZKAZNICA REPUBLIKE TURČIJA.....</u>	<u>1</u>
<u>PRILOGA 2: MEDNARODNI MIGRACIJSKI TOKOVI.....</u>	<u>3</u>
<u>PRILOGA 3: DEMOGRAFSKA SLIKA TURČIJE IN EU</u>	<u>6</u>
<u>PRILOGA 4: NOTRANJE MIGRACIJE IN URBANIZACIJA V TURČIJI.....</u>	<u>13</u>
<u>PRILOGA 5: MIGRACIJSKI TOKOVI V POVOJNI EVROPI.....</u>	<u>17</u>
<u>PRILOGA 6: MIGRACIJSKI TOKOVI MED TURČIJO IN EU.....</u>	<u>22</u>
<u>PRILOGA 7: TURČIJA KOT IMIGRACIJSKA IN TRANZITNA IMIGRACIJSKA DRŽAVA31</u>	
<u>PRILOGA 8: TESTIRANJE SPLOŠNEGA MODELA IN PROJEKCIJE MIGRACIJ V DRŽAVE</u>	
<u>ČLANICE EU-15.....</u>	<u>34</u>
<u>PRILOGA 9: VSTOP TURČIJE V EU IN MOBILNOST DELOVNE SILE</u>	<u>37</u>
<u>PRILOGA 10: IZPISI PROGRAMA SPSS PRI TESTIRANJU DEJAVNIKOV MIGRACIJ ..</u>	<u>42</u>

KAZALO TABEL

Tabela 1: Gospodarska in politična izkaznica Republike Turčija	1
Tabela 2: Ena izmed možnih klasifikacij mednarodnih migracijskih vzorcev s primeri	3
Tabela 3: Razdelitev migracij z vidika legalnosti	4
Tabela 4: Prebivalstvo in rasti prebivalstva v Turčiji po popisih prebivalstva.....	6
Tabela 5: Prebivalstvo Turčije po starostnih skupinah in delež oskrbovanega prebivalstva, 1935-2008	7
Tabela 6: Povprečna starost turškega prebivalstva po popisih.....	7
Tabela 7: Primerjava strukture prebivalstva med Turčijo in izbranimi evropskimi državami, 2005 - rangirano od najmlajše do najstarejše države	10
Tabela 8: Primerjava rasti prebivalstva Turčije in izbranih evropskih držav, 1960-2004 (v %) - rangirano po višini rasti v letu 2004	11
Tabela 9: Notranje migracije v Turčiji v obdobju 1975-2000.....	13
Tabela 10: Vrstni red provinc v Turčiji glede na stopnjo neto migracij v obdobju 1995-2000 (neto pozitivne province).....	13
Tabela 11: Vrstni red provinc v Turčiji glede na stopnjo neto migracij v obdobju 1995-2000 (neto negativne province).....	14
Tabela 12: Delež urbanega in ruralnega prebivalstva Turčije 1927-2008.....	15
Tabela 13: Prebivalstvo Istanbula, 330-2007	16
Tabela 14: Število imigrantskih delavcev v evropskih državah glede na državo izvora v letu 1974 (v '000)	17
Tabela 15: Število imigrantskih delavcev v Zahodni Nemčiji glede na državo izvora v obdobju 1961-1974 (v '000)	17
Tabela 16: Število imigrantskih delavcev v evropskih državah glede na državo izvora v letu 1985 (v '000)	18
Tabela 17: Število in delež imigrantskih delavcev v izbranih evropskih državah v obdobju 1997-2006 (v '000 in %)	19
Tabela 18: Število imigrantskih delavcev v Nemčiji po nacionalnosti v obdobju 1997-2006 (v '000).	20
Tabela 19: Skupno število imigrantov po nacionalnosti v Nemčiji v obdobju 1997-2006 (v'000).....	20
Tabela 20: Prošnje za azil v EU in Švici v obdobju 1996-2006.....	21
Tabela 21: Prebivalstvo in neto migracije v Turčiji v obdobju 1960-2004.....	22
Tabela 22: Letni tok in skupno število turških migrantov po letih (1973-2000).....	23
Tabela 23: Nakazila turških emigrantov v Turčijo v obdobju 1964-2007 v milijon USD	24

Tabela 24: Število turških delavcev, ki so bili napoteni v zahodno Evropo preko Ministrstva za delo, po državah (1961-1974)	25
Tabela 25: Nekatere značilnosti turških migrantov (v %) v obdobju 1961-1974.....	25
Tabela 26: Letne imigracije Turkov v izbrane evropske države v '000 v obdobju 1988-2006	26
Tabela 27: Število iskalcev azila iz Turčije v izbranih evropskih državah v obdobju 1997-2006	26
Tabela 28: Skupno prebivalstvo Nemčije, tuji državljani in turški državljani v '000 na dan 31.12. v obdobju 1991-2008.....	27
Tabela 29: Število prebivalcev turške narodnosti v Nemčiji in število naturaliziranih prebivalcev turške narodnosti v Nemčiji v obdobju 1967-2008	28
Tabela 30: Stanje turškega prebivalstva v Nemčiji na dan 31.12.2008 glede na trajanje bivanja v Nemčiji	30
Tabela 31: Imigracije v Turčijo po državah izvora v obdobju 1997-2006 (v '000).....	31
Tabela 32: Število iskalcev azila v Turčiji v obdobju 1980-2006	31
Tabela 33: Ilegalni migranti, ki so jih v obdobju 1995-2001 prijeli turški organi, po nacionalnosti	33
Tabela 34: Število prebivalcev Turčije rojene v drugih državah po državi izvora, primerjava med popisoma 1990 in 2000 (v '000)	33
Tabela 35: Vhodni podatki za testiranje dejavnikov s pomočjo programa SPSS.....	34
Tabela 36: Temeljni pravni viri, ki uveljavljajo načelo prostega gibanja delovne sile znotraj EU	37
Tabela 37: Imigracije v Švedsko in Veliko Britanijo iz novih držav članic EU v obdobju 2002-2007	38
Tabela 38: Stopnje zaposlenosti v državah članicah EU po državljanstvu leta 2005 (v %).....	40
Tabela 39: Stopnja izobrazbe glede na državljanstvo v EU v letu 2005 (v %)	40
Tabela 40: Struktura delovne sile v državah članicah EU po nacionalnosti (v %).....	41

KAZALO SLIK

Slika 1: Meje današnje Turčije in upravna razdelitev na province.....	2
Slika 2: Razdelitev Turčije na regije	2
Slika 3: Globalni migracijski posel	5
Slika 4: Emigracijska tranzicija v predvojni Evropi in povojni Koreji	5
Slika 5: Prebivalstvo in rasti prebivalstva v Turčiji po popisih prebivalstva	6
Slika 6: Primerjava demografske piramide Turčije in povprečja 46 držav članic Sveta Evrope, januar 2005	8
Slika 7: Demografska piramida EU-27 v letu 2008 in projekcija za leto 2060	8
Slika 8: Grafični prikaz stopnje celotne rodnosti v Evropi in Turčiji, 2003-2005	9
Slika 9: Vpliv migracij na demografsko piramido Nemčije v letu 2007	12
Slika 10: Delež urbanega in ruralnega prebivalstva Turčije 1927-2008	15
Slika 11: Letne imigracije Turkov v izbrane evropske države skupaj v '000 v obdobju 1988-2006.....	26
Slika 12: Delež potencialnih migrantov glede na starost.....	35
Slika 13: Delež potencialnih migrantov glede na spol	35
Slika 14: Delež potencialnih migrantov glede na izobrazbo	36
Slika 15: Delež potencialnih migrantov glede na brezposelnost	36
Slika 16: Delež potencialnih migrantov glede na lokacijo	36

Priloga 1: Gospodarska in politična izkaznica Republike Turčija

Tabela 9: Gospodarska in politična izkaznica Republike Turčija

Uradni naziv države:	Republika Turčija (tur. <i>Türkiye Cumhuriyeti</i>)
Površina:	780.580 km ²
Mejne države:	Armenija 268 km, Azerbajdžan 9 km, Bolgarija 240 km, Gruzija 252 km, Grčija 206 km, Iran 499 km, Irak 352 km, Sirija 822 km
Etnične skupine:	Turki 80%, Kurdi 20% (ocena)
Verske skupine:	Muslimani 99.8% (večinoma Suniti), drugi 0.2% (večinoma Katoličani in Židje)
Stopnja pismenosti:	87.4%
Število prebivalcev:	72,6 milijona (ocena 2009); gostota 93 preb./ km ²
Rast prebivalstva:	1,31% (ocena 2009)
Rodnost:	16,15 rojstev na 1.000 prebivalcev (ocena 2008)
Stopnja celotne rodnosti:	2,21 rojenih otrok na žensko (ocena 2009)
Stopnja smrtnosti:	6,0 umrlih na 1.000 prebivalcev (ocena 2008)
Stopnja umrljivosti novorojenčkov:	25,8 umrlih na 1.000 živorojenih
Pričakovana življenjska doba ob rojstvu:	moški: 70,1 let ženske: 73,9 let (ocena 2009)
Neto migracijska stopnja:	+ 0,56 migrantov na 1.000 prebivalcev (ocena 2009)
Urbana populacija:	74,96% celotne populacije (ocena 2008)
Glavno mesto:	Ankara (4,3 milijona prebivalcev)
Druga večja mesta:	Istanbul (10,3), Izmir (3,5), Bursa (1,5), Adana (1,5), Gaziantep (1,2), Konya (0,9), Antalya (0,8), Diyarbakır (0,6)
Uradni jezik:	Turščina, poslovno razširjena raba angleščine
Upravljanje:	parlamentarna demokracija (29. oktober 1923) Predsednik Republike: Abdullah Gül Predsednik Vlade: Recep Tayyip Erdoğan
Upravna razdelitev:	81 provinc
Nacionalna valuta:	Nova turška lira (Yeni Türk Lirası – YTL): 1 EUR = 2,09 YTL (14.04.2009)
BDP nominalno po PKM:	906,5 milijard USD (ocena 2008)
BDP na prebivalca po PKM:	12.000 USD (ocena 2008)
Sestava BDP:	kmetijstvo: 8.5% industrija: 28.6% storitve: 62.9% (ocena 2008)
Inflacija:	10,2% (ocena 2008)
Realna rast BDP:	1,4% (ocena 2008)
Rast industrijske proizvodnje:	4 % (ocena 2008)
Stopnja brezposelnosti:	10,7% plus podzaposlenost 4% (ocena 2008)
Strošek dela na uro:	3,3 USD na uro
Glavne zunanjetrgovinske partnerke:	Nemčija, Rusija, Velika Britanija, Italija, Kitajska, Francija

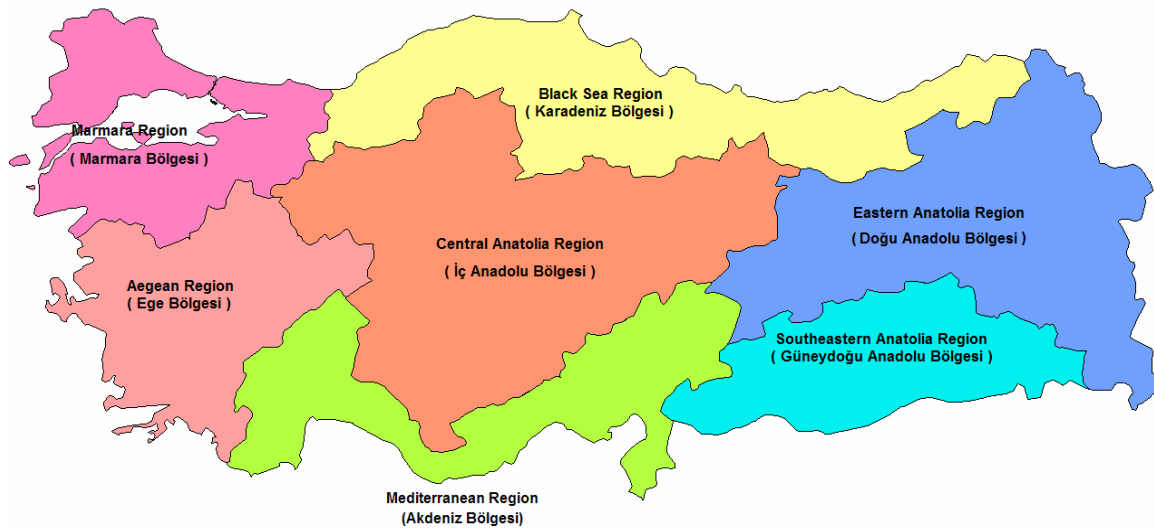
Vir: The Economist Intelligence Unit, CIA World Factbook, Wikipedija, Banka Slovenije

Slika 4: Meje današnje Turčije in upravna razdelitev na province

Vir: http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/turkey_admin_2006.jpg, 30.4.2009

Slika 5: Razdelitev Turčije na regije

Vir: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0f/Turkey_Regions.png, 1.3.2009

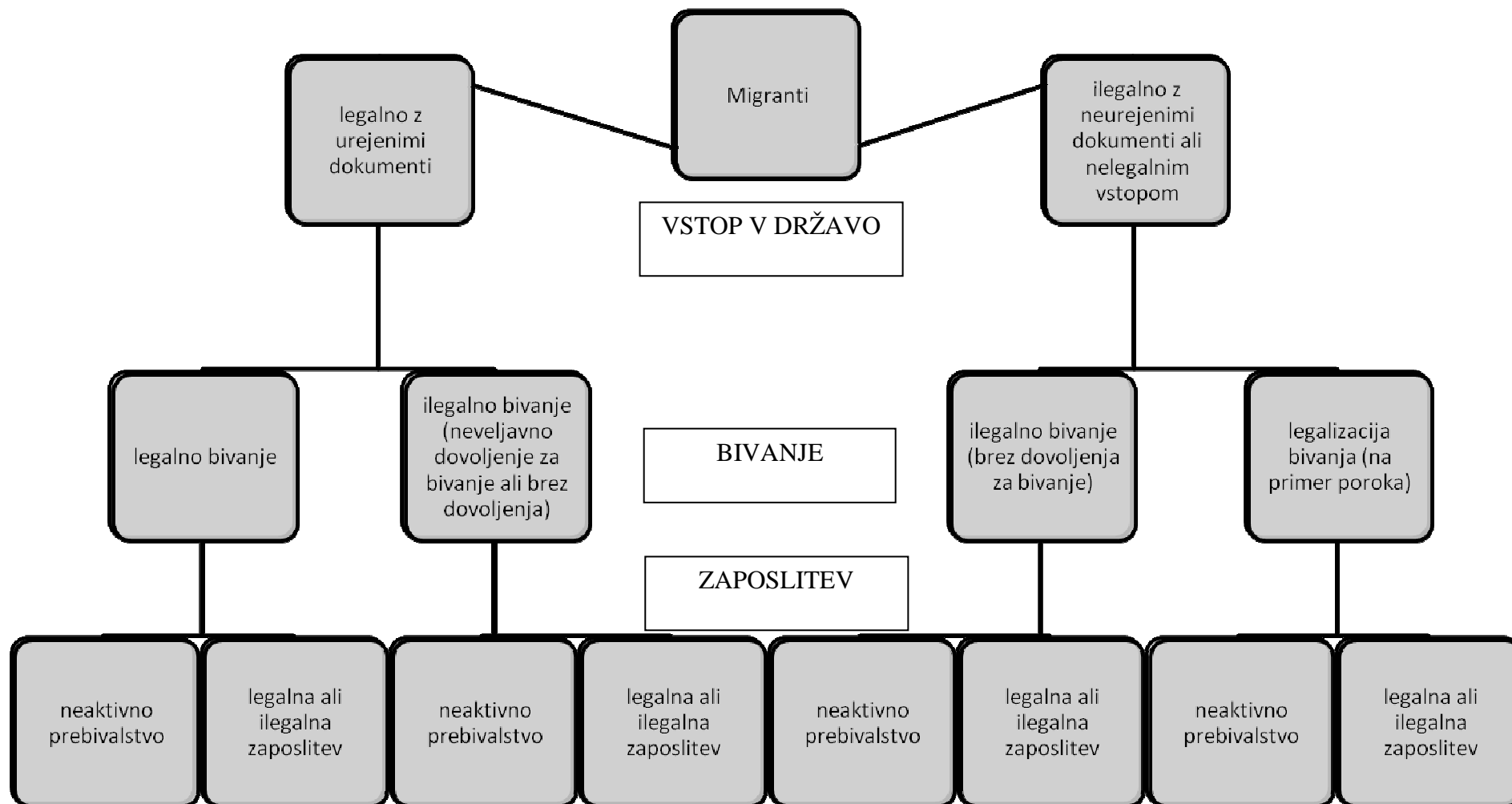
Priloga 2: Mednarodni migracijski tokovi

Tabela 10: Ena izmed možnih klasifikacij mednarodnih migracijskih vzorcev s primeri

od	k	Revne države		Bogate države	
		Začasne	Stalne	Začasne	Stalne
Revne države	Neizobraženi	- Begunci in razseljevanja (Indija-Pakistan po delitvi britanske Indije)		- »Gastarbeiter« migracije - Migracije v države OPEC-a	- Zgodovinske migracije iz osrednje Evrope v druge evropske države in ZDA - Migracije Mehika-ZDA - Sužnji
	Izobraženi	- Mednarodni programi zavodov (tehnična pomoč in sodelovanje znotraj manj razvitih držav) - Diplomatsko osebje	- Trgovci iz vzhodne Azije v Afriko (Indijci v južni Afriki in Ugandi)	- »Gastarbeiter« migracije - Migracije v države OPEC-a - Diplomati - Študenti - Umetniki	- Beg možganov - Sužnji
Bogate države	Neizobraženi	- Politični migranti - Prisilne migracije - Versko zatiranje	- Klasične migracije Evropejcev v Latinsko Ameriko, Afriko in Azijo	- Mejne migracije znotraj Evrope	- Migracije vzhod-zahod
	Izobraženi	- Programi tehnične pomoči - Migracije povezane z multinacionalkami - Diplomatsko osebje - Prostovoljci	- Kmetje - Nedokončana šola - Trgovci (Antična Grčija)	- Strokovnjaki - Tehnični strokovnjaki - Migracije povezane z multinacionalkami - Diplomati - Študenti - Umetniki	- Mobilnost kvalificiranega dela znotraj EU - Migracije Kanada-ZDA

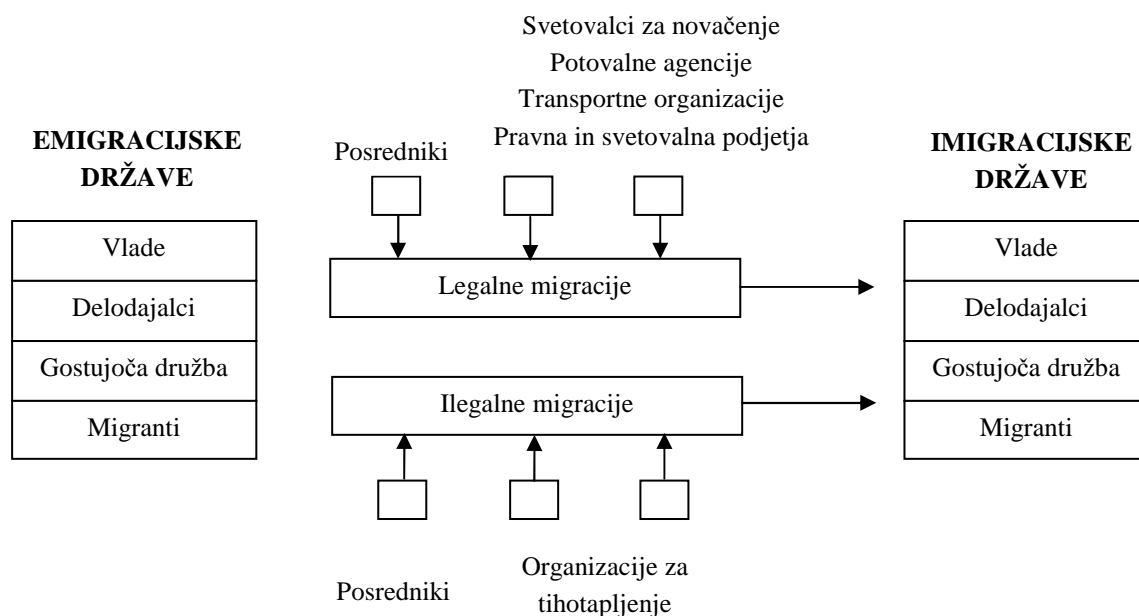
Vir: T. Straubhaar, *On the Economics of International Labor Migration*, 1988, str.45.

Tabela 11: Razdelitev migracij z vidika legalnosti

Vir: G. Tapinos, *Clandestine Immigration: Economic and Political Issue*, 1999, str. 232.

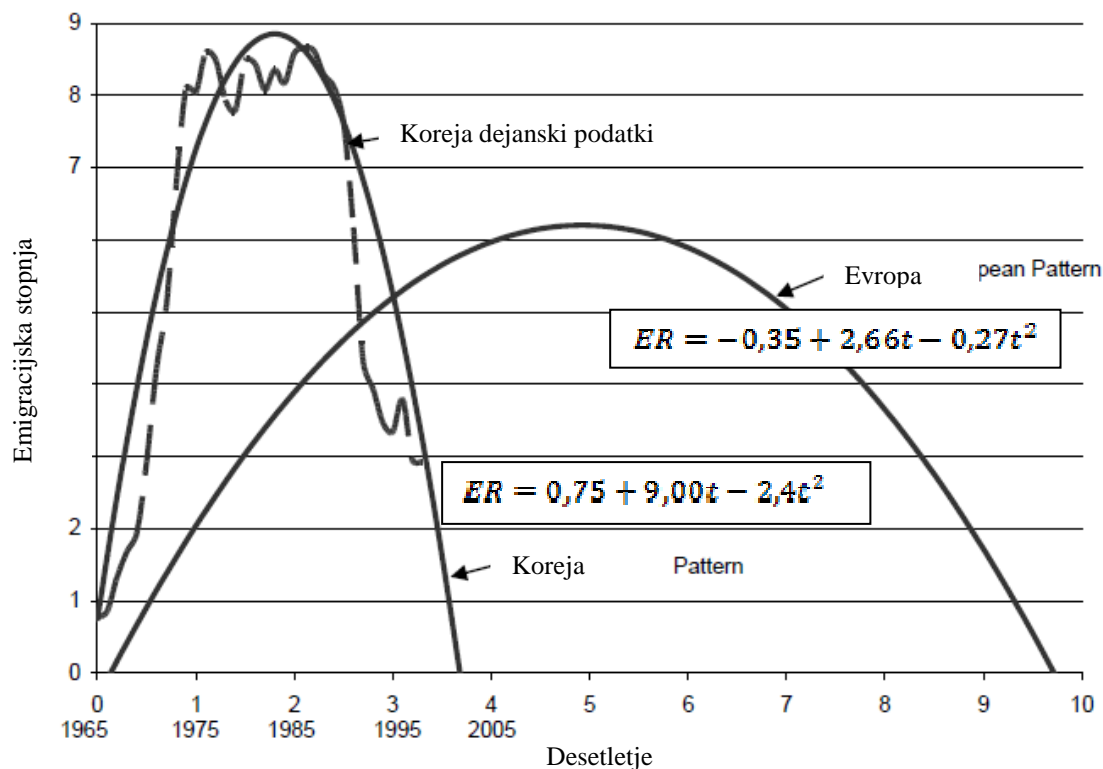
Slika 6: Globalni migracijski posel

Vir: M. A. B. Siddique, *International Migration into the 21st Century: Essays in Honour of Reginald Appleyard*, 2001, str. 90.

Tako v emigracijski kot v imigracijski državi imamo vlado, delodajalce, domačo družbo in migrante (dejanske in potencialne). Vsak od teh ima svoje razloge za ohranjanje in povečevanje migracijskih tokov. Povezujejo jih tokovi legalnih in ilegalnih migrantov, ki jih uravnavajo in povečujejo razni posredniki. Na eni strani so institucije, ki delujejo na legalen način in na drugi ilegalne organizacije, kot na primer organizacije za tihotapljenje ljudi.

Slika 7: Emigracijska tranzicija v predvojni Evropi in povojni Koreji

Vir: S. D. Massey, *A Synthetic Theory of International Migration*, 2002, str. 149.

Priloga 3: Demografska slika Turčije in EU

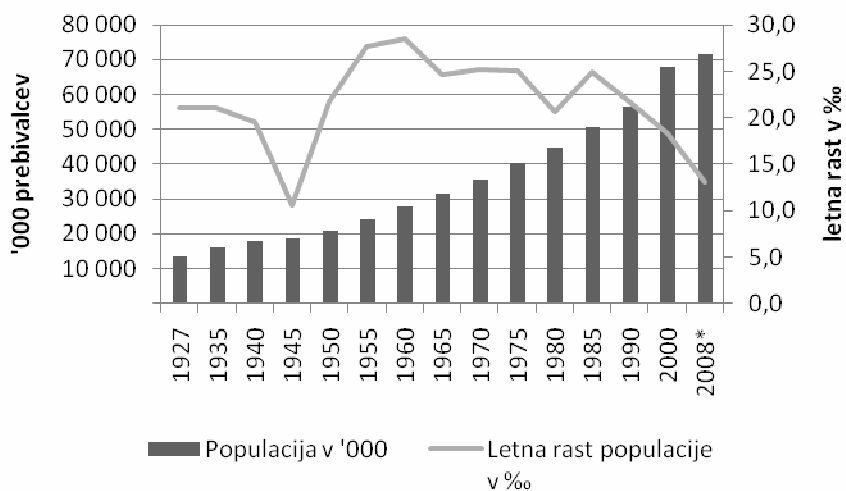
Tabela 12: Prebivalstvo in rasti prebivalstva v Turčiji po popisih prebivalstva

Leto popisa	Prebivalstvo v '000	Letna rast prebivalstva v ‰
1927	13.648	-
1935	16.158	21,1
1940	17.821	19,6
1945	18.790	10,6
1950	20.947	21,7
1955	24.065	27,7
1960	27.755	28,5
1965	31.391	24,6
1970	35.605	25,2
1975	40.348	25,0
1980	44.737	20,6
1985	50.664	24,9
1990	56.473	21,7
2000	67.804	18,3
2008*	71.517	13,1

Opomba: *Podatek na podlagi registra prebivalstva

Vir: Turkish Statistical Institute: http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=39&ust_id=11, 1. marec 2009.

Slika 8: Prebivalstvo in rasti prebivalstva v Turčiji po popisih prebivalstva

Vir: Turkish Statistical Institute: http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=39&ust_id=11, 1. marec 2009.

Tabela 13: Prebivalstvo Turčije po starostnih skupinah in delež oskrbovanega prebivalstva, 1935-2008

Leto popisa	Skupaj prebivalstvo	Delež skupine 0-14	Delež skupine 15-65	Delež skupine 65+	Delež neznano	Skupaj razmerje oskrbovanega do aktivnega prebivalstva	Razmerje oskrbovanih starejših (starost 65+) do aktivnega prebivalstva	Razmerje oskrbovanih mlajših (starost 0-14) do aktivnega prebivalstva
1935	16.158.018	41,2%	54,4%	3,9%	0,4%	82,9	7,1	75,8
1940	17.820.950	42,1%	54,3%	3,5%	0,1%	84,1	6,5	77,6
1945	18.790.174	39,5%	57,0%	3,3%	0,1%	75,1	5,9	69,2
1950	20.947.188	38,3%	58,3%	3,3%	0,1%	71,3	5,7	65,7
1955	24.064.763	39,4%	57,1%	3,4%	0,2%	75,0	6,0	69,0
1960	27.754.820	41,2%	55,1%	3,5%	0,2%	81,1	6,4	74,7
1965	31.391.421	41,9%	54,0%	4,0%	0,1%	84,9	7,3	77,6
1970	35.605.176	41,8%	53,8%	4,4%	0,0%	85,9	8,2	77,7
1975	40.347.719	40,5%	54,7%	4,6%	0,2%	82,3	8,4	73,9
1980	44.736.957	39,0%	55,9%	4,7%	0,4%	78,1	8,5	69,7
1985	50.664.458	37,5%	58,1%	4,2%	0,2%	71,8	7,2	64,6
1990	56.473.035	35,0%	60,7%	4,3%	0,1%	64,7	7,1	57,6
2000	67.803.927	29,8%	64,5%	5,7%	0,0%	55,1	8,8	46,3
2008*	71.517.100	26,3%	66,9%	6,8%	0,0%	49,5	10,2	39,3

Opomba: *Podatek na podlagi registra prebivalstva

Vir: Turkish Statistical Institute: http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=39&ust_id=11, 1. marec 2009.

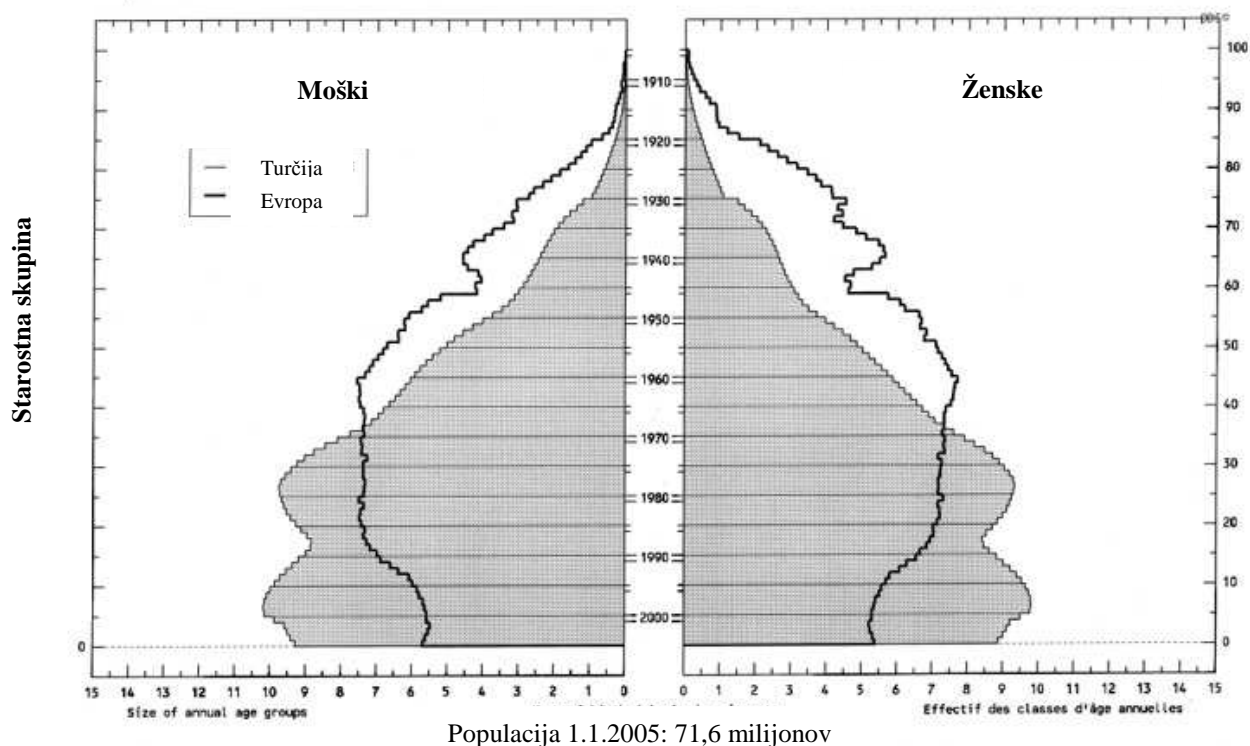
Tabela 14: Povprečna starost turškega prebivalstva po popisih

Leto popisa	Skupaj	Moški	Ženske
1935	21,2	19,1	23,4
1940	19,6	17,7	22,4
1945	20,0	18,8	21,7
1950	20,1	19,2	21,3
1955	20,4	19,6	21,3
1960	20,3	19,5	21,1
1965	19,3	18,7	20,0
1970	19,0	18,5	19,4
1975	19,5	19,2	19,8
1980	19,9	19,5	20,3
1985	20,9	20,6	21,2
1990	22,2	21,9	22,5
2000	24,8	24,4	25,3
2008*	28,5	28,0	28,6

Opomba: *Podatek na podlagi registra prebivalstva

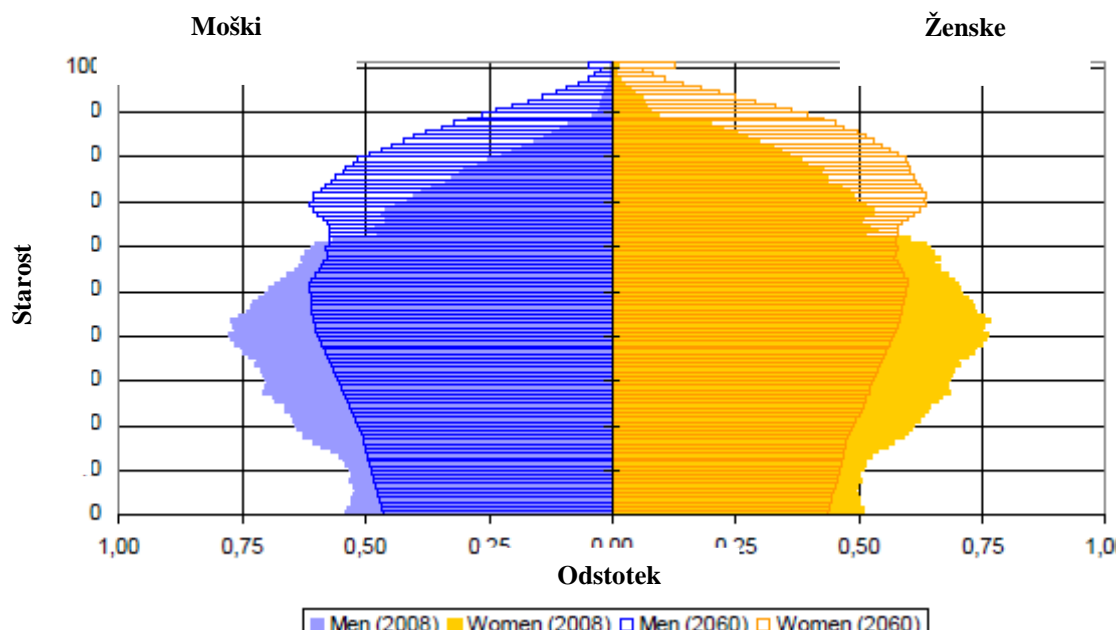
Vir: Turkish Statistical Institute: http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=39&ust_id=11, 1. marec 2009.

Slika 9: Primerjava demografske piramide Turčije in povprečja 46 držav članic Sveta Evrope, januar 2005

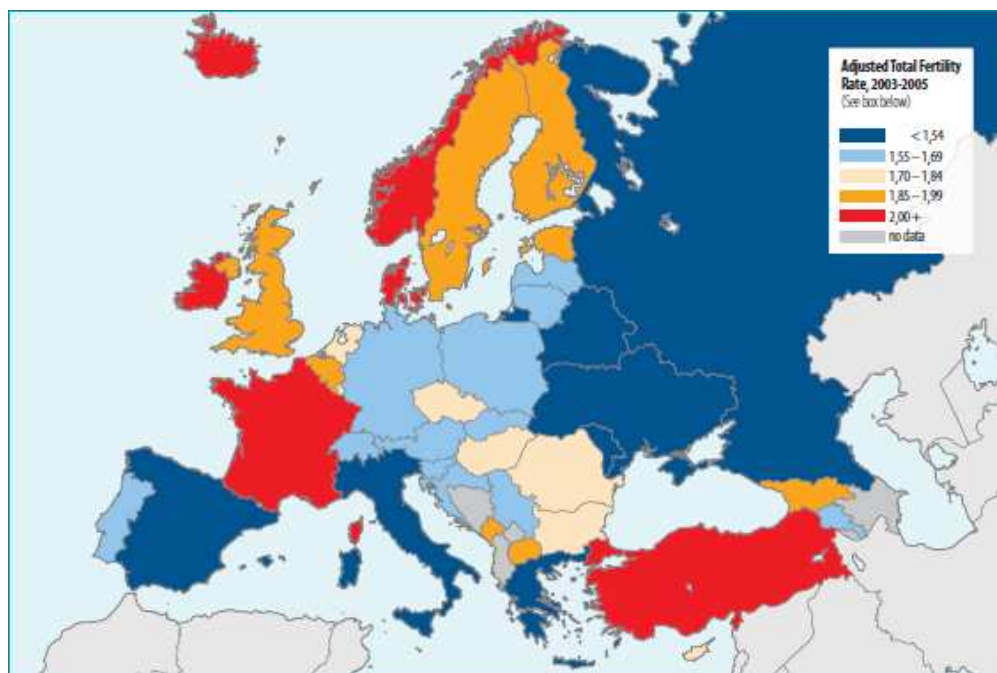
Vir: Council of Europe, Recent Demographic Development in Europe, 2005.

Slika 10: Demografska piramida EU-27 v letu 2008 in projekcija za leto 2060

Vir: Commission of the European Communities, Demography Report 2008: Meeting Social Needs in an Ageing Society, 2008, str. 5.

Slika 11: Grafični prikaz stopnje celotne rodnosti v Evropi in Turčiji, 2003-2005

Vir: Vienna Institute of Demography, European Demographic Data Sheet 2008, 2008, str. 1.

Tabela 15: Primerjava strukture prebivalstva med Turčijo in izbranimi evropskimi državami, 2005 - rangirano od najmlajše do najstarejše države

Država	0-14 (%)	15-44 (%)	45-64 (%)	65+ (%)
Turčija	28,6	49,5	16,1	5,8
Irska	20,7	46,4	21,8	11,2
Slovaška	17,1	46,5	24,9	11,6
Poljska	16,7	44,4	25,7	13,1
Nizozemska	18,5	41,4	26,1	14,0
Češka	14,9	43,4	27,7	14,0
Luksemburg	18,7	42,6	24,4	14,3
Romunija	16,4	45,0	24,2	14,4
Norveška	19,7	40,8	24,8	14,7
Danska	18,8	39,6	26,6	15,0
Litva	17,1	44,3	23,5	15,1
Slovenija	14,4	43,6	26,7	15,3
Madžarska	15,6	41,7	27,0	15,6
Švica	16,3	42,0	26,0	15,8
Finska	17,5	38,7	28,0	15,9
Velika Britanija	18,2	41,6	24,2	16,0
Avstrija	16,1	42,8	25,1	16,0
Estonija	16,0	43,0	24,8	16,2
Francija	18,5	40,5	24,6	16,4
Latvija	14,8	43,7	24,9	16,5
Španija	14,5	45,4	23,3	16,8
Portugalska	15,6	43,0	24,3	17,0
Belgija	17,3	40,8	24,8	17,1
Bolgarija	13,8	42,1	27,0	17,2
Švedska	17,6	39,1	26,1	17,2
Grčija	14,5	43,4	24,3	17,8
Nemčija	14,5	40,9	26,0	18,6
Italija	14,1	41,4	25,2	19,2

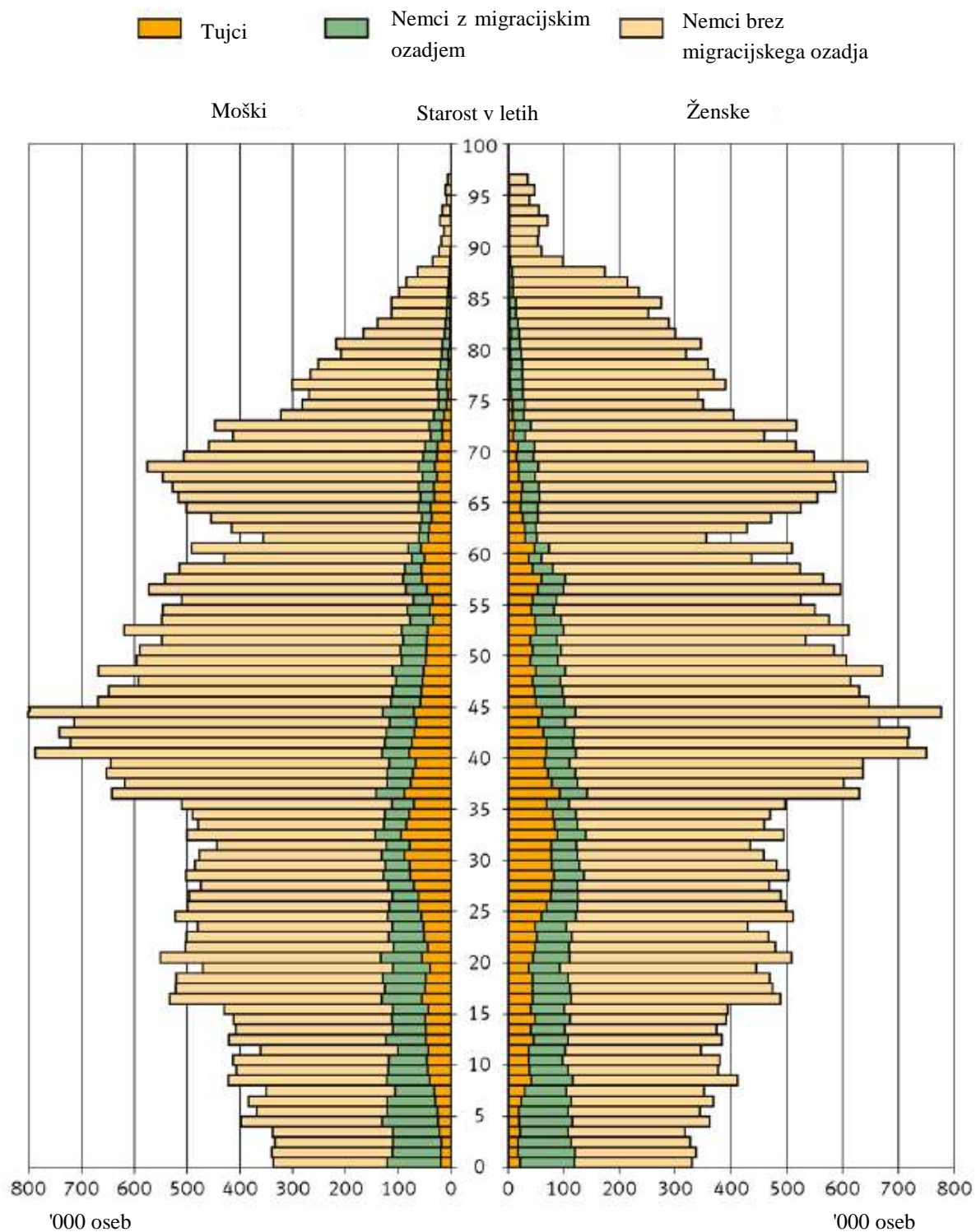
Vir: Council of Europe, *Recent Demographic Development in Europe*, 2005.

Tabela 16: Primerjava rasti prebivalstva Turčije in izbranih evropskih držav, 1960-2004 (v %) - rangirano po višini rasti v letu 2004

Država	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2003	2004
Irska	-0,49	0,31	0,94	1,61	1,17	-0,29	0,40	0,62	1,45	1,60	2,00
Španija	1,02	1,04	1,56	1,08	1,05	0,34	0,12	0,20	1,03	1,62	1,62
Italija	0,69	0,79	0,51	0,53	0,16	0,02	0,09	0,00	0,07	0,98	0,99
Avstrija	0,49	0,63	0,32	-0,35	0,10	0,05	0,86	0,12	0,23	0,44	0,81
Luksemburg	0,59	0,90	0,40	0,86	0,38	0,27	1,34	1,51	0,88	0,73	0,75
Švica	1,21	0,93	0,39	-0,56	0,50	0,45	1,14	0,62	0,55	0,69	0,69
Norveška	0,76	0,78	0,65	0,49	0,33	0,32	0,39	0,49	0,56	0,55	0,63
Francija	0,96	0,72	0,96	0,38	0,55	0,46	0,56	0,41	0,59	0,57	0,60
Portugalska	0,72	-0,67	-0,40	4,71	1,08	0,06	-0,43	0,26	0,60	0,64	0,52
Turčija	2,78	2,47	2,51	2,42	2,24	2,37	2,12	1,83	1,66	1,53	0,49
Belgija	0,54	0,75	-0,10	0,25	0,08	0,01	0,39	0,12	0,24	0,39	0,47
Švedska	0,47	1,00	0,96	0,39	0,18	0,19	0,74	0,24	0,24	0,39	0,40
Velika Britanija	0,81	0,60	0,42	-0,02	0,10	0,24	0,32	0,26	0,36	0,44	0,39
Finska	0,75	0,27	-0,35	0,38	0,34	0,35	0,48	0,35	0,19	0,26	0,32
Grčija	0,79	0,52	0,28	1,33	1,15	0,30	0,71	0,74	0,25	0,31	0,29
Nizozemska	1,21	1,34	1,24	0,98	0,83	0,52	0,79	0,45	0,77	0,40	0,29
Danska	0,77	0,81	0,69	0,25	0,03	0,10	0,21	0,67	0,36	0,26	0,25
Češka	0,44	0,47	0,21	0,69	0,20	0,06	0,02	-0,11	-0,45	0,08	0,09
Slovaška	1,22	0,95	0,75	1,03	0,83	0,67	0,43	0,22	0,07	0,02	0,09
Slovenija	0,53	1,33	0,69	1,03	0,87	1,36	0,18	0,04	0,12	0,07	0,06
Nemčija	0,75	0,98	-0,26	-0,53	0,28	-0,06	0,81	0,34	0,12	-0,01	-0,04
Poljska	1,06	0,67	-0,04	1,00	0,90	0,75	0,38	0,07	-0,02	-0,07	-0,04
Madžarska	0,46	0,25	0,29	0,59	-0,04	-0,37	-0,02	-0,15	-0,21	-0,25	-0,19
Romunija	0,95	0,54	1,09	1,00	0,67	0,40	-0,08	-0,25	-0,11	-0,28	-0,24
Estonija	1,08	0,97	1,24	0,74	0,68	0,69	-0,18	-1,59	-0,37	-0,37	-0,30
Bolgarija	0,97	0,65	0,60	0,25	0,34	-0,24	-1,12	-0,51	-0,51	-0,57	-0,50
Latvija	1,59	0,96	0,62	0,68	0,23	0,69	-0,37	-1,25	-0,74	-0,53	-0,55
Litva	1,65	1,20	1,32	0,80	0,53	0,89	0,22	-0,77	-0,72	-0,48	-0,60

Vir: Council of Europe, *Recent Demographic Development in Europe*, 2005.

Slika 12: Vpliv migracij na demografsko piramido Nemčije v letu 2007

Vir: Statistisches Bundesamt Deutschland, *Bevölkerung und Erwerbstätigkeit. Bevölkerung mit Migrationshintergrund: Ergebnisse des Mikrozensus 2007, 2009*, str. 14.

Priloga 4: Notranje migracije in urbanizacija v Turčiji

Tabela 17: Notranje migracije v Turčiji v obdobju 1975-2000

Vrsta	1975-1980	1975-1980	1980-1985	1980-1985	1985-1990	1985-1990	1995-2000	1995-2000
	(št.)	(%)	(št.)	(%)	(št.)	(%)	(št.)	(%)
Znotraj urbane	1.752.817	48,90	2.146.110	56,18	3.359.357	62,18	3.867.979	57,80
Ruralno-urbane	610.067	17,02	860.438	22,53	969.871	17,95	1.168.285	17,46
Urbano-ruralne	692.828	19,33	490.653	12,84	680.527	12,60	1.342.518	20,06
Znotraj ruralne	528.709	14,75	322.709	8,45	392.935	7,27	313.481	4,68
Vsota	3.584.421	100,00	3.819.910	100,00	5.402.690	100,00	6.692.263	100,00

Vir: Turkish Statistical Institute: http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=39&ust_id=11, 1. marec 2009.

Tabela 18: Vrstni red provinc v Turčiji glede na stopnjo neto migracij v obdobju 1995-2000 (neto pozitivne province)

Vrstni red	Provincia	Neto migracija (1975-1980)	Stopnja neto migracij (%) (1975-1980)	Neto migracija (1980-1985)	Stopnja neto migracij (%) (1980-1985)	Neto migracija (1985-1990)	Stopnja neto migracij (%) (1985-1990)	Neto migracija (1995-2000)	Stopnja neto migracij (%) (1995-2000)
1	Tekirdağ	4.849	16,5	3.438	10,3	17.907	46,7	51.335	96,8
2	Muğla	1.659	4,3	3.058	7,0	15.998	32,9	42.921	70,2
3	Antalya	17.142	26,5	25.339	32,8	82.737	89,7	90.457	64,3
4	Bilecik	-394	-3,0	1.095	7,9	3.009	19,6	10.105	57,9
5	İstanbul	288.653	73,4	297.598	60,5	656.677	107,6	407.448	46,1
6	Bursa	58.720	61,0	47.434	41,1	83.641	61,6	85.325	45,1
7	İzmir	119.896	73,7	82.173	41,9	146.208	63,8	120.375	39,9
8	Isparta	-2.792	-9,3	-5.148	-15,4	-6.495	-17,0	13.869	30,7
9	Çanakkale	-1.408	-4,0	-1.834	-4,9	-2.042	-5,2	11.491	27,4
10	Ankara	49.499	20,6	36.631	13,0	69.511	24,9	90.884	25,6
11	Aydın	9.382	16,7	9.365	14,7	19.077	27,1	21.553	25,5
12	Şırnak	-	-	-	-	-5.165	-24,7	5.950	21,8
13	Denizli	-3.040	-5,7	2.095	3,5	10.570	15,4	15.205	19,9
14	Kırklareli	-3.170	-13,4	-2.252	-8,9	-5.510	-20,7	5.270	18,0
15	Eskişehir	7.759	16,4	8.506	16,0	6.510	11,3	9.582	14,8
16	İçel	40.273	57,5	49.593	56,5	74.717	68,3	18.429	12,4
17	Düzce	-	-	-	-	-	-	2.243	8,0
18	Balıkesir	-6.020	-7,8	3.260	3,9	4.848	5,4	4.804	4,9
19	Yalova	-	-	-	-	-	-	514	3,5
20	Manisa	8.980	11,1	6.499	7,1	20.946	20,6	3.687	3,2
21	Gaziantep	-1.256	-1,8	-4.256	-5,2	-481	-0,5	3.499	3,1
22	Konya	-10.152	-7,5	-10.623	-6,8	-27.184	-17,2	2.787	1,4
23	Kocaeli	53.640	112,9	41.287	67,0	83.262	108,2	211	0,2

Vir: Turkish Statistical Institute: http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=39&ust_id=11, 1. marec 2009.

Tabela 19: Vrstni red provinc v Turčiji glede na stopnjo neto migracij v obdobju 1995-2000 (neto negativne province)

Vrstni red	Provincia	Neto migracija (1975-1980)	Stopnja neto migracij (%) (1975-1980)	Neto migracija (1980-1985)	Stopnja neto migracij (%) (1980-1985)	Neto migracija (1985-1990)	Stopnja neto migracij (%) (1985-1990)	Neto migracija (1995-2000)	Stopnja neto migracij (%) (1995-2000)
24	Kiitahya	383	0,9	37	0,1	-4.609	-8,7	-1.064	-1,8
25	Niğde	-7.311	-16,6	-11.167	-22,6	-15.857	-55,7	-699	-2,2
26	Kayseri	10.698	16,3	-5.145	-6,9	-16.005	-18,9	-3.307	-3,5
27	Erzincan	-9.369	-38,4	-11.583	-45,4	-25.574	-93,3	-1.325	-4,7
28	Uşak	-1.108	-5,0	-2.909	-11,8	570	2,1	-2.058	-6,9
29	Nevşehir	-3.412	-15,5	-1.399	-5,8	-10.708	-41,0	-1.954	-7,1
30	Iğdır	-	-	-	-	-	-	-1.361	-9,3
31	Trabzon	-17.143	-26,2	-25.496	-35,6	-51.495	-67,9	-9.977	-11,1
32	Giresun	-17.523	-40,6	-19.955	-43,4	-34.828	-73,9	-5.849	-12,1
33	Hakkari	-2.064	-16,5	-1.052	-7,6	-4.472	-32,9	-2.346	-12,5
34	Karaman	-	-	-	-	934	4,7	-2.771	-12,6
35	Aksaray	-	-	-	-	-2.391	-8,2	-4.769	-13,4
36	Edirne	-2.783	-9,0	-5.515	-16,5	-7.493	-21,2	-5.106	-14,0
37	Çankırı	-13.828	-59,2	-9.135	-38,1	-15.503	-61,0	-4.471	-18,3
38	Bitlis	-17.653	-81,9	-9.240	-37,0	-20.509	-71,9	-7.104	-21,2
39	Malatya	-23.183	-43,2	-12.944	-22,0	-35.207	-54,2	-16.823	-21,5
40	Rize	-8.624	-26,1	-11.257	-32,6	-28.726	-84,0	-7.473	-21,9
41	Afyon	-13.379	-25,4	-15.855	-26,5	-25.779	-37,7	-16.616	-22,5
42	Burdur	-1.580	-7,5	-4.045	-17,8	-8.825	-36,8	-5.374	-22,7
43	Sakarya	4.315	9,1	7.082	13,2	6.353	10,5	-15.898	-23,1
44	Gümüşhane	-21.762	-86,2	-14.075	-54,1	-22.305	-135,3	-4.003	-23,5
45	Elazığ	-17.366	-44,2	-13.683	-31,6	-21.164	-46,1	-12.363	-23,8
46	Adana	819	0,7	23.829	16,4	26.934	15,8	-40.497	-24,0
47	Osmaniye	-	-	-	-	-	-	-10.385	-24,7
48	Amasya	-7.368	-24,5	-10.463	-32,5	-19.916	-59,7	-9.099	-26,8
49	Kahramanmaraş	-8.206	-13,0	-10.500	-14,2	-33.949	-41,6	-25.530	-28,3
50	Kırıkkale	-	-	-	-	-8.813	-27,7	-11.626	-32,7
51	Kastamonu	-10.717	-26,5	-11.094	-26,9	-26.777	-66,1	-11.689	-32,8
52	Hatay	14.046	20,0	4.869	5,7	-4.002	-4,1	-38.241	-33,9
53	Tunceli	-13.318	-93,7	-17.797	-123,9	-20.332	-153,8	-3.123	-36,7
54	Kilis	-	-	-	-	-	-	-4.042	-38,9
55	Şanlıurfa	-35.253	-60,1	-14.509	-20,9	-26.800	-30,0	-49.312	-38,9
56	Diyarbakır	-15.795	-24,2	-12.550	-16,1	-32.212	-34,8	-48.064	-40,0
57	Karabük	-	-	-	-	-	-	-8.640	-40,7
58	Bolu	-505	-1,2	-4.902	-10,9	-4.149	-8,6	-10.254	-40,8
59	Yozgat	-21.905	-49,2	-14.279	-29,3	-34.502	-64,3	-26.275	-41,9
60	Van	-7.627	-19,7	-11.994	-26,3	-20.780	-37,9	-32.353	-43,6
61	Ordu	-20.668	-32,3	-24.230	-34,5	-42.910	-54,6	-36.958	-44,7
62	Kırşehir	-8.330	-39,3	-6.080	-26,4	-19.647	-80,4	-10.748	-45,1
63	Batman	-	-	-	-	3.925	13,9	-18.032	-45,2
64	Samsun	-11.144	-12,6	-13.709	-13,8	-31.222	-29,1	-51.644	-45,5
65	Tokat	-16.772	-30,0	-16.782	-27,3	-45.746	-67,5	-37.172	-48,4
66	Bingöl	-10.678	-54,6	-9.286	-44,1	-19.888	-87,7	-11.407	-50,1
67	Sivas	-50.302	-75,4	-37.687	-54,6	-76.451	-105,8	-35.627	-51,0
68	Erzurum	-46.093	-66,3	-48.745	-64,8	-88.298	-113,2	-46.491	-54,8
69	Ağrı	-24.986	-80,5	-19.005	-53,5	-37.312	-95,4	-26.213	-56,4
70	Çorum	-23.753	-46,3	-17.712	-32,6	-33.897	-58,5	-33.022	-58,4
71	Bayburt	-	-	-	-	-13.808	-133,2	-5.360	-59,5
72	Muş	-16.937	-66,4	-14.346	-49,4	-33.829	-100,5	-24.069	-59,8
73	Kars	-70.872	-113,1	-50.426	-77,9	-105.025	-163,5	-18.331	-61,1
74	Artvin	-12.687	-61,2	-10.855	-51,1	-20.372	-98,6	-11.560	-63,6
75	Mardin	-28.919	-59,8	-17.495	-31,2	-34.750	-70,2	-42.082	-67,6
76	Adıyaman	-11.371	-34,7	-13.614	-35,4	-17.372	-37,5	-40.745	-70,2
77	Zonguldak	8.679	10,8	-18.551	-20,0	-29.368	-29,4	-44.009	-73,8
78	Siirt	-10.922	-29,5	-18.232	-41,7	-31.311	-140,7	-17.062	-75,1
79	Sinop	-7.944	-32,6	-9.777	-38,4	-22.569	-88,7	-16.387	-75,7
80	Bartın	-	-	-	-	-	-	-15.658	-86,8
81	Ardahan	-	-	-	-	-	-	-13.526	-106,7

Vir: Turkish Statistical Institute: http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=39&ust_id=11, 1. marec 2009.

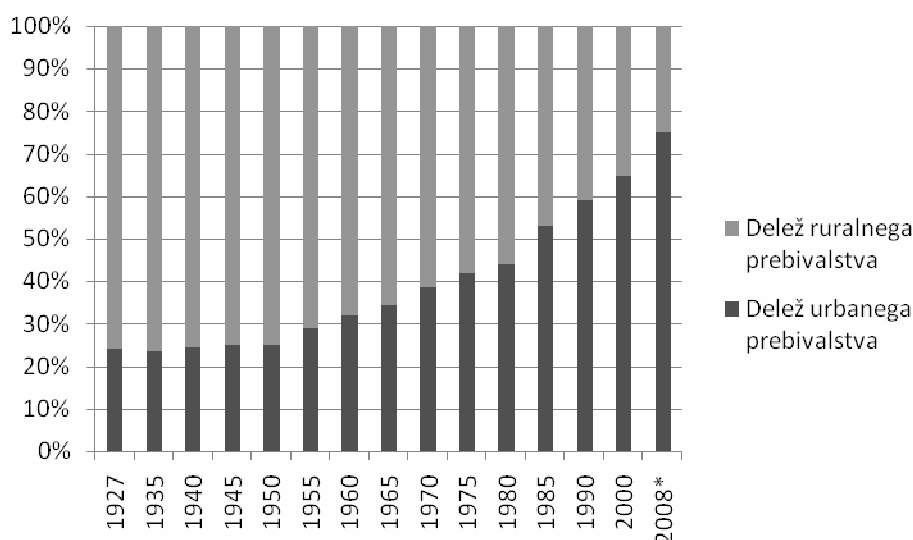
Tabela 20: Delež urbanega in ruralnega prebivalstva Turčije 1927-2008

Leto popisa	Skupaj prebivalstvo	Urbano prebivalstvo	Ruralno prebivalstvo	Delež urbanega prebivalstva	Delež ruralnega prebivalstva
1927	13.648.270	3.305.879	10.342.391	24,22	75,78
1935	16.158.018	3.802.642	12.355.376	23,53	76,47
1940	17.820.950	4.346.249	13.474.701	24,39	75,61
1945	18.790.174	4.687.102	14.103.072	24,94	75,06
1950	20.947.188	5.244.337	15.702.851	25,04	74,96
1955	24.064.763	6.927.343	17.137.420	28,79	71,21
1960	27.754.820	8.859.731	18.895.089	31,92	68,08
1965	31.391.421	10.805.817	20.585.604	34,42	65,58
1970	35.605.176	13.691.101	21.914.075	38,45	61,55
1975	40.347.719	16.869.068	23.478.651	41,81	58,19
1980	44.736.957	19.645.007	25.091.950	43,91	56,09
1985	50.664.458	26.865.757	23.798.701	53,03	46,97
1990	56.473.035	33.326.351	23.146.684	59,01	40,99
2000	67.803.927	44.006.274	23.797.653	64,90	35,10
2008*	71.517.100	53.611.723	17.905.377	74,96	25,04

Opomba: *Podatek na podlagi registra prebivalstva

Vir: Turkish Statistical Institute: http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=39&ust_id=11, 1. marec 2009.

Slika 13: Delež urbanega in ruralnega prebivalstva Turčije 1927-2008

Opomba: *Podatek na podlagi registra prebivalstva

Vir: Turkish Statistical Institute: http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=39&ust_id=11, 1. marec 2009.

Tabela 21: Prebivalstvo Istanbula, 330-2007

Leto	Prebivalstvo	Leto	Prebivalstvo
330	40.000	1914	909.978
400	400.000	1927	680.857
530	550.000	1935	741.148
545	350.000	1940	793.949
715	300.000	1945	860.558
950	400.000	1950	983.041
1200	150.000	1955	1.268.771
1453	36.000	1960	1.466.535
1477	14.803	1965	1.742.978
1566	600.000	1970	2.132.407
1817	500.000	1975	2.547.364
1860	715.000	1980	2.772.708
1885	873.570	1985	5.475.982
1890	874.000	1990	6.629.431
1897	1.059.000	2000	8.803.468
1901	942.900	2007	11.372.613

Vir: Türkiye istatistik kurumu: Address-based population survey 2007: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>, 1. marec 2009.

Priloga 5: Migracijski tokovi v povojni Evropi

Tabela 22: Število imigrantskih delavcev v evropskih državah glede na državo izvora v letu 1974 (v '000)

Imigracijske Emigracijske	N	F	Š	B	NL	L	A	S	VB	Skupaj	v %
Portugalska	81	475	3	4	4	9	-	1	10	587	16,4%
Španija	160	265	75	34	19	2	-	2	17	574	4,2%
Italija	405	230	306	70	10	11	2	3	-	1.037	4,9%
Grčija	223	5	5	6	2	-	-	8	-	249	7,6%
Turčija	585	25	14	10	33	-	29	2	-	698	4,3%
Jugoslavija	495	50	23	3	9	1	166	23	-	770	
Finska	5	1	1	-	-	-	-	105	1	113	4,9%
Druge	441	849	158	103	73	18	32	53	1.773	3.612	
Skupaj	2.395	1.900	585	230	150	41	229	197	1.800	7.527	
Delež v %	8,8%	8,5%	17,9%	5,8%	3,1%	26,3%	7,0%	4,9%	7,0%		

Legenda: N=Nemčija, F=Francija, Š=Švica, B=Belgija, NL=Nizozemska, L=Luksemburg, A=Avstrija, S=Švedska, VB=Velika Britanija; delež v %=delež imigrantskih delavcev v celotni delovni sili

Vir: T. Straubhaar, *On the Economics of International Labor Migration*, 1988, str. 57.

Tabela 23: Število imigrantskih delavcev v Zahodni Nemčiji glede na državo izvora v obdobju 1961-1974 (v '000)

Leto	Skupaj število	Skupaj (%)	Turčija	Jugoslavija	Italija	Grčija	Španija	Portugalska
1961	413	2,0	2	9	170	35	38	0,2
1962	570	2,8	10	17	221	60	75	1
1963	736	3,5	23	36	256	96	106	2
1964	837	4,0	54	43	251	131	127	3
1965	1.062	5,1	107	49	309	175	166	8
1966	1.233	5,8	142	69	364	194	180	17
1967	1.055	4,9	134	96	276	161	137	19
1968	951	4,5	125	90	257	134	109	18
1969	1.233	5,9	184	177	313	165	127	24
1970	1.670	7,8	288	326	351	219	154	36
1971	2.043	9,4	385	436	388	256	175	51
1972	2.216	10,2	457	454	402	266	179	60
julij 1974	2.331	11,1	618	473	341	235	159	82

Vir: A. Akgündüz, *Labour Migration from Turkey to Western Europe (1960-1974)*, 1993, str. 161.

Tabela 24: Število imigrantskih delavcev v evropskih državah glede na državo izvora v letu 1985 (v '000)

Imigracijske Emigracijske	N	F	Š	B	NL	L	A	S	Skupaj	v %
Portugalska	38	464	21	7	3	16	-	-	549	12,2%
Španija	74	140	69	37	8	1	-	-	328	2,3%
Italija	233	139	230	90	7	8	2	-	710	4,5%
Grčija	115	-	5	11	2	-	-	5	137	4,0%
Turčija	589	39	26	32	35	-	29	-	751	4,0%
Jugoslavija	325	44	47	3	5	1	82	22	529	
Finska	-	-	1	-	-	-	-	85	86	4,6%
Druge	449	832	151	216	106	27	27	104	1.913	
Skupaj	1.823	1.658	549	396	166	53	140	216	5.002	
Delež v %	6,5%	6,9%	17,2%	9,4%	2,8%	32,3%	4,2%	4,9%		

Legenda: N=Nemčija, F=Francija, Š=Švica, B=Belgija, NL=Nizozemska, L=Luksemburg, A=Avstrija, S=Švedska, VB=Velika Britanija; delež v %=delež imigrantskih delavcev v celotni delovni sili

Vir: T. Straubhaar, On the Economics of International Labor Migration, 1988, str. 58.

Tabela 25: Število in delež imigrantskih delavcev v izbranih evropskih državah v obdobju 1997-2006 (v '000 in %)

Država	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Avstrija	326	327	334	346	360	371	389	403	418	433
% celotne delovne sile	9,9	9,9	10,0	10,5	11,0	10,9	11,8	11,9	12,0	11,9
Belgija	380	395	383	388	392	394	396	428	440	446
% celotne delovne sile	8,6	8,9	8,5	8,6	8,6	8,6	8,5	9,1	9,2	9,2
Češka	131	111	93	104	104	101	106	108	152	185
% celotne delovne sile	2,5	2,1	1,8	2,0	2,0	1,9	2,1	2,1	2,9	3,6
Danska	94	98	96	97	101	102	102	107	109	115
% celotne delovne sile	3,3	3,4	3,4	3,4	3,5	3,6	3,6	3,9	4,0	4,2
Finska	41	45	46	48	50	55	58
% celotne delovne sile	1,6	1,7	1,8	1,8	1,9	2,1	2,2
Francija	1.570	1.587	1.594	1.578	1.618	1.624	1.527	1.541	1.456	..
% celotne delovne sile	6,1	6,1	5,8	6,0	6,2	6,2	5,6	5,6	5,3	..
Nemčija	3.575	3.501	3.545	3.546	3.616	3.634	3.703	3.701	3.823	3.528
% celotne delovne sile	8,9	8,7	8,8	8,8	9,1	9,2	9,4	9,1	9,3	8,5
Grčija	..	170	157	169	205	259	275	310	325	329
% celotne delovne sile	..	3,7	3,4	3,7	4,5	5,5	5,8	6,4	6,7	6,7
Madžarska	20	22	28	35	39	43	49	66	63	65
% celotne delovne sile	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1,0	1,2	1,6	1,5	1,5
Irska	52	54	58	64	84	102
% celotne delovne sile	3,4	3,3	3,4	3,7	4,7	5,5
Italija	660	661	828	838	841	830	1.479	1.413	1.419	1.463
% celotne delovne sile	2,9	2,9	4,0	3,9	3,9	3,8	6,1	5,8	5,8	5,9
Luksemburg	125	135	146	153	169	175	180	188	196	207
% celotne delovne sile	55,1	57,7	57,3	57,3	61,2	61,3	65,5	62,0	62,6	65,0
Nizozemska	275	270	268	300	303	296	317	299	287	284
% celotne delovne sile	3,8	3,6	3,5	3,9	3,8	3,7	3,9	3,8	3,4	3,3
Norveška	60	67	105	111	134	138	141	149	159	180
% celotne delovne sile	2,8	3,0	4,7	4,9	5,7	5,8	6,3	6,6	6,9	7,4
Portugalska	88	89	92	100	237	288	301	316	271	..
% celotne delovne sile	1,8	1,8	1,8	2,0	4,4	5,3	5,5	5,5	4,9	..
Slovaška	6	6	4	5	4	5	5	5	5	7
% celotne delovne sile	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Španija	179	197	200	455	607	832	982	1.077	1.689	1.824
% celotne delovne sile	1,1	1,2	1,1	2,5	3,4	4,5	5,1	5,4	8,1	8,5
Švedska	220	219	222	222	227	218	221	216	177	177
% celotne delovne sile	5,2	5,1	5,1	5,0	5,1	4,9	4,9	4,8	4,2	4,3
Švica	693	691	701	717	739	830	814	817	830	850
% celotne delovne sile	20,5	20,7	20,1	20,1	21,1	20,9	20,6	20,6	20,9	21,0
Velika Britanija	949	1.039	1.005	1.107	1.229	1.251	1.322	1.445	1.504	1.773
% celotne delovne sile	3,6	3,9	3,7	4,0	4,4	4,6	4,8	5,2	5,4	6,3

Vir: International Migration Outlook: SOPEMI - 2008 Edition

Tabela 26: Število imigrantskih delavcev v Nemčiji po nacionalnosti v obdobju 1997-2006 (v '000)

Država	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Turčija	1.039	..	1.008	996	1.004	974	975	937	840	842
Italija	375	..	386	395	403	407	408	398	391	385
Srbija in Črna gora	207	217	220	218	175	180	208
Grčija	214	..	219	207	210	213	196	198	201	195
Hrvaška	215	..	189	195	193	185	173	186	195	180
Poljska	94	..	100	106	113	133	144	144	167	170
Bosna in Hercegovina	169	..	103	100	96	98	104	114	149	144
Avstrija	123	..	118	110	116	113	118	124	135	129
Portugalska	65	..	77	83	84	76	83	76	83	91
Nizozemska	63	..	63	63	61	63	74	83	86	79
Španija	75	..	69	71	74	71	66	70	76	72
Velika Britanija	76	..	65	71	74	72	78	73	62	70
Francija	58	..	56	67	62	62	65	64	68	66
ZDA	53	..	54	51	58	55	57	55	56	54
Druge države	956	3.501	1.038	823	851	892	944	1.004	1.134	843
Vsota	3.575	3.501	3.545	3.545	3.616	3.634	3.703	3.701	3.823	3.528

Vir: International Migration Outlook: SOPEMI - 2008 Edition

Tabela 27: Skupno število imigrantov po nacionalnosti v Nemčiji v obdobju 1997-2006 (v'000)

Država	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Turčija	2.107	2.110	2.054	1.999	1.948	1.912	1.878	1.764	1.764	1.739
Italija	608	612	616	619	616	610	601	548	541	535
Poljska	283	284	292	301	310	318	327	292	327	362
Grčija	363	364	364	365	363	359	355	316	310	304
Srbija in Črna gora	721	719	737	663	628	591	568	126	297	282
Hrvaška	207	209	214	217	224	231	237	229	229	228
Rusija	69	81	98	116	136	156	173	179	186	188
Avstrija	185	185	186	188	189	189	189	174	175	176
Bosna in Hercegovina	281	190	168	156	159	164	167	156	157	157
Ukrajina	51	64	77	89	103	116	126	128	131	129
Nizozemska	113	112	111	111	112	115	119	114	119	123
Portugalska	132	133	133	134	133	131	131	117	116	115
Španija	132	131	130	129	129	127	126	108	108	107
Francija	104	106	107	110	111	112	113	100	102	104
ZDA	110	111	112	114	114	113	113	97	98	99
Ostale države	1.899	1.909	1.946	1.986	2.044	2.090	2.112	2.290	2.098	2.109
Skupaj	7.366	7.320	7.344	7.297	7.319	7.336	7.335	6.739	6.756	6.756

Vir: International Migration Outlook: SOPEMI - 2008 Edition

Tabela 28: Prošnje za azil v EU in Švici v obdobju 1996-2006

Država	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU-27	313.645	380.450	406.585	424.180	421.470	337.235	268.575	227.520	192.765
Območje evra	186.525	195.570	231.290	264.060	272.585	269.585	244.035	203.055	163.050	152.680	119.565
Avstrija	6.990	6.720	13.805	20.130	18.285	30.125	39.355	32.360	24.635	22.460	13.350
Francija	17.405	21.415	22.375	30.905	38.745	47.290	51.085	52.205	50.545	42.580	26.270
Nemčija	117.335	104.355	98.645	94.775	78.565	88.285	71.125	50.565	35.605	28.915	21.030
Nizozemska	22.855	34.445	45.215	39.275	43.895	32.580	18.665	13.400	9.780	12.345	14.465
Švedska	5.775	9.680	12.840	11.220	16.285	23.500	33.015	31.355	23.160	17.530	24.320
Švica	18.060	23.185	39.735	43.935	15.780	18.720	24.255	18.920	12.730	8.650	8.580
Velika Britanija	29.640	32.500	46.015	71.160	80.315	71.365	103.080	60.045	40.625	30.840	28.320

Vir: Europe in Figures: Eurostat Yearbook 2008, str. 73.

Priloga 6: Migracijski tokovi med Turčijo in EU

Tabela 29: Prebivalstvo in neto migracije v Turčiji v obdobju 1960-2004

Leto	Št. prebivalcev (31.12.)	Neto migracije	Leto	Št. prebivalcev (31.12.)	Neto migracije
1960	27.884.300	27.800	1981	46.115.000	113.700
1961	28.579.500	-53.120	1982	47.277.000	143.500
1962	29.292.000	-47.640	1983	48.468.300	174.000
1963	30.022.300	-41.660	1984	49.689.500	205.100
1964	30.770.800	-35.280	1985	50.881.900	177.500
1965	31.539.100	-27.300	1986	51.998.500	120.600
1966	32.343.700	-18.160	1987	53.139.600	150.400
1967	33.168.800	-24.820	1988	54.305.700	179.300
1968	34.015.000	-30.880	1989	55.523.500	236.900
1969	34.882.800	-36.440	1990	56.712.030	197.530
1970	35.769.000	-45.200	1991	57.821.047	99.017
1971	36.674.800	-35.320	1992	58.934.555	99.508
1972	37.603.600	-22.040	1993	60.053.074	99.519
1973	38.555.900	-8.260	1994	61.176.582	100.508
1974	39.532.200	6.020	1995	62.307.112	98.530
1975	40.498.700	-13.500	1996	63.446.129	99.017
1976	41.343.800	-143.080	1997	64.587.123	96.994
1977	42.206.600	-133.560	1998	65.725.615	98.492
1978	43.087.300	-123.840	1999	66.858.593	102.978
1979	43.986.400	-113.620	2000	67.978.041	102.448
1980	44.981.600	-25.700	2001	69.082.008	102.967
			2002	70.171.476	98.468
			2003	71.253.946	101.470
			2004	71.607.500	-

Vir: Recent Demographic Developments in Europe, 2005.

Tabela 30: Letni tok in skupno število turških migrantov po letih (1973-2000)

Leto	Letni tok migrantov	Skupno število migrantov	Skupno število migrantov v delovni sili
1973	135.820	948.531	735.363
1974	20.211	1.101.398	757.210
1975	4.419	1.254.265	779.057
1976	10.558	1.407.132	800.904
1977	19.084	1.559.999	822.751
1978	18.852	1.712.866	844.598
1979	23.630	1.762.882	866.445
1980	28.503	2.023.102	888.290
1981	58.753	2.075.210	914.408
1982	49.388	2.127.318	940.526
1983	52.470	2.404.031	1.015.544
1984	45.815	2.274.567	1.083.223
1985	47.353	2.282.743	1.071.313
1986	35.608	2.329.608	1.088.653
1987	40.807	2.347.807	1.058.014
1988	53.021	2.377.438	1.060.450
1989	49.928	2.540.530	1.109.965
1990	47.707	2.539.677	1.149.466
1991	53.020	2.857.696	1.250.964
1992	60.121	3.076.434	1.323.017
1993	63.244	3.080.274	1.320.093
1994	61.145	3.304.204	1.331.019
1995	59.483	3.368.675	1.323.486
1996	40.697	3.443.898	1.268.502
1997	33.321	3.455.402	978.578
1998	25.907	3.457.489	991.832
1999	17.475	3.571.771	1.180.420

Vir: I. Koç & I. Onan, International Migrants' Remittances and Welfare Status of the Left-Behind Families in Turkey, 2004, str. 93.

Tabela 31: Nakazila turških emigrantov v Turčijo v obdobju 1964-2007 v milijon USD

Leto	Nakazila v USD mio	Leto	Nakazila v USD mio
1964	9	1986	1.634
1965	70	1987	2.021
1966	115	1988	1.776
1967	93	1989	3.040
1968	107	1990	3.246
1969	141	1991	2.819
1970	273	1992	3.008
1971	471	1993	2.919
1972	740	1994	2.627
1973	1.183	1995	3.327
1974	1.426	1996	3.542
1975	1.313	1997	4.197
1976	983	1998	5.356
1977	982	1999	4.529
1978	983	2000	4.560
1979	1.694	2001	2.786
1980	2.071	2002	1.936
1981	2.490	2003	729
1982	2.140	2004	804
1983	1.513	2005	851
1984	1.807	2006	1.111
1985	1.714	2007	1.209

Vir: İ Koç & İ. Onan, *International Migrants' Remittances and Welfare Status of the Left-Behind Families in Turkey*, 2004, str. 91; Turkish Statistical Institute: http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=59&ust_id=16

Tabela 32: Število turških delavcev, ki so bili napoteni v zahodno Evropo preko Ministrstva za delo, po državah (1961-1974)

Država	Število (1961-74)
Avstralija	5.806
Avstrija	36.962
Belgija	15.864
Danska	3.579
Zahodna Nemčija	649.257
Francija	55.923
Nizozemska	24.862
Švica	7.130
Velika Britanija	2.175
Ostale	8.922
Skupaj	810.480

*Okrog 20% turških migrantov je državo zapustilo neuradno, t.j. mimo Zavoda za zaposlovanje

Vir: A. Akgündüz, *Labour Migration from Turkey to Western Europe (1960-1974)*, 1993, str. 174.

Tabela 33: Nekatere značilnosti turških migrantov (v %) v obdobju 1961-1974

Leto	Urban izvor	Moški	Izobraženi
1961	54,2	96,9	44,8
1962	67,0	96,1	31,9
1963	77,6	91,5	24,5
1964	52,3	93,6	36,9
1965	54,9	78,3	39,0
1966	50,3	71,6	25,7
1967	54,3	60,5	30,5
1968	53,6	73,7	28,8
1969	56,6	80,0	24,5
1970	57,5	83,9	27,0
1971	52,4	83,9	35,5
1972	50,6	78,1	33,7
1973	48,9	80,1	42,0
1974	54,4	93,4	39,2

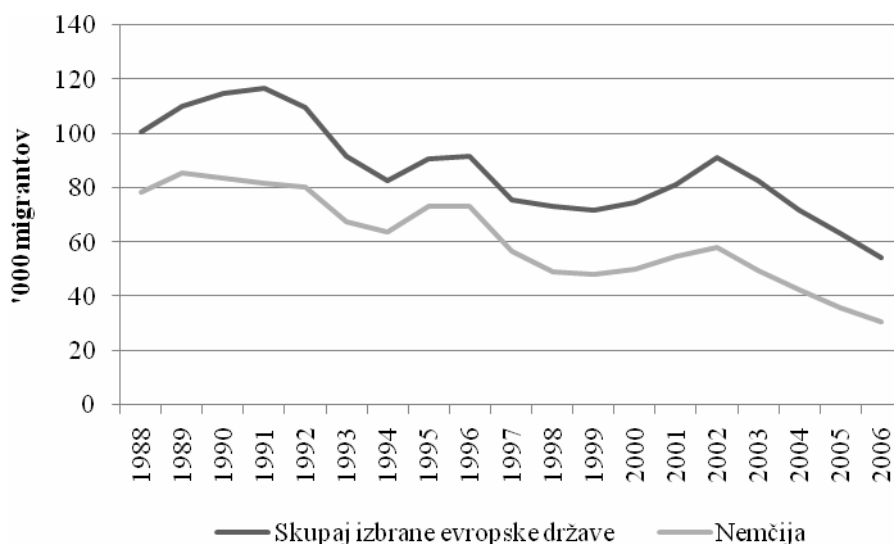
Vir: A. Akgündüz, *Labour Migration from Turkey to Western Europe (1960-1974)*, 1993, str. 174.

Tabela 34: Letne imigracije Turkov v izbrane evropske države v '000 v obdobju 1988-2006

Država	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Avstrija	5,9	7,2	7,0	7,7	10,4	9,7	8,3	7,8	4,9
Belgija	1,4	1,8	2,4	2,9	2,7	2,5	3,6	2,5	2,5	1,4	2,4	2,2	2,8	3,0	3,9	3,8	3,2	3,4	3,0
Danska	1,1	1,8	1,1	0,7	0,6	0,8	1,2	1,0
Finska	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,4
Francija	4,7	5,3	7,0	9,2	9,2	6,8	4,7	3,6	3,4	5,1	6,8	5,8	6,6	6,9	8,5	8,6	9,1	8,9	8,3
Nemčija	78,4	85,7	83,6	81,9	80,6	67,8	63,9	73,6	73,2	57,0	49,2	48,1	50,0	54,7	58,1	49,8	42,6	36,0	30,7
Nizozemska	10,4	11,0	12,6	12,4	9,1	7,8	4,3	4,8	6,4	6,5	5,1	4,2	4,5	4,8	5,4	6,2	4,1	3,1	2,8
Norveška	0,8	0,7	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5
Poljska	0,2	0,2	0,3	0,6	0,6	0,5	0,6	0,7
Švedska	1,2	1,5	1,6	1,5	1,1	0,8	1,1	1,1	1,1	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7	0,8	1,2	1,1	1,1	1,6
Švica	3,6	4,0	6,0	6,7	5,3	4,8	3,8	3,8	3,4	2,9	2,6	3,0	2,8	3,1	3,2	2,7	2,4	2,1	2,0
Skupaj države	100,5	110,0	114,8	116,8	109,7	91,7	82,5	90,6	91,6	75,4	73,4	71,6	74,8	81,4	91,2	82,9	71,6	63,3	54,3

Vir: International Migration Outlook: SOPEMI – 1999 & 2008 Edition

Slika 14: Letne imigracije Turkov v izbrane evropske države skupaj v '000 v obdobju 1988-2006

Vir: International Migration Outlook: SOPEMI – 1999 & 2008 Edition

Tabela 35: Število iskalcev azila iz Turčije v izbranih evropskih državah v obdobju 1997-2006

Država	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Avstrija	340	210	335	592	1.868	3.561	2.854	1.114	1.064	668
Belgija	436	403	518	838	900	970	618	561	453	380
Francija	1.548	1.621	2.219	3.735	5.347	6.582	7.192	4.741	3.867	2.758
Nizozemska	1.135	1.222	1.491	2.277	1.400	629	414	338	289	341
Švica	1.395	1.565	1.453	1.431	1.960	1.940	1.652	1.154	723	693
Velika Britanija	1.445	2.015	2.850	3.990	3.700	3.495	2.990	1.590	950	550
Skupaj	6.299	7.036	8.866	12.863	15.175	17.177	15.720	9.498	7.346	5.390

Vir: International Migration Outlook: SOPEMI - 2008 Edition.

Tabela 36: Skupno prebivalstvo Nemčije, tuji državljani in turški državljani v '000 na dan 31.12. v obdobju 1991-2008

Leto	Prebivalstvo Nemčija skupaj	Od tega tujci	Prebivalci turške narodnosti	Delež Turkov v prebivalstvu Nemčije	Delež Turkov med tujci
1991	80.275	5.882	1.780	2,2%	30,3%
1995	81.818	7.174	1.014	1,2%	14,1%
2000	82.260	7.297	1.999	2,4%	27,4%
2001	82.440	7.319	1.948	2,4%	26,6%
2002	82.537	7.336	1.912	2,3%	26,1%
2003	82.532	7.335	1.878	2,3%	25,6%
2004	82.501	6.717	1.764	2,1%	26,3%
2005	82.438	6.756	1.764	2,1%	26,1%
2006	82.315	6.751	1.739	2,1%	25,8%
2007	82.218	6.745	1.713	2,1%	25,4%
2008	82.098	6.728	1.688	2,1%	25,1%

* V letu 2007 bi v Nemčiji živel 66.846 tisoč prebivalcev, če ne bi v preteklosti sprejemala migrantov

Vir: Statistisches Bundesamt Deutschland: Strukturdaten und Integrationsindikatoren über die ausländische Bevölkerung in Deutschland, 2005, str. 64-65, tabela 1.6 in Statistisches Bundesamt Deutschland: Bevölkerung und Erwerbstätigkeit. Ausländische Bevölkerung Ergebnisse des Ausländerzentralregisters, 2009, str. 26-33, tabela 3.

Tabela 37: Število prebivalcev turške narodnosti v Nemčiji in število naturaliziranih prebivalcev turške narodnosti v Nemčiji v obdobju 1967-2008

Leto	Turški državljani	Nacionalizirani kumulativa	Skupaj turške korenine
1967	172.439		172.439
1968	205.354		205.354
1969	322.421		322.421
1970	469.160		469.160
1971	652.812		652.812
1972	712.289	182	712.471
1973	910.525	454	910.979
1974	1.027.770	828	1.028.598
1975	1.077.097	1.053	1.078.150
1976	1.079.300	1.333	1.080.633
1977	1.118.041	1.590	1.119.631
1978	1.134.917	1.907	1.136.824
1979	1.231.474	2.219	1.233.693
1980	1.462.442	2.618	1.465.060
1981	1.546.280	3.152	1.549.432
1982	1.580.671	3.732	1.584.403
1983	1.552.328	4.585	1.556.913
1984	1.425.798	5.638	1.431.436
1985	1.401.932	6.948	1.408.880
1986	1.434.255	8.440	1.442.695
1987	1.453.708	9.624	1.463.332
1988	1.523.678	10.867	1.534.545
1989	1.612.623	12.580	1.625.203
1990	1.694.600	14.614	1.709.214
1991	1.779.586	18.143	1.797.729
1992	1.854.915	25.520	1.880.435
1993	1.918.395	38.435	1.956.830
1994	1.965.577	58.025	2.023.602
1995	2.014.311	89.603	2.103.914
1996	2.049.060	135.897	2.184.957
1997	2.107.426	178.137	2.285.563
1998	2.110.223	237.801	2.348.024
1999	2.053.564	341.701	2.395.265
2000	1.998.534	424.562	2.423.096
2001	1.947.938	501.135	2.449.073
2002	1.912.169	565.766	2.477.935
2003	1.877.661	622.010	2.499.671
2004	1.764.318	666.475	2.430.793
2005	1.764.000	699.136	2.463.136
2006	1.739.000	699.136	2.438.136
2007	1.713.000	..	2.527.000
2008	1.688.370

Vir: Statistisches Bundesamt Deutschland: Interni viri, 14.4.2009.

Tabela 38: Stanje turškega prebivalstva v Nemčiji na dan 31.12.2008 glede na trajanje bivanja v Nemčiji

Trajanje bivanja v letih	Število
pod 5	17.033
5-10	56.282
10-15	157.433
15-20	156.214
20-25	127.454
25-35	341.521
35-45	338.739
45-55	173.893
55-65	163.441
65-75	131.315
75-85	23.818
85-95	1.126
95+	101
Skupaj	1.688.370
Povprečno trajanje bivanja	36,4 let

Vir: Statistisches Bundesamt Deutschland: Bevölkerung und Erwerbstätigkeit Ausländische Bevölkerung Ergebnisse des Ausländerzentralregisters, 2009, str. 34-45, tabela 4.

Priloga 7: Turčija kot imigracijska in tranzitna imigracijska država

Tabela 39: Imigracije v Turčijo po državah izvora v obdobju 1997-2006 (v '000)

Država	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bolgarija	49,1	54,0	61,4	61,7	58,7	54,9	48,2	44,9	53,7	51,7
Azerbajdžan	4,9	6,4	8,0	10,6	10,0	9,9	9,5	10,5	10,5	12,3
Nemčija	6,5	6,6	5,1	5,3	5,4	5,9	6,3	7,1	8,4	9,8
Velika Britanija	3,0	3,7	3,2	3,3	3,2	2,9	3,8	4,8	6,4	7,8
Rusija	4,5	5,4	5,2	6,9	6,2	6,5	6,1	6,3	6,4	7,8
Irak	2,6	3,5	5,4	5,5	5,5	4,3	4,5	4,6	6,1	7,0
ZDA	7,4	6,4	6,2	6,4	5,5	5,8	5,8	5,6	6,1	6,6
Grčija	7,4	8,0	7,7	7,3	6,6	6,5	6,6	6,6	5,9	6,3
Iran	4,6	4,8	6,0	6,1	6,6	5,7	5,3	5,7	6,0	6,1
Afganistan	2,9	3,2	3,6	3,5	3,4	3,4	3,9	4,0	3,6	5,7
Moldavija	0,5	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	1,1	1,6	3,1	5,5
Ukrajina	1,3	1,9	2,1	2,3	2,3	2,2	2,3	2,6	3,4	4,3
Kazahstan	1,7	2,4	2,6	3,7	3,5	3,2	3,4	3,8	3,9	4,2
Francija	2,6	3,1	2,9	3,1	2,8	2,7	2,8	2,8	3,0	3,3
Danska	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,4	0,3	0,4	0,4	3,3
Druge države	29,2	32,4	34,0	35,4	34,1	36,6	37,4	36,6	42,7	49,4
Skupaj	128,5	143,0	154,3	162,3	154,9	151,8	147,2	148,0	169,7	191,0

Vir: International Migration Outlook: SOPEMI - 2008 Edition.

Tabela 40: Število iskalcev azila v Turčiji v obdobju 1980-2006

Leto	Število	Leto	Število
1980	..	1994	4.443
1981	..	1995	3.840
1982	786	1996	4.183
1983	1.309	1997	5.053
1984	2.137	1998	6.838
1985	..	1999	6.606
1986	..	2000	5.685
1987	3.260	2001	5.041
1988	5.532	2002	3.795
1989	3.243	2003	3.952
1990	2.505	2004	3.908
1991	9.074	2005	3.921
1992	7.011	2006	4.553
1993	5.796	Skupaj	40.653

Vir: International Migration Outlook: SOPEMI - 2008 Edition.

Tabela 41: Ilegalni migranti, ki so jih v obdobju 1995-2001 prijeli turški organi, po nacionalnosti

Nacionalnost	Število ljudi
Afganistan	22.017
Bangladeš	9.062
Pakistan	15.754
Iran	17.714
Irak	73.045
Sirija	3.741
Republike nekdanje Sovjetske zveze (Rusija, Ukrajina, Moldavija, Gruzija, Azerbajdžan, Armenija)	58.072
Bolgarija	4.812
Romunija	13.001
Turčija	10.678
Ostalo	94.543
Skupaj	322.439

Vir: K. Kirişçi, The Question of Asylum and Illegal Migration in European Union-Turkish Relations, 2003, str. 94.

Tabela 42: Število prebivalcev Turčije rojene v drugih državah po državi izvora, primerjava med popisoma 1990 in 2000 (v '000)

Država	1990	2000
Bolgarija	462,8	480,8
Nemčija	176,8	273,5
Grčija	101,8	59,2
Nizozemska	9,9	21,8
Rusija	11,4	19,9
Velika Britanija	6,5	18,9
Francija	10,3	16,8
Avstrija	7,0	14,3
ZDA	12,9	13,6
Iran	10,5	13,0
Ciper	9,2	10,4
Švica	8,1	10,4
Druge države	310,1	326,1
Skupaj	1.137,2	1.278,7

*V prejšnjih popisih se tega vprašanja ni spremljalo

Vir: International Migration Outlook: SOPEMI - 2008 Edition.

Priloga 8: Testiranje splošnega modela in projekcije migracij v države članice EU-15

Testiranje dejavnikov

Tabela 43: Vhodni podatki za testiranje dejavnikov s pomočjo programa SPSS

Leto	Imigracije turških državljanov v Nemčijo (število) ⁽¹⁾	BDP p.c. PKM (USD) Turčija ⁽²⁾	BDP p.c. PKM (USD) Nemčija ⁽²⁾	Razlika v BDP p.c. PKM (USD)	Stopnja brezposelnosti v Nemčiji ⁽²⁾	Stopnja brezposel. in podzaposl. v Turčiji ⁽³⁾	Todarov indeks ^(*)
1991	82.536	5.884	19.895	14.011	4,2	15,3	3,24
1992	81.303	6.261	20.649	14.388	6,3	16,1	3,09
1993	68.466	6.793	20.803	14.010	7,6	17,4	2,83
1994	64.725	6.440	21.741	15.301	8,2	17,3	3,10
1995	74.517	6.922	22.537	15.615	8,0	14,0	3,00
1996	74.144	7.441	23.098	15.657	8,7	13,0	2,83
1997	56.992	8.181	23.593	15.412	9,4	14,0	2,61
1998	49.178	8.439	24.256	15.817	9,1	12,6	2,61
1999	48.129	8.046	25.142	17.096	8,3	18,1	2,87
2000	50.000	8.724	25.919	17.195	7,5	13,4	2,75
2001	54.695	8.178	26.862	18.684	7,6	14,4	3,04
2002	58.100	8.217	27.587	19.370	8,4	15,7	3,08
2003	49.800	8.316	28.579	20.263	9,3	15,3	3,12
2004	42.644	9.595	29.912	20.317	9,8	14,4	2,81
2005	36.019	10.841	31.380	20.539	10,6	13,6	2,59
2006	30.700	12.074	32.835	20.761	9,8	13,5	2,45
2007	27.599	12.993	34.391	21.398	8,4	12,5	2,42

* Opomba: $Todarov\ indeks = (1 - u_t^{nem}) * \frac{y_t^{nem}}{y_t^{tr}}$

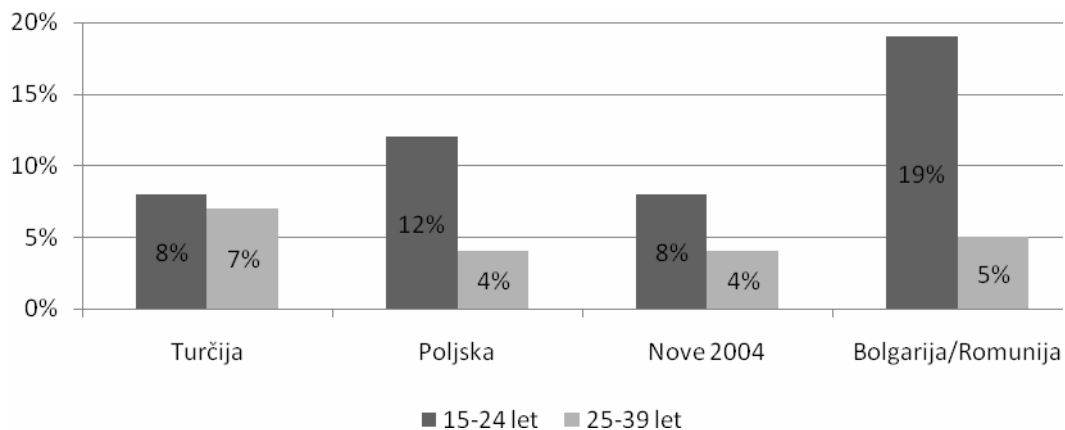
Viri: (1): Eurostat Database: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data/database>

(2): OECD Database: <http://www.oecd.org/dataoecd/26/40/38785295.htm>

(3): Turkish Statistical Institute: http://www.turkstat.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=25&tb_adi=Labour%20Force%20Statistics&ust_id=8
(Podatki na dan 29.4.2009)

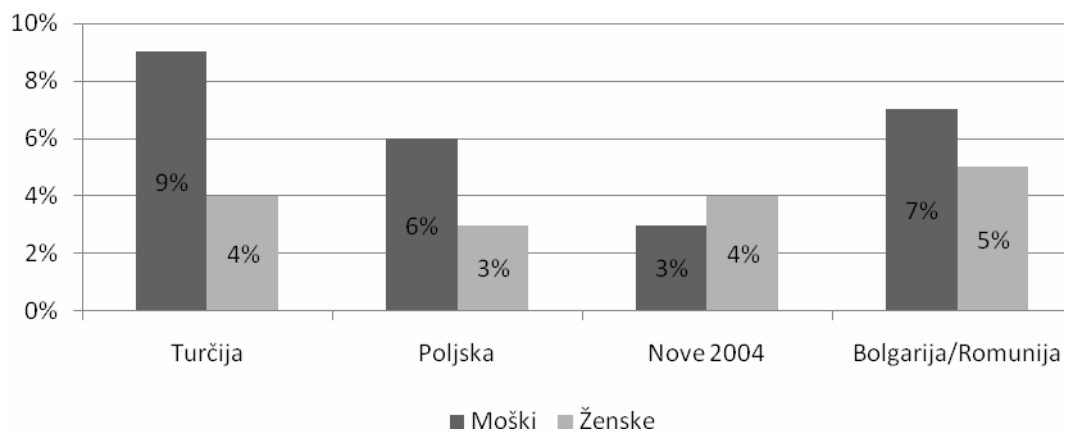
Raziskava H. Krieger in B. Maitre

Slika 15: Delež potencialnih migrantov glede na starost

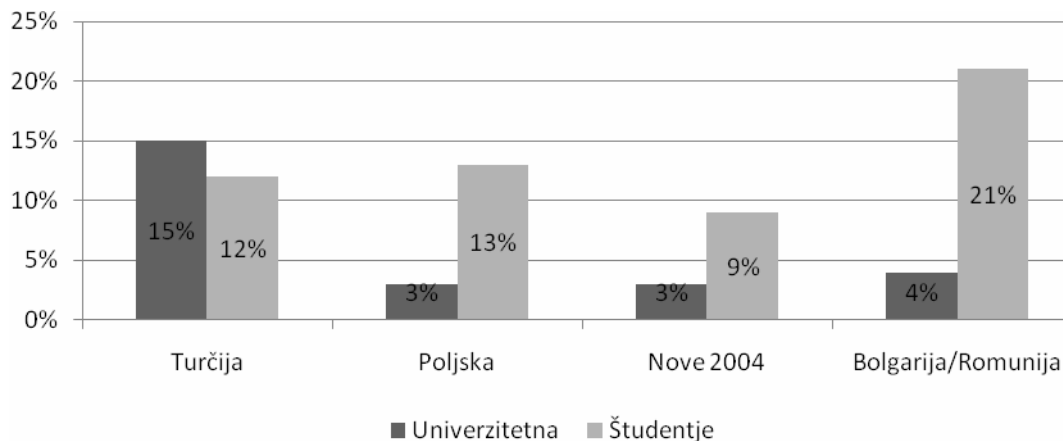
Vir: H. Krieger in B. Maitre, *Migration Trends in an Enlarging European Union*, 2006, str. 54.

Slika 16: Delež potencialnih migrantov glede na spol

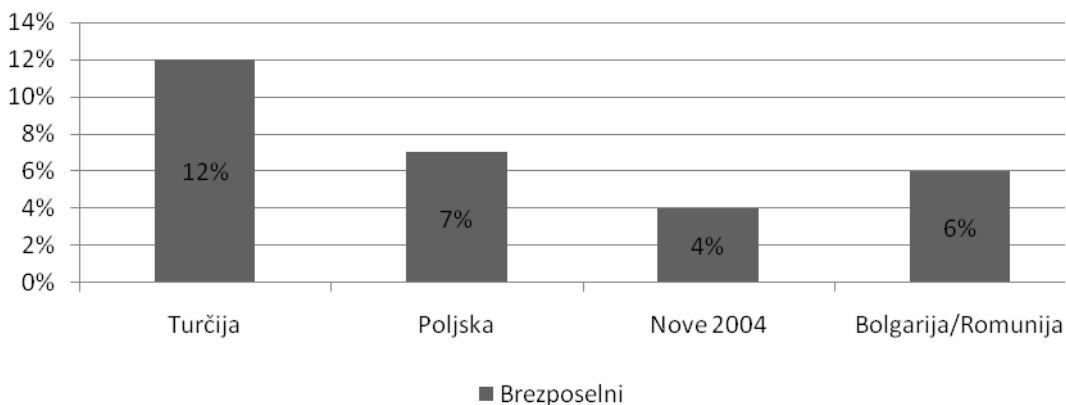
Vir: H. Krieger in B. Maitre, *Migration Trends in an Enlarging European Union*, 2006, str. 56.

Slika 17: Delež potencialnih migrantov glede na izobrazbo

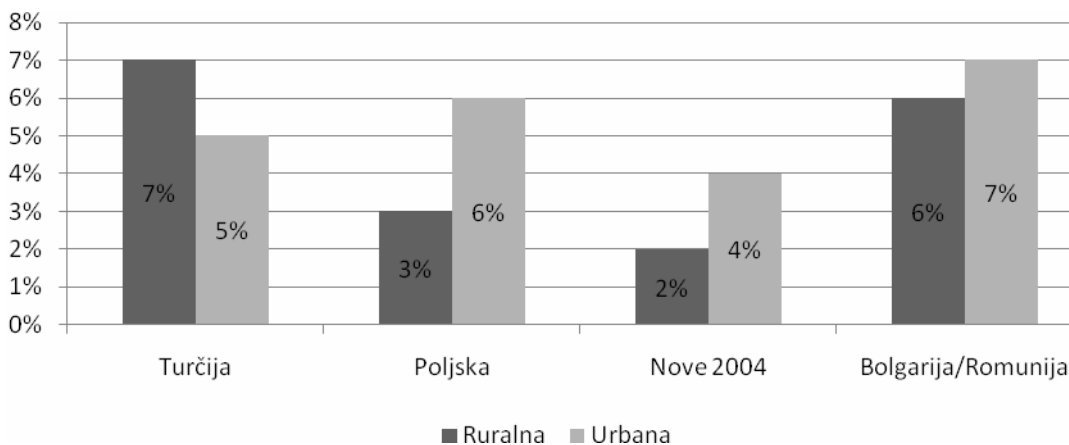
Vir: H. Krieger in B. Maitre, *Migration Trends in an Enlarging European Union*, 2006, str. 57.

Slika 18: Delež potencialnih migrantov glede na brezposelnost

Vir: H. Krieger in B. Maitre, *Migration Trends in an Enlarging European Union*, 2006, str. 58.

Slika 19: Delež potencialnih migrantov glede na lokacijo

Priloga 9: Vstop Turčije v EU in mobilnost delovne sile

Tabela 44: Temeljni pravni viri, ki uveljavljajo načelo prostega gibanja delovne sile znotraj EU

Pogodba o ustanovitvi Evropske Skupnosti: členi 39 do 42
Uredba Sveta 1612/68/EGS o svobodnem gibanju delavcev znotraj skupnosti
Uredba 1408/71/EGS o uporabi programov socialne varnosti za zaposlene, samozaposlene osebe in njihove družinske člane, ki se gibljejo v skupnosti
Direktiva 2004/38/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2004 o pravici državljanov Unije in njihovih družinskih članov do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic, ki spreminja Uredbo (EGS) št. 1612/68 in razveljavlja direktive 64/221/EGS, 68/360/EGS, 72/194/EGS, 73/148/EGS, 75/34/EGS, 75/35/EGS, 90/364/EGS, 90/365/EGS in 93/96/EGS (UL L, št. 158; 30. 4. 2004, str. 77)
Direktiva Sveta 2003/86/ES z dne 22. septembra 2003 o pravici do združitve družine (UL L, št. 251; 3. 10. 2003, str. 12)
Direktiva Sveta 2003/109/ES z dne 25. novembra 2003 o statusu državljanov tretjih držav, ki so rezidenti za daljši čas (UL L, št. 16; 23. 1. 2004, str. 44)
Direktiva Sveta 2004/81/ES z dne 29. aprila 2004 o dovoljenju za prebivanje za državljane tretjih držav, ki so žrtve trgovine z ljudmi, ali so jim pomagali pri nezakoniti preselitvi in ki sodelujejo s pristojnimi organi (UL L, št. 261, 6. 8. 2004, str. 19)
Direktiva Sveta 2004/114/ES z dne 13. decembra 2004 o pogojih za sprejem državljanov tretjih držav za namene študija, izmenjav učencev, neplačanega usposabljanja ali prostovoljnega dela (UL L, št. 375; 23. 12. 2004, str. 12)
Direktiva Sveta 2005/71/ES z dne 12. oktobra 2005 o posebnem postopku za dovolitev vstopa državljanov tretjih držav za namene znanstvenega raziskovanja (UL L, št. 289; 3. 11. 2005, str. 15)
Direktiva Sveta 2001/55/ES z dne 20. julija 2001 o najnižjih standardih za dodelitev začasne zaščite v primeru množičnega prihoda razseljenih oseb in o ukrepih za uravnoteženje prizadevanj in posledic za države članice pri sprejemanju takšnih oseb (UL L, št. 212; 7. 8. 2001, str. 162)
Direktiva Sveta 2003/9/ES z dne 27. januarja 2003 o minimalnih standardih za sprejem prosilcev za azil (UL L, št. 31; 6. 2. 2003, str. 101)
Direktiva Sveta 2004/83/ES z dne 29. aprila 2004 o minimalnih standardih glede pogojev, ki jih morajo izpolnjevati državljani tretjih držav ali osebe brez državljanstva, da se jim prizna status begunca ali osebe, ki iz drugih razlogov potrebuje mednarodno zaščito, in o vsebini te zaščite (UL L, št. 304; 30. 9. 2004, str. 96)

Tabela 45: Imigracije v Švedsko in Veliko Britanijo iz novih držav članic EU v obdobju 2002-2007

Bolgarija	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Švedska	168	156	119	101	119	1.106
Velika Britanija	2.025	3.403	1.392	1.759
Ciper	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Švedska	59	44	55	40	77	90
Velika Britanija	276	1.918	1.725	3.073
Češka	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Švedska	151	123	120	133	209	250
Velika Britanija	0	1.674	7.266	7.367
Estonija	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Švedska	345	311	421	424	466	471
Velika Britanija	0	2.675	797	317
Madžarska	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Švedska	274	244	267	322	521	852
Velika Britanija	1.322	1.990	4.101	0
Litva	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Švedska	261	232	444	709	889	906
Velika Britanija	0	76	10.800	726
Latvija	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Švedska	189	182	218	249	370	377
Velika Britanija	0	0	4.015	2.297
Malta	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Švedska	29	33	26	26	26	46
Velika Britanija	803	505	276	466
Poljska	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Švedska	1.186	1.134	2.521	3.516	6.409	7.540
Velika Britanija	1.288	3.534	16.985	51.915	58.468	..
Romunija	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Švedska	366	352	332	374	348	2.457
Velika Britanija	225	926	2.548	648
Slovenija	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Švedska	14	22	41	41	62	73
Velika Britanija	0	0	0	0	0	..
Slovaška	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Švedska	76	56	119	99	149	162
Velika Britanija	0	2.112	5.834	7.618
Skupaj	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Švedska	3.118	2.889	4.683	6.034	9.645	14.330
Velika Britanija	5.939	18.813	55.739	76.186

*tudi Irska ni uvedla prehodnega obdobja, toda Eurostat za to državo nima podatkov o imigracijah iz novih članic

Tabela 46: Stopnje zaposlenosti v državah članicah EU po državljanstvu leta 2005 (v %)

Država	2004		2005		
	EU-10 (nove članice)	domače	EU-15	EU-10 (nove članice)	Nedržavljeni EU
Belgija	64	62	60	55	35
Nemčija	..	67	68	51	48
Grčija	47	60	53	47	71
Španija	68	62	64	78	71
Francija	61	64	69	62	44
Irska	..	67	69	85	57
Nizozemska	63	74	76	64	41
Avstrija	58	69	72	66	60
Finska	67	69	67	55	45
Švedska	62	74	73	62	45
Velika Britanija	72	72	69	75	58
EU-15	59	67	68	62	55
EU-10	..	57	59	68	63
EU-25	59	65	67	62	55

Vir: Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskem ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij. Poročilo o delovanju prehodnih ureditev, določenih v pristopni pogodbi iz leta 2003 (obdobje od 1. maja 2004 do 30. aprila 2006), 2006, str. 11.

Tabela 47: Stopnja izobrazbe glede na državljanstvo v EU v letu 2005 (v %)

Raven izobrazbe	Državljanstvo			
	Domače	EU-15	EU-10 (nove članice)	Nedržavljeni EU
Nizka	31	36	21	48
Srednja	46	39	57	35
Visoka	23	25	22	17

Vir: Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskem ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij. Poročilo o delovanju prehodnih ureditev, določenih v pristopni pogodbi iz leta 2003 (obdobje od 1. maja 2004 do 30. aprila 2006), 2006, str. 13.

Tabela 48: Struktura delovne sile v državah članicah EU po nacionalnosti (v %)

Destinacijska država	Narodnost			
	Domača	EU-15	EU-10 (nove članice)	Tretje države
Belgija	91,3	5,8	0,2	2,8
Danska	96,4	1,1	..	2,4
Nemčija	89,5	2,8	0,7	7,0
Grčija	94,0	0,3	0,4	5,3
Španija	90,5	1,2	0,2	8,1
Francija	94,4	1,9	0,1	3,6
Irska	92,3	3,0	2,0	2,8
Luksemburg	57,9	37,6	0,3	4,2
Nizozemska	95,7	1,4	0,1	2,8
Avstrija	89,2	1,9	1,4	7,5
Portugalska	97,0	0,4	..	2,6
Finska	98,3	0,4	0,3	1,0
Švedska	94,8	2,3	0,2	2,7
Velika Britanija	93,8	1,7	0,4	4,1
EU-15	92,4	2,1	0,4	5,1
EU-10	98,4	0,2	0,2	1,2
EU-25	93,7	1,7	0,3	4,3

Vir: Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskem ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij. Poročilo o delovanju prehodnih ureditev, določenih v pristopni pogodbi iz leta 2003 (obdobje od 1. maja 2004 do 30. aprila 2006), 2006, str. 18.

Priloga 10: Izpisi programa SPSS pri testiranju dejavnikov migracij

Izpis programa SPSS pri testiranju dejavnika višine dohodka v Turčiji

```
REGRESSION
  /DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT im
  /METHOD=ENTER bdptr
  /SCATTERPLOT=( *ZRESID , *ZPRED )
  /RESIDUALS HIST(ZRESID) .
```

Regression

Correlations

		Imigracije v Nemcijo (število)	BDP p.c. PKM Turcija (USD)
Pearson Correlation	Imigracije v Nemcijo (število)	1,000	-,926
	BDP p.c. PKM Turcija (USD)	-,926	1,000
Sig. (1-tailed)	Imigracije v Nemcijo (število)	,	,000
	BDP p.c. PKM Turcija (USD)	,000	,
N	Imigracije v Nemcijo (število)	17	17
	BDP p.c. PKM Turcija (USD)	17	17

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	BDP p.c. PKM Turcija _a (USD)	,	Enter

a. All requested variables entered.

b. Dependent Variable: Imigracije v Nemcijo (število)

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,926 ^a	,858	,848	6.510,5799

a. Predictors: (Constant), BDP p.c. PKM Turcija (USD)

b. Dependent Variable: Imigracije v Nemcijo (število)

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	3,83E+09	1	3,83E+09	90,267	,000
	Residual	6,36E+08	15	42387650		
	Total	4,46E+09	16			

a. Predictors: (Constant), BDP p.c. PKM Turcija (USD)

b. Dependent Variable: Imigracije v Nemcijo (število)

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	121690,3	7106,947		17,123	,000
	BDP p.c. PKM Turcija (USD)	-7,808	,822	-,926	-9,501	,000

a. Dependent Variable: Imigracije v Nemčijo (število)

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	*****	*****	*****	*****	17
Residual	*****	*****	,0000	6.303,8419	17
Std. Predicted Value	-2,303	1,286	,000	1,000	17
Std. Residual	-1,650	1,621	,000	,968	17

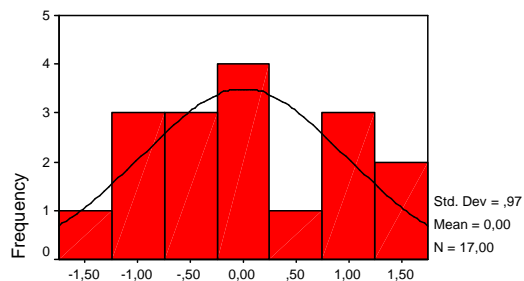
a. Dependent Variable: Imigracije v Nemčijo (število)

Charts

Histogram

Dependent Variable: Imigracije v Nemčijo

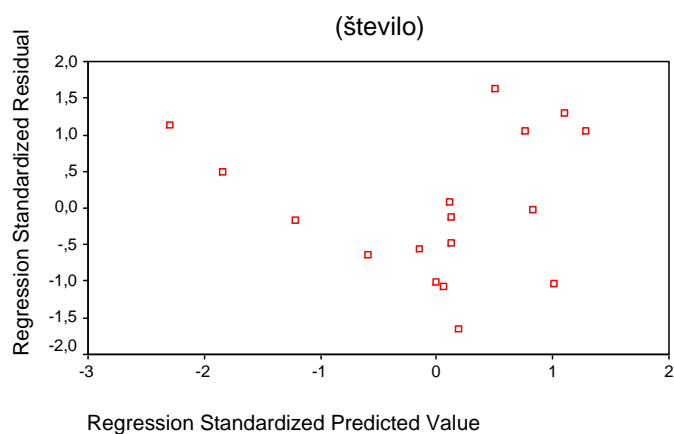
(število)

Regression Standardized Residual

Scatterplot

Dependent Variable: Imigracije v Nemčijo

GRAPH

```
/SCATTERPLOT(BIVAR)=bdptr WITH im
```

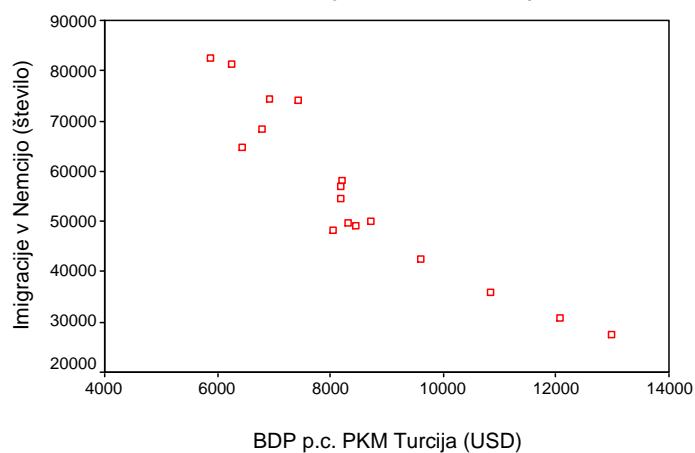
```
/MISSING=LISTWISE
```

```
/TITLE= 'Imigracije v Nemčijo v odvisnosti od BDP p.c. PKM Turčije'.
```

Graph

Imigracije v Nemčijo v odvisnosti

od BDP p.c. PKM Turčije

Izpis programa SPSS pri testiranju dejavnika stopnje brezposelnosti in podzaposlenosti v Turčiji

```
REGRESSION
  /DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT im
  /METHOD=ENTER utr
  /SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED )
  /RESIDUALS HIST(ZRESID) .
```

Regression

Correlations

		Imigracije v Nemcijo (število)	Stopnja brezp. in podzap. v Turciji (%)
Pearson Correlation	Imigracije v Nemcijo (število)	1,000	,385
	Stopnja brezp. in podzap. v Turciji (%)	,385	1,000
Sig. (1-tailed)	Imigracije v Nemcijo (število)	,	,063
	Stopnja brezp. in podzap. v Turciji (%)	,063	,
N	Imigracije v Nemcijo (število)	17	17
	Stopnja brezp. in podzap. v Turciji (%)	17	17

Variables Entered/Removed^b

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Stopnja brezp. in podzap. v Turciji (%) ^a	,	Enter

a. All requested variables entered.

b. Dependent Variable: Imigracije v Nemcijo (število)

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,385 ^a	,148	,092	*****

a. Predictors: (Constant), Stopnja brezp. in podzap. v Turciji (%)

b. Dependent Variable: Imigracije v Nemcijo (število)

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	6,62E+08	1	6,62E+08	2,615	,127
	Residual	3,80E+09	15	2,53E+08		
	Total	4,46E+09	16			

a. Predictors: (Constant), Stopnja brezp. in podzap. v Turciji (%)

b. Dependent Variable: Imigracije v Nemcijo (število)

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	458,778	34475,194		,013	,990
	Stopnja brezp. in podzap. v Turciji (%)	3757,972	2323,994	,385	1,617	,127

a. Dependent Variable: Imigracije v Nemcijo (število)

Residuals Statistics^a

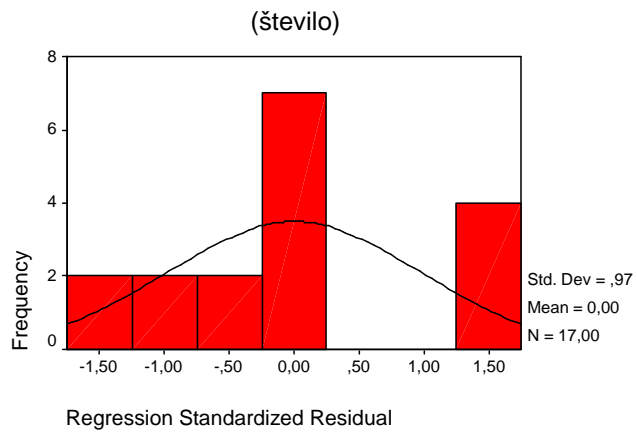
	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	*****	*****	*****	6.434,0645	17
Residual	*****	*****	,0000	*****	17
Std. Predicted Value	-1,309	1,962	,000	1,000	17
Std. Residual	-1,287	1,560	,000	,968	17

a. Dependent Variable: Imigracije v Nemcijo (število)

Charts

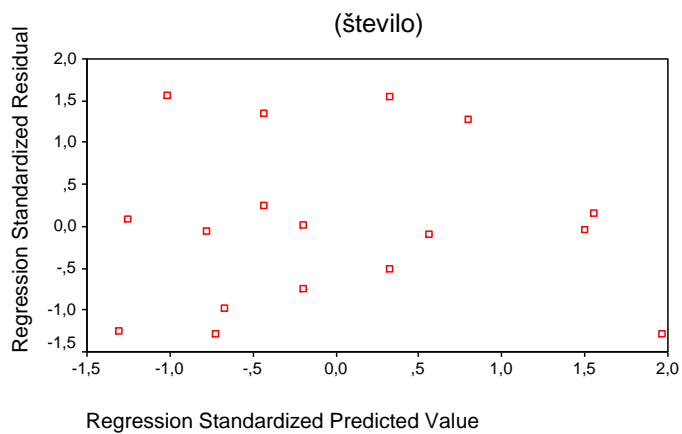
Histogram

Dependent Variable: Imigracije v Nemčijo

Scatterplot

Dependent Variable: Imigracije v Nemčijo

GRAPH

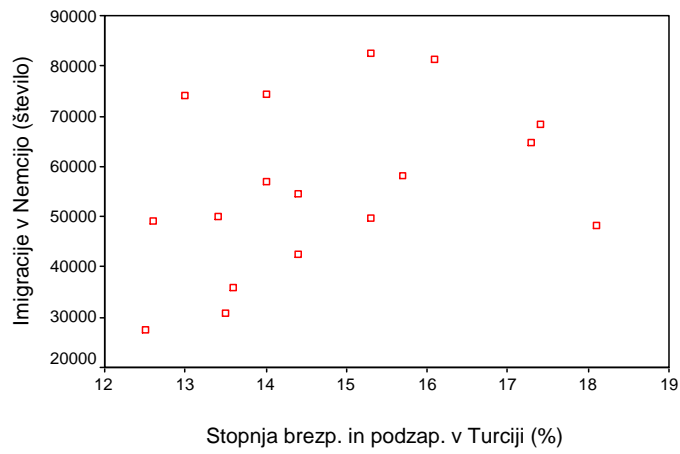
```
/SCATTERPLOT(BIVAR)=utr WITH im
```

```
/MISSING=LISTWISE
```

```
/TITLE= 'Imigracije v Nemčijo v odvisnosti od stopnje brezp. v Turčiji'.
```

Graph

Imigracije v Nemčijo v odvisnosti od stopnje brezp. v Turciji

Izpis programa SPSS pri testiranju dejavnika stopnje brezposelnosti v Nemčiji

```
REGRESSION
  /DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT im
  /METHOD=ENTER unem
  /SCATTERPLOT=( *ZRESID , *ZPRED )
  /RESIDUALS HIST(ZRESID) .
```

Regression

Correlations

		Imigracije v Nemcijo (število)	Stopnja brezposelnosti v Nemciji (%)
Pearson Correlation	Imigracije v Nemcijo (število)	1,000	-,702
	Stopnja brezposelnosti v Nemciji (%)	-,702	1,000
Sig. (1-tailed)	Imigracije v Nemcijo (število)	,	,001
	Stopnja brezposelnosti v Nemciji (%)	,001	,
N	Imigracije v Nemcijo (število)	17	17
	Stopnja brezposelnosti v Nemciji (%)	17	17

Variables Entered/Removed^b

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Stopnja brezposelnosti v Nemciji (%) ^a	,	Enter

a. All requested variables entered.

b. Dependent Variable: Imigracije v Nemcijo (število)

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,702 ^a	,492	,459	*****

a. Predictors: (Constant), Stopnja brezposelnosti v Nemciji (%)

b. Dependent Variable: Imigracije v Nemcijo (število)

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	2,20E+09	1	2,20E+09	14,555	,002
	Residual	2,26E+09	15	1,51E+08		
	Total	4,46E+09	16			

a. Predictors: (Constant), Stopnja brezposelnosti v Nemčiji (%)

b. Dependent Variable: Imigracije v Nemčijo (število)

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	121342,6	17421,686		6,965	,000
	Stopnja brezposelnosti v Nemčiji (%)	-7884,393	2066,598	-,702	-3,815	,002

a. Dependent Variable: Imigracije v Nemčijo (število)

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	*****	*****	*****	*****	17
Residual	*****	*****	,0000	*****	17
Std. Predicted Value	-1,543	2,762	,000	1,000	17
Std. Residual	-2,239	1,741	,000	,968	17

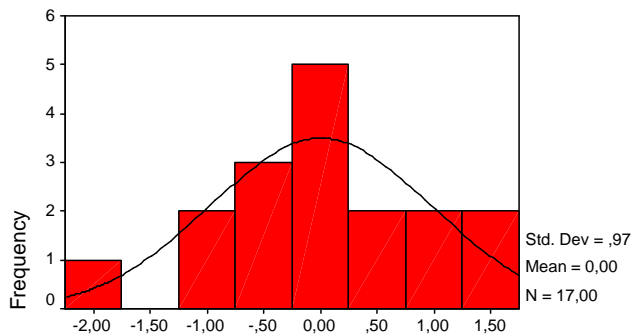
a. Dependent Variable: Imigracije v Nemčijo (število)

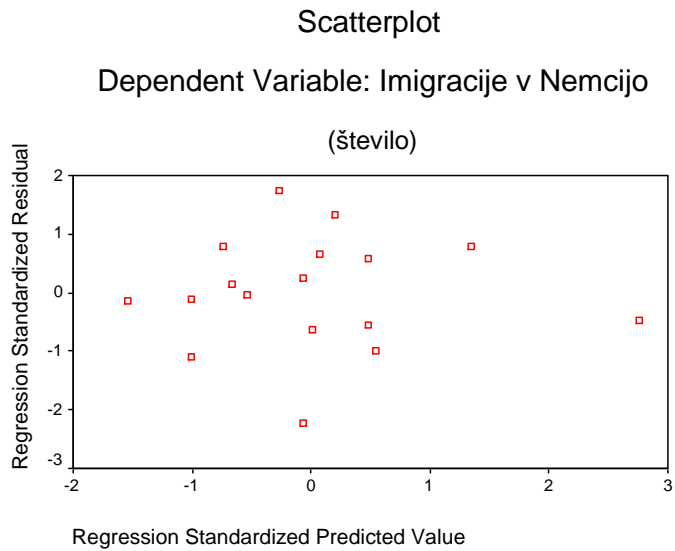
Charts

Histogram

Dependent Variable: Imigracije v Nemčijo

(število)

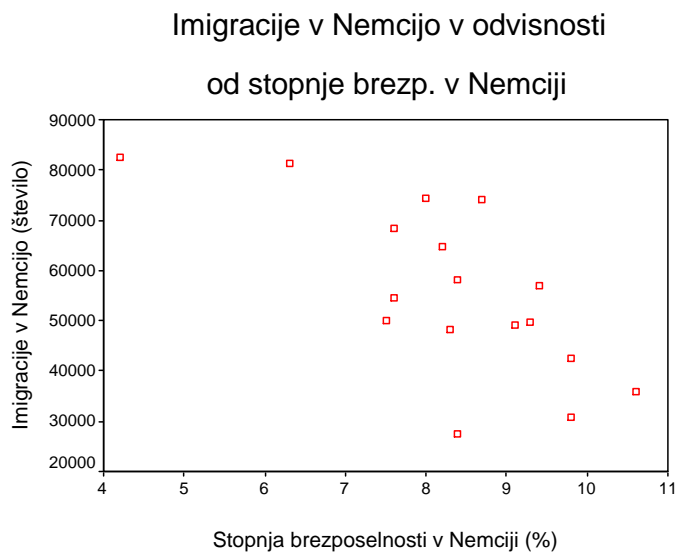
GRAPH

```

/SCATTERPLOT(BIVAR)=unem WITH im
/MISSING=LISTWISE
/TITLE= 'Imigracije v Nemčijo v odvisnosti od stopnje brezp. v Nemčiji'.

```

Graph

Izpis programa SPSS pri testiranju dejavnika razlike v dohodku med Nemčijo in Turčijo

GRAPH

```
/SCATTERPLOT(BIVAR)=dbdp WITH im
```

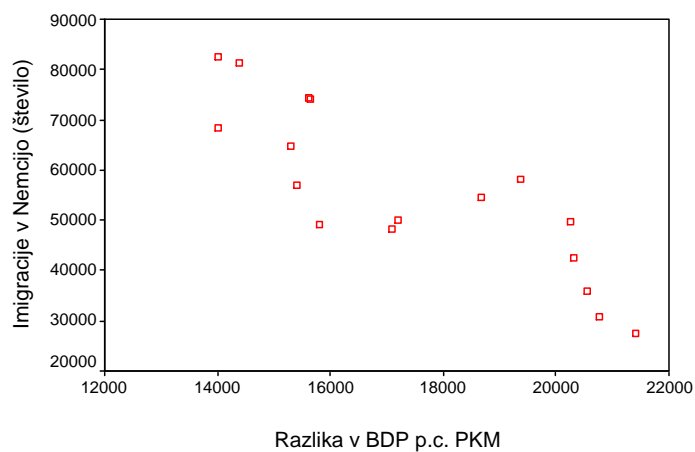
```
/MISSING=LISTWISE
```

```
/TITLE= 'Imigracije v Nemčijo v odvisnosti od razlike v BDP p.c. PKM'.
```

Graph

Imigracije v Nemčijo v odvisnosti

od razlike v BDP p.c. PKM

Izpis programa SPSS pri testiranju dejavnika Todarovega indeksa

```
REGRESSION
  /DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT im
  /METHOD=ENTER tod
  /SCATTERPLOT=( *ZRESID , *ZPRED )
  /RESIDUALS HIST(ZRESID) .
```

Regression

Correlations

		Imigracije v Nemcijo (število)	Todarov indeks
Pearson Correlation	Imigracije v Nemcijo (število)	1,000	,738
	Todarov indeks	,738	1,000
Sig. (1-tailed)	Imigracije v Nemcijo (število)	,	,000
	Todarov indeks	,000	,
N	Imigracije v Nemcijo (število)	17	17
	Todarov indeks	17	17

Variables Entered/Removed^b

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Todarov indeks ^a	,	Enter

- a. All requested variables entered.
 b. Dependent Variable: Imigracije v Nemcijo (število)

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,738 ^a	,545	,514	*****

- a. Predictors: (Constant), Todarov indeks
 b. Dependent Variable: Imigracije v Nemcijo (število)

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	2,43E+09	1	2,43E+09	17,951	,001
	Residual	2,03E+09	15	1,35E+08		
	Total	4,46E+09	16			

a. Predictors: (Constant), Todarov indeks

b. Dependent Variable: Imigracije v Nemčijo (število)

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-84833,9	33325,948		-2,546	,022
	Todarov indeks	49374,955	11653,712	,738	4,237	,001

a. Dependent Variable: Imigracije v Nemčijo (število)

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	*****	*****	*****	*****	17
Residual	*****	*****	,0000	*****	17
Std. Predicted Value	-1,720	1,565	,000	1,000	17
Std. Residual	-1,669	1,654	,000	,968	17

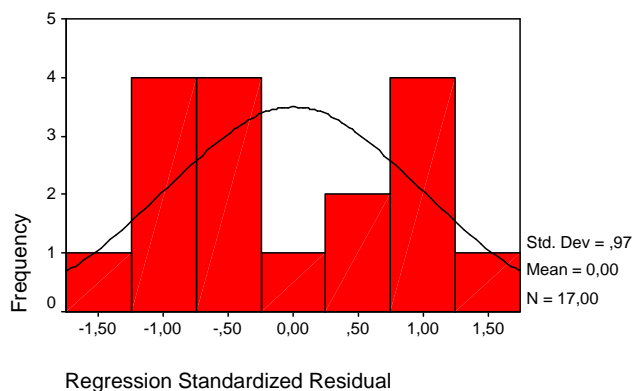
a. Dependent Variable: Imigracije v Nemčijo (število)

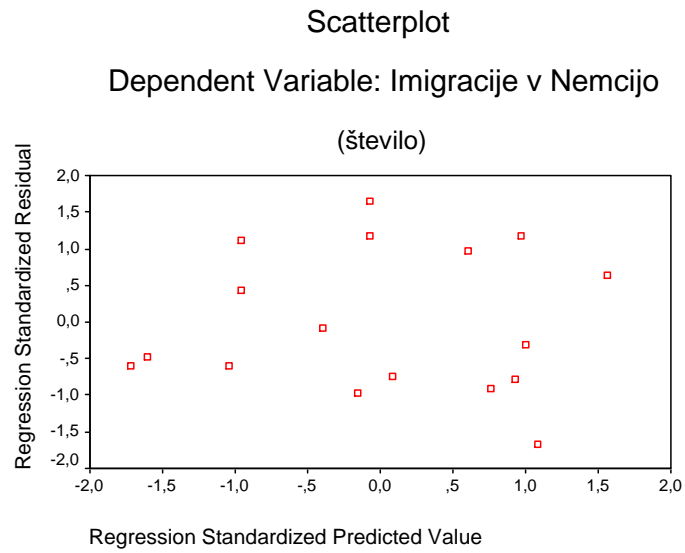
Charts

Histogram

Dependent Variable: Imigracije v Nemčijo

(število)

GRAPH

```

/SCATTERPLOT(BIVAR)=tod WITH im
/MISSING=LISTWISE
/TITLE= 'Imigracije v Nemčijo v odvisnosti od Todarovega indeksa'.

```

Graph

